

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Daktyloepitryty Bakchylidesa na tle wczesnej kolometrii greckiej

Author: Anna Szczepaniak

Citation style: Szczepaniak Anna. (2013). Daktyloepitryty Bakchylidesa na tle wczesnej kolometrii greckiej. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Anna Szczepaniak

**Daktyloepitryty Bakchylidesa
na tle wczesnej kolometrii greckiej**

Daktyloepitryty Bakchylidesa na tle wczesnej kolometrii greckiej

NR 3096

Anna Szczepaniak

Daktyloepitryty Bakchylidesa na tle wczesnej kolometrii greckiej

Redaktor serii: Filologia Klasyczna
Tadeusz Aleksandrowicz

Recenzent
Włodzimierz Appel

Spis treści

Przedmowa	7
Symbole oraz skróty metryczne i edytorskie	9
Wprowadzenie	17
I. Rozwój struktur daktyloepitrytycznych	21
i. Heksametr daktyliczny	21
ii. Trymetr jambiczny, tetrametr trocheiczny	34
iii. Archiloch. Dystychy epodyczne	35
iv. Alkman	43
v. Safona i Alkajos	48
vi. Stezychor	49
vii. Ibykos	65
viii. Anakreont	68
ix. Symonides	70
II. Natura daktyloepitrytów	75
A. Świadectwa i analizy starożytne	75
i. Arystofanes, Platon i <i>scholia ad loca</i>	75
ii. Heliodor	80
iii. Hefajstion	85
iv. <i>Scholia metrica vetera in Pindari carmina</i>	90
v. Plotius Sacerdos i Arystydes Kwintylianus	92
B. Interpretacje i analizy współczesne	94
i. Hermann	94
ii. Boeckh	95
iii. Rossbach i Westphal	95
iv. Masqueray	96
v. Blass	96
vi. Schroeder	98
vii. Leo	98
viii. Friedländer	99
ix. Fraenkel	101
x. Notacja Maasa i jej modyfikacje	103
xi. Irigoin	109

xii. Gentili	118
xiii. Nagy	119
xiv. Sumaryczne zestawienie interpretacji	121
xv. Wnioski	122
III. Daktyloepitryty Bakchylidesa	127
A. Charakterystyka ogólna	127
i. Diereza, człony mieszane	127
ii. Zasady łączenia, synkopa	129
iii. Prawo Maasa-Barretta	130
a. Maas	130
b. Barrett	133
c. Nazwa	136
d. Kontekst metryczny	137
e. Stały koniec słowa?	139
f. Sekwencja $ \times - \cup - \times \wedge \dots$ (pozycja c))	141
iv. Sekwencje jambiczno-trocheiczne	144
a. Trymetry	145
b. Dymetry	146
v. Enopliosy	147
vi. Elizja	148
vii. Swobodne responsje	149
viii. Różnice strukturalne pieśni	155
ix. Nota dodatkowa	155
B. Kolometria pieśni Bakchylidesa	156
Epinikion I	156
Epinikion III	164
Epinikion V	167
Epinikion VII	177
Epinikion VIII	179
Epinikion IX	183
Epinikion X	186
Epinikion XI	187
Epinikion XII	190
Epinikion XIII	191
Epinikion XIV	194
Epinikion XIVB	196
XV (= Dith. 1)	196
XIX (= Dith. 5)	198
Fragmenta	200
Zakończenie	209
Bibliografia	213
Numeracja porównawcza pieśni Bakchylidesa	224
Indeks autorów i tekstów antycznych	227
Indeks autorów współczesnych	243
Summary	247
Sommario	251

Przedmowa

Choć suchy ton tej publikacji (dla którego chlubnym wyjątkiem niech będzie niniejsza przedmowa), składającej się głównie z wyliczeń i schematów, być może skrętnie to kryje, to jednak książka ta jest owocem pasji, która zakiełkowała już w chwili pierwszych głośnych recytacji oryginalnych pieśni antycznych w czasie studiów filologii klasycznej. Zasłuchanie w ich rytm zrodziło najpierw dwie prace seminaryjne, następnie pracę magisterską, a w końcu rozprawę doktorską (pierwowzór niniejszej książki) – wszystkie z zakresu metryki greckiej i łacińskiej.

Jak to jednak bywa z ludźmi ogarniętymi pasją sięgającą niemal obsesji – gdy nielato im rozstać się z obiektem swych gwałtownych uczuć, choćby trwanie przy nim i poświęcanie mu wszystkich swych sił nie skutkowało bynajmniej jego uszlachetnieniem – tak i ja nie ustrzegłam się owych zgubnych i bezskutecznych usiłowań udoskonalenia tego, co doskonale być nie może, czym tłumaczy się nazbyt długi okres czasu rozpościerający się między obroną rozprawy doktorskiej w czerwcu 2006 roku a jej publikacją w chwili obecnej.

Nawet pasjonaci, a może zwłaszcza oni, wskutek braku odpowiedniego dystansu, potrzebują pomocy innych, by owoc swej pracy wydobyć na światło dzienne i cieszyć nim (lub, słusznie być może, razić) oczy innych. W przypadku tej publikacji wszystko, co razi, jest oczywistą i wyłączną winą autorki. Do wszystkiego, co cieszy natomiast, wydatnie przyczyniło się niemałe grono życzliwych osób, z którego pozwolę sobie tu wyłonić najważniejsze.

Najgorętsze słowa wdzięczności kieruję w stronę Profesora Jerzego Danielewicza, którego życzliwej opiece, ojcowskiemu zaangażowaniu, wielkiej cierpliwości oraz konstruktywnej i ciepłej krytyce każda strona tej książki zawdzięcza więcej niż wynosi obecnie liczba możliwych interpretacji daktyloepitrytów.

Serdeczne słowa podziękowania składam również Recenzentkom mojej rozprawy doktorskiej – Paniom Profesor: Krystynie Bartol i Alicji Szastyńskiej-Siemion – oraz Recenzentowi wydawniczemu – Profesorowi Włodzimierzowi Appelowi – za cenne rady i uwagi pozwalające uniknąć wielu lapsusów tak merytorycznych, jak i formalnych.

Redaktor Agnieszce Pluteckiej zawdzięczam jako autorka znaczne wzniesienie poziomu świadomości własnego człowieczeństwa (*errare humanum est*). Dzięki jej sokolemu oku włosy na głowie Czytelnika mają szansę pozostać niezjeżone.

Książka ta nie powstałaby bez możliwości wyjazdów zagranicznych spędzanych w labiryntach sal bibliotecznych, które pozwoliły mi na pełne nabranie wielowiekowej zakurzonej mądrości w płuca. Były one możliwe dzięki stypendium Fundacji z Brzezia Lanckorońskich oraz grantowi promotorskiemu Komitetu Badań Naukowych (nr 1H01C 028 29).

Ostatnie słowa tej przedmowy kieruję w stronę osoby, która była szczególnie dumna z mojej rozprawy, a która, niestety, nie doczekała jej publikacji, gdyż zmarła dwa miesiące po mojej promocji doktorskiej. Mamo, Tobie dedykuję tę książkę.

Symbole oraz skróty metryczne i edytorskie¹

Symbole

–	(elementum) longum ² – długa pozycja <i>lub</i> ciężka sylaba
˘	(elementum) breve – krótka pozycja <i>lub</i> lekka sylaba
×	(elementum) anceps – element obojętny; pozycja, która może być/jest wypełniana sylabą ciężką lub lekką
⌊	anceps wypełnione sylabą ciężką (długie anceps)
⌋	anceps wypełnione sylabą lekką (krótkie anceps)
≡	element zazwyczaj realizowany jako sylaba ciężka <i>lub</i> w lirycznych partiach dramatu: ciężka sylaba w strofie, lekka w antystrofie
⌋	element zazwyczaj realizowany jako sylaba lekka <i>lub</i> w lirycznych partiach dramatu: lekka sylaba w strofie, ciężka w antystrofie
⌊	kontrahowalne biceps <i>lub</i> biceps wypełnione przynajmniej raz ciężką sylabą
≡	rozwiązywalne longum <i>lub</i> zazwyczaj kontrahowane biceps
⌊	biceps być może ulegające kontrakcji

¹ Lista nie uwzględnia terminów oraz notacji stosowanych przez innych badaczy, które każdorazowo tłumaczone są podczas omawiania koncepcji danych metryków. Podobnie wszelkie pojawiające się u innych autorów zmiany znaczenia stosowanych przeze mnie terminów wyjaśniane są wraz z przedstawianiem analiz tychże autorów.

² Często używane łacińskie terminy, takie jak „longum”, czy „anceps”, piszę bez użycia kursywy.

∪	ciężka sylaba być może w responsji z dwiema lekkimi
≡	kontrahowane biceps
∪	rozwiązane longum
∪	<i>(syllaba) brevis in (elemento) longo</i>
┌	trisem: ekwiwalent ∪ –
┐	trisem: ekwiwalent – ∪
┌┐	tetrasem: ekwiwalent – –
┐┐	iktus (np. ┐ ∪ ┐ ×)
	stałe przypadający koniec słowa (cezura, diereza, cięcie)
⋮	koniec słowa pojawia się w co najmniej 90% przypadków
⋮	koniec słowa pojawia się w nie mniej niż 70% i nie więcej niż 90% przypadków
:	koniec słowa pojawia się w nie mniej niż 50% i nie więcej niż 70% przypadków
	koniec periodu
[?]	koniec periodu niepewny
	koniec strofy (lub epody)
∫	<i>dovetailing</i> , połączenie na wczep
–∪–	koniec słowa jest silnie unikany pomiędzy wskazanymi elementami (mostek, <i>zeugma</i> , <i>iunctura</i>)
–∪ [?] –	koniec słowa jest często unikany pomiędzy wskazanymi elementami
#	koniec słowa pojawiający się w miejscu, w którym końce słów są unikane (złamanie mostka) ³
~	w responsji z
,	granica między jednostkami metrycznymi
^	brak jednego elementu na końcu kolonu/metrum (kataleksa) lub brak jednego elementu na początku kolonu/metrum (akefaliczność)
^^	brak dwóch elementów na końcu kolonu/metrum (brachykataleksa)
: ^{2/5}	koniec słowa pojawia się w dwóch przypadkach na pięć
–174	
⋮	koniec słowa nie pojawia się tylko w linii 174

³ Por. DEVINE – STEPHENS 1984, s. 4 i 9 n.

88, 128 ◡	w liniach 88 i 128 w miejscu elementu długiego pojawia się sylaba lekka (<i>brevis in longo</i>)
H 8, 23	hiatus w liniach 8 i 23
α	odczytanie litery niepewne
[α]	litera uzupełniająca lakunę (koniektura)
⌊α⌋	litera niepojawiająca się na papirusie, lecz przekazana w innym źródle
<α>	litera dodana przez wydawcę (emendacja)
{α}	litera usunięta przez wydawcę
̄ς, ̄ν	litera traktowana prozodycznie jako podwójna
πλ	tautosylabiczne <i>muta cum liquida</i>
χρ	heterosylabiczne <i>muta cum liquida</i>
εϖ	synidzeza

**Tylko dla struktur metrycznych Bakchylidesa
w odniesieniu do MAEHLERA 2003**

79 ◡	element, zazwyczaj realizowany jako sylaba lekka, na papirusie w linii 79 wypełniony jest sylabą ciężką (lekcja papirusu przyjęta przez wydawcę)
40 ⏟	longum rozwiązane w linii 40 (lekcja papirusu przyjęta przez wydawcę)
(137) ≡	element, zazwyczaj realizowany jako sylaba ciężka, na papirusie w linii 137 wypełniony jest sylabą lekką (lekcja papirusu poprawiona przez wydawcę)
(31) ⏟	biceps wypełnione na papirusie w linii 31 sylabą ciężką (lekcja papirusu poprawiona przez wydawcę)
(– 169, 184) (◡)	element/sylaba nie pojawia się na papirusie w liniach 169 i 184 (lekcja papirusu poprawiona przez wydawcę)
◡ 14 / (14, 29) (◡)	element, zazwyczaj realizowany jako sylaba ciężka, na papirusie w linii 14 wypełniony jest sylabą lekką / na papirusie element pojawia się tylko w liniach 14 i 29 (lekcja papirusu poprawiona przez wydawcę)

∪ 48, 128, 168 / (– 8)

(∞)

element, zazwyczaj realizowany jako sylaba ciężka, na papirusie w liniach 48, 128 i 168 wypełniony jest sylabą lekką / na papirusie element nie pojawia się w linii 8 (lekcja papirusu poprawiona przez wydawcę)

Notacja skrótowa i terminologia

<i>acat</i>	akatalektyczne (metrum), tzn. pełne
<i>aceph</i>	akefaliczne (metrum), tzn. skrócone na początku o jeden element
<i>alcm</i>	alcmanicum – akatalektyczny tetrametr daktyliczny (– ∞ – ∞ – ∞ – ∪ ∪)
<i>alcm_Λ</i>	alcmanicum katalektyczne (– ∞ – ∞ – ∞ – ∞)
<i>alcm_{ΛΛ}</i>	alcmanicum brachykatalektyczne (– ∞ – ∞ – ∞ –)
<i>an</i>	metrum anapestyczne (∞ ∞ ∞ ∞)
ANT, ant.	antystrofa
<i>ar</i>	arystofanej (– ∪ ∪ – ∪ – –)
<i>ba</i>	bakchej (∪ – ∞)
<i>basis</i>	w analizach badaczy starożytnych = metrum, np. <i>basis tr</i> : – ∪ – ∞
<i>brachycat</i>	brachykatalektyczne (metrum), tzn. skrócone na końcu o dwa elementy
<i>cat</i>	katalektyczne (metrum), tzn. skrócone na końcu o jeden element
<i>cho</i>	metrum chorijambiczne (– ∪ ∪ –)
<i>cr</i>	kretyk (– ∪ –)
<i>d</i>	rozszerzenie daktyliczne
<i>d¹</i>	w notacji Maasa: – ∪ ∪ –
<i>d²</i>	w notacji Maasa: ∪ ∪ –
<i>D</i>	w notacji Maasa: – ∪ ∪ – ∪ ∪ –
<i>D/e</i>	daktyloepitryty
<i>da</i>	stopa daktyliczna = metrum daktyliczne (– ∪ ∪)
<i>decas alc</i>	dziesięciozłogłowiec alcejski (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –)
<i>dim</i>	dymetr
<i>dipenthem</i>	dipenthemimeres – w analizach badaczy starożytnych oznacza sekwencję złożoną z dwóch pięcioelementowych członów, np. <i>encom</i> (por. dalej) złożone z <i>penthem^{da}</i> (por. dalej) + <i>penthem^{ia}</i> (por. dalej)

<i>Dith.</i>	dytyramb
<i>dod^{edi}</i>	dodrans o rytmie <i>edite regibus</i> (– ∪ ∪ – ∪ –)
<i>dod^{maec}</i>	dodrans o rytmie <i>Maecenas atavis</i> (× × – ∪ ∪ –)
<i>dyp</i>	dypodia
<i>e</i>	w notacji Maasa: – ∪ –
<i>E</i>	w notacji Maasa: – ∪ – – – ∪ –
<i>eis disyll.</i>	εἰς δισύλλαβον (Hefajstion), εἰς δισύλλαβίαν (Heliodor) – w analizach badaczy starożytnych dwusylabowe zakończenie sekwencji daktylicznej (... ∪ ∪ – ∞)
<i>eis syll.</i>	εἰς σύλλαβήν – w analizach badaczy starożytnych jednosylabowe zakończenie sekwencji daktylicznej (... ∪ ∪ –)
<i>eis trisyll.</i>	εἰς τρισύλλαβίαν – w analizach Heliodora trzysylabowe zakończenie sekwencji daktylicznej (... ∪ ∪ – ∪ ∪)
<i>eis troch.</i>	εἰς τροχαῖον – w analizach badaczy starożytnych wskazuje, że ostatnie metrum sekwencji daktylicznej ma postać trocheja (... ∪ ∪ – ∪)
<i>encom</i>	encomiologicum, elegijamb (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – ×)
<i>ascend^{encom}</i>	encomiologicum o rytmie wstępującym (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – ×)
<i>enopl</i>	enoplios (<i>sensu stricto</i>) ⁴ (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×)
<i>Ep.</i>	epinikion
<i>ΕΠ, ep.</i>	epoda
<i>epitr^{ia}</i>	epitryt jambiczny (∞ – ∪ –)
<i>epitr^{tr}</i>	epitryt trocheiczny (– ∪ – ∞)
<i>gl</i>	glikonej (× × – ∪ ∪ – ∪ –)
<i>H</i>	hiatus
<i>hag</i>	hagesichorej (× – ∪ ∪ – ∪ – –)
<i>hδ</i>	hypodochmius (– ∪ – ∪ –)
<i>hem</i>	hemiepes (– ∪ ∪ – ∪ ∪ –)
<i>hem^{fem}</i>	hemiepes femininum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×)
<i>^{tr}hem^{fem}</i>	hemiepes femininum z kontrahowanym pierwszym biceps
<i>hem^{masc}</i>	hemiepes masculinum = <i>hem</i>
<i>hendec sapph</i>	jedenastozgłoskowiec saficki (– ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ – –)

⁴ Enopliosy *sensu largo* – zob. *Pozostałe skróty i terminy*.

<i>hepthem</i>	hepthemimeres – w analizach badaczy starożytnych oznacza kolon składający się z siedmiu elementów, np. <i>hepthem^{an}</i> (hepthemimeres anapestyczne: $\times - \cup \cup - \cup \cup - \times$: anceps + longum + biceps + longum + biceps + longum + anceps)
<i>hex (da)</i>	heksametr daktyliczny ($- \infty - \infty - \infty - \infty - \infty - -$)
<i>hypercat</i>	hyperkatalektyczne (metrum), tzn. wzdłużone na końcu o jeden element
<i>ia</i>	metrum jambiczne ($\times - \cup -$)
<i>iambel</i>	jambelegus ($\times - \cup - \times - \cup \cup - \cup \cup -$)
<i>ibyc</i>	ibyceum ($- \cup \cup - \cup \cup - \cup -$)
<i>ion</i>	metrum jońskie
<i>ion^{mai}</i>	jonik <i>a maiore</i> ($- - \cup \cup$)
<i>ion^{min}</i>	jonik <i>a minore</i> ($\cup \cup - -$)
<i>ith</i>	ityfallik ($- \cup - \cup - -$)
<i>lk</i>	lektytion ($- \cup - \times - \cup -$)
$\cup \cup \sim lk$	lektytion zaczynające się elementem krótkim zamiast spodziewanym elementem długim ($\cup \cup - \times - \cup -$)
<i>Pae.</i>	pean
<i>paroem</i>	parojmiak ($\infty - \infty - \cup \cup - -$)
<i>pe</i>	pentemimer ($\times - \cup - \times$) ⁵
<i>penthem</i>	penthemimeres – w analizach badaczy starożytnych oznacza kolon składający się z pięciu elementów, np. <i>penthem^{da}</i> (penthemimeres daktyliczne = <i>hem^{masc}</i> : $- \cup \cup - \cup \cup -$: longum + biceps + longum + biceps + longum) lub <i>penthem^{ia}</i> (penthemimeres jambiczne = <i>pe</i> : $\times - \cup - \times$: anceps + longum + breve + longum + anceps)
<i>ph</i>	ferekratej ($\times \times - \cup \cup - -$)
<i>phal</i>	jedenastozgłoskowiec falecejski ($\times \times - \cup \cup - \cup - \cup - \times$)
<i>pindar</i>	pindaricum ($\times - \cup - \times - \cup \cup - \cup \cup - \times - \cup - \times$) ⁶

⁵ Termin, który przyjmuję za WESTEM (1982a, s. 198), nawiązuje do greckiej nazwy $\iota\alpha\mu\beta\iota\kappa\acute{o}\nu$ $\pi\epsilon\nu\theta\eta\mu\iota\mu\epsilon\rho\acute{\epsilon}\varsigma$ (por. następny skrót). Niektórzy badacze nazywają ten kolon „reizianum”, lecz ich zdania różnią się w kwestii jego natury, np. Gentili uznaje, iż kolon ten ma naturę jambiczną (por. GENTILI 1999, s. 90: „pentemimere giambico (reiziano)”), PALUMBO STRACCA (1979, s. 57) takiej natury mu odmawia.

⁶ *Scholia vetera* do pieśni Pindara określają mianem „pindaricum” kolony o bardzo różnej formie. W niniejszej pracy, poza passusami omawiającymi wspomniane scholia, nazwa „pindaricum” odsyła zawsze do formy kolonu podanej w załączonych symbolach metrycznych (por. Hephaest., s. 51, 14 nn. Consbr.).

$\sim\sim\sim\wedge$ <i>pindar</i> $\wedge$	akefaliczne pindaricum katalektyczne, które zaczyna się elementem krótkim zamiast spodziewanym elementem długim ($\sim\sim - \times - \sim\sim - \sim\sim - \times - \sim -$)
<i>platon</i>	platonicum ($- \sim\sim - \sim\sim - \times - \sim - \times - \sim\sim - \sim\sim -$) ⁷
<i>pros</i>	prozodiak ($\times - \sim\sim - \sim\sim -$)
<i>reiz</i>	reizianum ($\times - \sim\sim - \times$)
<i>sp</i>	spondej ($- -$)
Σ TP, str.	strofa/antystrofa
<i>syncop</i>	synkopowane (metrum)
<i>tetram</i>	tetrametr
<i>tetrap</i>	tetrapodia
<i>tl</i>	telesillejon ($\times - \sim\sim - \sim -$)
<i>tr</i>	metrum trocheiczne ($- \sim - \times$)
<i>trim</i>	trymetr
<i>tripenthem</i>	tripenthemimeres – w analizach badaczy starożytnych oznacza sekwencję złożoną z trzech pięcioelementowych członów, np. <i>platon</i> (por. wcześniej) złożone z <i>penthem</i> ^{da} (por. wcześniej) + <i>penthem</i> ^{ia} (por. wcześniej) + <i>penthem</i> ^{da} lub <i>pindar</i> (por. wcześniej) złożone z <i>penthem</i> ^{ia} + <i>penthem</i> ^{da} + <i>penthem</i> ^{ia}
<i>tryp</i>	trypodia

Pozostałe skróty i terminy

<i>asynartetyczny</i>	wykazujący koniec słowa w miejscu złożenia
<i>cięcie</i>	(ang. „cut” ⁸ , fr. „coupe” ⁹ , niem. „Einschnitt” ¹⁰) przypadający w danym miejscu (jednokrotnie, często lub stale) koniec słowa. Terminu tego używam w danych statystycznych (np. jedno/częste/stale cięcie) oraz wtedy, gdy nie chcę rozstrzygać, czy w danym miejscu mamy do czynienia z cezurą, czy z dierezą. Cięcie „rytmiczne” (za Maasem ¹¹) oznacza w niniejszej pracy przypadający w danym miejscu koniec słowa, który może wyznaczać punkt zetknięcia członów metrycznych (potencjalna diereza)
<i>długie anceps</i>	zob. $\bar{x}$

⁷ Por. Hephaest., s. 51, 8 nn., Consbr.

⁸ Por. PARKER 1958b, s. 13; 1966, s. 5 lub HASLAM 1978, s. 44.

⁹ Por. IRIGOIN 1953, s. 12.

¹⁰ Por. MAAS 1904, s. 300.

¹¹ Ibidem, s. 300 n.

<i>enoplios</i>	enopliosy <i>sensu largo</i> = kolony κατ' ἐνόπλιον, które zawierają się w schemacie (x) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (x)
<i>indifferens</i>	(ἰδιάφορος) u niektórych metryków oznacza końcowy, obojętny co do iloczasu, element sekwencji metrycznej, zazwyczaj znajdującej się na końcu periodu ¹²
<i>krótkie anceps</i>	zob. ✕
<i>miejsce</i>	w podawanych w niniejszej pracy danych statystycznych wskazuje na stałe miejsce w triadzie w obrębie pieśni, np.: „koniec słowa pojawia się 5 razy w 4 miejscach” oznacza, że spośród pięciu przypadków końca słowa dwa z nich pojawiają się w stroficznie odpowiadających sobie miejscach tej samej pieśni
<i>pauza</i>	= koniec periodu
<i>princeps</i>	(fr. „temps marqué” ¹³ , niem. „Hebung” ¹⁴ , wł. „tempo in battere”, „tempo forte” lub „elemento guida” ¹⁵) przyjęty w niniejszej pracy termin Westa ¹⁶ oznaczający mocną część stopy. W <i>Greek Metre</i> Westa termin „princeps” jest rodzaju męskiego ((<i>loci</i>) principes), ponieważ jednak w praktyce badacz ten posługuje się angielskim terminem „position”, przywołującym niejako łacińskie „positio”, „princeps” w tej pracy przybiera rodzaj żeński
<i>synartetyczny</i>	niewykazujący końca słowa w miejscu złożenia
<i>wers</i>	terminu tego używam wyłącznie na oznaczenie linii, nie na oznaczenie periodu (wyłączając oczywiście przypadki, gdy linia stanowi jednocześnie samodzielny, krótki period)

¹² W kwestii moich argumentów przeciwko stosowaniu tego terminu zob. SZCZEPANIAK 2004, s. 317 n., przyp. 26.

¹³ Por. IRIGOIN 1953, s. 13.

¹⁴ Por. MAAS 1904, s. 298.

¹⁵ Por. ROSSI 1978a, s. 814, przyp. 4 lub GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 31.

¹⁶ WEST 1982a, s. 199.

Wprowadzenie

Daktyloepitryty to, obok kolonów eolskich, jedna z głównych miar, jakimi posługiwali się Stezychor, Pindar i Bakchylides. Nazwa „daktyloepitryty” nie pochodzi od teoretyków starożytnych, którym często przypisuje się nieznaną specyfikę tej klasy metrum¹. Nazwa ta nie jest również jedyna² i w moim przekonaniu być może nie najwłaściwsza, zarówno ze względu na dosyć wąski zakres interpretacji, które mogą się w niej mieścić, jak i ze względu na zbyt dużą różnorodność sekwencji, do których odsyła. Jednocześnie jednak jest to nazwa najczęściej przyjmowana i przy szerokim rozumieniu terminu „daktyliczny”, jako „rytm”, nie jako metrum, oddająca w ogólnych zarysach specyficzny charakter tej klasy metrycznej. Daktyloepitryty bowiem to miara, w której występują obok siebie, łączą się z sobą dwa rodzaje „rytmu”: szybki daktyliczny i wolny epitrytyczny.

Rytm daktyliczny uformowany jest z sekwencji, w których pomiędzy pojedynczymi principes pojawiają się dwa krótkie elementy (biceps): ...– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ... Principes takich sekwencji nigdy nie ulegają u Bakchylidesa rozwiązaniu, biceps natomiast tylko sporadycznie ulega kontrakcji (...– ∞ –...), choć i te nieliczne przypadki są często odrzucane przez badaczy³. Zazwyczaj, poza paroma wyjątkami, sekwencje rytmu daktylicznego przybierają postać kolonów o ustalonej długości, zawierających się w ogólnym schemacie:

$$(\infty) - \cup \cup - \cup \cup - (\infty).$$

Kolony te często nazywane są enopliosami (*sensu largo*) lub członami κατ' ἐνόπλιον, dlatego też niektórzy badacze wprost określają daktyloepitryty mianem κατ' ἐνόπλιον-epitrytów. Konkretnymi realizacjami ogólnego schematu tych kolonów są:

enoplios (<i>sensu stricto</i>):	∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∞
prozodiak:	∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –
hemiepes femininum:	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∞
hemiepes masculinum:	– ∪ ∪ – ∪ ∪ –

¹ Przegląd koncepcji antycznych w rozdziale IIA.

² Przegląd nazw i interpretacji proponowanych przez współczesnych badaczy w rozdziale IIB.

³ Zob. rozdz. IIIA v.

Kolony te zatem mogą mieć albo rytm wstępujący (*enopl*, *pros*), określany przez niektórych metryków jako anapestyczny, albo zstępujący (*hem^{fem}*, *hem^{masc}*), nazywany często daktylicznym. Mogą one również kończyć się tępo (*blunt*) (*pros*, *hem^{masc}*) lub z zawieszeniem (*pendant*) (*enopl*, *hem^{fem}*).

Niemal powszechnie uznaje się, że na drugi, wolniejszy rytm – epitrytyczny – składają się sekwencje jambiczne (⌘ – ∪ –) oraz trocheiczne (– ∪ – ⌘). Także tutaj rytm może się wznosić (jamby) lub opadać (trocheje). Zarówno jamby, jak i trocheje mogą też kończyć się *blunt* lub *pendant*. U Bakchylidesa zróżnicowanie klauzul osiągane jest w sekwencjach jambicznych za pomocą hyperkataleksy, w sekwencjach trocheicznych natomiast za pomocą kataleksy. Sekwencje jambiczno-trocheiczne w ramach daktyloepitrytów o wiele rzadziej niż w innych kontekstach dopuszczają rozwiązania principes (...⌘ ∪ ⌘...), częściej natomiast realizują swoje ancipitia jako sylaby ciężkie (...⌘̄ – ∪ – ⌘̄...). Z tego też powodu zyskują one miano „epitrytów”⁴.

Struktura daktyloepitrytów powstaje nie tylko w wyniku prostego zestawiania dłuższych sekwencji jambiczno-trocheicznych z członami κατ' ἐνόπλιον. Poszczególne rytmy często łączą się z sobą, tworząc tzw. kolony mieszane zawarte w dwóch ogólnych schematach:

$$\begin{aligned} (\lrcorner) &- \cup - \lrcorner - \cup - \cup - \cup - \cup - (\lrcorner) \\ (\lrcorner) &- \cup \cup - \cup \cup - \lrcorner - \cup - (\lrcorner) \end{aligned}$$

Konkretnymi realizacjami tych schematów są:

⌘ – ∪ – ⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘	<i>iambel^{hypercat}</i>
⌘ – ∪ – ⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>iambel</i>
– ∪ – ⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘	<i>aceph<i>iambel</i>^{hypercat}</i>
– ∪ – ⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>aceph<i>iambel</i></i>
⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘ – ∪ – ⌘	<i>ascend<i>encom</i></i>
⌘ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘ – ∪ –	<i>ascend<i>encom</i>^{cat}</i>
– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘ – ∪ – ⌘	<i>encom</i>
– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ⌘ – ∪ –	<i>encom^{cat}</i>

⁴ Termin „epitryt” przejęty został od teoretyków starożytnych, którzy określali mianem „epitrytu drugiego” (element krótki znajduje się na drugim miejscu) sekwencję odpowiadającą tej realizacji rytmicznej, jaką w ramach daktyloepitrytów przybiera metrum trocheiczne (– ∪ – –), natomiast mianem „epitrytu trzeciego” (element krótki znajduje się na trzecim miejscu) sekwencję, której postać przyjmuje w ramach daktyloepitrytów metrum jambiczne (– – ∪ –) (zob. s. 89). Termin „epitryt” był jednak w starożytności stosowany również dla innego typu sekwencji – zob. rozdz. IIA iv.

Tak opisany charakter metrum daktyloepitrytycznego jest dosyć ogólny i nie uwzględnia drobnych cech strukturalnych, z uwagi na które właśnie natura daktyloepitrytów bywa bardzo różnie określana. Proste wskazanie na połączenie daktyli (ewentualnie anapestów) z epitrytami prowadzi często edytorów do emendacji tzw. swobodnych responsji⁵, tzn. braku dokładnych responsji stroficznych, które wydają się tego podstawowego rytmu nie zachowywać. Przyznanie z kolei swobodnym responsjom racji bytu powoduje, iż w analizach niektórych badaczy grają one rolę niemal pierwszoplanową, wskazując jakoby na rzeczywisty charakter metrum, które składa się w istocie nie z daktyli i epitrytów, lecz z joników i choriambów. Wachlarz możliwych interpretacji daktyloepitrytów jest bardzo szeroki. Dlatego też wielu badaczy rezygnuje z bliższego określania natury tego metrum, ograniczając się do korzystania z konwencjonalnych symboli zaproponowanych przez Maasa, które mogą, lecz nie muszą – i w zamierzeniu autora owej notacji nie miały – odsyłać do żadnej nadrzędnej koncepcji dotyczącej natury lub powstania daktyloepitrytów, pełniąc funkcję czysto deskrypcyjną.

Praca ta podzielona jest na trzy części. W pierwszej części omawiam wyłanianie się kolonów wchodzących później w skład daktyloepitrytów Bakchylidesa. W drugiej przedstawione są wybrane sposoby opisu i interpretacji daktyloepitrytów, zaproponowane przez badaczy starożytnych oraz współczesnych. Trzecia część natomiast stanowi szczegółową charakterystykę daktyloepitrytów Bakchylidesa oraz analizę kolometryczną jego pieśni⁶. Dużo uwagi poświęcam tu również wpływowi koncepcji metrycznych (omawianych w części drugiej) na emendację zachowanych tekstów.

Główne⁷ cytaty tekstów antycznych podaję z następującymi zmianami w stosunku do propozycji danego edytora:

- pozostawiam niektóre alternatywne synkopy (czasami również optuję za zachowaniem innych swobodnych responsji; problemy te każdorazowo opisane są w komentarzu lub przypisach);
- rezygnuję z zaznaczania wewnętrznej organizacji tekstu za pomocą wcięć oraz zmiany *accentus graves* w *accentus acuti*, zarówno przy hipotetycznych, jak i przy rzeczywistych końcach periodów (dotyczy to także wyrazów, po których następuje lakuna);
- rezygnuję ze stosowanej w niektórych wydaniach sigmy *lunaris* na rzecz σ i ς ;
- rezygnuję z zaznaczania pionową kreską w indeksie górnym heterosylabicznego *muta cum liquida*, przyjmując łuczek do wskazania tautosylabicznego *muta cum liquida*.

Wszystkie tłumaczenia tekstów autorów antycznych i badaczy współczesnych, jeśli nie podano inaczej, są mojego autorstwa.

⁵ Zob. rozdz. IIIA vii.

⁶ Analizy te nie uwzględniają utworów zachowanych na licznych, niepełnych skrawkach papirusowych, których rekonstrukcja stroficzna pozostaje w dużej mierze hipotetyczna (np. **25, **27 etc.).

⁷ W przypadku szczegółowych interpretacji poszczególnych passusów, konfrontując lekcje różnych wydawców, pozostawiam ich sposób zapisu.

I. Rozwój struktur daktyloepitrytycznych

Pierwszy rozdział tej pracy traktuje o procesie rozwoju daktyloepitrytów – od heksametru daktylicznego po metra Symonidesa¹. Interesuje mnie tutaj głównie wyłanianie się kolonów i sekwencji metrycznych, wchodzących potem w skład daktyloepitrytów Bakchylidesa, kontekst metryczny tych kolonów, ich wewnętrzna struktura, możliwe analizy metryczne oraz przypisywana im natura. Ponieważ niektóre metra (np. heksametr daktyliczny) oraz praktyka metryczna niektórych poetów (np. Stezychora) są bardziej istotne dla późniejszych wniosków, uwaga poświęcana danym zagadnieniom waha się od lakonicznego opisanego zjawiska jednym zdaniem po dłuższe przedstawienie, sięgające nieraz kilku stron.

i. Heksametr daktyliczny

Chociaż heksametr daktyliczny nie jest, jak wskazują najnowsze badania, najstarszą miarą grecką, jest najwcześniejszą, którą możemy bardzo dokładnie badać ze względu na duży korpus zachowanych tekstów. Sam też dostarcza nam informacji o wcześniejszym stanie metryki greckiej. Badanie jego struktury i historii to również w dużej mierze badanie historii kolonów κατ' ἐνόπλιον.

Nazwa „heksametr daktyliczny” wskazuje, że mamy tutaj do czynienia z ciągiem sześciu metrów daktylicznych, z których ostatnie jest jednak zawsze dwusylabowe². Jak

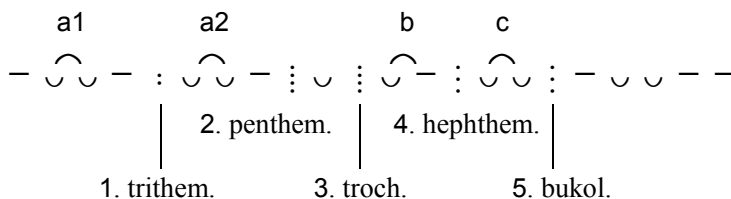
---

¹ Pomijam tutaj omówienie cech strukturalnych daktyloepitrytów dramatu oraz Pindara, które wymagałoby osobnej, szerokiej pracy.

² Ewentualna katalektyczność heksametru daktylicznego jest kwestią nadal żywo dyskutowaną przez metryków współczesnych. Za przyznaniem heksametrowi kataleksy opowiadają się m.in. DALE (1964, s. 20, z założeniem jednak, że końcowe metrum, chociaż skrócone, prezentuje nie formę – ∪, lecz – ×), MARTINELLI (1997, s. 59) oraz GENTILI i LOMIENTO (2003, s. 268, z powołaniem się na Hefajstiona), przeciwko takiej analizie występuje m.in. RAALTE (1986, s. 29). Kwestia ta związana jest z szerszym,

w każdej mierze stychicznej wewnętrzna struktura heksametru regulowana jest przez cięcia oraz mostki, których ogólny schemat można przedstawić w sposób następujący:

Koniec słowa jest szczególnie unikany: po trzeciej stopie (b), po czwartym trocheju (c – prawo Hermanna) oraz po drugim trocheju (a2) – jeżeli kończące się tam słowo zaczyna się w obrębie pierwszej stopy (zazwyczaj dotyczy to miejsca po pierwszym trocheju: a1), tzn. koniec słowa zwykle nie pojawia się jednocześnie w miejscach a1 oraz a2 (pierwsze prawo Meyera). Słowo o budowie amfibracha (◡ — ◡) dopuszczane jest zatem niemal wyłącznie przed cezura trocheiczną oraz na końcu heksametru³. Głównymi cięciami heksametru są: cezura penthemimeres (πενθημιμερής τομή, zwana również „męską”: 2) oraz cezura trocheiczna (κατὰ τρίτον τροχαῖον, zwana także „żeńską”: 3). Poboczne cięcia to: cezura hephthemimeres (ἑφθημιμερής τομή: 4), diereza bucoliczna (5) oraz, stosunkowo rzadziej wykorzystywana, cezura trithemimeres (τριθημιμερής τομή: 1)⁴.

Różne były na przestrzeni lat hipotezy dotyczące roli, jaką odgrywają cezury w heksametrze⁵. Obecnie przeważa stanowisko, iż są one śladem pierwotnego złożenia heksametru z dwóch kolonów. O tym, że starożytni byli tego faktu świadomi, może świadczyć, słuszną zdaniem Westa, wypowiedź Aphthoniosa: „Incisiones etiam versuum, quas Graeci τομάς vocant, ante omnia in hexametro heroico necessario observandae sunt: omnis enim versus in duo cola formandus est”⁶, oraz jeszcze starsze świadectwo Arystotelesa: „Niektórzy wskazują na wiele takich [analogii]. Tak więc według nich jedna ze strun środkowych odpowiada liczbie dziewięć, a druga liczbie osiem, wiersz epiczny zaś liczbie sie-

nierozstrzygniętym dotąd jednoznacznie, problemem możliwych zakończeń sekwencji daktylicznych (por. różnice analiz pieśni Stezychora czy Ibykosa w dalszej części tego rozdziału).

³ Jeżeli zatem podzielimy heksametr na dwa kolony w miejscach, gdzie pojawiają się główne cezury: penthemimeres oraz trocheiczna, okaże się, że unikane są następujące zestawienia słów:

— ◡ | ◡ — ◡ | ◡ — (◡)   × — ◡ | ◡ — ◡ | ◡ — —

Tendencja ta działa również w kolonach κατ’ ἐνόπλιον Bakchylidesa; por. rozdz. IIIA v.

⁴ Określenie τριθημιμερής (scil. τομή) nie jest, w przeciwieństwie do nazw pozostałych cezur, proveniencji antycznej, gdyż badacze starożytni nie notowali cezury tego typu. Wspomniany termin powstał na gruncie niemieckim w XIX w. poprzez analogię do nazw πενθημιμερής oraz ἑφθημιμερής. NEUBOURG (1978) uznaje jednak, że termin ten nie jest właściwy, gdyż w przeciwieństwie do nazw, na których się wzorowano, utworzony jest nie z liczebnika głównego, lecz porządkowego. Zdaniem tego badacza, powinniśmy raczej używać stosowanego od dawna przez francuskich badaczy określenia τριημιμερής (szczegółowa argumentacja znajduje się w cytowanym artykule).

⁵ Por. krytykę niektórych stanowisk u WESTA 1982b, s. 293.

⁶ Aphthon. (Mar. Victor.), *GL* VI, s. 64, 31–33 Keil. Zob. WEST 1982b, s. 293.

demnaście, równej sumie poprzednich, skanduje się zaś prawą stronę wiersza w dziewięciu sylabach, a lewą w ośmiu”⁷.

Badacze nie są jednak zgodni, które spośród wspomnianych cezur są rzeczywiście śladem pierwotnego złożenia. West uznaje, że istotne są tutaj tylko dwie cezury: penthemimeres oraz trocheiczna, gdyż jedna lub druga pojawia się w 99% wersów Homera. Na temat cezury trithemimeres West się nie wypowiada. Cezura hephthemimeres reprezentuje, jego zdaniem, przeniesienie zwykłej cezury. Oba kolony zachowują tak dokładnie, jak to możliwe, swój zewnętrzny kształt (oczywiście w odniesieniu do cezury penthemimeres: – ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪ – | ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –), chociaż pierwszy staje się dłuższy, drugi natomiast krótszy (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – | ∪ ∪ – ∪ ∪ – –). Zachowany zostaje również kontrast pomiędzy rytмами obu kolonów – pierwszy ma rytm zstępujący, drugi natomiast wstępujący. Dierzeza bukoliczna jest, według Westa, zaledwie miejscem, w którym koniec słowa jest dosyć częsty: regularna cezura jest także niezbędna. Badacz ten przypuszcza, że jest ona produktem wtórnym głównej cezury. Poeci starali się dopasować swoje słowa do schematu heksametru. Dla słów lub grup słownych o postaci ∪ – ∪ ∪ lub ∞ – ∪ ∪, których było wiele, najbardziej dogodnym miejscem było to po głównej cezurze. Tam też zazwyczaj je kładziono, co dawało dierezę bukoliczną⁸. Zdaniem Westa zatem, heksametr nie tylko strukturalnie⁹, ale również historycznie składa się z dwóch kolonów: hemiepes (dodajmy: masculinum lub femininum) o rytmie opadającym oraz parojmiaka (= enopliosa) o rytmie wstępującym. Cezura, czy to żeńska, czy męska, jest po prostu miejscem, gdzie te dwa kolony się spotykają. Fakt ten poświadczać mogą nieregularności, jakie czasami znajdujemy w miejscu połączenia kolonów u Homera, np.:

εἴλετο κρινόμενος τριηκόσι' ἡδὲ νομῆας (Λ 697)

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – | ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

ἀργύρεοι δὲ σταθμοὶ ἐν χαλκῷ ἔστασαν οὐδῶ (η 89)

– ∪ ∪ – – – ∪ | – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

W pierwszym z zacytowanych przykładów brakuje jednej mory w miejscu złączenia, by rytm daktyliczny był niezakłócony. W drugim przykładzie z kolei znajdujemy o jedną morę za dużo. W początkowych fazach formowania się heksametru nieregularności te mogły być, zdaniem Westa, bardzo powszechne, aż stopniowo zaniknęły na korzyść jednolitego rytmu wersu. Wtórna zatem analiza wersu jako sześciu stóp daktylicznych jest nieistotna. Mogła ona powstać wskutek tego, że z czasem połączenie kolonów nabrało

⁷ Aristot. *Met.* 1093^a, 28 – 1903^b, 1: λέγουσι δὲ τινες ὅτι πολλὰ τοιαῦτα, οἷον αἱ τε μέσαι ἢ μὲν ἑννέα ἢ δὲ ὀκτώ, καὶ τὸ ἔπος δεκαεπτὰ, ἰσάριθμον τούτοις, βαίνεται δ' ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἑννέα συλλαβαῖς, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ ὀκτώ. Tekst i tłumaczenie: KRAPIEC – MARYNIARCZYK 1996, s. 364 n.

⁸ WEST 1982b, s. 294.

⁹ Por. WEST 1982a, s. 35: “For purposes of description it is convenient to refer to the traditional division into six metra or feet, each consisting of a princeps and (except in the last foot) a biceps. Structurally, however, the verse is better regarded as consisting of two cola divided by the medial caesura”.

płynności, tzn. złączenie nie zakłócało rytmu, a całość uzyskała ciągły rytm daktyliczny. Analiza ta nie pozwala jednak wnioskować, że zdaniem Westa heksametr powstał z połączenia kolonu daktylicznego oraz anapestycznego. Wiersz daktyliczny był, według tego badacza, południowomykeńskim wynalazkiem, datującym się prawdopodobnie od drugiej połowy drugiego tysiąclecia p.n.e., podczas gdy stereotypowy stychiczny heksametr reprezentuje dalszy rozwój w jońskiej gałęzi tradycji, być może późnomykeńskiej, być może pomigracyjnej. Jeżeli istniały epickie lub heroiczne utwory w – powiedzmy – 1600 roku p.n.e., ich charakterystycznym wersem był, według Westa, najprawdopodobniej glikonej¹⁰, którego „krewniaki” są używane w poezji sanskryckiej i epice słowiańskiej. Do roku 1100 p.n.e. w południowej Grecji mogły istnieć frazy podobne do heksametrów, chociaż były one zapewne tworzone luźniejszą techniką, wykazując wspomniane wcześniej nieregularności w cezurach¹¹. „Glikonej” owych pierwotnych utworów heroicznych należy zapewne rozumieć szeroko, jako kolon niedaktyliczny, zbliżony charakterem do kolonów eolskich. Sam heksametr natomiast można, zdaniem Westa, derywować np. z ferekrateja i reizianum rozszerzonego wewnątrznie o daktyl: $\asymp \times - \cup \cup - \times \mid \times - \cup \cup - \cup \cup - -$. Na takie pochodzenie heksametru, czy też na wczesne stadium, gdy komponowano utwory w glikonejach, mogą – wedle Westa – wskazywać niektóre linie epickie zaczynające się od $\cup - -$, $- \cup -$ lub $\cup \cup \cup -$ ¹², np.:

ἐπεὶ δὴ νῆός τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο (Ψ 2)

$\cup - - - - \cup \cup - - - \cup \cup - \cup$

Mamy tu ślady tzw. swobodnej bazy eolskiej, charakterystycznej dla kolonów eolskich, których dwa pierwsze elementy są obojętne pod względem iloczasu. Jest to relikw praindoeuropejskiego formowania się metrów, których iloczas był regulowany od końca wersu, przesuując się coraz bardziej ku początkowi. W przypadku bazy mamy zachowany swobodny iloczas ostatniego odcinka podlegającego regulacji iloczasowej – początku kolonu. Połączenie *ph + reiz*^d zatem stopniowo ulegało regulacji rytmu, aż do osiągnięcia równego rytmu daktylicznego. Trzeba tu jednak podkreślić, że analiza Westa zakłada (wbrew wcześniejszym wskazaniom) tylko jedno miejsce styku kolonów: cezurę trocheiczną. Być może więc należałoby dodać, że oprócz ferekrateja akatalektycznego mógł to być również ferekratej katalektyczny ($\asymp \times - \cup \cup - \mid \times - \cup \cup - \cup \cup - -$) – mielibyśmy wtedy potwierdzoną fluktuację cezury męskiej i żeńskiej.

¹⁰ Formę glikoneja rozszerzonego o dwa daktyle znajdujemy w epickiej w stylu pieśni Safony na ślub Hektora i Andromachy (44 V.). Fragment ten z całą jego epicką morfologią, stylem i prozodią jest, według Westa, echem epickich utworów eolskich, komponowanych nie w heksametrach, lecz w metrum eolskim. Po VIII w. p.n.e., gdy epika najbardziej rozkwitała, takie eolskie utwory musiały nieco usunąć się w cień. Mogły jednak przetrwać do czasów Safony i ich ślady znajdujemy właśnie we fr. 44 (WEST 1973a, s. 191).

¹¹ WEST 1973a, s. 187 n.

¹² WEST 1973b, s. 169, przyp. 10.

Nieco odmienne stanowisko zajmuje włoski uczony Gentili¹³, według którego podział heksametru na kolony dokonuje się nie w dwóch, jak chce West, lecz w czterech alternatywnych miejscach: w cezurze męskiej, żeńskiej, hephthemimeres lub bukolicznej¹⁴. O tym, że cezury są punktami nie tylko strukturalnego, lecz także historycznego styku kolonów, może świadczyć fakt, że w tych właśnie miejscach najczęściej spotykamy hiatus oraz *brevis in longo* – wskaźniki końca periodu¹⁵. Fakt jednak, że styk kolonów występuje w czterech różnych miejscach, nie oznacza, że heksametr początkowo składał się z większej liczby małych kolonów¹⁶. Heksametr powstał z połączenia dwóch kolonów, lecz połączenia te mogą przybierać czworaką postać:

				troch.	bukol.			
				penthem.	hephthem.			
–	∪	–	∪	–	∪	–	∪	–
hemiepes ^{masc} (a)					enoplios (e)			
hemiepes ^{fem} (b)					enoplios (f)			
alcmanicum ^{brachycat} (c)					reizianum (g)			
alcmanicum (d)					adonius (h)			

Cztery możliwe połączenia dwóch różnych kolonów dają zatem jeden ekwiwalentny schemat. Gentili podkreśla, że kolony składowe tych złożów mają taką samą strukturę rytmiczną, jak formuły odnoszące się do bogów i herosów, wydzielone przez Parry'ego jako główne składniki stylu epickiego¹⁷. Podaję tu przykłady takich powtarzających się formuł dla wszystkich czterech możliwych typów połączeń:

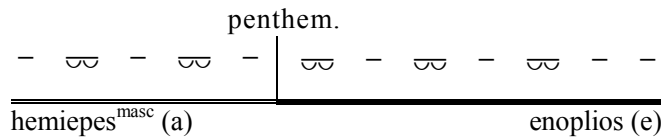
¹³ Omawiam na podstawie: GENTILI – GIANNINI 1977, s. 7–37 (= 1996, s. 11–41); GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 279–283.

¹⁴ Według Gianniniego, cezura trithemimeres mogła powstać już po ukonstytuowaniu się heksametru daktylicznego (GENTILI – GIANNINI 1977, s. 38, przyp. 87 (= 1996, s. 42, przyp. 87)).

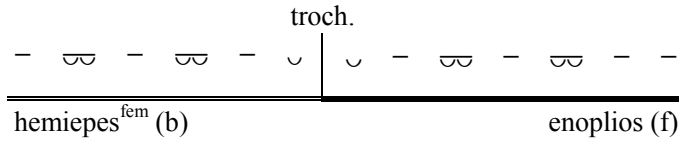
¹⁵ Giannini dodaje, iż fakt, że zjawiska te (hiatus, *brevis in longo*) nie są zarezerwowane wyłącznie dla cezur, nie umniejsza ich znaczenia. Możliwe, że początkowo były one charakterystyczne dla cezur, a później przeniosły się również na miejsca inne (GENTILI – GIANNINI 1977, s. 38, przyp. 88 (= 1996, s. 42, przyp. 88)).

¹⁶ Taką strukturalną, lecz nie historyczną, budowę heksametru z większej liczby małych kolonów wylansował w naszych czasach FRÄNKEL (1996 = *Der Kallimachische und der Homerische Hexameter*. In: IDEM: *Wege und Formen frühgriechischen Denkens*. München 1955, s. 100–156).

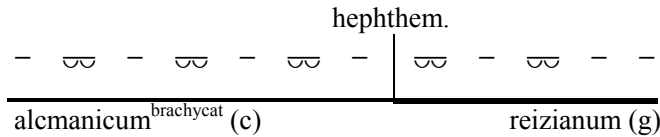
¹⁷ Zob. PARRY 1971, s. 1–190 (= *L' épithète traditionnelle dans Homère. Essai sur un problème de style homérique*. Paris 1928).

A 354	Zeὺς ὑψιβρεμέτης,	νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτισεν
M 68	Zeὺς ὑψιβρεμέτης,	Τρώεσσι δὲ ἴετ' ἀρήγειν
Θ 216	Ἔκτωρ Πριαμίδης,	ὅτε οἱ Zeὺς κῦδος ἔδωκεν
Θ 356	Ἔκτωρ Πριαμίδης,	καὶ δὴ κακὰ πολλὰ ἔοργε
H 112	Ἔκτορι Πριαμίδη,	τόν τε στυγέουσι καὶ ἄλλοι
N 40	Ἔκτορι Πριαμίδη	ἄμοτον μεμαῶτες ἔποντο
N 316	Ἔκτορα Πριαμίδην,	καὶ εἰ μάλα καρτερός ἐστιν
A 33	ᾠς ἔφατ', ἔδεισεν δ'	ὁ γέρων καὶ ἐπιέθετο μῦθος
Γ 418	ᾠς ἔφατ', ἔδεισεν δ'	Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα
v 16	ὥς ἔφατ' Ἀλκίνοος,	τοῖσιν δ' ἐπιήνδανε μῦθος
π 406	ὥς ἔφατ' Ἀμφίνομος,	τοῖσιν δ' ἐπιήνδανε μῦθος
ρ 147	ὥς ἔφατ' Ἀτρεΐδης,	δουρικλειτὸς Μενέλαος
γ 248	πῶς ἔθαν' Ἀτρεΐδης	εὐρὺν κρείων Ἀγαμέμνων
A 102	ἦρως Ἀτρεΐδης	εὐρὺν κρείων Ἀγαμέμνων
H 107	αὐτός τ' Ἀτρεΐδης	εὐρὺν κρείων Ἀγαμέμνων
Λ 238	καὶ τό γε χειρὶ λαβὼν	εὐρὺν κρείων Ἀγαμέμνων
γ 181	Τυδεΐδew ἔταροι	Διομήδεος ἵπποδάμοιο
E 415	ἰφθίμη ἄλοχος	Διομήδεος ἵπποδάμοιο
I 711	μῦθον ἀγασσάμενοι	Διομήδεος ἵπποδάμοιο
Σ 253	ὃ σφιν ἐὺφρονέων	ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν
ω 425	τοῦ ὃ γε δάκρυ χέων	ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν
υ 244	τοῖσιν δ' Ἀμφίνομος	ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν
β 267	ὥς ἔφατ' εὐχόμενος,	σχεδόθεν δὲ οἱ ἦλθεν Ἀθήνη
Θ 198	ᾠς ἔφατ' εὐχόμενος,	νεμέσησε δὲ πότνια Ἥρη
E 106	ᾠς ἔφατ' εὐχόμενος	τὸν δ' οὐ βέλος ὠκὺ δάμασσεν
A 201	καί μιν φωνήσας	ἔπεα πτερόεντα προσηύδα
Δ 69	αὐτίκ' Ἀθηναίην	ἔπεα πτερόεντα προσηύδα
Ξ 2	ἀλλ' Ἀσκληπιάδην	ἔπεα πτερόεντα προσηύδα
O 48	καί μιν ἀμειβόμενος	ἔπεα πτερόεντα προσηύδα

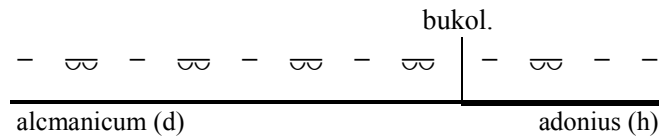

H 47	Ἑκτορ υἷὲ Πριάμοιο	Διὶ μήτιν ἀτάλαντε
O 244	Ἑκτορ υἷὲ Πριάμοιο,	τί ἦ δὲ σὺ νόσφιν ἀπ' ἄλλων
Λ 599	τὸν δὲ ἰδὼν ἐνόησε	ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς
Υ 177	τὸν πρότερος προσέειπε	ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς
Ω 668	Τὸν δ' αὖτε προσέειπε	ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς
A 206	Τὸν δ' αὖτε προσέειπε	θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη
A 121	Τὸν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς
E 825	Τὸν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη
E 719	ᾠς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε	θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη
E 767	ᾠς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε	θεὰ λευκώλενος Ἥρη
Θ 112	ᾠς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε	Γερήνιος ἱππότης Νέστωρ
Δ 317	Τὸν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	Γερήνιος ἱππότης Νέστωρ
A 172	Τὸν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
E 375	Τὴν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	φιλομμειδῆς Ἀφροδίτη
Z 263	Τὴν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	μέγας κορυθαίολος Ἑκτωρ
A 551	Τὸν δ' ἡμείβετ' ἔπειτα	βοῶπις πότνια Ἥρη
Ξ 222	ᾠς φάτο, μείδησεν δὲ	βοῶπις πότνια Ἥρη
A 568	ᾠς ἔφατ' ἔδεισεν δὲ	βοῶπις πότνια Ἥρη

M 230	Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη	κορυθαίολος Ἑκτωρ
E 888	Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη	νεφεληγερέτα Ζεὺς
Δ 411	Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη	κρατερὸς Διομήδης
Δ 349	Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη	πολύμητις Ὀδυσσεύς
A 148	Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη	πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς
A 84	Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς
K 382	Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	πολύμητις Ὀδυσσεύς

E 814	Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	κρατερὸς Διομήδης
A 560	Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	νεφεληγερέτα Ζεὺς
Z 520	Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	κορυθαίολος Ἑκτωρ
A 130	Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	κρείων Ἀγαμέμνων
N 76	Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη	Τελαμώνιος Αἴας
M 370	ᾠς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	Τελαμώνιος Αἴας
Z 116	ᾠς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	κορυθαίολος Ἑκτωρ
γ 371	ὥς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	γλαυκῶπις Ἀθήνη
P 673	ᾠς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	ξανθὸς Μενέλαος
δ 657	ὥς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	πρὸς δώματα πατρὸς
δ 715	ὥς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	κατὰ δῶμ' Ὀδυσῆος
ε 148	ὥς ἄρα φωνήσας ἀπέβη	κρατὺς Ἀργεῖφόντης
Γ 303	τοῖσι δὲ Δαρδανίδης Πρίαμος	μετὰ μῦθον ἔειπε
I 623	ἀντίθεος Τελαμωνιάδης	μετὰ μῦθον ἔειπε
Υ 292	αὐτίκα δ' ἀθανάτοισι θεοῖς	μετὰ μῦθον ἔειπεν
Ω 777	λαοῖσιν δ' ὁ γέρων Πρίαμος	μετὰ μῦθον ἔειπεν

T 295	οὐδὲ μὲν οὐδέ μ' ἔασκες, ὅτ' ἄνδρ' ἐμὸν	ὠκὺς Ἀχιλλεύς
Ω 180	νεκρὸν ἄγοι προτὶ ἄστν, τὸν ἔκτανε	δίος Ἀχιλλεύς
Θ 442	αὐτὸς δὲ χρύσειον ἐπὶ θρόνον	εὐρύοπα Ζεὺς
A 175	οἱ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ	μητίετα Ζεὺς
ζ 186	τὸν δ' αὖ Ναυσικᾶα λευκώλενος	ἀντίον ἧῦδα
N 254	Τὸν δ' αὖ Μηριόνης πεπνυμένος	ἀντίον ἧῦδα
ο 166	τοῖσι δὲ Νεστορίδης Πεισίστρατος	ἦρχετο μύθων
δ 155	τὸν δ' αὖ Νεστορίδης Πεισίστρατος	ἀντίον ἧῦδα
γ 482	πὰρ δ' ἄρα Νεστορίδης Πεισίστρατος,	ὄρχαμος ἀνδρῶν
γ 36	πρῶτος Νεστορίδης Πεισίστρατος	ἐγγύθεν ἐλθὼν
δ 630	τοῖς δ' υἱὸς Φρονόιοι Νοήμων	ἐγγύθεν ἐλθὼν
δ 648	τὸν δ' υἱὸς Φρονόιοι Νοήμων	ἀντίον ἧῦδα
α 388	τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος	ἀντίον ἧῦδα

α 367	τοῖσι δὲ Τηλέμαχος πεπνυμένος	ἦρχετο μύθων
π 345	τοῖσι δὲ Τηλέμαχος πεπνυμένος	ἦρχ' ἀγορεύειν
H 347	τοῖσιν δ' Ἀντήνωρ πεπνυμένος	ἦρχ' ἀγορεύειν
Γ 203	Τὴν δ' αὖτ' Ἀντήνωρ πεπνυμένος	ἀντίον ἠΐδα
A 571	τοῖσιν δ' Ἥφαιστος κλυτοτέχνης	ἦρχ' ἀγορεύειν
ζ 101	τῇσι δὲ Ναυσικάα λευκώλενος	ἦρχετο μολπῆς
ζ 251	αὐτὰρ Ναυσικάα λευκώλενος	ἄλλ' ἐνόησεν
γ 385	ὥς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε	Παλλὰς Ἀθήνη
υ 102	ὥς ἔφατ' εὐχόμενος· τοῦ δ' ἔκλυε	μητίετα Ζεὺς
A 43	ᾠς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε	Φοῖβος Ἀπόλλων

Jak jednak mogło dojść do powstania jednolitej struktury heksametru z tak różnych połączeń? Według Gentilego, początkowo połączenia, które tworzyły heksametr, mogły być przypadkowe, a rezultaty nie zawsze idealne. Potwierdzenie takiego stanu znajdujemy w omawianych już heksametrach, które wykazują w cezurach brak lub nadmiar jednej mory w stosunku do normalnego czasu trwania heksametru. Badając archaiczne inskrypcje wotywnie i pogrzebowe, Gentili dochodzi do wniosku, że wersy te, uznawane często za niedoskonałe heksametry, to w istocie struktury κατ' ἐνόπλιον-epitrytyczne, np.:

1. [- ∪ ∪]ι τόδε σ[ῆ]μα μήτηρ ἐπέθηκε θανόντι
 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ | - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ | *hem^{fem} enopl*
 Φανοκρίτη, παιδὶ χαριζομένη¹⁸
 - - ∪ - | - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | *epitr^{ia} hem^{masc}*
2. Ἑρμῆσιφάνης μ' ἀνέθηκεν τήφροδίτη¹⁹
 - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - | - ∪ - - | *enopl epit^{tr}*
3. Εὐαρχὸς με ἀνέθηκε τοῖσι Διοσκόροισιν²⁰
 - - - ∪ ∪ - ∪ | - ∪ ∪ - - - - | *hem^{fem} hem^{fem}*

Skoro te same schematy metryczne, w których skryzalizowały się najbardziej ancytne formuły eposu, znajdujemy zarówno w liryce archaicznej (np. u Stezychora, por. dalej), jak i w inskrypcjach, najbardziej prawidłowa, zdaniem Gentilego, jest hipoteza, że są one wcześniejsze od utrwalenia się tego złożonego metrum epickiego, jakim jest heksametr. Jest to dziedzictwo panhelleńskie figur rytmicznych, w których wyraża się najstar-

¹⁸ VI-V w. p.n.e.

¹⁹ 590–560 r. p.n.e.

²⁰ 590–570 r. p.n.e.

sza poezja śpiewana całego świata greckiego, bez względu na obszary dialektalne, i z którym zbiega się analogiczny fenomen wyrażen formularnych, wspólnych dla eposu, elegii i epigramu archaicznego; fenomenowi tego nie należy uznawać za fakt imitacji eposu homeryckiego, ale po prostu za *koiné* ponadregionalną wyrażen tradycyjnych poezji ustnej (*koiné* formularna nie zakłada koniecznie *koiné* językowej dialektu jońskiego). Według Gentilego, występowanie tych samych kolonów, a nawet połączeń kolonów, zarówno w heksametrze, jak i u Stezychora, czy w inskrypcjach, pozwala analizować heksametr daktyliczny jako małą strofkę, złożoną z dwóch kolonów $\kappa\alpha\tau' \ \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$, w której nieobecne są elementy epitrytyczne. Te same zatem kolony, które konstituowały pieśni daktyloepitrytyczne, konstituowały również artykulację rytmiczną śpiewu heroicznego w fazie najbardziej antycznych kompozycji ustnych. Być może początkowo heksametry charakteryzowały się dużą dowolnością nie tylko iloczynową, lecz także kompozycyjną. Ponieważ jednak pewne połączenia, takie jak: *hem^{masc/fem} + enopl*, *alcm_Λ + reiz*, czy *alcm + ad*, miały zbieżne schematy metryczne, stopniowo doprowadziło to do powstania wersu, który dzisiaj nazywamy heksametrem. Można przypuszczać, że dopiero z biegiem czasu, w wyniku upowszechnienia owych połączeń, nastąpiło przejście z rytmu złożonego $\kappa\alpha\tau' \ \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ na rytm równy daktyliczny. Przejście to, zdaniem Gentilego, nie musi być dużo wcześniejsze od poematów homeryckich, skoro w nich jeszcze znajdujemy anomalie iloczynowe w cezurach. Badacz ten nie wyklucza również możliwości, iż genezy niektórych struktur heksametrycznych należy szukać w kolonach typu eolskiego (glikonejach, ferekratejach itp.), na co wskazują opisane już wcześniej ślady swobodnej bazy eolskiej. Wedle Gentilego, hipoteza taka zyskuje też potwierdzenie w złożonym charakterze języka mykeńskiego, w którym elementy eolskie współlistnieją z elementami jońskimi. Pierwowzorem jednak zarówno kolonów $\kappa\alpha\tau' \ \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$, jak i członów eolskich jest ta sama struktura – dwunastomorowy period rytmiczny (*periodos dodekasemos*)²¹.

Nie wszyscy badacze uważają, że heksametr daktyliczny jest efektem połączenia dwóch kolonów. Według Nagya²², heksametr powstał z ferekrateja rozszerzonego wewnętrznie o trzy daktyle: $\asymp \asymp - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - -$. Wiadomo, że pierwotnie metra greckie dziedziczyły po swych praindoeuropejskich wzorach zasadę izosylabizmu, tzn. liczba sylab w wersie musiała być stała. Zasadę tę obserwujemy jeszcze u Alkajosa i Safony, metrycznie bowiem tradycja eolska zachowała najwięcej cech prymitywnych. A zatem pierwotny heksametr, w swym podstawowym kształcie *ph^{3d}*, również musiał tej zasadzie podlegać. Jak w takim razie doszło do późniejszego zastępowania daktyli spondejami, do możliwości kontrahowania bicipitia? Nagy wyodrębnia tutaj dwa różne przypadki: sytuację w pierwszym daktylu, który powstał ze swobodnej początkowo bazy eolskiej, oraz sytuację daktyli 2–5. W obrębie daktyli 2–5 zamiana daktyla przez spondej mogła, zdaniem badacza, dokonać się wskutek dramatycznej zmiany w języku greckim, a dokładnie kontrakcji samogłosek po zniknięciu interwokalicznego sigma oraz interwokalicznego ypsilonu. Kontrakcja taka mogła początkowo zajść w pewnych tylko formułach wykorzy-

²¹ Zob. rozdz. IIB xii.

²² Omawiam na podstawie: NAGY 1974, s. 49–102.

stywanych w ramach heksametru. Później zjawisko to mogło się rozszerzyć tak, że zaczęły być dopuszczane formuły zawierające spondej, który nie powstał wskutek kontrakcji. Możemy powiedzieć, że tradycyjne metrum i tradycyjna frazeologia wzajemnie na siebie w przeszłości oddziaływały. Jeśli w zakresie frazeologii pojawiała się jakaś formalna zmiana, mogła ona wywołać podobną zmianę w metrum. W ten sposób formuły mogły przekształcać metrum, które z kolei mogło mieścić w sobie nowe formuły. Odwrotna sytuacja nastąpiła w pierwszym daktylu, czyli pierwotnie w tzw. bazie eolskiej, która coraz częściej przyjmowała postać spondeja²³. Następnie, wskutek analogii do stóp 2–5, w których spondej oraz daktyl były metrycznie ekwiwalentne, spondej w bazie zaczął dopuszczać daktyle. Obserwujemy zatem możliwość zamiany $\cup \cup$ przez $- -$ w stopach 2–5 oraz stopniową regulację $\approx \approx$ do postaci $- -$, która w końcu mogła być zastępowana przez daktyl. Badając koncepcję pochodzenia heksametru z *ph^{3d}* pod kątem cezur, Nagy dochodzi do wniosku, że w istocie mogą nam one coś powiedzieć o historii heksametru, jednak w teorii zakładającej łączenie się w cezurach dwóch kolonów trudno jest zrozumieć tak regularne wariacje, jak ta pomiędzy cezurą penthemimeres a cezurą trocheiczną. Czy mamy przypuszczać – pyta Nagy – że heksametr został zbudowany z mniejszych jednostek metrycznych, których granica przebiega albo o jeden element wcześniej, albo o jeden element dalej? Nawet jeśli tak było, to jak mielibyśmy wytłumaczyć sekwencje metryczne, które następują potem? Prawdopodobnie musieliśmy dzielić $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - -$ i $\cup - \cup \cup - \cup \cup - -$ na mniejsze jednostki o kształcie zależnym od tego, czy następny koniec słowa przypada w cezurze hepthemimeres, czy też w dierezie bukolicznej. A co z tymi przypadkami, gdy pojawiają się obie? W przeciwieństwie do Westa czy Gentilego i Gianniniego, Nagy uznaje, zgodnie z teorią Parry’ego²⁴, że cezury te nie świadczą o złożeniu heksametru z dwóch kolonów, ale są miejscami połączeń formuł. Proces zestawiania formuł, jak podkreśla Nagy, jest główną cechą greckiej wersyfikacji. Tak zestawione formuły o wiele częściej dawały płynność metryczną, pojawiający się jednak czasami brak płynności, w postaci hiatu i *brevis in longo*, świadczy o tym, iż regularność zestawiania formuł przeważała nad regularnością metryczną, osiągnąta była kosztem regularności metrycznej. Poeta nie tworzył sam licencji metrycznych, lecz dziedziczył je wraz z przejmowaniem formuł, w ramach których komponował. Nieregularności te przestałyby być nieregularnościami, gdyby pojawiały się nie w środkowej, lecz w końcowej pozycji wersu. Wiemy ponadto, że metryczne nieregularności pojawiają się głównie na końcu formuł. W związku z tym Nagy przypuszcza, iż formuły kończące się hiatem lub *brevis in longo* pochodzą z wersów krótszych niż *ph^{3d}*. Innymi słowy, *ph^{3d}* – pierwotny heksametr – zaakomodował formuły krótszych wersów i to one właśnie doprowadziły do utrwalenia się systemu cezur i dierez. Oto niektóre z podanych przez Nagya przykładów formuł, które w jednym miejscu wykazują nieregularności, w innym zaś zachowują regularną postać:

²³ Tendencję taką rzeczywiście obserwujemy już u Eolczyków, u których stopniowo unikane są $\cup -$ oraz $\cup \cup$ na korzyść $- -$ oraz $- \cup$. Poglębia się ona następnie u Anakreonta (choć ulega rozluźnieniu w eolskich kompozycjach Pindara i Bakchylidesa), a niemal kanoniczną formę spondeja zyskuje baza eolska u Horacego.

²⁴ Por. przyp. 17.

θώρηκος γύαλον, ἀπὸ δ' ἔπτατο πικρὸς οἰστός (N 587)

θώρηκος γύαλον· διὰ δ' ἔπτατο πικρὸς οἰστός (E 99)

μεσσηγὺς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης (δ 845)

μεσσηγὺς Τενέδοιο καὶ Ἰμβρου παιπαλοέσσης (N 33)

ἔνθεν δὲ προτέρω πλέομεν ἀκαχήμενοι ἦτορ (ι 62)

ἐξήμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἡμαρ (κ 80)

Dalej badacz ten zastanawia się, jakiego typu wersy ze względu na swój kształt szczególnie ułatwiały przenoszenie formuł w ramy heksametru. Ponieważ pierwotna forma heksametru to ferekratej rozszerzony wewnętrznie o trzy daktyle, najbardziej oczywistym typem wersu jest, według Nagya, sam ferekratej:

$$\begin{array}{c} \boxed{\underline{\cup \cup - \cup \cup - \cup}} \cup - \boxed{\underline{\cup \cup - \cup \cup - -}} \\ ph \text{ (A)} \qquad \qquad \qquad ph \text{ (B)} \end{array}$$

Umieszczanie w ramach heksametru formuł o postaci ferekrateja doprowadziło do ukonstytuowania się cezury trocheicznej (po pierwszym ferekrateju) oraz cezury hephthemimeres (przed drugim ferekratejem). Mam jednak wątpliwości dotyczące drugiego ferekrateja. Jak bowiem można zauważyć, ferekratej taki musi mieć bazę w postaci pyrricha, a więc dwóch krótkich elementów, czego – jak pisze Nagy – unikano. Czy nie lepiej zatem mówić tu o reizianum, na które wskazują Gentili i Giannini? Sam zresztą Nagy, ze względu na ograniczenia, jakim musiałyby podlegać bazy ferekratejów (w pierwszym przypadku musiałyby się pojawiać głównie spondej, w drugim natomiast wyłącznie pyrrich), stwierdza, że sytuacja ta doprowadziła do częstego wykorzystywania formuł bez bazy, tzw. częściowego ferekrateja:

$$\begin{array}{c} \underline{\cup \cup} \boxed{\underline{- \cup \cup - \cup}} \cup - \cup \cup \boxed{\underline{- \cup \cup - -}} \\ \wedge \wedge ph \text{ (a)} \qquad \qquad \wedge \wedge ph \text{ (b)} \end{array}$$

np.: (B) ... ὑπέλυσε δὲ γυῖα (O 581) (B) ... ὑπέλυντο δὲ γυῖα (Π 341)

(b) ... λῦσε δὲ γυῖα (Δ 469) (b) ... λύντο δὲ γυῖα (H 16)

Oprócz formuł w postaci ferekrateja, czy częściowego ferekrateja, heksametr przyjmował również formuły o rytmie ferekrateja rozszerzonego wewnętrznie o daktyl, zwłaszcza o postaci $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup$:

$$\begin{array}{c} \underline{\underline{\underline{\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup}}}} \quad \underline{\underline{\underline{\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - -}}}} \\ ph_{\wedge} \qquad \qquad \qquad ph^d \text{ (C)} \\ \underline{\underline{\underline{\cup \cup - \cup \cup - \cup}}}} \quad \underline{\underline{\underline{\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - -}}}} \\ ph \qquad \qquad \qquad \wedge ph^d \text{ (c)} \end{array}$$

Oto podane przez Nagya przykłady funkcjonalnych odpowiedników formuł o kształcie ph^d oraz $\wedge ph^d$:

- (C) ... θάνατον καὶ κῆρα μέλαιναν (β 283)
 (c) ... φόνον καὶ κῆρα μέλαιναν (E 652)
 (C) ... προσεφώνεε φαίδιμος υἱός (Φ 152)
 (c) ... προσήδα φαίδιμος υἱός (Z 144)

Przejmowanie tak ukształtowanych formuł doprowadziło do ukonstytuowania się cezury penthemimeres oraz umocnienia cezury trocheicznej. Oto niektóre z podanych przykładów analogicznych formuł z rozszerzeniem daktylicznym oraz bez takiego rozszerzenia:

- (B) ... δέπας ἀμφικύπελλον (A 584)
 (C) ... δέπας οἷσεται ἀμφικύπελλον (Ψ 663)
 (B) ... νέας ἀμφιελίσσας (Π 612)
 (C) ... νέες ἦλυθον ἀμφιέλισσαι (N 174)

Nagy zakłada, że ekspansja daktyliczna dokonuje się po bazie eolskiej – jak w podanych przykładach. Nie jest to jednak *opinio communis*. Wielu badaczy uznaje, że ekspansja w ramach kolonów eolskich dokonywała się w istocie po daktylu, a więc sekwencja zawarta w kolonie mogła powtórzyć się raz, dwa lub trzy razy. Nagy przyznaje, że w przypadku heksametru oryginalna, zawarta w kolonie, sekwencja – $\cup \cup$ zostaje na równi z ekspansją uznana za daktyl. Umożliwia to daktyliczne rozszerzenie formuły nie tylko w jednym, ale w dwóch miejscach. Oto przykłady rozszerzenia o daktyl po daktylu:

- (B) ... μεγάλητορι θυμῷ (I 109)
 (C) ... μεγάλητορι ἦνδανε θυμῷ (O 674)
 (B) ... περικαλλέα δίφρον (υ 387)
 (C) ... περικαλλέα βήσετο δίφρον (Γ 262)

Cezura trithemimeres powstała wskutek przyswojenia przez heksametr formuł o kształcie ph^{2d} :

$$\cup \cup - \underbrace{\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - -}_{ph^{2d}}$$

Przedstawiam ogólny schemat ilustrujący umiejscowienie głównych formuł według Nagya:

trithem.			troch.			bukol.		
pentthem.			hepthem.					
⌒	⌒	—	⌒	—	⌒	⌒	—	—
						ferekratej ^{2d}		
ferekratej _Λ						ferekratej ^d		
ferekratej						Λferekratej ^d		
						ferekratej		
						ΛΛferekratej		

Gentili²⁵ nie przyjmuje koncepcji Nagya, nie uznaje bowiem możliwości rozszerzenia daktylicznego w kolumnach o naturze chorijambicznej (na taką naturę ferekrateja wskazuje sam Nagy). Ponadto, interpretacja Nagya zakłada, że formuła jest bardziej pierwotna od metrum. Tymczasem, jak podkreśla Gentili, trudno powiedzieć, co było pierwsze: formuła czy metrum. West²⁶ uważa, że zasadniczo hipoteza Nagya jest pomysłowa. Jego zarzut dotyczy jednak pojawiania się tego samego typu wersów (*ph^{3d}*), oraz podobnych metrycznie (np. *gl^{2d}*), u Alkajosa i Safony – w pieśniach o ewidentnie epickim charakterze, gdzie jednak formuły nie doprowadziły do ukształtowania się takich samych czy w ogóle jakichkolwiek cezur. Pieśni Eolczyków, pisze West, potrzebują czegoś więcej niż początkowego spondeja lub daktyla, by ich struktura była taka, jak w heksametrze²⁷.

ii. Trymetr jambiczny, tetrametr trocheiczny

Oprócz członów *κατ' ἐνόπιλιον* daktyloepitryty wykorzystują szeroko struktury jambiczno-trocheiczne, w tym ich najbardziej kanoniczne postaci – trymetr jambiczny akatalektyczny oraz tetrametr trocheiczny katalektyczny, oraz ich kolony składowe:

3ia: × — ∪ — × ∷ — ∪ : — × ^ — ∪ —

4tr_Λ: — ∪ — × ^ — ∪ — × | — ∪ — × ^ — ∪ —

²⁵ GENTILI–GIANNINI 1977, s. 31 n. (= 1996, s. 35).

²⁶ WEST 1974a.

²⁷ Omówienie tutaj trzech wybranych koncepcji dotyczących powstania heksametru daktylicznego z konieczności jest dosyć ogólne (np. u Nagya pominęłam wiele formuł o mniejszych kształtach), dlatego też zainteresowanych czytelników odsyłam do cytowanych prac. Wiele ciekawych artykułów, opisujących heksametr daktyliczny, znajduje się w dwutomowym dziele zbierającym najnowszy stan badań nad tymże metrum: *Struttura e storia dell'esametro greco I–II*. A cura di M. FANTUZZI, R. PRETAGOSTINI. Roma 1995–1996.

Cięcie w trymetrze jambicznym występuje zazwyczaj po piątym elemencie (cezura penthemimeres), rzadziej po elemencie siódmym (cezura hephthemimeres). Koniec słowa unikany jest po trzecim anceps, jeżeli realizowane jest ono jako ciężka sylaba (prawo Porsona). W tetrametrze trocheicznym cięcie następuje po pierwszym dymetrze trocheicznym akatalektycznym (dieraza), a końce słów unikane są po pierwszym i ostatnim anceps (prawa Haveta-Porsona i Porsona), lecz ponownie tylko wtedy, gdy pojawia się tam ciężka sylaba. Podobnie jak w przypadku heksametru struktury te prawdopodobnie nie powstały z prostego liczenia poszczególnych metrów, lecz wskutek częstego zestawiania dwóch kolonów (pentemimera i lekytionu w *3ia* oraz dymetru trocheicznego akatalektycznego i lekytionu w *4tr_λ*) – czego śladami są wskazane cezury w trymetrze jambicznym i dieraza w tetrametrze trocheicznym. Zdaniem Westa, fakt ten zostaje również potwierdzony identycznymi kształtami praindoeuropejskich prototypów. W trymetrze jambicznym obserwujemy także analogiczne do heksametru daktylicznego przeniesienie zwykłej cezury (penthemimeres → hephthemimeres), przy jednoczesnym zachowaniu wstępującego rytmu pierwszej części, która staje się dłuższa, i opadającego drugiej, która staje się krótsza²⁸.

iii. Archiloch

Dystychy epodyczne

Pierwszymi zachowanymi imiennie utworami, w których sekwencje jambiczno-trocheiczne łączą się w jednej pieśni z sekwencjami daktyliczno-anapestycznymi, są pieśni Archilocha. Innowacje na gruncie metryki przypisywali mu już starożytni. Hefajstion pisze, że Archiloch był pierwszym, który zaczął tworzyć asynartety²⁹ (ἄσυνάρτητα: metra niepołączone), czyli sekwencje złożone albo z dwóch kolonów niejednorodnych metrycznie, albo z dwóch kolonów jednorodnych metrycznie, których ciągłość rytmiczna zostaje jednak przzerwana ze względu na kataleksę pierwszego członu. Do pierwszego typu asynartetona (złożenie z kolonów niejednorodnych) zalicza się klasa episynthetów, które są dla nas tutaj szczególnie interesujące. Episyntheta to właśnie sekwencje złożone z kolonu daktylicznego lub anapestycznego i kolonu trocheicznego lub jambicznego³⁰, jest to więc taki typ połączenia, jaki rzeczywiście po raz pierwszy znajdujemy u Archilocha. Być może na tę samą kategorię metryczną wskazuje pseudo-Plutarch w traktacie *O muzyce*, kiedy

²⁸ WEST 1973a, s. 186 n.; 1982b, s. 294.

²⁹ Hephaest., s. 47, 6 Consbr.

³⁰ Jeden kolon zbudowany jest zatem ze stóp rodzaju równego (γένος ἴσον: stosunek mór w obrębie stopy wynosi 2:2; daktyle, anapesty), a drugi ze stóp rodzaju podwójnego (γένος διπλάσιον: stosunek mór w obrębie stopy wynosi 2:1 lub 1:2; trocheje, jamby). W kwestii szerszego omówienia kategorii ἄσυνάρτητων por.: ROSSI 1976; 1978b; PALUMBO STRACCA 1979; OPHUIJSEN 1987; SZCZEPANIAK 2004 oraz rozdz. IIA iii.

pisze, że Archiloch „wprowadził zestawienie niejednorodnych rytmów”³¹. Oprócz asynartetów pseudo-Plutarch przypisuje Archilochowi również wynalezienie m.in. epodów i prozodiaka. Termin „prozodiak” oznacza tutaj prawdopodobnie kolon $\times - \cup \cup - \cup \cup - \asymp$, który obecnie zazwyczaj nazywany jest „enopliosem” *sensu stricto*. Starożytni nazywali zamiennie albo „enopliosem”, albo „prozodiakiem” kolon o postaci $\times - \cup \cup - \cup \cup - (\asymp)$. Ponieważ jednak kolon $\times - \cup \cup - \cup \cup -$ (obecnie nazywanego „prozodiakiem”) nie spotykamy wśród zachowanych fragmentów Archilocha, pseudo-Plutarch ma tutaj chyba na myśli kolon, który my obecnie nazywamy „enopliosem”, a który Hefajstion klasyfikuje jako hephthemimeres anapestyczne: $\times - \cup \cup - \cup \cup - \asymp$ (np. Ἑρασμονίδη Χαρίλαε, Arch. 168, 1 W.). Upewnia nas w tym autor traktatu *O metrach*, który poświęca owemu kolonowi, jego naturze i późniejszemu sposobowi występowania u innych poetów, dosyć długą dygresję w rozdziale dotyczącym asynartetów. Z dygresji tej wynika, że Hefajstion nie miał dostępu do takiego utworu Archilocha, w którym pojawiałby się kolon o postaci $\times - \cup \cup - \cup \cup -$. Interesujący jest fakt, iż podczas gdy pseudo-Plutarch nazywa kolon typu Ἑρασμονίδη Χαρίλαε „prozodiakiem”, Hefajstion odmawia mu tego miana w odniesieniu do tekstów Archilocha, gdyż poeta ten często ściąga biceps, co w prozodiakach jest, zdaniem Hefajstiona, niedopuszczalne³².

Całą twórczość Archilocha³³ można podzielić na wiersze stosowane stychiicznie oraz stroficznie, chociaż w przypadku paru metrów ostateczne rozstrzygnięcie, z którą z dwóch struktur mamy do czynienia, nie jest bynajmniej oczywiste. Stychiicznie stosuje Archiloch omówione już trymetry jambiczne oraz tetrametry trocheiczne katalektyczne. Struktury stroficzne przybierają u poety z Paros małe formy nieprzekraczające długości czterech kolonów. Najbardziej typowym przykładem takiej strofki jest szeroko wykorzystywany w całej poezji starożytnej Grecji, zwłaszcza przez elegików, dystych elegijny. Składa się on z heksametru daktylicznego oraz tzw. pentametru daktylicznego, np.:

³¹ Ἀρχίλοχος [...] προσεξεῦρε καὶ τὴν εἰς οὐχ ὁμογενεῖς ῥυθμοὺς ἔντασιν (ps.-Plut., 1140f, 10 Ziegler). Tłumaczenie: BARTOL 1992, s. 18.

³² Passus Hefajstiona traktujący o prozodiaku omawiam w rozdz. IIA iii.

³³ Pomijam kontrowersyjny fr. 324 W., przypisywany w starożytności, prawdopodobnie niesłusznie (zob. BARTOL 1999, s. 147 n.), Archilochowi. Fragment ten zyskuje różne analizy metryczne, w zależności od przyjętej wersji tekstu. W wydaniu Westa składa się z trzech linijek:

τήνελλα καλλίνικε	i zyskuje schemat:	ο ο υ - x - -
χαῖρε ἄναξ Ἡράκλεις,		ο ο υ - x - -
αὐτός τε καὶ Ἰόλαος, αἰχμητὰ δῶ		ο ο υ - x - υ - x - υ -

co WEST (²1998, s. 1) interpretuje jako: $2ia_{\wedge} \parallel 2ia_{\wedge} \parallel 3ia$. Drugą liniijkę takiej lekcji można jednak analizować jako *hem^{em}* z kontrakcją drugiego biceps: $- \cup \cup - - -$. U BARTOL (1999, s. 148) znajdujemy z kolei następującą wersję i analizę:

τήνελλα	- - υ	<i>extra metrum</i>
ὦ καλλίνικε, χαῖρ' ἄναξ Ἡράκλεις,	- - υ - υ - υ - - - υ -	<i>3ia</i>
τήνελλα καλλίνικε	- - υ - υ - -	<i>2ia_Λ</i>
αὐτός τε καὶ Ἰόλαος, αἰχμητὰ δῶ.	- - υ - υ υ - υ - - - υ -	<i>3ia</i>
τήνελλα	- - υ	<i>extra metrum</i>
ὦ καλλίνικε, χαῖρ' ἄναξ Ἡράκλεις	- - υ - υ - υ - - - υ -	<i>3ia</i>

εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίῳ ἀνακτος
 – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ||
 καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος (1 W.)
 – – – ∪ ∪ – | – ∪ ∪ – ∪ ∪ – |||

Nazwa „pentametr daktyliczny” dla drugiej linijki tej struktury nie jest jednak właściwa, jeżeli bowiem chcielibyśmy mierzyć tę linijkę *per metra*, otrzymalibyśmy trymetr daktyliczny katalektyczny + trymetr daktyliczny katalektyczny³⁴. Składa się ona zatem z dwóch *hemiepe*³⁵. Dierzeza pomiędzy oboma kolonami jest obowiązkowa. Hemiepe te różnią się jednak możliwymi realizacjami rytmicznymi, ponieważ pierwsze z nich dopuszcza kontrakcję bicipitia, drugie zaś zachowuje zawsze taką samą formę (– ∞ – ∞ – | – ∪ ∪ – ∪ ∪ –)³⁵. Inną konstrukcją stroficzną o charakterze daktylicznym jest: <hex da> || 4da_Λ³⁶:

< – ∞ – ∞ – ∞ – ∞ – ∞ – – >
 φαινόμενον κακὸν οἴκαδ' ἄγεσθαι (195 W.)
 – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

Strofką zachowującą jednolite metrum przy jednoczesnym zróżnicowaniu długości członów składowych jest także:

3ia || 2ia ||| πάτερ Λυκάμβρα, ποῖον ἐφράσω τόδε;
 ∪ – ∪ – – – ∪ – ∪ – ∪ –
 τίς σὰς παρήειρε φρένας (172, 1–2 W.)
 – – ∪ – – – ∪ –

³⁴ Według Hefajstiona (s. 51 n. Consbr.), linijka ta stanowi przykład ἀσυνάρτητον, prawdopodobnie δικατάληκτον – tzn. stichosu złożonego z dwóch katalektycznych kolonów, określonych przez Hefajstiona mianem penthemimere daktylicznych.

³⁵ Omówione tu cechy strukturalne dystychu elegijnego dotyczą twórczości wszystkich poetów greckich, nie tylko poezji Archilocha.

³⁶ Zachowała się tylko druga linijka tego dystychu, metrycy antyczni potwierdzają jednak, że poprzedzona była ona heksametrem daktylicznym (zob. WEST²1998, s. 76). Całą strukturę znajdujemy u Horacego (I 7 i 28):

„Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen – – – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ||
 aut Epheson bimariske Corinthi” (I 7, 1–2) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – |||

Autorzy starożytni podają, że Archiloch używał również dystychu złożonego z heksametru daktylicznego oraz pojedynczego hemiepes masculinum (por. WEST²1998, s. 77b). Ponownie dystych ten znajdujemy później u Horacego (IV 7):

„Diffugere nives, redeunt iam gramina campis – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – – ||
 arboribusque comae” (1–2) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – |||

Przykładami zwrotek złożonych z metrów niejednorodnych są:

3ia || *hem^{masc}* ||| εἶτε πρὸς ἄθλα δῆμος ἥθοιζετο,

- - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ -

ἐν δὲ Βατουσιάδης (182 W.)

- ∪ ∪ - ∪ ∪ -

hex da || *2ia* ||| ἄψυχος, χαλεπήσι θεῶν ὀδύνησιν ἔκκητι

- - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -

πεπαρμένος δι' ὀστέων (193, 2–3 W.)

∪ - ∪ - ∪ - ∪ -

4da | *ith*³⁷ || *3ia_λ* ||| οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χροᾶ· κάρφεταί γὰρ ἤδη

- ∪ ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ | - ∪ - ∪ - -

ὄγμοις, κακοῦ δὲ γήραος καθαιρεῖ (188, 1–2 W.)

- - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ - -

3ia || *hem^{masc}* || *2ia* ||³⁸ κἄλῃ τέρεινα παρθένος· δοκέω δέ μι[ν]

- - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ -

εἶδος ἄμωμον ἔχειν· τὴν δὲ σὺ ποίη[σαι φίλην.] (196a, 6–8 W.)

- ∪ ∪ - ∪ ∪ - | - - ∪ - - - ∪ -

Strukturami, co do których nie mamy pewności, czy należy je uznać za metra użyte stychicznie, czy za konstrukcje stroficzne, są wspomniane już asynartety. Np.:

enopl | *ith* ||³⁹ Ἐρασμονίδη Χαρίλαε, χρῆμά τοι γελοῖον

∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - × | - ∪ - ∪ - -

ἐρέω, πολὺ φίλταθ' ἐταίρων, τέρψαι δ' ἀκούων (168, 1–4 W.)

∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - | - ∪ - ∪ - -

2ia | *lk* ||⁴⁰ Δήμητρος ἀγνῆς καὶ Κόρης τὴν πανήγυριν σέβων (322, 1–2 W.)

- - ∪ - - - ∪ - | - ∪ - ∪ - ∪ -

³⁷ *4da* | *ith* ||: przykład ἐπισύνθετον.

³⁸ *hem^{masc}* || *2ia* ||: przykład ἐπισύνθετον.

³⁹ Przykład ἐπισύνθετον.

⁴⁰ Przykład asynarteton na zasadzie pierwszej opozycji (κατὰ τὴν πρώτην ἀντιπάθειαν), w którym łączą się kolony zbudowane ze stóp tego samego rodzaju (tutaj podwójnego – jamby 1:2 i trocheje 2:1), lecz o przeciwnym rytmie (tutaj pierwszy kolon ma rytm wstępujący, drugi zstępujący).

W wydaniu Archilocha, dokonany przez gramatyków aleksandryjskich, co poświadcza Hefajstion⁴¹, asynartety niebędące składnikiem większej struktury (jak te już zacytowane) umieszczone zostały w księdze tetrametrów – każde asynarteton stanowiło zatem jeden stichos. Praktyka taka, zachowana jeszcze np. w wydaniu Diehla, została odrzucona przez Westa, który rozбивa niemal każde asynarteton Archilocha na dwie linijki, np. 168, 1–2 W.:

Ἑρασμονίδη Χαρίλαε,
 χρήμά τοι γελοῖον.

Przyjęty przez Westa układ graficzny odzwierciedla przekonanie tego badacza, iż brak połączenia pomiędzy komponentami asynarteton, o którym pisze Hefajstion⁴², ma tę samą naturę, co przerwanie ciągłości prozodycznej pomiędzy dwoma periodami⁴³. Opinia taka nie znajduje jednak potwierdzenia w asynartetach podanych przez Hefajstiona, wśród których nie brak wersów z synafią wyrazową pomiędzy kolonami⁴⁴. Odrzucenie stanowiska Westa w kwestii natury asynartetów nie musi mimo wszystko wiązać się z zachowaniem ich stychicznego zapisu. Na papirusie pieśni Bakchylidesa kolony, które według Hefajstiona stanowią jedno asynarteton, umieszczane są zarówno w jednej linii, jak i rozdzielane na dwie, a nawet trzy linie (np. pindaricum w *Ep.* VIII, str. 14–16). Problem określenia, z iloma stichoi mamy do czynienia, pojawia się również w przypadku tych spośród wymienionych wcześniej strofek, w których jedną z linijek jest asynarteton:

‘4da | ith’ || 3ia_Λ ||| (188 W.)   3ia || ‘hem^{masc} || 2ia’ ||| (196a W.)

Ponownie West decyduje się na graficzne rozbitcie struktury epodu kolońskiego na trzy stichoi:

κᾶλὴ τέρεϊνα παρθένος· δοκέω δέ μι[ν
 εἶδος ἄμωμον ἔχειν·
 τὴν δὴ σὺ ποίη[σαι φίλην.” (196a, 6–8 W.)

⁴¹ Zob. Hephaest., s. 27, 7–8 Consbr.; w kwestii możliwych przyczyn takiego układu zob. PALUMBO STRACCA 1975–1976, s. 438.

⁴² Hephaest., s. 47, 3–5 Consbr.: Γίνεται δὲ καὶ ἀσυνάρτητα, ὅποταν δύο κῶλα μὴ δυνάμενα ἀλλήλοις συναρτηθῆναι μὴδὲ ἔνωσιν ἔχειν ἀντὶ ἐνὸς μόνου παραλαμβάνηται στίχου – „Asynartety (metra niepołączone) powstają ilekroć dwa kolony, które nie mogą się z sobą łączyć i nie mogą tworzyć jedności, są brane jako jeden wers”.

⁴³ WEST 1982a, s. 43: “When two short verses followed a longer line, they were written together in ancient books to make a line of matching length. Metricians who observed their independence called such lines ἀσυνάρτητα, ‘disconnected’, though they failed to appreciate that the disconnection was of the same nature as that between periods written on different lines”. Podobne stanowisko zajmuje ITSUMI (1984, s. 153): “Actually Archilochean models must have comprised three periods though they were divided into two lines (cf. Cologne Archilochus), perhaps to save wasted spaces in a papyrus roll”.

⁴⁴ Np.: πρῶτον μὲν εὐβουλον Θέμιν οὐρανίαν (Pind. fr. 30, 1 M.)

– – – – | – – – – penthem^{ia} | penthem^{da} (jambelegus)

Więcej przykładów: SZCZEPANIAK 2004, s. 316 i 337–340.

Fr. 188 W., pozostawiony przez Westa w układzie dystychicznym⁴⁵, mógłby stanowić przykład małej strofki zbudowanej z czterech stichoi – także trymetr jambiczny katalektyczny, niemający prawdopodobnie natury asynartetycznej⁴⁶, możemy bowiem analizować jako połączenie dwóch członów: pentemimera i ityfallika⁴⁷. Interpretacja taka koresponduje z budową pierwszej linijki:

οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρῶα·	
– ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪	4da
κάρφεται γὰρ ἤδη	
– ∪ – ∪ – – –	ith
ὄγμοις, κακοῦ δὲ	
– – ∪ – ∪	pe
γῆρας καθαιρεῖ (188, 1–2 W.)	
– ∪ – ∪ – –	ith

Oprócz wymienionych już członów i struktur znajdujemy u Archilocha również trymetr trocheiczny katalektyczny, być może składnik struktury epodycznej:

Ζεῦ πάτερ, γάμον μὲν οὐκ ἔδαισάμην (197 W.)

Cechy szczególne metrów Archilocha:

- kontrakcja biceps pojawia się tu dwa razy w enopliosach (pierwsze biceps: 170, 1 W., 171, 1 W.) oraz swobodnie w tetrametrze daktylicznym (zwłaszcza w pierwszym i drugim biceps), nigdy natomiast w hemiepes masculinum (pomijam oczywiście pierwszy kolon pentametru daktylicznego);
- unikane w kolonach heksametru (oraz kolonach κατ' ἐνόπλιον Bakchylidesa⁴⁸) słowa o budowie amfibracha (∪ – ∪) nie pojawiają się tu w enopliosach ani w tetrametrach

⁴⁵ Być może ze względu na fakt, iż po akatalektycznej sekwencji daktylicznej, zakończonej elementem biceps, nie może (lecz por. dalej) pojawiać się koniec periodu, co jednak byłoby kontrargumentem dla opinii Westa co do natury asynarteton.

⁴⁶ Jest to co prawda połączenie kolarionu jambicznego z sekwencją, którą sam Hefajstion analizuje jako trocheiczną (por. s. 19, 5 n. Consbr.), co można by interpretować jako asynarteton na zasadzie pierwszej opozycji (κατὰ τὴν πρώτην ἀντιπάθειαν), lecz płynny rytm takiego złożenia nie zostaje przerywany i możemy tu mówić o ciągu trzech metrów jambicznych (ostatnie katalektyczne). W przykładach ἀσυνάρτητα κατὰ τὴν πρώτην ἀντιπάθειαν podanych przez Hefajstiona w miejscu złożenia znajdujemy zawsze zbieg albo dwóch ancipitia, albo dwóch principes – oba czynniki ewidentnie przerywają płynny rytm wersów i prawdopodobnie to one ostatecznie decydują o uznaniu danych złożów za asynarteta (czyli στίχοι μὴ δυνάμενοι ἀλλήλοις συναρτηθῆναι μηδὲ ἔνωσιν ἔχειν).

⁴⁷ Zob. WEST 1982a, s. 43.

⁴⁸ Zob. rozdz. IIIA v.

- daktylicznych, lecz trzy razy znajdujemy je w hemiepes masculinum (185, 6 W., 196a, 7 i 52 W.)⁴⁹;
- koniec słowa w dymetrach jambicznych pojawia się częściej po drugim anceps (180 W., 196a, 14 i 26 W., 202 W., 322, 1 W. (196a, 17 W. zależy od rodzaju koniektury)) niż przed nim (193, 3 W.)⁵⁰;
  - jeżeli za Hefajstionem⁵¹ uznamy synidzezę w 168, 3 W. (ἐρέω) oraz 171, 1 W. (φιλέειν, w wydaniu Westa kontrakcja: φιλεῖν), to nie znajdujemy przykładu dwusylabowej realizacji pierwszego elementu enopliosa (υ υ – υ υ –...);
  - fr. 190 W. (4da | ith ||) dostarcza przykładu tetrapodii daktylicznej o specyficznym zakończeniu:

καὶ βήσας ὀρέων † δυσπαιπάλους, οἶος ἦν ἐφ' ἥβης

- - - υ υ - - - υ - | - υ - υ - -

Ostatnia sylaba tetrapodii jest zatem ciężka, choć spodziewamy się tam elementu krótkiego. Hefajstion, analizując tę strukturę, pisze, że ostatnia stopa tetrapodii daktylicznej może, ze względu na końcowe *elementum indifferens*, stać się kretykiem⁵² (przykład *syllaba longa in elemento brevi*). W sekwencji tej mamy do czynienia z dwoma problemami. Po pierwsze, czy akatalektyczna sekwencja daktyliczna (... – υ υ |) może kończyć period (jak wydawałyby się na to wskazywać słowa Hefajstiona) i, po drugie, jeśli tak, to czy może ona kończyć się kretykiem (ze względu na końcowe *indifferens*). Zazwyczaj sekwencje daktyliczne, które mogą być uznane za wersy, a więc takie, po których następuje pauza, są albo katalektyczne εἰς δυσύλλαβον: ... υ υ – ≍_Λ, albo katalektyczne εἰς συλλαβήν: ... υ υ –_{ΛΛ}. Akatalektyczna sekwencja daktyliczna (... – υ υ – υ υ |) to zazwyczaj nie wers, ale kolon w rytmicznej synafii z kolonem następującym⁵³, a zatem kolon taki nie może kończyć periodu⁵⁴. Maas pisze, że ostatni element linii (i konsekwentnie również ostatni element strofy lub systemu) nigdy nie jest krótki lub biceps (≍), chociaż właśnie na podstawie δυσπαιπάλους Archilocha (oraz epigramu 20, 2 Teokryta, por. dalej) dopuszcza możliwość istnienia linii daktylicznych, które kończyły się dwusylabowym biceps⁵⁵ (Lloyd-Jones, tłumacz *Griechische Metrik* Maasa na język angielski, kwestionuje taką możliwość, pisząc: „[...] czy

⁴⁹ SLINGS (1987, s. 58) znajduje jeszcze czwarty przypadek w linii 49 epodu kolońskiego (196a) dla lekcji:]... ἐφαίγε νέον, zwraca też uwagę na harmonię dwóch ostatnich dymetrów jambicznych i dwóch ostatnich hemiepes fragmentu 196a: każdy z nich zaczyna się i kończy dwusylabowym słowem.

⁵⁰ U Bakchylidesa słowa kończą się przed i po drugim anceps z niemal jednakową częstotliwością (zob. rozdz. IIIA ivb).

⁵¹ Por. s. 88 n.

⁵² Hephaest., s. 50, 4–6 Consbr.: Γίνεται δὲ ὁ τελευταῖος τῆς τετραποδίας διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον καὶ κρητικὸς: «καὶ βήσας ὀρέων δυσπαιπάλους, οἶος ἦν ἐπ' ἥβης» (Arch. 190 W.).

⁵³ Por. ROSSI 1978a, s. 805.

⁵⁴ Wyjątki są omawiane w: DALE 1964.

⁵⁵ MAAS 1972, s. 29, § 34.

elementy ∪ – mogą być wprost nazwane biceps?”⁵⁶). Dale zauważa, że większość przykładów tego typu zakończeń sekwencji daktylicznych podanych przez Hefajstiona to pozorne daktyle eolskie⁵⁷ (tzn. *de facto* kolony eolskie, którym można przypisać wewnętrzną ekspansję daktyliczną). Palumbo Stracca sądzi, że przykładów takich mogło w rzeczywistości istnieć w liryce greckiej więcej, lecz nie zachowały się one do naszych czasów. Powołując się na analogiczny do *δυσπαιπάλους* Archilocha urywek Teokryta (Epigr. 20, 2):

Μήδειος τὸ μνᾶμ’ ἐπὶ τᾷ ὀδῶ κήπέγραψε Κλείτας

- - - - - ∪ ∪ - ∪ - | - ∪ - ∪ - -

badaczka ta stwierdza, że „nie jest prawdopodobne, by wyrafinowany poeta aleksandryjski skomponował taką sekwencję, którą można by uznać za nieprawidłową, gdyby nie znaleziono jej potwierdzenia w wiarygodnym tekście”⁵⁸. Dale z kolei uważa, że linia Teokryta jest niejednoznaczna, mamy tu bowiem do czynienia z hiatem: τᾷ ὀδῶ. Teokryt co prawda dopuszcza czasami w heksametrze, by rodzajnik stał w hiacie, równie prawdopodobnie jednak mógł użyć prodelizji (= aferezy: τᾷ ‘δῶ) lub synidzezy (τᾷ ὀδῶ) i mierzyć τᾷ ὀδῶ jako dwie ciężkie sylaby. Zabieg taki zyskuje potwierdzenie w następnej linijce pieśni Teokryta (wiersz falecejski), gdzie znajdujemy synidzezę w γυνὰ ἄντι. „Hefajstion (XV, 51) podaje, że Kratinos używał schematu *Solvitur* w formie: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - | - ∪ - ∪ - - (prawdopodobnie stychicznie) [...], a Teokryt – z tego, co wiemy – mógł uznać kontrakcję za dopuszczalną, choć rzadką wariację normalnego rytmu”⁵⁹. Próbę emendacji fragmentu Archilocha, np. zaproponowane przez Bergka *δυσπαιπάλος* w miejsce *δυσπαιπάλους*, zarówno Dale, jak i Palumbo Stracca odrzucają jako niezgodną z językiem Archilocha⁶⁰ oraz nierozwiązującą problemu tego typu sekwencji. Późniejsza praktyka metryczna Ibykosa pokazuje, że problem kończenia się sekwencji daktylicznych kretykiem może dotyczyć nie tylko sekwencji stojących na końcu periodu (por. dalszą część tego rozdziału). Druga linia strofy fr. S 151 *PMGF* (= 282 *PMG*), 24 tego poety dostarcza również przykładu identycznego zakończenia tetrametru daktylicznego⁶¹. Podobnie ukształtowany tetrametr znajdujemy być może już wcześniej u Alkmana (17, 5 *PMGF*; S 5(b), 16 i 18 *PMGF*) (por. dalej).

⁵⁶ Zob. ibidem, przyp. 1.

⁵⁷ DALE 1964, s. 22.

⁵⁸ PALUMBO STRACCA 1979, s. 55 n.: “Non è credibile che il raffinato poeta alessandrino componesse una tale sequenza, da considerarsi anomala, se non l’avesse trovata documentata in un testo autorevole”.

⁵⁹ DALE 1964, s. 31: “Hephaestion (15, 51) tells us that Cratinus used the ‘Solvitur’ in the form: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - | - ∪ - ∪ - - (probably κατὰ στίχον) [...] and Theocritus might for all we know have regarded the contraction as a legitimate if rare variation on the usual rhythm”.

⁶⁰ Por. też WEST 1974b, s. 135.

⁶¹ Por. s. 66.

Dwie spośród epodycznych struktur Archilocha znajdujemy także u Hipponaksa:

3ia || *hem^{masc}* ||| (115 W., 117 W.): ῥίγει πεπηγότ' αὐτόν· ἐκ δὲ τοῦ χνόου

υ – υ – υ – υ – υ – υ –
φυκία πόλλ' ἐπέχοι (115, 9–10 W.)

– υ υ – υ υ –

3ia || 2ia ||| (118 W.): ὦ Σάνν', ἐπειδὴ ῥίνα θεῶ[συλιν φορ]εῖς

– – υ – – – υ – – – υ –

καὶ γαστρός οὐ κατακρα[τεῖς (w. 1–2)

– – υ – υ – υ –

Fragmenty są zbyt krótkie, by dowiedzieć się czegoś pewnego o technice kompozycyjnej epodów tego poety. Podobnie jak u Archilocha zauważamy jednak brak kontrakcji w hemiepes masculinum. Jedno hemiepes zawiera słowo o budowie amfibracha (117, 5 W.: οἶδεν ἄριστα βροτῶν).

iv. Alkman

Alkman, u którego po raz pierwszy znajdujemy m.in. joniki *a minore*, szczególnie często stosuje kolony daktyliczne, jambiczne oraz trocheiczne. Spośród sekwencji daktylicznych największy użytek robi on z tetrametru (akatalektycznego, katalektycznego lub brachykatalektycznego). Kontrahowane bicipitia są w tetrametrach swobodnie dopuszczalne, zwłaszcza w pierwszym biceps, lecz nigdy dwa razy w obrębie tej samej sekwencji (chyba że sekwencje typu: – ∞ – ∞ – ∞ – – uznamy za tetrametry daktyliczne akatalektyczne z kontrakcją ostatniego biceps). Trzy razy znajdujemy u Alkmana sekwencję

– ∞ – υ υ – ∞ – υ –:

ἡράσθη χλιαρόν πεδὰ τὰς τροπὰς (17, 5 PMGF)

– – – υ υ – υ υ – υ –

ἄράσαντ' ἐρατὸν τελέσαι γάμον (S 5(b), 16 PMGF)

– – – υ υ – υ υ – υ –

–]ατα κωριδίας τ' εὐνῶς [λα]χῆν (S 5(b), 18 PMGF)

– υ υ – υ υ – – – υ –

którą można interpretować jako tetrametr daktyliczny akatalektyczny (tak np. u Danielewicza dla 17, 5 *PMGF*⁶²). Byłoby to kolejne potwierdzenie możliwości kończenia się sekwencji daktylicznych według zasady *longa in brevi*, chociaż Danielewicz nie przyjmuje końca periodu po wskazanej linii (4da ~|). West⁶³ uznaje, że mamy tutaj raczej do czynienia z sekwencją $D \infty - \cup - \parallel$ (*hem^{masc} ia = encom_Λ*), przy czym biceps pojawiające się po hemiepes nie jest rozwiązaniem elementu anceps metrum jambicznego, lecz wpływem poprzedzających bicipitia. Badacz ten dodaje również, że element ten mógł alternować nie tylko z długą (por. S 5(b), 18 *PMGF*), lecz także z krótką, czego potwierdzenie znajdujemy u Stezychora⁶⁴. Analiza Westa musi jednak pozostać wyłącznie hipotezą, dopóki kolejne znaleziska papirusowe nie dostarczą fragmentu potwierdzającego taką możliwość u Alkmana. Jeżeli natomiast wraz z przybywaniem nowych fragmentów zyskalibyśmy dalsze przykłady sekwencji o strukturze $- \infty - \infty - \infty - \cup -$, bez jednoczesnego przykładu krótkiej w miejscu trzeciego biceps, należałoby może przyjąć (jak to czyni Snell⁶⁵ czy Danielewicz) rzeczywistą możliwość *longa in brevi* w sekwencjach daktylicznych (lub może *longa in ancipiti*, jeżeli jednocześnie sekwencje te nie kończyłyby się pełnym końcem słowa). Fragment 56 *PMGF* Alkmana po serii tetrametrów daktylicznych zamknięty zostaje takimż heksametrem, co można interpretować jako rodzaj daktylicznej ekspansji⁶⁶, zwłaszcza że heksametr ten ma nietypową formę ze spondejem w przedostatnim metrum i cięciem po trzeciej stopie (6): $\tau\upsilon\rho\acute{o}\nu\epsilon\iota\tau\acute{o}\rho\eta\sigma\alpha\varsigma\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\upsilon\rho\phi\omicron\nu$ 'Αργειφόνται, co w heksametrach stosowanych stychiicznie jest unikane (również przez Alkmana we fr. 26 *PMGF* – czyste heksametry, niewykazujące kontrahowanych bicipitia). Słowa o budowie amfibracha ($\cup - \cup$) pojawiają się w tetrametrach dwa razy: 14(a), 1 *PMGF* (λίγηα) i 56, 3 *PMGF* (ἔχουισα). Fr. 82 *PMGF* dostarcza przykładu tetrametru anapestycznego akatalektycznego bez cięcia po pierwszym dymetrze (elizja):

λῦσαν δ' ἄπρακτα νεάνιδες ὦ-

- - - - $\cup \cup$ - $\cup \cup$ -

τ' ὄρνις γιέρακος ὑπερπταμένω

- - $\cup \cup$ - $\cup \cup$ - $\cup \cup$ -

Spośród kolonów $\kappa\alpha\tau'$ ἐνόπλιον znajdujemy u Alkmana enoplios (np. 39, 1 *PMGF*: $\rho\acute{\epsilon}\pi\eta\tau\acute{\alpha}\delta\epsilon\kappa\alpha\iota\mu\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma$ 'Αλκμάν – w strukturze, którą można analizować jako daktyloepitrytyczną; jeżeli z Gentilim⁶⁷ przyjmiemy enoplios w drugiej linii fr. 98 *PMGF*, to znajdziemy tu jedyne u tego poety potwierdzenie kontrakcji biceps w tym kolonie: $\cup - - - \cup \cup - -$, $\rho\acute{\rho}\epsilon\pi\epsilon\iota\pi\alpha\iota\hat{\omega}\nu\alpha\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\rho\chi\eta\nu$) oraz hemiepes masculinum, które

⁶² DANIELEWICZ 1999, s. 102.

⁶³ Zob. WEST 1977, s. 39 i 1982a, s. 48.

⁶⁴ Por. s. 62 nn.

⁶⁵ Por. s. 66.

⁶⁶ Por. WEST 1982a, s. 49.

⁶⁷ GENTILI 1952, s. 63.

w daktyliczno-jambicznym kontekście fragmentu 14(a) *PMGF* (*alcm* | *hem^{asc}* | *3ia_Λ*) cechuje się unikaną w heksametrze⁶⁸ oraz w daktyloepitrytach Bakchylidesa⁶⁹ budową (– ∪ | ∪ – ∪ | ∪ –): αἰὲν αἰδὲ μέλος. Być może pojawia się u Alkmana również hemiepes femininum, stosowane jako samodzielny kolon, w trzeciej linii fragmentu 89 *PMGF*. Wers ten zyskuje różne interpretacje metryczne w zależności od przyjętej lekcji. W wydaniu Page’a znajdujemy lekcję:

φῦλά τ' ἐρπέτ' ὅσα τρέφει μέλαινα γαῖα

– ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – –

Wers można zatem interpretować jako połączenie glikoneja z pentemimerem. Podobnie w wydaniu Daviesa:

ῥα θ' ἐρπέτ' ὅσα τρέφει μέλαινα γαῖα

– ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – –

West⁷⁰ proponuje wersję:

{φῦλά τε} ἐρπετά θ' ὅσσα τρέφει μέλαινα γαῖα

{ – ∪ ∪ } – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – –

Linia ma więc schemat elegijambu. Według Gentilego⁷¹, wers ten składa się z hemiepes femininum oraz dymetru jambicznego katalektycznego. Identyčną kolometrię przyjmuje Danielewicz⁷² dla lekcji Pfeiffera:

ῥα θ' ἐρπετά θ' ὅσσα τρέφει μέλαινα γαῖα

– – – ∪ ∪ – ∪, ∪ – ∪ – ∪ – –

Biorąc pod uwagę kontekst metryczny pieśni – którą Gentili uznał za pierwszą próbę struktury daktyloepitrytycznej⁷³ – jestem skłonna uznać propozycje Gentilego i Westa za bardziej prawdopodobne, z tym jednak zastrzeżeniem, że w wersji *hem^{fem}* + *2ia_Λ* należałoby, moim zdaniem, wyznaczyć koniec periodu po hemiepes femininum, gdyż stykają się tam dwa ancipitia (– – – ∪ ∪ – – || ∪ – ∪ – ∪ – –). Istnieje jeszcze jedna możliwa interpretacja metryczna dla lekcji ῥα θ' ἐρπετά θ' ὅσσα τρέφει μέλαινα γαῖα. Chcąc pozostawić

⁶⁸ Por. s. 22.

⁶⁹ Por. rozdz. IIIA v.

⁷⁰ WEST 1982a, s. 52.

⁷¹ GENTILI 1952, s. 107. Por. też GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 208.

⁷² DANIELEWICZ 1999, s. 118.

⁷³ GENTILI 1952, s. 107.

ciągłość prozodyczną tej linii, możemy analizować ją jako połączenie alcmanicum brachykatalektycznego oraz pentemimera (– – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, ∪ – ∪ – –). Byłaby to zatem rozszerzona wersja elegijambu⁷⁴. Ta sama pieśń dostarcza także pierwszego przykładu wstępującego encomiologicum (89, 1 *PMGF*: εὐδοῦσι δ' ὀρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες: – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –), kolejnej wariacji, z której później duży użytek robi Bakchylides. Wewnętrzna struktura tego elegijambu Alkmana wskazuje na złożenie z enopliosia oraz metrum trocheicznego, a więc na konstrukcję, której unikał Bakchylides⁷⁵. Spośród kolonów mieszanych pojawia się u Alkmana również „zwykły” elegijamb (poza dyskusyjną linią trzecią fr. 89 *PMGF*, np. w 3, str. 9 *PMGF*, por. w. 81: αἰψά κ' [ἐγὼν ἰ]κέτις κήνας γενοίμην), który we fragmencie trzecim wykazuje się stałym cięciem po hemiepes masculinum (w linii 9 ponownie hemiepes dopuszcza słowo o budowie amfibracha: μάλιστα). Katalektyczny elegijamb pojawia się być może w pierwszej linijce fr. 57 *PMGF*: οἶα Διὸς θυγάτηρ Ἔρσα τράφει (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ –), chyba że ponownie mamy tu do czynienia z tetrametrem daktylicznym wykazującym *longa in brevi* (lub *longa in ancipiti*). Na szczególną uwagę zasługuje także czternasty wers strofy pieśni 1 *PMGF*, w którym alcmanicum brachykatalektyczne alternuje z kolonem interpretowanym albo jako dziesięciozgłoskowiec alcejski⁷⁶, albo jako arystofanej rozszerzony wewnętrznie o daktyl⁷⁷:

$$\begin{array}{l} - \infty - \cup \cup - \cup \cup - \quad (alcm_{\wedge\wedge}: 6, 21, 35, 91) \\ \sim - \infty - \cup \cup - \cup - - \quad (decas alc / ar^d: 49, 63, 77) \end{array}$$

Responsja ta przypomina to, co możemy znaleźć nieraz w strukturach daktyloepitrytycznych⁷⁸. Duże zróżnicowanie widzimy również wśród sekwencji jambicznych i trocheicznych Alkmana. Dymetry trocheiczne, akatalektyczne lub katalektyczne, stosowane są jako samodzielne kolony w sąsiedztwie innych członów daktylicznych, jambicznych lub eolskich. Anceps stosunkowo często realizowane jest w nich jako sylaba lekka i – w takim przypadku – koniec słowa po anceps nie jest unikany (np. 89, 2 *PMGF*: πρῶνές τε καὶ χαράδραι). Maas⁷⁹ zauważa, że w trymetrach i dymetrach trocheicznych parthenionu z Luwru (fr. 1 *PMGF*) słowo nigdy nie kończy się po anceps realizowanym jako ciężka sylaba⁸⁰. U Alkmana po raz pierwszy spotykamy trymetr trocheiczny akatalektyczny (np. 1, 44 (str. 9) *PMGF*: οὔτε μωμήσθαι νιν ἄ κλεννὰ χοραγός). W grupie jambów wyróż-

⁷⁴ Podobnie zbudowany jambelegus znajdujemy u Bakchylidesa (X, str. 6).

⁷⁵ Działanie prawa Maasa-Barretta, zob. rozdz. IIIA iii.

⁷⁶ GENTILI 1952, s. 181.

⁷⁷ WEST 1982a, s. 47.

⁷⁸ Por. Stesich. *Orest.*, 211, 2 *PMGF* (zob. s. 56) oraz rozdz. IIIA vii. WEST (1982a, s. 47) pisze, że nieregularność ta jest bez paraleli, chociaż wcześniej (1971a, s. 264; 1973a, s. 185) uznał możliwość podobnej responsji u Stezychora.

⁷⁹ MAAS 1972, s. 34, § 48.

⁸⁰ Taka praktyka metryczna zachowana zostaje później przez Bakchylidesa, por. prawo Maasa-Barretta (rozdz. IIIA iii).

nia się pentemimer jako składowa kolonów mieszanych. Być może znajdujemy też pierwsze przykłady tetrametru jambicznego akatalektycznego, lecz mogące potwierdzać go fragmenty są bardzo niepewne. Zachowany u Hefajstiona fr. 15 *PMGF* zaczyna się spółnikiem καί, który Page uznał za część cytatu z Alkmana – w takim wypadku mamy do czynienia właśnie z tetrametrem jambicznym akatalektycznym, wykazującym brak cięcia po pierwszym dymetrze (koniec słowa pojawia się o jeden element dalej, wywołując efekt złożenia dymetru jambicznego hyperkatalektycznego z lekytionem)⁸¹, zob. 15 *PMG*:

καὶ κῆνος ἐν σάλεσσι πολλοῖς ἥμενος μάκαρς ἀνὴρ

- - ∪ - ∪ - ∪ - - - ∪ - ∪ - ∪ -

Davies uznał z kolei, że spółnik ten łączy podany wcześniej przez Hefajstiona fragment (adesp. 1043 *PMG*) z cytatem z Alkmana. Fr. 15 *PMGF* ma więc strukturę tetrametru trocheicznego katalektycznego z dierezą po pierwszym dymetrze:

κῆνος ἐν σάλεσσι πολλοῖς ἥμενος μάκαρς ἀνὴρ

- ∪ - ∪ - ∪ - - - ∪ - ∪ - ∪ -

Fr. 2 *PMGF* w układzie zaproponowanym przez Page’a ma postać stychicznie użytego tetrametru jambicznego akatalektycznego, który w linii 1 i 3 nie wykazuje końca słowa ani po pierwszym dymetrze jambicznym akatalektycznym, ani po takimż dymetrze hyperkatalektycznym (lecz trzy razy (2–4) koniec słowa przypada po stojącym na początku sekwencji pentemimerze):

[≡ - ∪ -] σιοῖσί τ’ ἀνθρώποισί τ’ αἰδοιεστάτοι

ναίοισι νέ[ρθεν γὰρ ἀειζῶοι] σιόδματον τέγος

Κάστωρ τε πῶλων ὠκέων δματῆρες ἱππῶται σοφοὶ

καὶ Πωλυδεύκης κυδρὸς [- ≡ - ∪ - ≡ - ∪ -]

Czasami stychicznie użyte dymetry jambiczne możemy analizować jako tworzące większe struktury tetrametryczne (np. 20 *PMGF* – stała diereza po każdym akatalektycznym dymetrze). We fragmencie 16 *PMGF* jednak trzy dymetry jambiczne, po których następują dwa akatalektyczne dymetry trocheiczne, są ściśle połączone synafią słowną. W dymetrach jambicznych, podobnie jak w dymetrach trocheicznych, nie brak słów kończących się po anceps realizowanym jako sylaba lekka (np. 38, 1 *PMGF*: ὄσσαί δὲ παίδες ἀμέων). Niektóre katalektyczne trymetry jambiczne nie wykazują cezury ani penthemimeres, ani hephthemimeres (np. 30 *PMGF*: ἃ Μῶσα κέκλαγ’ ἃ λίγηα Σηρήν)⁸².

⁸¹ Por. Alc. 374 V. (dalej) i Bacchyl. IX, ep. 3–4.

⁸² Por. późniejszą strukturę trymetrów Bakchylidesa (rozdz. IIIA iva).

v. Safona i Alkajos

Specyficzna praktyka metryczna Safony i Alkajosa również dostarcza nam paru przykładów sekwencji wykorzystywanych w daktyloepitrytach, chociaż zaledwie trzy z zachowanych fragmentów (Alc. 383 V., Sapph. 111 V., Sapph. 168C V.) przypominają to, co moglibyśmy ewentualnie określić mianem wczesnej struktury daktyloepitrytycznej. Przede wszystkim zatem często wykorzystywany jest pentemimer jako samodzielny kolon (np. Sapph. 141, 5 V.: $\kappa\alpha\rho\chi\acute{\alpha}\sigma\iota' \ \eta\chi\omicron\nu$: – – ∪ – –). Trzeci period strofki alcejskiej może, przy odrzuceniu *dovetailing*, dostarczać przykładu dymetru jambicznego hyperkatalektycznego (× – ∪ – × – ∪ – –), w którym koniec słowa po drugim anceps, bez względu na jego iloczasy, jest, w przeciwieństwie do późniejszej praktyki Bakchylidesa, bardzo częsty. We fragmencie 374 V. Alkajosa:

δέξαι με κωμάσδοντα, δέξαι, λίσσομαί σε, λίσσομαι

– – ∪ – – – ∪ – – – ∪ – ∪ – ∪ –

znajdujemy tetrametr jambiczny akatalektyczny z cezurą umiejscowioną⁸³ po pierwszym elemencie drugiego dymetru, tak że struktura przywołuje na myśl złożenie dymetru jambicznego hyperkatalektycznego oraz lekytionu. Także u Alkajosa znajdujemy przykład dwukrotnie powtórnego elegijambu:

ἥρ' ἔτι Δινομένη<ι> τῶι Τυρρακίῳ<ι>

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – –

τᾶρμενα λάμπρα κέοντ' ἐν Μυρσινῇ

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – – (383 V.)

Fragment 111 V. Safony, z emendacją Bowry w linii piątej, możemy analizować dwojako:

Ἵπποι δὴ τὸ μέλαθρον,	– – – ∪ ∪ – –	<i>hem^{fem}</i> ⁸⁴	albo	<i>ph</i>
ὕμῃναον·	∪ – ∪ –	<i>ia</i>		<i>ia</i>
ἀέρρετε, τέκτονες ἄνδρες·	∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –	<i>enopl</i>		<i>reiz^d</i>
ὕμῃναον.	∪ – ∪ –	<i>ia</i>		<i>ia</i>
γάμβρος δ' ἴσος ἔρχετ' ἸΑρευι,	– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –	<i>enopl</i>		<i>reiz^d</i>

⁸³ Por. Alc. 15 *PMG* (wcześniej).

⁸⁴ Por. Bacchyl. XIII, str. 3.

<ὁμήναον.>	<υ - υ - >	<ia>	<ia>
ἄνδρος μεγάλω πόλυ μέσδων.	- - υ υ - υ υ - -	enopl	reiz ^d
<ὁμήναον>	<υ - υ - >	<ia>	<ia>

Pierwsza interpretacja przywołuje na myśl strukturę daktyloepitrytyczną, bardziej jednak zgodna z duchem metryki Safony wydaje się interpretacja druga. W emendacji Lobela: γάμβρος εἶς' ἴσ' Ἄρεσι, linia piąta jest równa metrycznie linii pierwszej (- υ - υ υ - -) i całość można analizować jako dwukrotnie powtórzoną zwrotkę o strukturze: ¹⁾ ph ²⁾ ia ³⁾ reiz^d ⁴⁾ ia.

Fr. 168C V. dostarcza nam być może przykładu jambelega u Safony⁸⁵:

ποικίλλεται μὲν γαῖα πολυστέφανος

- - υ - - - υ υ - υ υ -

Fragment ten bywa też analizowany jako koniec trzeciej i początek czwartej linii strofki alcejskiej:

³⁾ × - υ -] ποικίλλεται μὲν

⁴⁾ γαῖα πολυστέφανος [υ - -

Jednak założenie, że w istocie mamy tutaj do czynienia z jambelegiem, nie jest, moim zdaniem, bezpodstawne, zważywszy na to, że odwrotność jambelegów – elegijamby, znajdujemy u Alkajosa. Przemawia za tym również ważna cecha strukturalna strofki alcejskiej – koniec słowa po pierwszym metrum jambicznym w linii trzeciej jest przez Eolczyków unikany.

vi. Stezychor

Stezychor jest pierwszym z zachowanych poetów greckich, u którego znajdujemy już nie tylko pojedyncze kolony stanowiące składnik daktyloepitrytów, nie tylko proste struktury noszące znamiona daktyloepitrytyczności, lecz dłuższe, triadyczne, w pełni daktyloepitrytyczne pieśni, choć są to jeszcze daktyloepitryty we wczesnej fazie rozwoju, niejako *in statu nascendi*. Stezychor niekoniecznie był wynalazcą metrum daktyloepitrytycznego, choć z pewnością odegrał znaczącą rolę w jego rozwoju⁸⁶. Pavese zauważa⁸⁷, że w traktacie *O muzyce* pseudo-Plutarcha znajdujemy przytoczoną następującą wypowiedź Glaukosa: „Glaukos bowiem,

⁸⁵ Por. GENTILI 1952, s. 91 n. oraz WILAMOWITZ 1913, s. 46 n.

⁸⁶ Rozwoju ze struktur daktylicznych – BARRETT 2007a, s. 2.

⁸⁷ PAVESE 1978, s. 55.

podając, że Thaletas żył po Archilochu, mówi, iż naśladował pieśni Archilocha, lecz rozbudował je i włączył do kompozycji peony i rytm kretyczny, których nie używał ani Archiloch, ani Orfeusz, ani Terpander⁸⁸. Thaletas zatem komponował metra mieszane (ἐπισύνθετα?) podobnie jak Archiloch. Podczas jednak gdy Archiloch tworzył małe strofki, Thaletas komponował dłuższe strofy, być może w rodzaju tych, jakie znajdujemy później u Stezychora. Potwierdzenie wcześniejszego pojawiania się rytmu daktyloepitrytycznego możemy, według Pavese⁸⁹, znaleźć w *prooimion* nomosu *Orthios* Terpandra, które, w wersji przyjętej przez tego badacza, mogło zaczynać się strukturą *4da* | *tr*⁹⁰ (fr. 697 PMG):

ἀμφί μοι αὖτε ἄναχθ' ἑκαταβόλον ἀδέτω φρήν
 - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~

Jest to, zdaniem Pavese⁹¹, period typowy dla kitarodii⁹¹, nie ma więc potrzeby przyjmowania emendacji w celu uzyskania heksametru daktylicznego⁹². Podobną strukturę fragment ten przybiera w wersji zaproponowanej przez Gostoli⁹³:

Ἀμφί μοι αὖτις ἄναχθ' ἑκαταβόλον
 - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ ~ *alcm*
 ἀειδέτω φρήν
 ~ - ~ - - *reiz*

Analiza taka, ze względu na *biceps iuxta anceps*, wymagałaby przyjęcia problematycznego końca periodu po tetrametrze daktylicznym akatalektycznym. Fragment Terpandra jest może zbyt kontrowersyjny, by wysnuwać z niego miarodajne wnioski. Samo autorstwo Terpandra również jest kwestią sporną i często uznaje się, że przytoczony *passus* pochodzi w istocie z V wieku⁹⁴. W każdym razie nie jest rzeczą nieprawdopodobną, iż Terpander w istocie tworzył pieśni zbliżone charakterem do struktur Stezychora⁹⁵.

⁸⁸ Tłumaczenie: BARTOL 1992, s. 8 n. Γλαῦκος γὰρ (FHG II '24 fr. 4) μετ' Ἀρχίλοχον φάσκων γεγενῆσθαι Θαλήταν, μεμιῆσθαι μὲν αὐτόν φησι τὰ Ἀρχιλόχου μέλη, ἐπὶ δὲ τὸ μακρότερον ἐκτεῖναι, καὶ Παίωνα καὶ Κρητικὸν ῥυθμὸν εἰς τὴν μελοποιίαν ἐνθεῖναι· οἷς Ἀρχίλοχον μὴ κεχρησθαι, ἀλλ' οὐδ' Ὀρφέα οὐδὲ Τέρπανδρον· (1134e Ziegler). Chociaż w innym miejscu (1140f–1141a Ziegler) pseudo-Plutarch wydaje się sobie przeczyć, pisząc, że Archiloch jest wynalazcą kretyka; jest to, zdaniem GOSTOLI (1991, s. 436), wywołane korzystaniem z różnych źródeł – w tym drugim przypadku prawdopodobnie z teorii rytmicznej Arystoksenosa, wedle której κρητικὸν to ditrochej (× - ~ -).

⁸⁹ PAVESE 1978, s. 56.

⁹⁰ U Pavese⁹⁰ dokładnie: *4da* ~ ~ | *s* - .

⁹¹ "Cf. *Alcm.* 1, fine strofe, *Ib.* 1, fine strofe, *Stes. Iliou Persis* S 88, fine str. 2 (= rigo 3), etc. (con forte effetto di clausola)" (PAVESE 1978, s. 56).

⁹² Np. przy koniekturze Hermanna: ἀμφί μοι αὖτε ἄναχθ' ἑκατηβόλον ἀδέτω <ᾰ> φρήν.

⁹³ GOSTOLI 1990, tekst: s. 49, interpretacja metryczna: s. 129.

⁹⁴ Na co wskazuje zarówno metrum, jak i funkcja przypisywana wyrażeniu φρήν; por. WEST 1971b, s. 307, przyp. 3.

⁹⁵ Według GOSTOLI (1991, s. 437 n.), określenie pseudo-Plutarcha πεποιήται δὲ τῷ Τερπάνδρῳ καὶ προοίμια κίθαρωδικὰ ἐν ἔπεσιν (1132d Ziegler) wskazuje, że *prooimia* Terpandra były strukturami

Całą twórczość Stezychora możemy podzielić pod względem metrycznym na dwie części: pierwszą, utworzoną wyłącznie z sekwencji anapestyczno-daktylicznych⁹⁶, oraz drugą (bardziej obszernie zachowaną), w której sekwencje anapestyczno-daktyliczne łączone są z członami jambiczno-trocheicznymi (daktyloepitryty). Przykładem pierwszego typu struktury niech będzie *Gerioneida* oraz strofa *Syotherai*:

ΓΗΡΥΟΝΗΙΣ⁹⁷

ΣΤΡ

S 15, col. ii, 5–13 *PMGF*

1	∞ - ∞ - ∪ ∪ - -	ὀλεσάνορος αἰολοδε[ίρ]ου
2	∞ - ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ -	ὀδύναισιν Ὑδρας· σιγαῖ δ' ὅ γ' ἐπι-
3	∪ ∪ - : ∞ - ∪ ∪ - - ⁹⁸	κλοπάδαν [ἐ]νέρεισε μετώπῳι·
4	∞ - ∪ ∪ - : ∞ - ∪ ∪ -	διὰ δ' ἔσχισε σάρκα [καί] ὁ[στ]έα δαί-
5	∪ ∪ - -	μονος αἴσαι·
6	∞ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	διὰ δ' ἀντικρὺν σχέθεν οἱ[σ]τὸς ἐπ' ἄ-
7	∞ - ∪ ∪ - ⁹⁹	κροτάταν κορυφάν,
8	∞ - ∪ ∪ - ∞ - ∞ -	ἐμίαινε δ' ἄρ' αἵματι πορφύρεῳι
9	∞ - ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - ¹⁰⁰	θώρακά τε καὶ βροτόρεντ[α μέ]λεα

κατ' ἐνόπλιον (nie zaś heksametrycznymi, jak chcą niektórzy). Por. też WEST 1971b, s. 308: “Of course there is no proof that Terpander’s nomes were not hexametric, but it is more likely that the hexametric nomes are to be assigned to the singers of Homer, and that Terpander, clearly an eminent figure in Spartan music of the early seventh century, made his name by something more creative. He will have sung to the lyre heroic narratives of his own composition, in metres of a mainly dactylic cast but not in stychic hexameters”.

⁹⁶ Jeśli pominąć *fragmenta incerti loci*: ΑΘΛΑ ΕΠΙ ΠΕΛΙΑΙ (178, 179 *PMGF*), ΓΗΡΥΟΝΗΙΣ (S 7–87 *PMGF*), ΣΥΟΘΗΠΑΙ (221–222 *PMGF*).

⁹⁷ Schemat i podział na periody według DANIELEWICZA (1999, s. 245), ze zmianami opisanymi w przypisach. Pierwszy wydawca skrawków papirusowych P. Oxy. 2617 (LOBEL 1967a) ustalił autora, tytuł pieśni, do której skrawki należą, i ogólnie rodzaj metryczny (daktyliczno-anapestyczny), jednak rekonstrukcja pełnej struktury metrycznej i przypisanie poszczególnych fragmentów odpowiednim wersom triady jest dziełem innych badaczy (przede wszystkim FÜHRERA 1968).

⁹⁸ U PAGE’A (1973a, s. 146) i HASLAMA (1974, s. 11) koniec periodu tylko hipotetyczny. Brak wskazania na koniec periodu również u FÜHRERA (1968; według którego tego typu sekwencja zakończona jest dwiema *principes*) oraz GENTILEGO i LOMIENTO (2003, s. 112); ze względu jednak na *anceps iuxta biceps* koniec periodu wydaje się oczywisty.

⁹⁹ U PAGE’A (1973a, s. 146) hipotetyczny koniec periodu.

¹⁰⁰ U DANIELEWICZA (1999, s. 245) w schemacie metrycznym brak wskazania na alternatywną kontrakcję trzeciego biceps, która pojawia się w koniekturze BARRETTA (2007b, s. 28) dla linii 4 fr. S 11 *PMGF*: θανάτοιο [γόνος καὶ Καλλιπράσ (∪ ∪ - ∪ | ∪ - - - ∪ ∪ -).

ΕΠ

1–4: S 15, col. ii, 14–17 *PMGF*

1	∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	ἀπέκλινε δ' ἄρ' αὐχένα Γαρ[υόνας
2	∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - -	ἐπικάρσιον, ὥς ὅκα μ[ά]κω[v
3	- ∞ - ∞ - ∞ - ∞ ¹⁰¹	ἄτε καταισχύνοισ' ἀπαλὸν [δέμας
4	- ∞ - ∞ - ∪ ∪ - ∞	αἰψ' ἀπὸ φύλλα βαλοῖσα ὕ[- ∞

5–8: S 11, 9–12 *PMGF*

5	- ∞ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ¹⁰²	μαι καὶ ἀγή[ραος ὥστε βίου πεδέχειν ¹⁰³
6	∪ ∪ - -	ἐν Ὀλύμπ[ωι
7	- ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪	κρέσσον[(∪) - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ἐ-
8	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ¹⁰⁴	λέγχεα δ[- ∪ ∪ -

¹⁰¹ U FÜHRERA (1968), HASLAMA (1974, s. 11) oraz PAVESEGO (1978, s. 72) brak wskazania na alternatywną kontrakcję czwartego biceps, która pojawia się przy założeniu, że linia 2 fragmentu 184 (= S 7 *PMGF*) stanowi 4 linię epody:

4) < > Ταρτησ-
4) < - ∞ - ∞ - ∪ ∪ > - -

¹⁰² Linia 5 zachowana bardzo szczątkowo. Fragmenty potwierdzają kontrakcje bicipitia w jej obrębie: S 13, 6 *PMGF*: .....[ο]μων γ[S 21, 5 *PMGF*: [ ]φωφα.[.]ε...[lecz badacze nie są zgodni odnośnie do ich umiejscowienia. Interpretacja podana została za DANIELEWICZEM (1999, s. 246); tak samo u WESTA (1969, s. 144) i PAGE'A (1973a, s. 146). U FÜHRERA (1968) znajdujemy: - ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - ∞; u HASLAMA (1974, s. 11): - ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -; u PAVESEGO (1978, s. 72) zaś: - ∞ - ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ -. Kolometria linii 5–8 niepewna. Powyżej przyjęty został schemat Haslama. Jedyne niemal pełne potwierdzenie linii 5–7 znajdujemy być może we fr. 184 (= S 7), 3–5 *PMGF* (Strab. 3, 2, 11, 12–13):

5	- ∞ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	σοῦ ποταμοῦ παρὰ παγὰς ἀπείρονας ἄρ-
6	∪ ∪ - -	γυρορίζου
7	- ∞ - ∪ ∪ - [∪ ∪ - ∪ ∪	ἐν κευθμῶνι πέτρας.

Koniec periodu po linii 6 niepewny (por. Page i Haslam). U Danielewicza kolometria linii 6–8 odmienna: ⁶⁾ ∪ ∪ - - || ⁷⁾ ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ⁸⁾ ∪ ∪ - ∪ ∪ - || (nie uwzględnia zatem możliwości przypisania temu miejscu fr. 184 (= S 7), 3–5 *PMGF*). Koniec periodu po linii 6 przyznany zapewne ze względu na *anceps iuxta biceps*. Jednak podział linii 7–8 w schemacie metrycznym nie zgadza się z przyjętym układem tekstu (gdzie brakuje również jednego anapestu), por. S 11, 11–12 *PMGF*:

¹¹⁾ κρέσσον[∪ ∪ - ∪ ∪ - ἐ-	¹²⁾ λέγχεα δ[- ∪ ∪ -
¹¹⁾ - - [∪ ∪ - ∪ ∪	¹²⁾ - ∪ ∪ [- ∪ ∪ -
powinno raczej być: ¹¹⁾ κρέσσον[∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ἐλέγ-	¹²⁾ χεα δ[- ∪ ∪ -
¹¹⁾ - - [∪ ∪ - ∪ ∪ -	¹²⁾ ∪ ∪ [- ∪ ∪ -

U Führera, Haslama i Pavesea linia 7 jest daktyliczna. Page waha się pomiędzy jej daktylicznością a anapestycznością. Podział pomiędzy linią 7 i 8 niepewny (zob. Page). U Führera i Haslama podział jak w schemacie powyżej, u Pavesea zaś przebiega w tym samym miejscu, co u Danielewicza: ⁶⁾ ∪ ∪ - - | ⁷⁾ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ⁸⁾ ∪ ∪ - ∪ ∪ - |||.

¹⁰³ W wydaniu Daviesa pełna koniektura Page'a niewprowadzona do tekstu głównego: μαι καὶ ἀγή[ραος.

¹⁰⁴ HASLAM (1974, s. 14): niepewne, czy koniec *Gerioneidy* to: ∪ ∪ - (PAGE 1973a; BARRETT 2007b), czy: ∪ ∪ - - (FÜHRER 1968).

ΣΥΟΘΗΠΑΙ, str. 222 PMGF¹⁰⁵

col. i, 2–8

col. ii, 1–7

1	- ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∞	[- ∪]αρ ὀψιγόνου τε καὶ ἄσπασί- ἔνθεν μὲν Λοφφοῖ
2	- ∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪	οι μένου]ν ἐν μεγάρ[ο]ισιν· ἀτὰρ πόδας ἰζανον αἰχμαται [
3	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪	[- ∪ ∪ -]τ' ἄγαθοὶ Προκάων Κλυτί- τέκνα φίλα [ἐρι-
4	- ∪ ∪ - -	ος τε νεέ]σθαν· ηρες Ἀχαιοὶ [¹⁰⁶
5	∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	[∪ ∪ - ∞]ας δὲ μόλ' [E]ὕρυτίων καὶ ὑπερθύμοι [
6	∪ ∪ - ∞ - ∪ ∪ - -	[∪ ∪ - ∞ -]ς τανυπ[έ]πλου θ' ἰαράν Βοιωτίδ[α ν]αίον
7	∪ ∪ - ∪ ∪ -	[∪ ∪ - ∪ ∪]ας χθόνα πυροφόρ[ο]ν.]

Badacze nie są zgodni co do opisu tego typu sekwencji. Niektórzy uznają je za anapestyczno-daktyliczne, lecz nie chcą rozstrzygać o ostatecznym podziale na metra¹⁰⁷. Inni uznają, że mamy tutaj do czynienia z daktylami o zstępującym i wstępującym rytmie. Jeszcze inni wprost dzielą dane sekwencje na metra daktyliczne i anapestyczne. Np. strofa *Gerioneidy* zyskuje m.in. takie interpretacje:

¹⁾ ∞ 3da_Λ || ²⁻³⁾ ∞ 7da_Λ || ⁴⁻⁵⁾ ∞ 5da_Λ || ⁶⁻⁹⁾ ∞ 14da_{ΛΛ} ||| (West¹⁰⁸, Danielewicz¹⁰⁹),

¹⁾ ∞ 3da_Λ || ²⁻³⁾ ∞ 7da_Λ | ⁴⁻⁵⁾ ∞ 5da_Λ || ⁶⁻⁷⁾ ∞ 6da_{ΛΛ} | ⁸⁻⁹⁾ ∞ 8da_{ΛΛ} ||| (Pavese¹¹⁰),

¹⁾ 2an_Λ || ²⁾ 2an ³⁾ 2an_Λ ⁴⁾ 2an ⁵⁾ an_Λ || ⁶⁾ 2an ⁷⁾ an ⁸⁾ 2an ⁹⁾ 2an ||| (Gentili-Lomiento¹¹¹).

Podobny problem klasyfikacji danego metrum jako daktylicznego lub anapestycznego pojawia się podczas analiz daktyloepitrytów Pindara i Bakchylidesa¹¹².

¹⁰⁵ P. Oxy. 2359. Pierwsze wydanie: LOBEL 1956a. Schemat metryczny: FÜHRER 1969; SCHADE 2003, s. 18. Odmienny schemat, zakładający większe lanki na początku wersów, u SNELLA 1957.

¹⁰⁶ Zostawiam pojawiający się w wydaniu Daviesa nawias kwadratowy, chociaż schemat metryczny nie zakłada lanki.

¹⁰⁷ Por. HASLAM 1974.

¹⁰⁸ WEST 1982a, s. 50 n.: pierwsze trzy periody strofy zostają również opisane: ∞ D - || ∞ d | ∞ D ; ∞ d - || ∞ d ; ∞ D ||. West podkreśla, że ∞ nie jest oddzielone od daktyli, ale stanowi z nimi integralną całość. Rytm taki możemy nazwać daktylicznym lub daktyliczno-anapestycznym. Być może są to cykliczne daktyle – hipotezę taką skłonny jest przyjąć także HASLAM (1974, s. 16, przyp. 16).

¹⁰⁹ DANIELEWICZ 1999, s. 245. Metrum uznane za daktyliczno-anapestyczne.

¹¹⁰ PAVESE 1978, s. 72.

¹¹¹ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 112.

¹¹² Problem omawiam w rozdz. IIB.

W metrum daktyloepitrytycznym skomponowane są (pomijam fragmenty określone jako *incerti loci*):

ΙΛΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ (S 88–147 *PMGF*)¹¹³

ΣΤΡ

S 89, 5–12

1	- ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	νῦν δ' α.εϛ [χα]λεπῶς πα[ρὰ καλλιρόου
2	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	δίνα[ς] Σιμόεγτος ἀνὴρ [¹¹⁴
3	(∞) - ∞ - ∪ ∪ - ∶ ∞- ∪ - - ¹¹⁵	θ]εᾶς ι[ό]τατι δαεῖς σεμν[ᾶς Ἀθάνας
4	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	μέτ[ρα] τε καὶ σοφίαν του[- ∪ ∪ - ∪ ∪ -
5	∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶	∪ ∪ - ∪]ος ἀντὶ μάχα[ς
6	∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶ - ∪ - ∪ ∪ ¹¹⁶	καὶ] φυ[λόπ]ιδος κλέο[ς].[- - - ∪ ∞

¹¹³ Pieśń rekonstruowana z licznych fragmentów papirusowych P. Oxy. 2619 (pierwsze wydanie: LOBEL 1967c) i 2803 (pierwsze wydanie: LOBEL 1971). Podany schemat metryczny uwzględnia: analizy WESTA (1969, s. 136 nn. i 1971a), schemat WESTA (1969) z poprawkami FÜHRERA (1970, s. 11–14) zaakceptowanymi przez WESTA (1971a), znajdujący się u PAGE'A (1973b, s. 51 n.), uwagi Page'a do schematu Westa-Führera oraz schemat HASLAMA (1974, s. 24 n. – schemat Westa z poprawkami Führera). Schemat *Iliou persis* jest w dużej mierze niepewny. PAGE (1973b) wykazuje mankamenty zaproponowanych dotąd analiz oraz ustaleń dotyczących umieszczenia poszczególnych fragmentów w ramach triady, które często zakładają niewłaściwą, w stosunku do rzeczywistych rozmiarów lakuny, długość brakującego tekstu. Niemożliwość dopasowania wszystkich fragmentów do jednego schematu może prowadzić, zdaniem Page'a, do wniosku, że niektóre z fragmentów przypisywanych *Iliou persis* pochodzą w istocie z innego zwoju, przynależąc do innej pieśni.

¹¹⁴ Zostawiam pojawiający się w wydaniu Daviesa nawias kwadratowy, chociaż schemat metryczny nie zakłada lakuny.

¹¹⁵ Jedynie pewne potwierdzenia początku tej linii to:

S 88, fr. 1, col. ii, 17 *PMGF*: ἱπ[π]ὸν με..[

oraz S 89 (2619, fr. 30 + 15(b)), 7 *PMGF*: θ]εᾶς ι[ό]τατι δαεῖς σεμν[ᾶς (...).

Jeżeli przyjmiemy założenie FÜHRERA (1970, s. 12), że S 103, 9 *PMGF*: ..]πρῆσαντααε.[.] to 3 linia strofy (według wstępnych ustaleń WESTA była to 5 linia epody: 1969, s. 137), to linia ta zaczyna się członem *hem^{masc}*, którego pierwsze biceps ulega kontrakcji (również w S 88, fr. 1, col. ii, 17 *PMGF*), w związku z czym w S 89 (2619, fr. 30 + 15(b)), 7 *PMGF* należy przyjąć synidzezę: θ]εᾶς ι[ό]τατι δαεῖς σεμν[ᾶς (...). PAGE (1973b, s. 54) uważa jednak, że schemat tej linii zaczyna się sekwencją (przyjmowaną wstępnie przez WESTA: 1969, s. 136): ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -. W takim wypadku należy odrzucić hipotezę Führera oraz synidzezę w wyrazie θ]εᾶς.

¹¹⁶ Potwierdzenie dwóch krótkich pierwszego elementu znajdujemy tylko przy założeniu WESTA (1969, s. 137), że S 89 (2619, fr. 30), 2 *PMGF*: θεατῶ, stanowi szóstą linię strofy (lekcja WESTA (1969, s. 140): θεα τῶδετδ[.]). Możemy jednak mieć do czynienia z synidzezą: θεατῶ. PAGE (1973b, s. 54) odrzuca możliwość, iż S 89 (2619, fr. 30), 1–4 *PMGF* to końcówka strofy, gdyż przeczy temu ἱμεῖρε[w linii 4 (o ile zostało właściwie odczytane). U WESTA (1969) linia kończy się ∶ - ∪ - ∪ ∪. PAGE (1973b) pisze, że możemy tu mieć do czynienia z końcem periodu (*brevis in longo*) lub z synafią (rzeczywista

7 - - - - - | - - - - - |¹¹⁷ εὐρυ]χόρ[ο]ν Τρο<ί>ας ἀλώσι[μον ἄμαρ - -
8 - - - - - || - -]ν ἔθηκεν

ΕΠ

S 88, fr. 1, col. ii, 5–14

1 (-?) - - - - - | - - - - - ||¹¹⁸ τονδ[.δ.[ ].υκλ.[ ].μ.ε.[
2 - - - - - | - - - - - |¹¹⁹ πρὸς ναὸν ἐς ἀκρ[όπο]λ[ι]ν σπεύδοντες [
3 - - - - - ||¹²⁰ Τρῶες πολέες τ' ἐπικ[ου]ροι
4 - - - - - | - - - - - ||¹²¹ ἔλθετε μη[δ]ὲ λόγο[ις] π[ε]ριθώμεθ' ὅπως π[
5 - - - - - ||¹²² τονδεκα[.....].νι[.].
6 - - - - - : - - - - - ἄγνὸν ἄ[γαλ]μα [..]. ἀντεῖ καται-
7 - - - - - |¹²³ [σχ]ύνωμε[ν ἄ]εικ[ελί]ως

krótka). WEST (1971a) zakłada, że szczątkowość fragmentów nie pozwala opowiedzieć się za żadną z tych dwóch hipotez.

¹¹⁷ Drugie biceps ulega kontrakcji w lekcyi: Τρο<ί>ας. Lekcję tę należy jednak, moim zdaniem, odrzucić, gdyż Stezychor unika kontrakcji drugiego biceps kolonów κατ' ἐνόπλιον (lecz por. *Palin.*, 192, 2 *PMGF*).

¹¹⁸ U Westa siódmy element jest biceps: - - - - - ' - - - - - , u PAGE'A (1973b) długi: (-?) - - - - - '[-]' - - - - - , u HASLAMA z kolei (1974) krótki: (x) - - - - - | 'x' - - - - - . Za Haslamem przyjąłam krótki ilocz, ponieważ jedyne potwierdzenie dla tego elementu, jakie znajduję, to S 105, 9 *PMGF*: - - - - - Δαῖνοιοι μεμ[ό]της ἐκθόρον ἱ[π]π[ου].

¹¹⁹ Pierwszy element realizowany jest dwusylabowo tylko przy założeniu WESTA (1969, s. 137), że S 103, 6 *PMGF* to druga linia epody: βα]σιλῆος αἰοιδιμ...[(- - - - -).

¹²⁰ Jeśli WEST (1969, s. 137) słusznie uznał, że S 94 należy do ant. 7 – ep. 5, to drugie biceps jest prawdopodobnie kontrahowane: w. 5:]αγερθη[.

¹²¹ Kontrakcja pierwszego biceps pojawia się, jeśli za WESTEM (1969, s. 137) uznamy, że S 107 *PMGF* zaczyna się 4 linią epody: ἱμερτὸν πρ[(- - - - -). FÜHRER (1970, s. 13) uznaje, że fr. 19 zaczyna się 5 linią epody – wówczas mielibyśmy potwierdzoną kontrakcję pierwszego biceps *hem^{tem}* w ep. 5 (por. przypis następny).

¹²² U Westa brak kontrakcji pierwszego biceps, która pojawia się później u PAGE'A (1973b) i HASLAMA (1974); por. S 103, 9 *PMGF* (które West uznaje właśnie za 5 linię epody): ..]πρησανταφ[.]., z koniekturą WESTA (1969, s. 140): ἐμ]πρησανταφ[.].. Zob. też przypis poprzedni.

¹²³ Podział kolometryczny linii 6–7 niepewny. We fragmencie S 88, fr. 1, col. ii, 10 *PMGF* linia 6 kończy się *blunt* (przy jednoczesnym braku końca słowa), linia 7 natomiast zaczyna się wzrastająco (zob. wcześniej). Jeżeli za WESTEM (1969, s. 137) uznamy S 107, fr. 19, 4 *PMGF* za 7 linię epody, to zyskujemy potwierdzenie wzrastającego początku linii 7: δ]υσώνυμο[(- - - - -). FÜHRER (1970, s. 13) uznaje tę samą linię fr. 19 za 8 linię epody. W takim wypadku nie mamy potwierdzenia początku ep. 7. PAGE (1973b, s. 57) stwierdza, że nie jesteśmy w stanie zdecydować na korzyść żadnej z podanych interpretacji. Jednak linia 6 epody w S 105, 14 *PMGF* kończy się *pendant*:] Τρωῶν π[ό]λιν Ζεὺς [(- - - - -); być może dlatego schematy u PAGE'A (1973b, s. 52) i HASLAMA (1974, s. 24)

8	υ - υ - - - υ - : - υ - υ -	[..(.)]νιν δε[.....]. ἄζώμεθ' ἀνάσ[σας
9	- - υ υ - υ υ - -	[...].ησον[ ]..[.]ρ [
10	(-) υ υ - υ υ - υ υ - - ¹²⁴	[.].[.].[ ]..α[.] [

ΣΤΡ

¹) 5da _{ΛΛ}	²) pros	³) pros (lub hem ^{masc}) : pe (^{ascend} encom)	⁴) hem ^{masc} pros
⁵) pros : :	⁶) pros : ia (^{ascend} encom _Λ)	⁷) hem ^{masc} pros	⁸) pe

ΕΠ

¹) pros (lub hem ^{masc}) enopl	²) pros pros	³) enopl	⁴) hem ^{masc} enopl	⁵) hem ^{fem}
⁶) hem ^{masc} : ia (encom _Λ)	⁷) pros	⁸) 3ia ^{hypercat}	⁹) enopl	¹⁰) alcm _Λ (lub 2an _Λ)

ΟΡΕΣΤΕΙΑ (210–214 PMGF)¹²⁵

210 ~ 212

210 PMGF

1	(?) - υ υ - υ υ - υ - υ υ - υ υ -	Μοῖσα σὺ μὲν πολέμους ἀπώσαμένα πεδ' ἐμοῦ
2	- - υ υ - υ υ - - - υ - -	κλείοισα θεῶν τε γάμους ἀνδρῶν τε δαίτας
3	- υ υ - υ υ - (...)	καὶ θαλίας μακάρων ...

211

211 PMGF

1	(...) - υ υ - υ υ - υ	< - υ υ - > ὅκα ἦρος
2	- - υ υ - υ - - (?)	ῶραι κελαδῆι χελιδών.

210 ~ 212: ¹) hem^{masc} pros ²) ascend^{encom} ³) hem^{masc}

211: ¹) (...) hem^{fem} ²) enopl? (pros?)¹²⁶ (||?)

przedstawiają kolometrię: ⁶) - υ υ - υ υ - - - υ - - ⁷) - υ υ - υ υ - . Tutaj przyjął podział na linie pojawiający się w S 88, fr. 1, col. ii, 10–11 PMGF.

¹²⁴ Pierwsze longum nie pojawia się, jeżeli za FÜHREREM (1970, s. 12) uznamy S 103, fr. 14, 6 PMGF za 10 linię epody (WEST (1969, s. 137) uznał ją za 2 linię epody: βα[σιλῆος ἀοιδμ...[(υ υ - υ υ - υ [ ])). Taki schemat nie zgadza się jednak, zdaniem Page'a, z ewentualnym uznaniem S 89 (2619, fr. 30), 4 PMGF za 10 linię epody: ἰμείπει[(- - - [ ] (niekonsekwencję podziału na linie PAGE odrzuca: 1973b, s. 54). Rzeczywiście Stezychor nie dopuszcza kontrakcji dwóch sąsiadujących bicipitia, ἰμείπει[nie może zatem reprezentować - - - [. Trzy następujące długie elementy mogą u Stezychora reprezentować albo początek serii daktylicznej (z kontrahowanym biceps): - - - ..., albo zaczynać klauzulę o postaci - - - υ - - (por. Eriph., ep. 4 i 'Theb.', ep. 7). S 88, fr. 1, col. i, 15 PMGF może potwierdzać kontrakcję w obrębie sekwencji:] Ἀχαιῶν [( ] υ - - [ ], chyba że:] Ἀχαιῶν [( ] υ υ - [ ].

¹²⁵ Schemat podają za: HASLAM 1974, s. 41.

¹²⁶ Być może przykład swobodnej realizacji kolonu κατ' ἐνόπλιον (enopl: - - υ υ - υ - - lub pros: - - υ υ - υ υ - , por. rozdz. IIIA vii). Formę kolonu κατ' ἐνόπλιον z pojedynczą lekką sylabą

ΕΛΕΝΗ (187–188 *PMGF*)

πολλὰ μὲν Κυδώνια μᾶλα ποτερίπτουν ποτὶ δίφρον ἄνακτι,

– ∪ – | ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ | *iambel enopl*

πολλὰ δὲ μύρσινα φύλλα

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ | *hem^{fem}*

καὶ ῥοδίνους στεφάνους Ἴων τε κορωνίδας οὔλας. (187 *PMGF*)

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – | ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – | *hem^{masc} enopl*

Campbell¹²⁷ pisze, że jeżeli za Suchfortem i Dobree usuniemy μὲν w linii 1, metrum będzie całkowicie daktyliczne.

ΕΛΕΝΗ: ΠΑΛΙΝΩΙΔΙΑΙ (192–193 *PMGF*)

οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὔτος,

– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ || *enopl*

οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις

– ∪ – – – ∪ – – – || *lk – –*

οὐδ' ἵκεο πέργαμα Τροίας. (192 *PMGF*)

– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – || *enopl*

Analiza metryczna linii 2 jest niepewna. Mamy tutaj do czynienia z cytatem¹²⁸, a zatem fragment może być przekazany niedokładnie. Interpretacja *lk – –* jest propozycją Westa¹²⁹, zakładającą synkopę (– – zamiast ∪ – ∪ – lub zamiast ∪ – –): propozycja Westa została przyjęta przez Danielewicz¹³⁰. Haslam¹³¹ zauważa, że podobnie zakończone linie możemy znaleźć u Symonidesa (581, 4 *PMG*):

w miejscu drugiego biceps może potwierdzać fr. *inc. loc.* 223, 4 *PMGF*: χολωσαμένα διγάμους τε καὶ τριγάμους τίθησι (– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ | – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪: *enopl hem^{fem}*). Według GENTILEGO i LOMIENTO (2003, s. 210), drugi kolon fr. *inc. loc.* 223, 4 *PMGF* to arystofanej. Lekcja kodeksów (τίθησι), zachowana w wydaniu Page'a, została odrzucona w wydaniu Daviesa: καὶ τριγάμους ἐτίθει (corr. West):

– ∪ ∪ – ∪ ∪ –.

¹²⁷ CAMPBELL 1982, s. 257.

¹²⁸ U Platona: *Phdr.* 243a, 8 – 243b, 1.

¹²⁹ WEST 1982a, s. 53.

¹³⁰ DANIELEWICZ 1999, s. 259.

¹³¹ HASLAM 1974, s. 44, przyp. 81.

ἀντία θέντα μένος στάλας [Bergk]

lub ἀντιτιθέντα μένος στάλας [Schneidewin, Mehlhorn]

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – –

albo ἀντιθέντα μένος στάλας [codd., przyjęte przez Campbella]

– ∪ – ∪ ∪ – – –

a także u Pindara (*Pyth.* IX 2 (str. 2)): σὺν βοθυζώνοισιν ἀγγέλλων: – ∪ – – – ∪ – – –, co jest jednak, zdaniem Haslama, wątpliwym usprawiedliwieniem dla sekwencji o postaci *lk* – – u Stezychora, gdyż praktyka metryczna tego poety jest o wiele bardziej regularna. Sam Haslam proponuje zatem uzupełnienie o <ποκα>, otrzymując w ten sposób trymetr trocheiczny katalektyczny:

οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις <ποκα>

– ∪ – – – ∪ – – – ∪ –

Podobnie przy uzupełnieniu Kannichta:

οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις <ποτε>

– ∪ – – – ∪ – – – ∪ –

Ursinus i Blomfield zaproponowali emendację, przyjętą następnie przez Campbella oraz Daviesa¹³²:

οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσσελμοις

– ∪ – – – ∪ ∪ – – – *^iambel*

Poprawka taka wydaje mi się jednak niewłaściwa, gdyż Stezychor unika kontrakcji drugiego biceps w hemiepes masculinum¹³³. Wersję papirusu zachowują w swym wydaniu Page oraz Gentili¹³⁴. Gentili zauważa, że kolon ten został rozpoznany już przez starożytnych, którzy uznali go za dymetr trocheiczny hyperkatalektyczny oraz nazwali (jak potwierdza Serwiusz¹³⁵) „bacchylideum”. Przykład u Bakchylidesa to dytyramb XVII, ep. 9; można go, zdaniem Gentilego, interpretować albo jako połączenie penthemimeres trocheicznego (= hypodochmiius) i dypodii jambicznej (– ∪ – ∪ – + ∪ – ∪ –)¹³⁶, albo jako połączenie dypodii trocheicznej i penthemimeres trocheicznego (– ∪ – ∪ + – ∪ – ∪ –). Analiza druga bardziej zgadza się, według Gentilego, z interpretacją antyczną. Oprócz wskazanego już przez Haslama miejsca u Pindara Gentili znajduje potwierdzenie identycznego kolonu u Eurypidesa: *Hel.* 235–8, gdzie w schemacie kolometrycznym kodeksu L widzimy:

¹³² Por. GENTILI 1997–2000, s. 25.

¹³³ Por. jednak *Il. pers.*, str. 7.

¹³⁴ GENTILI 1997–2000, zob. też GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 129.

¹³⁵ *GL* IV, s. 459, 19 Keil.

¹³⁶ Taką analizę przyjął GENTILI już wcześniej (1974, s. 93), a potem również WEST (1980).

τὰν ἐμὰν ἐφ' ἐστίαν,	
- ∪ - ∪ - ∪ -	2tr _Λ
ἐπὶ τὸ δυστυχέστατον κάλλος,	
∪ ∪ - ∪ - ∪ - - ∪	2tr ^{hypercat}
ὥς ἔλοι, γάμων ἀμῶν	
- ∪ - ∪ - ∪ -	2tr _Λ

Willink¹³⁷ uważa, że w dziewiątej odzie pytyjskiej Pindar może naśladować Stezychora. Problem – zdaniem tego badacza – nie znika, jeśli omawianą sekwencję nazwiemy dymetrem trocheicznym hyperkatalektycznym. Kolon ten bowiem możemy równie dobrze analizować jako kombinację - ∪ - + - - ∪ - - - (*cr + ia sp*), przy czym drugi kolon często występuje u Sofoklesa: *Aj.* 193, *Tr.* 827–8/837–8, *OT* 1097/1109, 1333/1353, *El.* 512 itd. Powoływanie się na Bakchylidesa nie ma, zdaniem Willinka, większego sensu, gdyż u niego znajdujemy - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ -, co różni się realizacją rytmiczną od sekwencji Stezychora. Być może u Bakchylidesa jest to raczej połączenie typu - ∪ - ∪ - + ∪ - ∪ - lub - ∪ - + ∪ - ∪ - ∪ -. Tradycyjne zatem εὐσέλμοις, jak pisze Willink, jest dopuszczalne wobec paraleli u Pindara, ale Stezychor mógł preferować epickie ἐϋσέλμοις (np.: B 170, β 590), dające rytm: - ∪ - - - ∪ ∪ - - - (kontrakcja w strukturze *e - D*) lub też εὐσέλμοις<iv>, co przy przeniesieniu οὐδ' z linii trzeciej do linii drugiej dawałoby strukturę:

οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὗτος,	
- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪	- D ×
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις<iv> οὐδ'	
- ∪ - - - ∪ - - - ∪ - ∴	<i>e - e - e ∴</i>
ἵκεο πέργανον Τροίας	
- ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	D -

Nie wiemy jednak, czy cytujący ten urywek Platon opuścił εὐσ<σ>έλμοις czy też εὐσέλμοις<iv>.

ΝΟΣΤΟΙ (208–209? *PMGF*)¹³⁸

1: 209, col. i, 9 *PMGF*

1 - ∪ ∪ - ∪ ∪] - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - || - ∪ ∪ - ∪ ∪].ηις αυτα λακερυζα κορώνα

¹³⁷ WILLINK 2002b.

¹³⁸ 209 *PMGF* (= P. Oxy. 2360, zob. LOBEL 1956b). Schemat: MERKELBACH 1963, s. 165–166; HASLAM 1974, s. 46.

2–9: 209, col. i, 1–8 *PMGF*

- 2 - υ - - - υ - υ - υ - - || θε[ι]ον ἐ[ξ]αίφνας τέρας ἰδοῖσα νύμφα
 3 - υ υ - υ υ - υ - υ υ - υ υ - - || ᾧδε δ' ἔ[ει]φ' Ἑλένα φωνᾷ ποτ[ι] παῖδ' Ὀδύσειο[v·
 4 - υ υ - υ υ - υ - υ υ - υ υ - υ υ - „Τηλεμαχ'[-]τις ὅδ' ἀμὶν ἄγγελ[ο]ς ὠρανόθεν
 5 - - υ υ - υ υ - υ - υ υ - [υ υ - (-) δι' αἰθέρο[ς ἀτ]ρυγέτας κατέπτ[α]το, βᾶ δ[(ἐ)
 6 ? - - υ -] - - υ - - [vac.? ? - - υ -]. φοινῶι κεκ[α]λ[α]γ[υ]ῶς
 7 - υ υ -] - υ υ - υ - υ υ - [- υ υ -] - - υ υ -]...ς ὑμετέρους δόμους προφα.[- υ υ]υς
 8] - υ -]....αν.υς ἀνὴρ
 9 (x) - υ -] - - υ - - ||| (x) - υ - βο]υλᾷς Ἀθάνας

- 1) *hem^{masc} enopl* || 2) *3tr* || 3) *hem^{masc} enopl* || 4) *hem^{fem} hem^{masc}* 5) *pros enopl*
 6) *2ia^{hypercat}* 7) *hem^{masc} pros* | 8) ? 9) *2ia^{hypercat}* |||

ΕΠΙΦΥΛΗ (S 148–150 *PMGF*)¹³⁹

ΣΤΡ

S 148, col. i, 6–9

S 148, col. ii, 8–9

- 1 - υ - - - υ - υ υ - υ υ - ὡς ἔφα· τ]ὸν δ' ᾧδ' ἀμειβόμενος ποτέει- παῖδ' ἀναξάνδροιο.[ὑπερ-
 2 υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - πεν ἼΑρηι φ[ίλ]ος Ἀμφιαρητεΐδας· φιάλου γὰρ μὲν ἔκγο[vον
 3 ? υ -] υ υ - υ υ - υ υ - “σὺ μὲν φ[ί]λε πῖνέ τε καὶ θαλίαις
 4 - - υ - υ - υ υ - υ υ - εὐφραίν]ε θυμόν· αὐτὰρ ἐγὼν ἐπὶ πρᾶ-

ΕΠ

S 148, col. i, 2–5

S 148, col. ii, 4–7

- 1 ? υ -] - υ υ - υ υ - [- υ υ -] ? υ -] ᾧδε ποτήνεπε κ[- υ υ -] εκα..[.]ιονα.ονιμ[
 2 υ - υ - - - υ - υ υ - ἼΑδρασ]τος ἥρως· “ἼΑλκιμον, πόσε δαι- θ' ὅπως ἀπήναν ζευ[
 3 υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - τυμόν]ας τε λιπὼν καὶ ἄριστον αἰοιδὼν ναδ' ἔβα παράκοιτι[v
 4 - - - υ - - |||].ἀνέστας;” μναστεύσοισα μάτηρ

¹³⁹ = P. Oxy. 2618 (zob. LOBEL 1967b). Schemat HASLAMA (1974, s. 35), por. jednak propozycję Haslama dla monostroficznej budowy tej pieśni (ibidem, s. 39 n.). Zob. też PAGE 1971, s. 94–98.

ΣΤΡ

¹⁾ *lk an* ²⁾ *2an* ³⁾ *υ - 2an?* ⁴⁾ *iambel*

ΕΠ

¹⁾ *2an* ²⁾ *pe | - - hem^{masc} (iambel) ||* ³⁾ *2an^{hypercat}* ⁴⁾ *- - ith |||*

Metrum tego fragmentu ma charakter dosyć odległy od innych konstrukcji daktyloepitrytycznych Stezychora – przypomina raczej stadium pośrednie pomiędzy daktylo-anapestami (długie, przekraczające wielkość enopliosów, serie daktyliczno-anapestyczne) a daktyloepitrytami (człony mieszane, obecność sekwencji jambiczno-trocheicznych). Ostatnia linia epody jest taka sama, jak klauzula epody ‘*Thebaidy*’. Sekwencja ta zyskuje różne analizy. Gentili¹⁴⁰ początkowo zaproponował interpretację: molossos + bakchej, przyjętą następnie przez Pretagostiniego¹⁴¹ i Brunę Palumbo Stracca¹⁴², która równocześnie odrzuciła możliwość analizy: ityfallik z nagłosem spondeicznym; ta właśnie analiza przyjęta została później przez Gentilego¹⁴³. Haslam stanowczo odrzuca możliwość połączenia molossa z bakchejem¹⁴⁴. Badacz ten początkowo postawił hipotezę, iż w *Erifyle* możemy mieć do czynienia z arystofanejem, w którym biceps ulega kontrakcji (*- υυ - υ - -*)¹⁴⁵. Później jednak wraz z pojawieniem się kolejnych przykładów w ‘*Thebaidzie*’, gdzie drugi element nigdy nie ujawnia się jako biceps, zrezygnował z wcześniejszej analizy, uznając, że sekwencja ta przedstawia się po prostu *- - - υ - -* i w swym ewidentnie klauzularnym efekcie praktycznie nie daje się interpretować w ramach znanych nam jednostek. Możemy z nią jednak porównać np. Pind. *Pyth.* I, str. 3: *- - - υ - - - υ*¹⁴⁶. Możliwość kontrahowanego arystofaneja odrzucają również Palumbo Stracca¹⁴⁷, Gentili¹⁴⁸ oraz West, który pisze, że kontrakcja jest w tym czasie obca kolonom z pojedynczym biceps, dlatego też przyjmuje, iż mamy tu do czynienia z ityfallikiem¹⁴⁹. Pavese stwierdza, że być może pojawiają się tutaj dwa początkowe ancipitia przed sekwencją *- υ - -*¹⁵⁰.

¹⁴⁰ ANCHER – MEILLIER 1976, s. 350 oraz GENTILI 1979.

¹⁴¹ PRETAGOSTINI 1977, s. 57.

¹⁴² PALUMBO STRACCA 1977, s. 43.

¹⁴³ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 209. Tym samym Gentili wrócił do swych wczesnych koncepcji sprzed czasu publikacji *Erifyle* i ‘*Thebaidy*’ Stezychora (zob. GENTILI 1952, s. 158), koncepcji, które w międzyczasie odrzucał (1979, s. 130).

¹⁴⁴ HASLAM 1978, s. 37, przyp. 17.

¹⁴⁵ HASLAM 1974, s. 37.

¹⁴⁶ HASLAM 1978, s. 37 i przyp. 16.

¹⁴⁷ PALUMBO STRACCA 1977, s. 43.

¹⁴⁸ GENTILI 1979, s. 127.

¹⁴⁹ WEST 1982a, s. 50 i przyp. 51.

¹⁵⁰ PAVESE 1978, s. 71.

‘ΘΗΒΑΙΣ’ (222(b) *PMGF*, P. Lille)¹⁵¹

ΣΤΡ

P. Lille 76 A ii + 73 i, 211–217 *PMGF*

- 1 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶ ∞ - ∞ - ∪ ∪ - - || αἱ δέ με παῖδας ιδέσθαι ὑπ’ ἀλλήλοισι δαμέντας
 2 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶ ∞ - ∪ - - || μόρσιμόν ἐστιν, ἐπεκλώσαν δὲ Μοῖρα[ι],
 3 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - || αὐτίκα μοι θανάτου τέλος στυγερο[ιο] γέν[οιτο],
 4 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | πρὶν πόκα ταῦτ’ ἐσιδεῖν
 5 ∞ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶ ∞ - ∪ - - || ἄλγεσ<σ>ι πολύστονα δακρυόεντα[- -
 6 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | παῖδας ἐνὶ μεγάροις
 7 ∞ - ∪ - ∪ - ∪ - - || θανόντας ἢ πόλιν ἀλοίσαν.

ΕΠ

P. Lille 76 A ii + 73 i, 204–210 *PMGF*

- 1 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | οὔτε γὰρ αἰὲν ὁμῶς
 2 ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ∪ - ∪ - - || θεοὶ θέσαν ἄθάνατοι κατ’ αἶαν ἱρὰν
 3 - ∪ - ∪ - ∪ - - || νεῖκος ἔμπεδον βροτοῖσιν
 4 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶ ∞ ~ ∞ - ∪ ∪ - - || οὐδέ γα μὰν φιλότατ’, ἐπὶ δ’ ἀ.....αγνόον ἀγδρῶν
 5 ∞ ~ ∪ - - || θεοὶ τιθεῖσι.
 6 - ∞ - ∪ ∪ - ∶ ∞ ~ ∪ ∪ - ∪ ∪ - - || μαντοσύνας δὲ τεὰς ἄναξ ἐκάργος Ἀπόλλων
 7 - - - ∪ - - || μὴ πάσας τελέσσαι.

ΣΤΡ

- ¹⁾ *hem^{masc} ∶ enopl* || ²⁾ *hem^{masc} ∶ pe (encom)* || ³⁾ *hem^{masc} | enopl* || ⁴⁾ *hem^{masc} |* ⁵⁾ *pros ∶ pe (ascend^{encom})* || ⁶⁾ *hem^{masc} |* ⁷⁾ *2ia^{hypercat}* ||

ΕΠ

- ¹⁾ *hem^{masc} |* ²⁾ *pros | pe (ascend^{encom})* || ³⁾ *2tr* || ⁴⁾ *hem^{masc} ∶ enopl* || ⁵⁾ *pe* || ⁶⁾ *hem^{masc} ∶ enopl* || ⁷⁾ *-- ith* ||

¹⁵¹ Editio princeps: ANCHER – MEILLIER 1976. Schemat według DANIELEWICZA (1999, s. 265), ze wskazaniem jednak na faktyczną realizację iloczynową niektórych ancipitia. Zob. też PARSONS 1977, s. 12–13 i TSITSIBAKOU-VASALOS 1987.

‘*Thebaida*’ dostarcza nam przykładów wyjątkowego w obrębie metrów greckich fenomenu: alternacji anceps (breve ~ longum) ~ biceps. Przed odnalezieniem papirusu z Lille potwierdzono tylko alternację biceps ~ longum w pierwszym elemencie pentemimera *Iliou persis*. Haslam uważa, że fenomen biceps ~ anceps powstaje wskutek pojawiania się elementów jambiczno-trocheicznych (posiadających właściwe anceps) w strukturach daktyliczno-anapestycznych (dla których charakterystyczne jest biceps ~ longum). Anceps zajmujące miejsce właściwe dla biceps przejmuje pewne jego cechy – nie należy tu zatem mówić o rozwiązaniu anceps, co nawiązywałoby do stychicznych konstrukcji komedii¹⁵². Palumbo Stracca zauważa, że alternacja, jaką tu widzimy, ewidentnie wskazuje, iż element anceps nie znajduje się w daktyloepitrytach pomiędzy sekwencjami (“between the groups”: Maas; “anceps interpositum”: Snell)¹⁵³, lecz jest pierwszym elementem sekwencji, która następuje, gdyż kolony κατ’ ἐνόπλιον nigdy nie kończą się biceps¹⁵⁴. Pavese sprzeciwia się terminowi „dwusylabowe anceps” (Parsons) lub „anceps ~ biceps”, mamy tutaj bowiem do czynienia z *contradictio in obiecto* (sic): anceps z definicji jest elementem jednosylabowym (rozwiązywalne anceps w komedii jest przypadkiem odmiennym). Dlatego też badacz ten proponuje usunięcie wszystkich przypadków tego typu responsji za pomocą emendacji¹⁵⁵. Gentili¹⁵⁶ pisze, że u Pindara i Bakchylidesa brakuje przykładów anceps realizowanego również jako dwie krótkie, z jedynym wyjątkiem *Pyth.* I 92 (str. 6), gdzie dwie krótkie (w wyrazie ἐντραπέλοις) odpowiadają długiej we wszystkich innych strofach, stąd często przyjmowana jest (lecz nie przez Snella i Gentilego) emendacja Büchelera: εὐτράπλοις. Dopuszczalność takiej alternacji w pierwszym elemencie prozodiaka czy enopliosa można, zdaniem Gentilego, wytłumaczyć elementem *adiaphoros* jonika *a maiore* (pros = ion^{mai} + cho¹⁵⁷, enoplios jest formą hyperkatalektyczną prozodiaka), co potwierdzają badacze starożytni¹⁵⁸. W pierwszym elemencie pentemimera natomiast możliwość ta występuje wskutek rozwiązania elementu *alogos* w pierwszej pozycji. Uczony ten nie zgadza się z Pavese w kwestii emendacji, sprowadzających takie elementy do zwykłych ancipitia, chociaż przyjmuje taką możliwość dla linii 215 ‘*Thebaidy*’ (str. 5), gdzie δακρυόεντα może być także mierzone – ∪ – ∪: δακρυόεντα, δακρυόεντα lub δακρύεντα z niepotwierdzonego *δακρύεις. Podobnie jak Palumbo Stracca, Gentili podkreśla, że możliwość takiej realizacji rytmicznej anceps pokazuje, iż koncepcja *anceps interpositum* jest fałszywa (anceps ~ biceps musi być początkiem kolumny, który następuje). Nie zgadza się również, że stwierdzenie „anceps dwusylabowe” to *contradictio in obiecto*, ponieważ taka możliwość pojawia się, poza Stezychorem, nie

¹⁵² HASLAM 1978, s. 40 n.

¹⁵³ Por. rozdz. IIB x.

¹⁵⁴ PALUMBO STRACCA 1977, s. 38 n.

¹⁵⁵ PAVESE 1997 – możliwe emendacje są szczegółowo omówione.

¹⁵⁶ GENTILI 1999, s. 90 n.

¹⁵⁷ Zob. rozdz. IIB xii.

¹⁵⁸ Hephaest., s. 36, 9 Consbr.; schol. A in Hephaest., s. 145, 9 i 146, 1 nn. Consbr.; w kwestii rozwiązania sylaby długiej: schol. metr. vet. in Pind. *Olymp.* IV, str. 4 (s. 4, 9 n. Tessier); *Nem.* X, ep. 11 (s. 27, 16 n. Tessier); podane w: GENTILI 1999, s. 90, przyp. 5.

tylko w wersach stychicznych komedii, lecz także w pozycji *alogos* jambów poezji lirycznej i tragedii.

Cechy daktyloepitrytycznych struktur Stezychora:

- zarówno w daktylo-anapestach, jak i w daktyloepitrytach Stezychor unika kadencji $\cup - -$, chyba że jest to koniec periodu – odnosi się to do enopliosów *sensu largo*¹⁵⁹ oraz epitrytów¹⁶⁰. Końce periodów wykazują zatem tendencję do zamknięcia się *pendant* i zwykle po takim zakończeniu kolejny period zaczyna się wznosząco ($\dots \cup \cup - - || \cup \cup - \dots$). Cecha ta pozwala na wskazanie z dosyć dużym prawdopodobieństwem końców periodu tam, gdzie brak na to przesłanek w postaci *anceps iuxta anceps*, hiatu, czy *brevis in longo*, oraz na odtworzenie kolometrii wewnątrz periodów (tendencja do kończenia kolonów *blunt*), w miejscach, w których brakuje cięcia „rytmicznego” (np. *Hel.*, 187, 1 PMGF);
- jeżeli koniec słowa pada po *anceps*, to *anceps* to jest zawsze krótkie, np. ‘*Nost.*’, str. 4 PMGF: *hem*^{fem} + *hem*^{masc};
- kontrakcje bicipitia są dopuszczane, lecz o wiele rzadziej niż w kontekstach daktylo-anapestycznych i raczej nie dotyczy to drugiego biceps kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ ¹⁶¹ (gdy kontrakcja taka pojawia się w kontekstach daktyliczno-anapestycznych, bicipitia po obu stronach pozostają dwusylabowe: $\dots \cup \cup - \infty - \cup \cup \dots$). Kontrahowany element zazwyczaj nie zbiega się z końcem słowa. Rozwiązania longum nie są dopuszczane¹⁶²;
- słowa lub grupy słowne o budowie amfibracha ($\cup - \cup$) pojawiają się w kolonach $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ cztery razy: ‘*Theb.*’ 220 (str. 3) PMGF (*hem*^{masc}); ‘*Theb.*’ 222 (str. 5) PMGF (*pros*); *Orest.* 210, 2 PMGF (*pros*); *Il. pers.*, ep. 10, S 88, fr. 1, col. ii, 10 PMGF (*hem*^{masc});
- u Stezychora znajdujemy wszystkie przykłady kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$, chociaż stosunkowo najrzadziej wykorzystywane jest hemiepes femininum;
- sporadycznie pojawiają się dłuższe sekwencje daktyliczne (np. 5da_{AA}: *Il. pers.*, str. 1 PMGF; *alcm*_A (lub 2an_A): *Il. pers.*, ep. 10 PMGF; zwłaszcza w *Erifyle*, por. wcześniej), lecz przeważnie sekwencje daktyliczno-anapestyczne daktyloepitrytów zachowują długość kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ (w przeciwieństwie do struktur *stricte* daktyliczno-anapestycznych);
- spośród członów mieszanych najczęściej możemy spotkać wstępujące encomiologicum, które czasami przybiera postać archebuleja¹⁶³, np.: *inc. loc.* 244, 1 PMGF: $\acute{\alpha}\tau\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\sigma\tau\acute{\alpha} \tau\epsilon$

¹⁵⁹ Mamy tutaj zatem nawiązanie do cech strukturalnych heksametru, zachowanych również w obrębie daktyloepitrytów Bakchylidesa (zob. rozdz. IIIA v).

¹⁶⁰ Prawo Maasa (zob. rozdz. IIIA iii).

¹⁶¹ Lecz por. *Il. pers.*, str. 7 oraz *Palin.* 192, 2 PMGF.

¹⁶² Por. Ibyc. 285, 3 PMGF.

¹⁶³ Według starożytnych metryków, archebuleja składa się z czterech stóp anapestycznych (= dy-metr anapestyczny) oraz bakcheja ($\infty - \infty - \infty - \infty -$, $\cup - -$); por.: Caes. Bass., fr. 6, 41–44, Mazzarino: „est autem pentametrus, ex anapaestis constat fere pedibus, recipit spondeos, cluditur antibaccheo” oraz Hephaest., s. 28, 9–13 Consbr.: “Ὡσπερ δὲ ἐν τῷ δακτυλικῷ ἦν τι λογαοιδικόν, οὕτω καὶ τοῖς ἀναπαιστικοῖς τὸ εἰς βακχεῖον περαιούμενον, οὗ ἐστὶν ἐπισημιότατον τὸ μετὰ τέσσαρας πόδας αὐτὸν ἔχον τὸν βακχεῖον· ὦν ὁ πρῶτος γίνεται καὶ σπονδεῖος καὶ ἰαμβος. καλεῖται μὲν οὖν Ἀρχεβούλειον. Ze względu na taką właśnie konstytucję archebuleja zwykle przyjmuje się, że jego pierwszy oraz siódmy element to biceps. Zachowane jednak fragmenty stychicznego użycia tego kolonu

γὰρ καὶ ἀμάχανα τοὺς θανόντας: ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –. Poza tym znajdujemy również „zwykły” elegijamb (np. *inc. loc.* 232, 2 *PMGF*: παιγμοσύνας <τε> φιλεῖ μολπὰς τ’ Ἀπόλλων) oraz, być może, elegijamb katalektyczny (*Il. pers.*, ep. 6 *PMGF*) i wstępujący elegijamb katalektyczny (*Il. pers.*, str. 6 *PMGF*). Pierwsza linijka *Heleny* (187 *PMGF*) może być analizowana albo jako połączenie kretyka, prozodiaka i enopliosa, albo jako połączenie akefalicznego jambelega i enopliosa. Jambelegus znajdujemy też dwa razy w *Erifyle* (str. 4 i ep. 2, w drugim przypadku pierwsze biceps w hemiepes masculinum ulega kontrakcji);

- sekwencje jambiczno-trocheiczne są u Stezychora słabo reprezentowane. Poza kontrowersyjnymi sekwencjami – ∪ – – – ∪ – – – oraz – – – – ∪ – – – znajdujemy pentemimer występujący samodzielnie lub jako składowa członów mieszanych, a także dymetry jambiczne hyperkatalektyczne, dymetr trocheiczny akatalektyczny, lekytion, trymetr trocheiczny akatalektyczny i trymetr jambiczny hyperkatalektyczny. Ancipitia epitrytów często są u Stezychora realizowane jako sylaby lekkie.

vii. Ibykos

Z twórczości Ibykosa nie zachowało się niestety zbyt wiele. Metrycznie pieśni tego poety zbliżone są do daktyliczno-anapestycznych kompozycji Stezychora. Elementy jambiczno-trocheiczne pojawiają się sporadycznie. Parę razy być może znajdujemy kolony eolskie. Opis pieśni Ibykosa wywołuje oczywiście te same problemy interpretacyjne, jakie

u Kallimacha (fr. 228 Pf.), na którego powołuje się sam Hefajstion, częściej wykazują koniec słowa po prozodiaku niż po dymetrze anapestycznym. Dlatego też możliwe jest przyjęcie również takiej analizy, jaka pojawia się u GENTILEGO (1952, s. 80 n.): *pros + reiz*: ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – + ∪ ∪ – ∪ – ∞. Według Gentilego, w połączeniu tym pierwsza stopa prozodiaka może być anapestyczna lub spondeiczna, lecz jamb, na który wskazuje Hefajstion, pojawia się tylko raz ze względu na nazwę własną w cytowanej przez Hefajstiona linijce: Call. 228, 43 Pf.: Φιλωτέρᾳ ἄρτι γὰρ οἱ Σικελᾶ μὲν Ἔννα. Podobną analizę już wcześniej przyjmował WILAMOWITZ (1921, s. 94), który jednak uznał, że w liryce chóralnej reizianum może także przybierać formę: ∪ – ∪ – ∞. Interpretację Wilamowitza przejęła następnie SADEJOWA (1959, s. 60), która podaje następującą formę archebuleja: ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – | ∞ – ∪ – ∞, cytując jako przykład Bacchyl. V, str. 9: ἦ σὺν Χαρίτεσσι βαθυζώνοις ὕφάνας (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – –). Podobnie wygląda archebuleja u RUPPRECHTA (1949, s. 87), który zamieszcza przykład z *Antyfony* (582): Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –). W ten sposób archebuleja staje się w istocie przedstawicielem jednej z form daktyloepitrytycznych elegijambów – encomiologicum wzdłużonym na początku o jeden element, który sama określam mianem wstępującego. Używany jednak stylicznie przez aleksandryczyków kolon ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – różni się, moim zdaniem, znacznie od wykorzystywanego w liryce doryckiej kolonu × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – ×. Nie należy również zapominać o przypisywanej archebulejowi przez Bassusa możliwości kontrakcji bicipitia, którą potwierdza także dla praktyki metrycznej Alkmana (tylko dla tego poety!) Hefajstion, chociaż nie podaje żadnego przykładu (s. 28, 24, Consbr.: Ἀλκμὰν δὲ πού καὶ σπονδαίους παραλαμβάνει). Encomiologicum w ramach daktyloepitrytów oczywiście nie dopuszcza takiej możliwości, lecz u Stezychora zauważamy niejako stadium pośrednie pomiędzy anapestyczną a daktyloepitrytyczną naturą tego kolonu.

pojawiają się przy analizie wszystkich metrów daktyliczno-anapestycznych (wznoszące się daktyle czy anapesty?), tutaj jednak problemy te pogłębiają się jeszcze ze względu na preferencje Ibykosa dla kończenia takich struktur kadencją ... $\cup \cup - \cup -$ lub ... $\cup \cup - \cup - -$. W związku z tym wahanie badaczy często nie dotyczy już kwestii: daktyle czy anapesty, ale: daktyle czy kolony eolskie. Oto przykładowe analizy pieśni:

S 151 PMGF (= 282 PMG)

ΣΤΡ

14–17

1	Τρο]ίας θ' ὑπιπύλοιο ἀλώσι[μο]ν	- $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup :$
2	ἄμ]αρ ἀνώνυμον· οὐδεπ[$\cup - \cup \cup$	- $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup $
3	ἥρ]ώων ἀρετὰν	- $\cup \cup - \cup \cup - :$
4	ὑπ]εράφανον οὓς τε κοίλα[ι	$\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - - $

ΕΠ

18–22

1	νᾶε]ς πολυγόμοι ἐλεύσα[ν	- - $\cup \cup - \cup \cup - - $
2	Τροί]αι κακόν, ἥρως ἐσθ[λούς·	- - $\cup \cup - \cup \cup - - $
3	τῶν] μὲν κρείων Ἀγαμέ[μνων	$\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - - $
4	ἄρχε Π]λεισθ[ενί]δας βασιλ[εὺς ἀγὸς ἀνδρῶν	- $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - - $
5	Ἀτρεὺς ἐσ[θλοῦ π]αίσις ἔκγ[ο]νος.	- $\cup \cup - - \cup \cup - \cup \cup - $

WEST 1982a, s. 52:

SNELL ⁴1982, s. 27:

GENTILI 1952, s. 182 n.:

ΣΤΡ

4da |

4da[~]~ |

alcm

4da |

4da[~]- ||

alcm

D :

6da_{ΛΛ}[~]- - |||hem^{masc} $\cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - - |||$

enopl

GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 113:

ΕΠ

 $\cup \cup D - ||$ - 3da⁻ |

paroem

 $\cup \cup D - ||$ - 3da⁻ |

paroem

 $\cup \cup D - ||$ $\cup \cup 3da⁻ - ||$

paroem

- $\cup - \cup \cup D - ||$ ph^{2d} |

pentamet eolski

dod^c |||2da_{ΛΛ} 2da[~]- |||

cho 2da |||

Gostoli¹⁶⁴, której analiza strofy pokrywa się z analizą Gentilego, notuje swobodną responsję w czwartym wersie epody, interpretując ją jako wymiennność dwóch różnych form hemiasklepiadeja (= dodransa): ΕΠ ¹⁾ *enopl* | ²⁾ *enopl* | ³⁾ *enopl* | ⁴⁾ *emiascl. I* (= *dod^{maec}*) ~ *emiascl. II* (= *dod^{edi}*) *reiz* | ⁵⁾ *cho emiascl. II* (= *dod^{edi}*) |||.

286, 1–7 PMGF

ἦρι μὲν αἶ τε Κυδώνιαι	- υ υ υ - υ υ - υ -
μηλίδες ἀρδόμεναι ῥοᾶν	- υ υ υ - υ υ - υ -
ἐκ ποταμῶν, ἴνα Παρθένων	- υ υ υ - υ υ - υ -
κῆπος ἀκήρατος, αἶ τ' οἰνανθίδες	- υ υ υ - υ υ - - - υ υ
5 αὐξόμεναι σκιεροῖσιν ὑφ' ἔρνεσιν	- υ υ υ - υ υ - υ υ - υ υ
οἰναρέοις θαλέθοισιν· ἐμοὶ δ' ἔρος	- υ υ υ - υ υ - υ υ - υ υ
οὐδεμίαν κατάκοιτος ὥραν.	- υ υ υ - υ υ - υ - -

GENTILI 1952, s. 44 n.,

DANIELEWICZ 1999, s. 275 n.:	WEST 1982a, s. 51:	SNELL ⁴ 1982, s. 27:
<i>ibyc</i>	<i>dod^d</i>	ΕΠ <i>3da[~]-</i>
<i>ibyc</i>	<i>dod^d</i>	<i>3da[~]-</i>
<i>ibyc</i>	<i>dod^d</i>	<i>3da[~]-</i>
<i>alcm</i>	<i>4da</i>	<i>4da[~]~</i>
<i>alcm</i>	<i>4da</i>	<i>4da[~]~</i>
<i>alcm</i>	<i>4da</i>	<i>4da[~]~</i>
<i>decas alc</i>	<i>ar^d</i>	<i>4da_{ΛΛ}[~]-</i>

Analizy dalszej części pieśni 286 różnią się zarówno ze względu na przyjmowane koncepcje metryczne, jak i z powodu różnego układu tekstu. Problem ten dotyczy również innych fragmentów Ibykosa, zachowanych wyłącznie jako cytaty w dziełach autorów starożytnych.

U Ibykosa nie brakuje kolonów κατ' ἐνόπλιον, chociaż ich identyfikacja często pozostaje wyłącznie hipotetyczna. Nie znajdujemy natomiast kontekstów ewidentnie daktyloepitrytycznych – przeważają dłuższe sekwencje daktyliczne oraz sekwencje o niepewnej

¹⁶⁴ GOSTOLI 1979, s. 94–95.

naturze, np. ibyceum, które, zdaniem Dale¹⁶⁵, Gentilego¹⁶⁶ czy Westa, ma charakter eolski. Snell uznaje je za kolon daktyliczny, czemu, według Dale, sprzeciwiają się zarówno konteksty, w jakich ibyceum występuje w dramacie, jak i możliwość (choć nie bezwarunkowa) braku końca słowa po ibyceum w linii 9 fr. 286 *PMGF* w kolometrii: Θρηίκιος Βορέας αἰσ-(σων). Jeżeli bowiem chcielibyśmy przyznać, za Hefajstionem, możliwość *longa in brevi* na końcu akatalektycznych sekwencji daktylicznych, to sekwencje te musiałyby zawsze zamykać się pełnym końcem słowa. Ewidentny przykład *longa in brevi* znajdujemy w tetrametrze daktylicznym w 2 linii strofy fragmentu S 151, 24 *PMGF*:

– ∞ – ∪ ∪ – ∞ – ∪ ∪   εὖ Ἑλικωνίδ[εϛ] ἐμβαίεν † λόγω[ι]¹⁶⁷

Podobny problem pojawia się w analizie sekwencji ∞ – ∪ ∪ – ∪ – –, wypełniającej ostatnią linijkę strofy fr. S 151 *PMGF* (= 282 *PMG*), w której, jeżeli uznamy ją za kolon κατ' ἐνόπλιον, drugie biceps realizowane jest albo jako pojedyncza lekka sylaba (enoplios w analizie Gentilego), albo jako breve + longum (prozodiak)¹⁶⁸. Dwa razy znajdujemy u Ibykosa kolony mieszane: elegijamb (315, 2 *PMGF*): μᾶλ' αὖτε καὶ ῥόδα καὶ τέρεϊνα δάφνα, oraz archebulej (283, 1 *PMGF*): δαρὸν † δάραοι † χρόνον ἦστο τάφει πεπαγώς. U poety tego występuje również rzadko spotykane rozwiązanie longum sekwencji daktylicznej (285, 3 *PMGF*): ἄλκιος ἰσοκεφάλους ἐνιγυῖους (– ∪ ∪ ∪ ∪ – ∪ ∪ –)¹⁶⁹. Słowa o budowie amfibrachy (∪ – ∪) pojawiają się trzy razy: S 151, 27 (str. 1) *PMGF*: ἀριθμός (*alcm*); 286, 11 *PMGF*: ἐρεμνός (*7da*[–]; Snell¹⁷⁰; *hem^{masc}*; Danielewicz¹⁷¹) oraz 303(a), 3 *PMGF*: ἔχησι (*hem^{masc}*). Kontrakcje są swobodnie dopuszczane, lecz tylko raz pojawiają się w bezpośrednio następujących po sobie bicipitiis: S 151, str. 3, w. 12 *PMGF*: ὕμνην Κασσάνδραν (*hem^{masc}*). Sekwencje jambiczno-trocheiczne występują zbyt sporadycznie (*lk*: 285, 1–2 *PMGF*; *2ia*: 310, 1 *PMGF*; *3tr*: 310, 2 *PMGF*), by móc mówić tu o jakichś preferencjach strukturalnych.

viii. Anakreont

Pieśni Anakreonta skomponowane są przede wszystkim w metrach jońskich, eolskich, jambicznych i trocheicznych. Daktyle pojawiają się rzadko, np. we fr. 394 *PMG*:

¹⁶⁵ DALE 1964, s. 24 n.

¹⁶⁶ GENTILI 1952, s. 44: “Strettamente legato al gliconeo è l'ibiceo, che potremmo considerare un gliconeo con 'base' datilica”.

¹⁶⁷ Por. Arch. 190 W.; być może *Alcm.*: 17, 5 *PMGF*, S 5(b), 16 i 18 *PMGF*.

¹⁶⁸ Oba wskazane typy realizacji kolonu κατ' ἐνόπλιον znajdujemy w ramach swobodnych responsji wśród daktyloepitrytów Bakchylidesa (zob. rozdz. IIIA vii).

¹⁶⁹ Chyba że przyjmujemy propozycję WESTA (1982a, s. 52): ἰσοκεφάλους.

¹⁷⁰ SNELL⁴1982, s. 27.

¹⁷¹ DANIELEWICZ 1999, s. 275.

- a) ἡδυμελὲς χάριεσσα χελιδοῖ
 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - $4da_{\wedge}$
- b) μνᾶται δηῖτε φαλακρός ᾽Αλεξίς
 - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - $4da_{\wedge}$

(w linii b) słowo o budowie amfibracha: φαλακρός). Jamby i trocheje przybierają zwykle postać dymetrów lub tetrametrów. U Anakreonta po raz pierwszy znajdujemy tetrametr trocheiczny akatalektyczny (np. 418 *PMG*), często łączący się w kompozycji dystychicznej z tetrametrem trocheicznym katalektycznym (np. 347; 417 *PMG*) – w ostatnim przypadku całą strukturę możemy też analizować jako strofkę złożoną z trzech dymetrów trocheicznych akatalektycznych i jednego katalektycznego w roli klauzuli. Taka jest np. propozycja Page’a dla fr. 347 *PMG* (wskazuje na nią układ graficzny oraz numeracja):

νῦν δὲ δὴ σὺ μὲν στολοκρός,	(2tr)
ἢ δ’ ἐς αὐχμηρὰς πεσοῦσα	(2tr)
χεῖρας ἄθρόη μέλαιναν	(2tr)
ἐς κόνιν κατερρή	(3–6) (2tr _Λ)

Jednak mający tę samą strukturę fr. 417 *PMG* zostaje uznany przez Page’a za dwulinijkową strofkę:

πῶλε Θρηκίη, τί δή με	
λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα	
νηλέως φεύγεις, δοκεῖς δέ	
μ’ οὐδὲν εἰδέναι σοφόν	(1–2)

West¹⁷² uznaje, że oba wymienione fragmenty mają tę samą strukturę strofki złożonej z czterech trocheicznych dymetrów (trzech akatalektycznych i jednego katalektycznego). Różnica opinii badaczy w tej kwestii nie ma być może wielkiego znaczenia, z pewnością jednak numeracja fr. 347 *PMG* jest bardziej precyzyjna i nie narzuca czytelnikowi zgola arbitralnych decyzji co do struktury metrycznej. Dierea po pierwszym dymetrze takich tetrametrów jest zwykle stała, jej brak zauważamy we fr. 418 *PMG*. Kilka razy znajdujemy koniec słowa po anceps realizowanym jako sylaba lekka (347, 2 (*lk*) i 18 (*lk*) *PMG*, 417, 3 (*lk* w konstrukcji uznanej przez Page’a za 4tr_Λ) i 6 (2tr w konstrukcji uznanej przez Page’a za 4tr_Λ) *PMG*). Również w dymetrach jambicznych znajdujemy po jednym wyjątku dla anceps realizowanego jako lekka (372, 2 *PMG*) i jako ciężka sylaba (388, 12 *PMG*). Jedynymi daktyloepitrytycznymi strukturami są u Anakreonta elegijamby

¹⁷² WEST 1982a, s. 57.

(391–3 i 416 *PMG*), zwykle z diezezą po hemiepes masculinum, raz po hemiepes femininum (gdzie Bakchylides nie dopuszcza końca słowa):

392 *PMG*: οὔτε γὰρ ἡμετέρειον οὔτε καλόν

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – ∪

Strukturę elegijambu we fr. 391 można analizować trojako. Jeżeli zachowamy lekcję kodeksów, pierwsza princeps pentemimera ulega rozwiązaniu¹⁷³:

νῦν δ' ἀπὸ μὲν πόλεως στέφανος ὄλωλεν

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ ∪ – –

Jeżeli przyjmiemy transpozycję i emendację Bergka, możemy przyznać synidzezę:

νῦν δ' ἀπὸ μὲν στέφανος πόλεος ὄλωλεν

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – –

Jeśli zaakceptujemy wersję wydania Page'a (z transpozycją, lecz bez emendacji Bergka), możemy ponownie albo założyć synidzezę:

νῦν δ' ἀπὸ μὲν στέφανος πόλεως ὄλωλεν,

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ – –

albo uznać, że pierwsze anceps pentemimera realizowane jest dwusylabowo:

νῦν δ' ἀπὸ μὲν στέφανος πόλεως ὄλωλεν

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – –

ix. Symonides

Pieśni Symonidesa charakteryzują się ogromną polimetrią. Kolony daktyloepitrytyczne łączą się w tych samych utworach z kolonami eolskimi, dochmiasami, synkopowanymi jambami itd. Pod tym względem praktyka metryczna Symonidesa w znacznym stopniu przypomina struktury partii chóralnych dramatu. Fragment w pełni daktyloepitrytyczny znajdujemy tylko jeden – 581 *PMG* (przedstawiam w kolometrii zaproponowanej przez Westa zachowując przyjęte przez tego badacza emendacje)¹⁷⁴:

¹⁷³ Wersję taką zachowuje GENTILI 1952, s. 76.

¹⁷⁴ WEST 1982a, s. 71.

τίς κεν αἰνήσειε νόοι πίσυνοσ	- υ - - - υ υ - υ υ -	<i>liambel</i>
Λίνδου ναέταν Κλεόβουλον,	- - υ υ - υ υ - -	<i>enopl</i>
ἄεναοῖσ ποταμοῖσ' ἄνθεσι τ' εἰαρινοῖσ	- υ υ - υ υ - - υ υ - υ υ -	<i>hem^{masc}</i> <i>hem^{masc}</i>
ἁελίου τε φλογὶ χρυσᾶς τε σελάνας	- υ υ - υ υ - - - υ υ - -	<i>hem^{masc}</i> <i>reiz</i>
καὶ θαλασσαιᾶισι δίναισ'	- υ - - - υ - -	<i>2tr</i>
ἄντι<τι>θέντα μένος στάλασ ¹⁷⁵	- υ υ - υ υ - - -	<i>hem^{masc}</i> <i>sp</i>
ἅπαντα γάρ ἐστι θεῶν ἥσσω λίθον δὲ	υ - υ υ - υ υ - - - υ - υ [?]	<i>ascend^{encom}</i> [?]
καὶ βρότεοι παλάμαι	- υ υ - υ υ -	<i>hem^{masc}</i>
θραύοντι· μωροῦ φωτὸς ἄδε βουλὰ	- - υ - - - υ - υ - - [?]	<i>pe</i> <i>ith</i>

W analizie Westa:

$${}^1)e - D \mid {}^2)-D - \parallel {}^3)D \mid D \mid {}^4)D \mid -d - \mid (r) {}^5)E - \mid (2tr)$$

$${}^6)D \mid e_{\wedge} \parallel (\wedge ia_{\wedge}) {}^7)\cup D \mid -e \cup \parallel ?(pe) {}^8)D \mid {}^9)-e - \mid ith \parallel \parallel ?(pe \mid ith).$$

Budowa fragmentu jest prosta. Bicipitia nie ulegają kontrakcji – podobna struktura występuje w kolumnach κατ' ἐνόμιον pojawiających się wśród członów eolskich, np. 531, 3 PMG:

βωμός δ' ὁ τάφος, πρὸ γόνων δὲ μνάστις, ὁ δ' οἶκος ἔπαινος

— — ∪ ∪ — ∪ ∪ — — | — ∪ ∪ — ∪ ∪ — — *enopl | hem^{fem}*

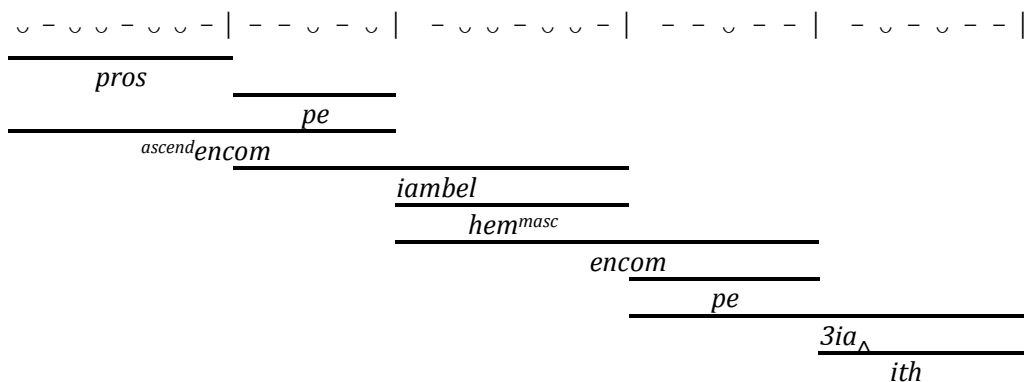
W związku z tym członki takie jak 520, 1 *PMG*: ἀνθρώπων ὀλίγων μὲν (---υ--), występujące w pieśniach, w których kolony daktyloepitrytyczne łączą się z eolskimi, należy raczej uznać za reprezentujące tę drugą klasę (w podanym przypadku *Λph* , nie zaś *$-^{\text{hem}^{fem}}$*). Poza przykładem w cytowanej linii 3 fr. 531 *PMG* (ὁ δ' οἶκτος) nie znajdujemy w obrębie enopliosów *sensu largo* słów lub grup słownych o budowie amfibracha (υ-υ). Niepojawiające się w analizowanym fragmencie 581 *PMG* hemiepes femininum znajdujemy być może w 5 linijce daktyloepitrytyczno-eolskiego fragmentu 567 *PMG*: (ᾗ-)λοντο καλῇ σὺν αἰοιδῇ (- υ υ - υ υ -). Prozodiak natomiast może wystąpić w 593 *PMG*: ξανθὸν μέλι μηδομέναν oraz dwa razy w 571 *PMG*: ἴσχει δέ με πορφύρεας ἄλως ἀμφιταρασσομένας (- - υ υ - υ υ - | υ υ - υ υ - υ υ -; drugi prozodiak wykazuje tu dwusylabowy nagłos). Podana interpretacja fr. 571 *PMG* nie uwzględnia oczywiście wyrazu ὀρυμαγδός (kończącego zachowany u Plutarcha cytat

¹⁷⁵ Codd. ἀντιθέντα (wtedy zamiast hemiepes otrzymujemy: – ∪ – ∪ ∪ – – – , wersja kodeksów przyjęta przez Campbella); ἀντι<τι>θέντα: con. Schneidewin et Mehlhorn – podobna kolometria przy uwzględnieniu koniektury Bergka, przyjętej w wydaniu Page’a: ἀντία θέντα.

z Symonidesa), który może stanowić początek następującego kolonu. Jeżeli chcielibyśmy zanalizować całość, należałoby uznać, że mamy tutaj do czynienia z tetrametrem anapestycznym katalektycznym, który nie wykazuje końca słowa po pierwszym dymetrze (– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –). Spośród kolonów mieszanych znajdujemy u Symonidesa z pewnością elegijamb, np. w czwartej linii zbliżonego charakterem do daktyloepitrytów (wahanie co do klasyfikacji może budzić zarówno długa seria trocheiczna, jak i krótkie ancipitia) fragmentu 584 *PMG*:

τίς γὰρ ἄδονᾶς ἄτερ θνα-	– ∪ – ∪ – ∪ – –	2tr
τῶν βίος ποθεινὸς ἢ ποί-	– ∪ – ∪ – ∪ – –	2tr
α τυραννίς;	– ∪ – –	tr
τᾶσδ' ἄτερ οὐδὲ θεῶν ζηλωτὸς αἰών	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – –	encom

a także w 515 *PMG*: χαίρετ' ἄελλοπόδων θύγατρεις ἵππων, czy 542, str. 1 *PMG*, np. w. 1: ἄνδρ' ἄγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι. Jambelegus znajdujemy w 520, 3 *PMG*: αἰῶνι δ' ἐν παύρῳ πόνος ἀμφὶ πόνῳ i być może w 581, 5–6 *PMG*: ἥσσω· λίθον δὲ καὶ βρότεοι παλάμαι – jednak nie w kolometrii Westa, w której słowa ἥσσω· λίθον δὲ stanowią część wstępującego elegijambu (7), natomiast καὶ βρότεοι παλάμαι (*hem^{masc}*) samodzielnie wypełniają linię (8) (por. wcześniej), ani w układzie graficznym przyjętym w wydaniu Page'a, gdzie linię 5 (= 7 w układzie Westa) wypełnia wstępujący elegijamb (ἅπαντα γὰρ ἐστι θεῶν ἥσσω· λίθον δέ), linię 6 zaś (= 8–9 w układzie Westa) elegijamb (καὶ βρότεοι παλάμαι θραύοντι· μωροῦ). Potwierdzenie wstępującej formy elegijambu u Symonidesa znajdujemy być może również w 531, 8 *PMG*: Σπάρτας βασιλεὺς, ἀρετὰς μέγαν λελοιπῶς. Jak zaobserwowaliśmy, niemal stałe cięcia pomiędzy poszczególnymi elementami złożenia powodują, że ostateczne rozstrzygnięcie, z jakiego typu kolonem mieszanym (czy też w ogóle kolometrią) mamy do czynienia, często musi pozostawać kwestią preferencji analizującego, np. trzy ostatnie linijki zacytowanego fragmentu 581 *PMG* można analizować następująco:

Sporadycznie kolony mieszane cechują się strukturą synartetyczną (brak cięcia „rytmicznego” w obrębie członu): fr. 581, 1 *PMG* ($\wedge$ *iambel*), fr. 520, 3 *PMG* (*iambel*), fr. 542, 1 (str. 1) *PMG* (*encom*). Warto także zwrócić uwagę na zakończenie fragmentu 581 *PMG*: $3ia_{\wedge}$ lub *pe* | *ith* (lub: *encom* | *ith*) – jakkolwiek nie analizowalibyśmy tej sekwencji, wykazuje ona klauzulę ($3ia_{\wedge}$ lub *ith*) niespotykaną w obrębie daktyloepitrytów Bakchylidesa (lecz potwierdzoną dla daktyloepitrytów dramatu).

II. Natura daktyloepitrytów

Podobnie jak wiele metrów greckich daktyloepitryty nie doczekały się dotąd ostatecznej, jednolitej u wszystkich badaczy interpretacji. W rozdziale tym przedstawiam sposoby analizy metrum daktyloepitrytycznego oraz przypisywaną mu zarówno przez badaczy starożytnych, jak i przez metryków współczesnych naturę.

A. Świadcstwa i analizy starożytne

i. Arystofanes, Platon i *scholia ad loca*

Najstarsze zachowane świadectwa dotyczące enopliosów znajdujemy u Arystofanesa i Platona. Sokrates w *Chmurach* mówi Strepsjadesowi, jak ważna jest dla ogłady towarzyskiej znajomość różnicy pomiędzy rytmem κατ' ἐνόπλιον a rytmem κατὰ δάκτυλον (Aristoph. *Nub.* 649–651 Dover):

πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ,
ἐπαῖονθ' ὁποῖός ἐστι τῶν ῥυθμῶν
κατ' ἐνόπλιον, χῶποῖος αὖ κατὰ δάκτυλον.

Ponieważ jednak Strepsjades nie jest zainteresowany kształceniem się w tym kierunku, pozostawieni jesteśmy w gruncie rzeczy bez żadnej informacji, na czym rzeczona różnica pomiędzy enopliosami a daktylami miałaby polegać. Oczywiście, obcując z komedią, trzeba zachować dystans do tego, co i w jaki sposób się w niej przedstawia. Wyłącznie na podstawie passusu Arystofanesa moglibyśmy wnosić, że komizm wypowiedzi Sokratesa polega na rzeczywistym braku różnicy pomiędzy oboma rytmemi, dla których przytoczone

zostały po prostu dwie obiegowe nazwy. Z drugiej jednak strony Arystofanes mógł włożyć w usta Sokratesa autentyczny element teorii rytmicznej, a komizm brałby się raczej ze skojarzenia, jakie wywołuje u Strepsjadesa słowo „daktyl”. Drugą interpretację może potwierdzać fakt, że niemal tę samą teorię przedstawia Sokrates w *Państwie* Platona (400b, 4 n. Burnet): οἶμαι δέ με ἀκηκοέναι οὐ σαφῶς ἐνόπλιόν τέ τινα ὀνομάζοντος αὐτοῦ [scil. Δάμονος] σύνθετον καὶ δακτύλον καὶ ἥρῳον γε¹. Mamy tutaj do czynienia już nie tylko z enopliosami i daktylami, lecz także z dodatkową kategorią: ἥρῳος. Ponownie urywek jest bardzo niejasny. Sam Sokrates stwierdza, że nie jest pewny, co dokładnie mówił Damon. Proklos, komentując przytoczone miejsce Platona, pisze, że w passusie tym chodzi o różnicę pomiędzy rytмами prostymi (daktyl, *herōos*) a złożonymi, do których zalicza się enoplios. Enoplios miałby, według niego, składać się z jambu, daktyla oraz παριαμβίς². Trudno powiedzieć, co Proklos miał na myśli, posługując się pojęciem „pariambis”. Zazwyczaj termin ten określa rodzaj rytmu lub muzyki granej na lirze. Jednocześnie jednak zarówno na gruncie greckim, jak i łacińskim funkcjonowało podobne pojęcie: παρίαμβος (pariambus), które określało stopę o postaci ∪ ∪, nazywaną również ἡγεμών, δίβραχος lub πυρρίχιος³ (pod ostatnią nazwą stopa ta funkcjonuje współcześnie). Być może Proklos pomylił oba terminy albo też παριαμβίς mogło przybierać znaczenie pojęcia παρίαμβος, lecz potwierdzenie znajdujemy tylko u Proklosa. Kwestia ta zresztą nie jest istotna, gdyż nawet przy uznaniu, że παριαμβίς mogło oznaczać stopę złożoną z dwóch krótkich elementów, komentarz Proklosa zgoła niczego nam nie wyjaśnia. Trudno zrozumieć, jaką strukturę mógł mieć Proklos przed oczami, podając tak dziwną analizę. Czyżby enoplios miał przybierać formę: ∪ –, – ∪ ∪, ∪ ∪? Możemy oczywiście zakładać, że kolejność podanych stóp jest przypadkowa⁴, w żadnym jednak z możliwych układów używkiwana sekwencja nie pokrywa się z jakimkolwiek znanym członem metrycznym. Może wymienione jednostki nie są tutaj składnikami jakiegoś jednego kolonu, ale wskazany jest ogólny charakter struktur κατ’ ἐνόπλιον, na które składają się przede wszystkim jamb, pyrrich oraz daktyl? Hipoteza taka byłaby słuszna w odniesieniu do sekwencji jambicz-

¹ Chociaż również w wypowiedzi Platona, na co skierowała moją uwagę Profesor Krystyna Bartol, niektórzy doszukują się wydźwięku parodystycznego (zob. ANDERSON 1955, s. 90 n.).

² Procl. in *Remp.* I, s. 61, 3–5 Kroll: δῆλός ἐστιν τῶν μὲν συνθέτων τὸν ἐνόπλιον ἀποδεχόμενος, ὅς ἐστιν ἐκ τε ἰάμβου καὶ δακτύλου καὶ τῆς παριαμβίδος.

³ Por. (Caes. Bass.), *GL* VI, s. 307, 2–4 Keil: „Pyrrichius ex duabus brevibus temporum duum, ut *deus*; sed hunc alii hegemonem appellaverunt, alii dibrachyn, alii pariambum”. Terent. Maur. 1359 n., 1365 n., 1368 n. (*GL* VI, s. 366 Keil): „Primus ille est, iure primus, ἡγεμών qui dictus est, auctor et ductor melorum, qui duas breves habet. [...] δίβραχυν dixere Graeci, quod sit ambabus brevis. πυρρίχιος idem vocatur [...] tertium detrecto nomen: lege nam metri vector: παρίαμβον namque dicunt”. Aristid. Quint. I 22, 4, W.-I.: γίνεται πυρρίχιος, ὁ καὶ παρίαμβος. Schol. A in Hephaest. s. 110, 7–8 Consbr.: οὗτος ὁ πυρρίχιος καὶ παρίαμβος καλεῖται διὰ τὸ ἐν τέλει ἰάμβου ἀεὶ εὐρίσκεσθαι (× – ∪ ∪, metrum jambiczne, którego druga stopa jest pyrrichem, rzeczywiście możemy znaleźć tylko na końcu sekwencji jambicznej, gdzie końcowa lekka sylaba jest oznaką końca periodu: *brevis in longo*). Choerob. in Hephaest. s. 213, 1–3 Consbr.: Πυρρίχιος γοῦν ἐστίν [...] ὁ καὶ παρίαμβος καὶ ἡγεμών [ἐκ δύο βραχειῶν, δίχρονος]. Schol. B in Hephaest. s. 299, 3 n. i 8 Consbr.: [πυρρίχιος] καλεῖται δὲ παρά τισι καὶ παρίαμβος [...] ἄλλοι δὲ καὶ ἡγεμόνα φασὶν αὐτόν.

⁴ Podobna sytuacja występuje u Arystydesa Kwintyliana, por. rozdz. IIA v.

nych i daktylicznych, lecz nie w odniesieniu do pyrricha, który nigdy nie był uznawany za *metron prototypon* i który nie może samodzielnie budować dłuższych sekwencji. Chociaż analiza Proklosa zbliża się do niektórych interpretacji zawartych w *scholia vetera* do *Chmur* Arystofanesa lub do pieśni Pindara, gdzie prozodiak bywa analizowany jako połączenie spondeja, pyrricha, trocheja i jambu (zob. dalej), podane przez niego typy stóp są zbyt skromne, by złożyć z nich enoplios (brakuje przede wszystkim jambu).

Inne wyjaśnienia rytmu κατ' ἐνόπλιον znajdujemy w *scholia vetera* do cytowanego passusu *Chmur* Arystofanesa:

- enoplios jest rytmem rodzaju *hēmionion* (w którym stosunek mór wynosi 3:2, – ∪ –), do którego tańczono z bronią w ręku⁵. Ta sama interpretacja przekazana jest również za pomocą innej terminologii: enoplios miałby być równoznaczny z ἀμφίμακρον (– ∪ –), zwanym także κουρητικός, gdyż młodzi tancerze-kapłani (Κούρητες: ErsNp / Κουρήτες: RV) wykonywali przy tym rodzaju metrum (*sic*) tańce w zbroi⁶. Obecnie ἀμφίμακρον nosi raczej nazwę „kretyka”;
- enoplios jest trypodia anapestyczną, w której wszystkie stopy są dwusylabowe (= – ∪ – ∪ – ?)⁷. Interpretacja ta wydaje się dziwna, zwłaszcza w świetle podkreślanej, np. przez Hefajstiona⁸, niemożności kontrakcji bicipitia prozodiaka. Byłaby to natomiast analiza w pełni zrozumiała, gdyby zamiast stóp dwusylabowych wskazane zostały stopy trzysylabowe (ὅς δέχεται πάντας τοὺς τρισυλλάβους πόδας): ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –;
- enoplios, „nazywany też przez niektórych prozodiakiem”, składa się ze spondeja, pyrricha, trocheja i jambu: – –, ∪ ∪, – ∪, ∪ –⁹. Z taką formą kolonu, jak dowiadujemy się dalej, pokrywa się trypodia anapestyczna (– –, ∪ ∪ –, ∪ ∪ –) lub złożenie dwóch jednostek metrycznych: jońskiej i chorijambicznej (– – ∪ ∪, – ∪ ∪ –)¹⁰.

W późniejszych scholiach do *Chmur* Arystofanesa, poza powtórzeniami wyjaśnień ze *scholia vetera*, znajdujemy nadto wyjaśnienie Eustathiosa¹¹ (XII wiek n.e.): na rytm

⁵ Schol. vet. in *Nub.* 651a, 1–3 Holwerda: κατ' ἐνόπλιον RENMRsNp [skrótów literowe wskazują na rodzaje kodeksów, np. R: Codex Ravennas; szczegółowe omówienie HOLWERDA 1977, s. III nn.]: εἶδος ῥυθμοῦ, πρὸς ὃν ὠρχοῦντο σείοντες τὰ ὄπλα. RVENMRsNp ἔστι δὲ ὁ ἐν ἡμιολίῳ. ἢ γὰρ μακρὰ πρὸς τὰς δύο βραχείας ἴσον τινα ἔχει†. ENMRsNp.

⁶ Schol. vet. in *Nub.* 651b, 2 – 651b α. 6 Holwerda: οἱ δὲ ἐνόπλιον τὸν ἀμφίμακρον, RVENRsNp ὃς καὶ κουρητικὸς καλεῖται ἀπὸ τοῦ RVERsNp εἰς τοὺς Κούρητας †ἀμέλει† τούτῳ †γὰρ† τῷ μέτρῳ †προσωρχοῦντο σείοντες τὰ ὄπλα†.

⁷ Schol. vet. in *Nub.* 651b, 1 n. Holwerda: <...> ῥυθμὸν ENMNp ἐκ τριποδίας ἀναπαιστικόν, ὃς δέχεται πάντας τοὺς διςυλλάβους πόδας. ENRsNp.

⁸ Zob. rozdz. IIA iii.

⁹ Schol. vet. in *Nub.* 651d, 1–3 Holwerda: ὁ δὲ ἐνόπλιος, <ὁ> καὶ προσοδιακὸς λεγόμενος ὑπὸ τινων, σύγκειται ἐκ σπονδείου καὶ πυρριχίου καὶ τροχαίου καὶ ἰάμβου. Podobną analizę enopliosia, lecz z pierwszą stopą jambiczną zamiast spondeicznej, przekazuje Bakchios, s. 316, Jan: δέκατος δὲ ἐνόπλιος ἐξ ἰάμβου καὶ ἡγεμόνος καὶ χορείου καὶ ἰάμβου, οἶον· ὁ τὸν πίτυος στέφανον' [fr. adesp. 956 PMG].

¹⁰ Schol. vet. in *Nub.* 651d, 3–4 Holwerda: συνεπίπτει δὲ οὗτος ἦτοι τριποδία ἀναπαιστικῇ ἢ βάσσει δυσίν, ἰωνικῇ καὶ χοριαμβικῇ. VENp.

¹¹ Eustathios in *Nub.* 651, 1 n. Koster: κατ' ἐνόπλιον ὁ μετὰ δύο δακτύλους ἔχων σπονδεῖον κατὰ τὸ πάλιν καὶ πάλιν, οἶον· ὡς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ'. Por. też:

κατ' ἐνόπλιον składa się dwukrotnie powtórzona sekwencja, złożona z dwóch czystych (bez kontrakcji biceps) daktyli oraz jednego spondeja (– ∪ ∪ – ∪ ∪ –), tak że otrzymujemy heksametr o formie:

ᾠς φάτο δάκρυ χέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ (A 357)

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –

Rytm κατὰ δάκτυλον został w scholiach nazwany arytmetycznym lub geometrycznym rodzajem melodii, którego używają auleci (lub grający na aulosie do nomosu). Rytm ten zbudowany jest ze stóp rodzaju równego (γένος ἴσον), a więc takiego, którego arsa i teza (ἄνω i κάτω) mają taką samą liczbę mór (2:2)¹². Przynależą tutaj zatem daktyle i anapesty. Szczególnym przykładem tego typu rytmu jest, zdaniem Proklosa, ἥρως (heksametr daktyliczny)¹³.

Współcześnie wypowiedzi Platona i Arystofanesa zyskują równie wielorakie interpretacje. Większość badaczy jest jednak zgodna, iż miejsca te należy analizować razem, jako odnoszące się do tego samego elementu teorii rytmicznej. Według Blassa, na rytm κατ' ἐνόπλιον składają się sekwencje zewnętrznie podobne do członów daktylicznych, lecz w istocie zbudowane z metrów jońskich i chorijambicznych¹⁴. Koster uważa oba miejsca za tak mgliste, że trudno powiedzieć o nich cokolwiek pewnego. Skoro jednak Strepsjades dowiadyuje się, że nie powinien mówić ἀλεκτρύων, lecz ἀλεκτρύαινα i ἀλέκτωρ, to z pewnością różnica pomiędzy oboma rytmami była tak mała, że ledwo można było ją poznać. Dlatego też trudno, zdaniem Koster, uwierzyć, by ῥυθμός κατ' ἐνόπλιον miał taką naturę, jaką przypisuje mu Blass, gdyż ta bardzo istotnie różni się od natury daktyli, których używał Homer¹⁵. Według Radermachera, herōon u Platona oznacza spondej¹⁶. Holwerda uznaje, że u Platona δάκτυλος oznacza sekwencję – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, ἐνόπλιος σύνθετος natomiast – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –. Połączenie obu tych sekwencji tworzy heksametr daktyliczny (ἥρως): taka postać heksametru już w starożytności nazywana była przecież κατ' ἐνόπλιον (por. wcześniej stanowisko Eustathiosa). U Arystofanesa, zdaniem Holwerdy, rytm κατὰ δάκτυλον oznacza rytm zstępujący, a rytm κατ' ἐνόπλιον – rytm wstępujący¹⁷. Lenchantin de Gubernatis oraz Fabiano twierdzą, że u Arystofanesa

ἐνόπλιον ῥυθμὸν πεποδισμένος στίχος, οὗ μέμνηται καὶ ὁ κωμικὸς, ὁποῖος κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὁ μετὰ δύο δακτύλους ἔχων σπονδεῖον κατὰ τὸ πάλιν καὶ πάλιν· οἶον, ὡς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ. Schol. B in Hephaest., s. 293, 2 i 6–8 Consbr.: κατενόπλιον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἔχον δύο δακτύλους καὶ ἓνα σπονδεῖον, οἶον ὡς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ¹².

¹² Schol. vet. in *Nub.* 651c, 1 – 651d, 1 Holwerda: κατὰ δάκτυλον ENp: †ἀριθμητικὸν ἢ γεωμετρικόν. ἔστι δὲ ῥυθμός† κρούματος εἶδος κατὰ δάκτυλον, ᾧ χρῶνται οἱ VENp ἀύληταί. ENp αὐλοῦντες πρὸ τοῦ νόμου. V ὁ κατὰ δάκτυλον ῥυθμός ἐστὶν ὁ ἐν ἴσῳ †λόγος†.

¹³ Procl. in *Remp.* I, s. 61, 7 n. Kroll: τῶν δὲ ἀπλῶν τὸν ἥρῶν δάκτυλον.

¹⁴ Zob. rozdz. IIB v.

¹⁵ KOSTER 1934, s. 148 n.

¹⁶ RADERMACHER 1938; 1941, s. 1–3; krytyka: KOSTER 1945, s. 163–166.

¹⁷ HOLWERDA 1967, s. 56 nn.

określenie κατ' ἐνόπλιον wskazuje na formę heksametru ze spondejem w trzecim i szóstym metrum (por. wcześniej stanowisko Eustathiosa), określenie κατὰ δάκτυλον – na heksametr zbudowany z samych daktyli. U Platona natomiast termin ἐνόπλιος odnosi się do episyntheton, a zatem do struktury zbudowanej z metrów o różnej naturze¹⁸. Potwierdzają to, zdaniem badaczy, scholia do Hefajstiona (zob. dalej IIA iii) oraz scholia do *Chmur* Arystofanesa¹⁹. Pretagostini²⁰, za Kosterem²¹ oraz Gentilim²², uznaje, że nacisk w interpretacji tych miejsc należy położyć na fakt, iż mowa tutaj o różnych rodzajach rytmów. Rytm κατὰ δάκτυλον dotyczy rodzaju ἴσων, w którym arsa i teza (ἄνω i κάτω) mają tę samą liczbę mór (2:2) – przynależą do niego zatem nie tylko daktyle, lecz również anapesty. Za Wilamowiczem²³, a wbrew Kosterowi²⁴, Pretagostini zalicza do tej kategorii także heksametr. O tym, że już w V wieku p.n.e., czyli w czasach Damona, heksametr był uznawany za jednolity wers o rytmie daktylicznym, może świadczyć sposób wprowadzania przez Herodota niektórych heksametrycznych odpowiedzi Pytii, np.: ἡ Πυθίη ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε (1, 47, 11). Nie jest to, zdaniem Pretagostiniego, sprzeczne ze świadectwem Arystotelesa, według którego najdawniejsi interpretatorzy Homera byli świadomi złożonej natury tego wersu²⁵, odnosi się to bowiem do epoki poprzedzającej czasy Damona – epoki formowania się heksametru daktylicznego²⁶. Damon może wspominać o heksametrze wyłącznie ze względu na rangę tego wersu wśród wszystkich miar daktyliczno-anapestycznych. Rytm κατ' ἐνόπλιον natomiast jest złożony, ponieważ łączą się w nim daktyle i anapesty z jambami lub trochejami (reprezentującymi rodzaj διπλάσιον, stosunek mór 2:1 lub 1:2). Pretagostini uważa również, że same *Chmury* Arystofanesa dostarczają nam przykładu obu rodzajów struktur: 275–290 ~ 298–313 to przykład rytmu κατὰ δάκτυλον, 457–475²⁷ natomiast – rytmu κατ' ἐνόπλιον. Uważny widz, czy raczej słuchacz, był zatem przygotowany na pojawiający się później problem z dziedziny rytmicznej. Willink stawia ciekawą hipotezę, iż różnica pomiędzy rytmem κατὰ δάκτυλον a rytmem κατ' ἐνόπλιον, którą powinien znać uczeń (scil. Strepsjades), może odnosić się po prostu do alternatywnych sposobów analizy kolometrycznej, wiele bowiem sekwencji nie daje się określić w sposób definitywny i odmienne interpretacje mogą wydawać się nieraz równie dobre²⁸.

¹⁸ LENCHANTIN DE GUBERNATIS – FABIANO 1980, s. 402.

¹⁹ Schol. vet. in *Nub.* 651d, 1–3 Holwerda (zob. s. 77, przyp. 9). Byłaby to zatem episyntetyczność innego rodzaju niż ta, z jaką mamy do czynienia u Hefajstiona, występowałaby bowiem w obrębie kolonu, a jej składnikami byłyby również spondej i pyrrich.

²⁰ PRETAGOSTINI 1979, s. 121 nn.

²¹ KOSTER 1945, s. 161–166.

²² GENTILI 1978, s. 27.

²³ WILAMOWITZ 1921, s. 65.

²⁴ Według którego heksametr sam w sobie stanowi osobną kategorię, por. KOSTER 1945, s. 163 n.

²⁵ Zob. s. 22 n.

²⁶ Por. rozdz. I i.

²⁷ Tę sekcję liryczną w interpretacji Heliodora przedstawiam na s. 81 n.

²⁸ WILLINK 2002a, s. 73, przyp. 70.

ii. Heliodor

Scholia vetera do komedii Arystofanesa zachowały dla nas analizę metryczną trzech daktyloepitrytycznych passusów, których autorstwo przypisuje się powszechnie metrykowi Heliodorowi (I wiek n.e.). Często podkreśla się, że starożytni nie zidentyfikowali daktyloepitrytów jako odrębnej klasy metrycznej. Odnoszę jednak wrażenie, że podczas lektury – zachowanych co prawda w niewielkiej liczbie – analiz metrycznych Heliodora zgoła niepotrzebne jest sięganie do tekstów Arystofanesa, by z niemalże całkowitą pewnością wyłonić te interpretacje, które dotyczą fragmentów skomponowanych w tym właśnie metrum. Poza paroma członami, które wydają się jak gdyby przedzielać daktyloepitrytyczny kontekst, wszystkie trzy miejsca analizowane są przez Heliodora w ramach sekwencji z jednej strony daktylicznych lub anapestycznych, z drugiej zaś jambicznych lub trocheicznych, przy czym sekwencje anapestyczne zazwyczaj nie są analizowane *per metra*, lecz traktowane jako samodzielne kolony. Oto Heliodorowa analiza wspomnianych trzech miejsc²⁹:

Pax 774–795 (~ 796–818)³⁰

774	Μοῦσα, σὺ μὲν πολέμους	– ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>penthem^{da}</i>
774	ἄπωσαμένη μετ' ἐμοῦ	σ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>pros periodos</i>
<i>hendekasemos</i> lub <i>dodekasemos</i>			
775	τοῦ φίλου χόρευσον,	– ∪ – ∪ – –	<i>ith</i>
776	κλείουσα θεῶν τε γάμους	– – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>pros</i>
777–80	ἀνδρῶν τε δαίτας καὶ θαλίας μακάρων·	– ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>dipenthem = iambel</i>
	σοὶ γὰρ τὰδ' ἐξ ἀρχῆς μέλει. ³¹	≡ – ∪ – – – ∪ –	<i>2ia</i>
781–82	Ἦν δέ σε Καρκίνος ἐλθὼν	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – –	<i>3da eis disyll.</i>
783–84	ἀντιβολῇ μετὰ τῶν παίδων χορεῦσαι,	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – –	<i>3da eis disyll., basis tr</i>
lub <i>dipenthem</i> (<i>penthem^{da}</i> + <i>penthem^{ia}</i>) = <i>encom</i>			
785	μήθ' ὑπάκουε μήτ' ἔλ-	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – –	<i>hephthem^{cho}</i>
786	θης συνέριθος αὐτοῖς,	– ∪ ∪ – ∪ ∪ – –	<i>hephthem^{cho}</i>

²⁹ Schematy metryczne uwzględniają strofę i (niecytowaną tutaj) antystrofę (o ile podobną responsję znajdujemy). Podział na linie poszczególnych passusów czasami nie pokrywa się z podziałem, jaki znajdujemy w wydaniach, za którymi cytuję dane urywki (COULON – DAELE 1969; DOVER 1970). Struktura tekstu podporządkowana jest tutaj analizie Heliodora.

³⁰ Scholia omawiam za: WHITE 1912, s. 416 n.

³¹ Dla tej oraz poprzedzającej linii podaję ogólną numerację całościową: 777–780, gdyż nie jestem pewna, w których dokładnie miejscach przebiega podział na linie w kodeksach.

787	ἀλλὰ νόμιζε πάντας	- υ υ - υ - -	<i>hephthem^{cho}</i>
788	ὄρτυγας οἰκογενεῖς,	- υ υ - υ υ -	<i>penthem^{da}</i>
789	γυλιαύχενας ὀρχηστὰς	υ υ - υ υ - - -	<i>tryp an</i>
790–91	νανοφνεῖς, σφυράδων ἀποκγήσματα,	- υ υ - υ υ - υ υ - υ υ	<i>4da eis trisyll.</i>
	μηχανοδίφας. ³²	- υ υ - -	<i>2(da) eis disyll.</i>
792–93	Καὶ γὰρ ἔφασχ' ὁ πατήρ ὁ παρ' ἐλπίδας	- υ υ - υ υ - υ υ - υ υ	<i>4da</i>
794	εἶχε τὸ δράμα γαλήν	- υ υ - υ υ -	<i>penthem^{da}</i>
794–95	τῆς ἐσπέρας ἀπάγξαι.	- - υ - υ - -	<i>2ia_Λ</i>

Eq. 1264–1273 (~ 1290–1299)³³

1264–65	Τί κάλλιον ἀρχομένοισιν	ϑ - υ υ - υ υ - υ	<i>hephthem^{ia}</i>
1265	ἢ καταπαυομένοισιν	- υ υ - υ υ - ϑ	<i>3da eis disyll.</i>
1266	ἢ θοᾶν ἵππων ἐλατήρας αἰεῖδιν	- υ - - - υ υ - υ υ - -	(brak)
1267	μηδὲν εἰς Λυσίστρατον,	- υ - ϝ - υ -	<i>hephthem^{tr}</i>
1268	μηδὲ Θούμαντιν τὸν ἀνέστιον αὖ	- υ - - - υ υ - υ υ -	<i>basis tr + penthem^{da}</i>
1268–69	λυπεῖν ἐκούση καρδίαι;	ϝ - υ - - - υ -	<i>2ia</i>
1270	Καὶ γὰρ οὗτος, ὦ φίλ' Ἄπολλον, <αἰ>	- υ - ϑ - υ υ - υ υ -	<i>basis tr + penthem^{da}</i>
1271	πεινῇ, θαλεροῖς δακρύοις ³⁴	- - υ υ - υ υ -	<i>pros dodekasemon</i>
1272	σᾶς ἀπτόμενος φαρέτρας	ϝ - υ υ - υ υ -	<i>anapaistikon</i>
1273	Πυθῶνι δίᾳ <μη> κακῶς πένεσθαι.	- - υ - - - υ - υ - -	<i>3ia_Λ</i>

Nub. 457–475³⁵

457	Χο. λῆμα μὲν πάρεστι τῷδέ γ'	- υ - υ - υ - υ	<i>2tr</i>
458–59	οὐκ ἄτολμον ἀλλ' ἔτοιμον. ἴσθι δ' ὥς	- υ - υ - υ - υ - υ - υ	<i>3tr_Λ</i>

³² Zob. przypis poprzedni.

³³ Scholia omawiam za: WHITE 1912, s. 408.

³⁴ W wydaniu, za którym cytuję ten urywek (COULON – DAELE 1967), znajdujemy lekcję: πεινῇ, θαλεροῖς δακρύοισιν, ponieważ jednak nie odpowiada ona analizie metrycznej Heliodora, przyjmuję tutaj lekcję uznaną m.in. przez PARKER (1997, s. 180).

³⁵ Scholia omawiam za: WHITE 1912, s. 408 n. oraz PUCCI 1959, s. 59 nn.

460	ταῦτα μαθὼν παρ' ἐμοῦ	- υ υ - υ υ -	<i>penthem^{da}</i>
461	κλέος οὐρανόμηκες	υ υ - υ υ - -	<i>penthem^{an}</i>
462	ἐν βροτοῖσιν ἔξεις.	- υ - υ - -	<i>ph_Λ</i>
463	Στ. τί πείσομαι	υ - υ -	<i>basis ia</i>
463	Χο. τὸν πάντα χρόνον μετ' ἐμοῦ	- - υ υ - υ υ -	<i>pros anapestyczne – periodos dodekasemos</i>
464	ζηλωτότατον βίον ἀν-	- - υ υ - υ υ -	<i>pros anapestyczne – periodos dodekasemos</i>
465	θρώπων διάξεις.	- - υ - -	<i>penthem^{ia}</i>
466	Στ. ἄρά γε τοῦτ' ἄρ' ἐγὼ ποτ'	- υ υ - υ υ - υ	<i>3da eis troch.</i>
467	ὄψομαι	- υ - ³⁶	<i>cr</i>
467	Χο. ὥστε γέ σου	- υ υ -	<i>cho</i>
468	πολλοὺς ἐπὶ ταῖσι θύραις	- - υ υ - υ υ -	<i>pros anapestyczne dodekasemon</i>
469	ἀεὶ καθῆσθαι,	≡ - υ - -	<i>penthem^{ia}</i>
470–71	βουλομένους ἀνακοι- νοῦσθαι τε καὶ εἰς λόγον ἐλθεῖν	- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ - -	<i>penthem^{da}</i> <i>+ hephthem^{an}</i> = <i>epos</i>
472	πράγματα κἀντιγραφὰς	- υ υ - υ υ -	<i>penthem^{da}</i>
473	πολλῶν ταλάντων,	- - υ - -	<i>penthem^{ia}</i>
474–75	ἄξια σῇ φρενὶ συμ- βουλευσομένους μετὰ σοῦ.	- υ υ - υ υ - - - υ υ - υ υ -	<i>penthem^{da}</i> <i>+ anapaistikon</i> = <i>choirileion</i> ³⁷

³⁶ Według Heliodora, w miejscu tym kończy się period, mamy zatem do czynienia z hiatem. Odmienne jest stanowisko dzisiejszych wydawców i metryków, którzy przyznają wyrazowi ὄψομαι skrócenie epickie (- υ υ); por. np. PARKER 1997, s. 190.

³⁷ Por. Serv., *GL* IV, s. 461, 7–9 Keil: „Choerilium constat pentametro hypercatalecto, ut est hoc, *pulchra puella comas ambit sibi palmitibus*”. Sekwencja ta zwana była także „angelicum”, por. Diom., *GL* I, s. 512, 23–25 Keil: „Angelicum metrum celeritate nuntiis aptum Stesichorus invenit. Unam enim ultimam syllabam detraxit hexametro et fecit tale: *optima Calliope miranda poematibus*” (West zasugerował, że przytoczony przez Diomedesa przykład *in angelico metro* może być łacińskim tłumaczeniem fragmentu Stezychora: WEST 1969, s. 137).

W przytoczonych analizach nie znajdujemy ani epitrytów, ani joników. Sporadyczne pojawianie się chorijambów jest w pełni uzasadnione i nie ma nic wspólnego z ewentualną naturą daktyloepitrytów. Hemiepes masculinum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ –) zawsze analizowane jest jako penthemimeres daktyliczne. Hemiepes femininum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×) to zawsze trypodia daktyliczna, zwykle kończąca się *eis disyllabian*, raz – ze względu na krótki iloczys końcowej sylaby – *eis trochaion*. Enoplios (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×) pojawia się tylko dwa razy, przy czym raz określony zostaje jako hephthemimeres anapestyczne, raz natomiast zaskakująco nazwany zostaje hephthemimeres jambicznym. Natura prosodiakon (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ –), czasami dodatkowo przybierającego nazwę „periodos dodekasemos” (lub „hendekasemos”), pięć razy określona zostaje jako anapestyczna (w tym dwa razy kolon ten zyskuje wyłącznie miano „anapaistikon”). Oprócz wspomnianych członów sporadycznie pojawiają się również krótsze: daktyliczne i anapestyczne. Bardzo ciekawe jest potraktowanie sekwencji o budowie heksametru daktylicznego, która raz analizowana jest jako połączenie tetrapodii daktylicznej *eis trisyllabian* i dypodii daktylicznej *eis disyllabian* (Pax 790–791; uwarunkowanie retoryczne z pewnością odegrało pewną rolę w wyborze takiego podziału; koniec słowa pojawia się tutaj także po penthemimeres daktylicznym = *hem^{masc}*), raz natomiast (Nub. 470–471) jako połączenie penthemimeres daktylicznego i hephthemimeres anapestycznego (całość została również wprost określona słowem „epos”). W drugim przypadku podział nie opiera się na kryterium końca słowa, tym bardziej zatem interesujący jest fakt, iż granica pomiędzy członami składowymi przebiega, zdaniem Heliodora, w miejscu, w którym w heksametrze zazwyczaj pojawia się cezura. Jest to z pewnością podział, który zaaprobowałiby niemal wszyscy dzisiejsi metrycy, i chociaż mamy tutaj do czynienia z kontekstem lirycznym, a nie z użyciem stylicznym, być może jest to kolejne potwierdzenie tego, że starożytni badacze byli świadomi złożonej natury heksametru daktylicznego. Czasami też wyłania Heliodor kolony mieszane, w których rytm z daktylicznego przechodzi w jambiczny lub trocheiczny albo *vice versa*. Dotyczy to zarówno posiadających własne nazwy: jambelega i encomiologicum, jak i członów – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, który nazwy takiej nie ma. Ten ostatni składa się, według Heliodora, z metrum trocheicznego i penthemimeres daktylicznego, lecz w istocie stanowi jedną całość. Czasem wahanie Heliodora przypomina rozterki współczesnych metryków, np. gdy pisze on, że sekwencja – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – – (Pax 783–784) składa się z trypodii daktylicznej *eis disyllabian* i metrum trocheicznego (dwa człony) lub, jak twierdzą inni (jest to, zdaniem Heliodora, analiza lepsza), jest dipenthemimerem – granica przebiega zatem o jeden element wcześniej i w ten sposób uzyskujemy encomiologicum (jeden człon). Swoją drogą ciekawe, że tak mała różnica – przesunięcie granicy pomiędzy elementem daktylicznym a trocheicznym (lub jambicznym) – decyduje o uznaniu danej sekwencji za jeden albo za dwa człony. Zmiana natury metrum (z trocheicznego na jambiczne) nie może tu chyba odgrywać większej roli, gdyż omówiona wcześniej sekwencja (– ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –), złożona z metrum trocheicznego i penthemimeres daktylicznego, uznana została przez Heliodora za jeden kolon.

Poza wspomnianymi trzema urywkami komedii Arystofanesa jest jeszcze jedno analizowane przez Heliodora miejsce, którego opis mógłby wskazywać na daktyloepitryty:

*Pax 943–946*³⁸

943	<᾽Αγ> ἐπείγετε νῦν ἐν ὄσω ³⁹	υ – υ υ – υ υ –	<i>pros hendekasemon</i> ⁴⁰
943–44	σοβαρὰ θεόθεν κατέχει	υ υ – υ υ – υ υ –	<i>tryp an</i>
944–45	πολέμου μετάτροπος αὔρα·	υ υ – υ υ υ – –	<i>hephthem</i> ^{ia}
945	νῦν γὰρ δαίμων φανερώς	– – – – υ υ –	<i>tryp ia</i> lub <i>tryp an</i>
946	εἰς ἀγαθὰ μεταβιάζει.	– υ υ υ υ – –	<i>hephthem</i> ^{ia}

Passus ten o charakterze anapestyczno-jambicznym, mimo iż zbliżony do daktyloepitrytów, nie jest oczywiście daktyloepitrytyczny. Wskazuje na to chociażby duża liczba rozwiązań i kontrakcji. W interpretacji Heliodora pojawiają się tutaj jamby, anapesty, a nawet prozodiak, jednak podobieństwo tej analizy do interpretacji urywków omówionych wcześniej jest tylko powierzchowne. Pomijając brak sekwencji daktylicznych oraz trocheicznych, bardzo ciekawy jest sposób opisu sekwencji υ υ – υ υ – υ υ – oraz – – – – υ υ –, które zostały nazwane trypodiami anapestycznymi (w drugim przypadku zamiennie trypodią jambiczną). Mamy zatem do czynienia z anapestami mierzonymi w stopach, które nie zostały nazwane prozodiakami lub periodami *dodekasemoi*. Podobnego przykładu dostarcza nam linia 789 pierwszego omówionego już urywka *Pokoju* Arystofanesa (υ υ – υ υ – – –), nazwana w kontekście daktyloepitrytycznym trypodią anapestyczną. Być może więc sekwencja ∞ – ∞ – ∞ – (dopuszczająca dwusylabową realizację pierwszego elementu oraz kontrahowane bicipitia) miała dla Heliodora nieco inny status niż sekwencja ∞ – υ υ – υ υ – (jednosylabowy nagłos, brak kontrakcji) i stąd wzięło się specyficzne określenie tej drugiej jako prozodiaka, który mimo swej anapestycznej natury rządzi się nieco innymi prawami niż zwykle stopy anapestyczne. Możliwe jest zatem przypuszczenie, że Heliodor odczuwał różnicę pomiędzy anapestyczno-jambiczną naturą linii 943–946 *Pokoju* a daktylo-anapestyczno-trocheiczno-jambicznym charakterem urywków wcześniejszych, w których daktyle mierzone są stopami, lecz stopy anapestyczne z ich wszelkimi możliwymi realizacjami rytmicznymi pojawiają się rzadko, często natomiast występują anapestyczne kolony, które w swej skostniałej formie zyskują nazwy „prosodiakon”, „anapaistikon” lub „hephthemimeres anapestyczne”. Z pewnością różnice w charakterze metrycznym takich struktur i struktur daktyloepitrytycznych zauważają ci współcześni badacze, którzy – podobnie jak Heliodor – analizują daktyloepitryty w ramach daktyli, anapestów, jambów oraz trochejów. Być może również owi badacze, w związku z posługiwaniem się tym samym aparatem metrycznym, mogliby zostać z czasem posądzeni o niedostrzeżenie odmiennej natury struktur daktyloepitrytycznych i np. jambiczno-anapestycznych.

³⁸ Scholia omawiam za: WHITE 1912, s. 418.

³⁹ Wstawki Dindorfa <᾽Αγ> nie należy oczywiście brać pod uwagę w analizie kolometrii Heliodora.

⁴⁰ Nie zgadzam się z Parker, że mianem prozodiaka została tutaj nazwana sekwencja υ – υ υ – υ υ – υ υ – (por. PARKER 1997, s. 287), gdyż analiza taka nie mieściłaby się w schemacie metrycznym.

iii. Hefajstion

Hefajstion (II wiek n.e.) omawia proste struktury daktyloepitrytyczne tylko w jednym miejscu – w piętnastym rozdziale *Enchiridion peri metrōn*, poświęconym kwestii asynartetów. Według definicji autora „Asynartety (metra niepołączone) powstają ilekroć dwa kolony, które nie mogą się z sobą łączyć i nie mogą tworzyć jedności, są brane jako jeden wers”⁴¹. Podane przez Hefajstiona przykłady asynartetów dzielą się na trzy klasy: ἐπισύνθετα, δικατάληκτα oraz asynartety na zasadzie opozycji (κατ’ ἀντιπάθειαν: ἀσυνάρτητα ἀντιπαθῆ). Struktury daktyloepitrytyczne mieszczą się w pierwszej klasie: ἐπισύνθετα. Episynteton jest linią (stichos), w której łączą się dwa kolony, przy czym – jak informuje scholiasta Hefajstiona⁴² – jeden kolon zbudowany jest ze stóp dwusylabowych (stopy rodzaju podwójnego: γένος διπλάσιον, proporcja iloczasu tezy (κάτω) w stosunku do arsy (ἄνω) wynosi 2:1, a arsy do tezy 1:2 – trocheje, jamby), drugi natomiast ze stóp trzysylabowych (stopy rodzaju równego: γένος ἴσον, proporcja iloczasu tezy do arsy lub arsy do tezy wynosi 2:2 – daktyle, anapesty). Ἀσυνάρτητον ἐπισύνθετον jest zatem sekwencją heterogeniczną i w tym prawdopodobnie należy upatrywać niemożności połączenia poszczególnych komponentów tego asynartetu (μὴ δυνάμενα ἀλλήλοις συναρτηθῆναι) oraz analizowania linii jako ciągu jednego *metron prototypon* (μὴ δυνάμενα ἔνωσιν ἔχειν). Wśród podanych przez Hefajstiona przykładów ἀσυνάρτητα ἐπισύνθετα znajdujemy cztery struktury szeroko wykorzystywane w daktyloepitrytach (*nota bene* dwie z nich składają się w istocie z trzech a nie z dwóch kolonów – a więc wbrew definicji Hefajstiona: ὁπόταν δύο κῶλα κτλ.):

1. *penthem^{da} | penthem^{ia} = dipenthem: encom*

ἥρ’ ἔτι Δινομένη<ι> τῶι Τυρρακῶ<ι> (Alc. 383 V.)

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – | – – ∪ – –

τάρμενα λαμπρὰ κέοντ’ ἐν Μυρσινήωι

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – | – – ∪ – –

2. *penthem^{ia} | penthem^{da} = dipenthem: iambel*

πρῶτον μὲν εὖβουλον Θέμιν οὐρανίαν (Pind. fr. 30, 1 M.)

– – ∪ – – | – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

κείνων λυθέντες σαῖς ὑπὸ χερσὶν ἄναξ (Pind. fr. 35 M.)

– – ∪ – – | – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

⁴¹ Hephaest., s. 47, 3–5 Consbr.: Γίνεται δὲ καὶ ἀσυνάρτητα, ὁπόταν δύο κῶλα μὴ δυνάμενα ἀλλήλοις συναρτηθῆναι μὴδὲ ἔνωσιν ἔχειν ἀντὶ ἐνὸς μόνου παραλαμβάνηται στίχου.

⁴² Por. schol. A in Hephaest., s. 157, 7 n. Consbr.: ἐπισύνθετον δὲ τὸ ἐκ διαφόρων ποδῶν συγκεῖμενον ἀσυμφώνων ἀλλήλοις κατὰ τὴν ποσότητα, δισυλλάβων καὶ τρισυλλάβων – „Episynteton składa się z różnych, odmiennych co do liczby, stóp, dwusylabowych i trzysylabowych”.

3. *penthem^{da} | penthem^{ia} | penthem^{da} = tripenthem: platon*

χαῖρε παλαιογόνων ἀνδρῶν θεατῶν ξύλλογε παντοσόφων. (Plat. fr. 96 PCG VII)

- ∪ ∪ - ∪ ∪ - | - - ∪ - - | - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

4. *penthem^{ia} | penthem^{da} | penthem^{ia} = tripenthem: pindar*

ὄς καὶ τυπεῖς ἀγνῶ πελέκει τέκετο ξανθὰν Ἀθάναν (Pind. fr. 34 M.)

- - ∪ - - | - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | - - ∪ - -

Przypisanie przytoczonym sekwencjom natury episyntetycznej wydaje się wskazywać, iż nie może być tutaj mowy o jonikach czy chorijambach, a zatem o przypisaniu hemiepes masculinum wewnętrznej budowy *cho + ion^{min}* (- ∪ ∪ -, ∪ ∪ -). Przed takim uproszczeniem przestrzega jednak passus traktujący o naturze prozodiaka, omawianej *à propos* pierwszego ἀσυνάρτητον ἐπισύνθετον:

Ἐρασμονίδη Χαρίλαε, χρῆμά τοι γελοῖον (Arch. 168, 1–2 W.)

∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - × | - ∪ - ∪ - -

hepthem^{an} | ith

Enoplios został tu nazwany (podobnie jak w scholiach Heliodora) „hepthemimeres anapestycznym”. Hefajstion pisze, że poeci tworzący po Archilochu używali tego samego asynarteton, często jednak przesuwali w nim cezurę (u Archilocha występującą zawsze w tym samym miejscu)⁴³. Jako przykład podany zostaje fragment Kratinosa (Cratin. fr. 360 PCG IV):

χαῖρ', ὦ μέγ' ἀχρεϊόγελως ὁμιλε ταῖς ἐπίβδαις,

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ∪ - ∪ - ∪ - -

τῆς ἡμετέρας σοφίας κριτῆς ἄριστε πάντων·

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ∪ - ∪ - ∪ - -

εὐδαίμων' ἔτικτέ σε μήτηρ ἱκρίων ψόφησις.

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - | - ∪ - ∪ - -

Struktura wewnętrzna dwóch pierwszych linii zmienia się zatem w to, co obecnie nazwalibyśmy połączeniem prozodiaka i dymetru jambicznego katalektycznego. Dalej Hefajstion pisze: „Ponadto poeci tworzący po Archilochu unikali również spondejów w środku, uznając (ten kolon) nie za *anapaistikon*, lecz za prozodiak złożony z [syzygii⁴⁴]

⁴³ Hephaest., s. 47, 16–22 Consbr.: οἱ δὲ μετ' αὐτὸν τῇ μὲν τομῇ ἀδιαφόρως ἐχρήσαντο, ὥσπερ Κρατῖνος [...] (ἐνταῦθα γὰρ ὁμοίως τὸ τρίτον τέμνεται τοῖς Ἀρχιλοχείοις, τὰ δὲ πρὸ αὐτοῦ δύο πρὸ συλλαβῆς).

⁴⁴ Syzygia zazwyczaj precyzyjnie oznacza u metryków antycznych metrum zbudowane z dwóch stóp (por. WEST 1982a, s. 197). GENTILI i LOMIENTO (2003, s. 39) odgraniczają metryczne znaczenie syzygii (= dypodii) u badaczy starożytnych, równoznaczne z połączeniem dwóch identycznych stóp, od jej znaczenia rytmicznego, czyli połączenia dwóch prostych, lecz niejednakowych stóp. PALUMBO

jońskiej i choriambicznej, przy czym syzygia jońska dopuszcza również pierwszą sylabę krótką⁴⁵. Odmienność długości rozpatrywanego tutaj kolonu (× – – – – – zamiast × – – – – – ×) nie ma prawdopodobnie dla Hefajstiona znaczenia. O zmianie klasyfikacji członu z *anapaistikon*⁴⁶ na prozodiak decyduje skrytyzowanie się wewnętrznej realizacji rytmicznej w postaci niedopuszczającej kontrakcji biceps. Być może Hefajstion podaje jeszcze jedną możliwą strukturę omawianego kolonu, zależy to jednak od przyjętej wersji tekstu. W wydaniu Consbrucha bowiem dalszy ciąg passusu Hefajstiona brzmi następująco: „Jednak [kolon ten] może również mieć dierezę [tzn. kończyć się] wraz z trzecim anapestem [δύναται δὲ καὶ εἰς τρίτον ἀνάπαιστον διαιρεῖσθαι, εἰ ἀπὸ σπονδείου ἄρχοιτο], jeśli zaczyna się od spondeja, jak u Safony (124 V.):

αὐτὰ δὲ σὺ Καλλιόπα

– – – – –

gdyż i to jest rodzaj prozodiaka [tego złożonego z jonika i choriambu]. (4) Jeżeli zatem ktoś w ten sposób dzieli *anapaistikon*, odkryje, że odpowiada ono prozodiakowi. Jeśli bowiem jako pierwszą stopę ma spondej, a następnie dwa anapesty, to dodawszy dwie krótkie drugiego anapestu do spondeja, można utworzyć jonik *a maiore*, po którym następuje choriamb⁴⁷. Palumbo Stracca zauważa jednak, że termin *διαίρεω* nie ma nigdy u Hefajstiona takiego znaczenia, jakie pojawiałoby się w zacytowanych liniach w przyjętej przez Consbrucha wersji rękopisów. W połączeniach z *κατὰ* lub *εἰς* + acc. *διαίρεω* ma sens dzielenia na części⁴⁸. Dlatego też badaczka przyjmuje emendację Hotchiksa: „Jednak (kolon ten) może również dzielić się na trzy anapesty [δύναται δὲ καὶ εἰς τρεῖς

STRACCA (1979, s. 45 n.) pisze, że dla metryków antycznych syzygia i dypodia nie były terminami równoznacznymi i podczas gdy pierwsza składała się z dwóch stóp niejednakowych, druga zbudowana była z dwóch stóp jednakowych, chociaż, jak zauważa badaczka, rozgraniczenie to nie zawsze było rygorystyczne (np. Hefajstion stosuje pojęcie *συζυγία* również dla określenia serii anapestycznych, trocheicznych czy jambicznych, nigdy jednak nie używa terminu *διποδία* w znaczeniu syzygii). KOSTER z kolei (1953, s. 16, przyp. 1) uważa, że dla Hefajstiona oraz jego scholiasty pojęcia *συζυγία* i *διποδία* były terminami o tym samym znaczeniu.

⁴⁵ Hephaest., s. 47, 22–48, 4 Consbr.: καὶ μέντοι καὶ τοὺς σπονδείους παρητήσαντο τοὺς ἐν τῷ μέσῳ οἱ μετὰ τὸν Ἀρχιλόχον, ὥς οὐκ ἀναπαιστικὸν ἡγοῦμενοι, ἀλλὰ προσοδιακόν, τὸ ἐξ ἰωνικῆς καὶ χοριαμβικῆς, τῆς ἰωνικῆς καὶ βραχεῖαν τὴν πρώτην δεχομένης.

⁴⁶ Termin stosowany również przez Heliidora, lecz właśnie dla sekwencji krótszej o jeden element (× – – – – –), która – przynajmniej w zachowanych przykładach – nie dopuszcza kontrakcji bicipitia (por. *Eq.* 1272, *Nub.* 474–475). Ileokroć pojawia się w podobnym członie kontrakcja, Heliodor analizuje ją w ramach stóp anapestycznych.

⁴⁷ Hephaest., s. 48, 4–14 Consbr.: δύναται δὲ καὶ εἰς τρίτον ἀνάπαιστον διαιρεῖσθαι, εἰ ἀπὸ σπονδείου ἄρχοιτο, οἷον τὸ Σαπφοῦς «αὐτὰ δὲ σὺ Καλλιόπα», τοῦ προσοδιακοῦ ὃν καὶ τοῦτο εἶδος [τὸ ἐξ ἰωνικοῦ καὶ χοριαμβικοῦ συγκείμενον]. (4) τὸ τοίνυν ἀναπαιστικὸν εἴ τις οὕτω διαιροῖτο, εὐρήσει τῷ προσοδιακῷ ἐφαρμόζον. ἐὰν μὲν γὰρ σπονδεῖον ἔχη τὸν πρῶτον, τοὺς δὲ ἐξῆς ἀναπαίστους, τὰς τοῦ δευτέρου ἀναπαίστου δύο βραχεῖας προσθεὶς τῷ σπονδεῖῳ ποιήσει ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, τὸν δ' ἐξῆς χοριαμβόν.

⁴⁸ Por. np.: κατὰ συζυγίαν διαιρουμένου (s. 24, 16 Consbr.) lub: αὐτὸ κατὰ πόδα διαιροῦντες (s. 28, 3 n. Consbr.) – podaje za: PALUMBO STRACCA 1979, s. 53.

ἀναπαίστους διαιρεῖσθαι]”⁴⁹. Jeżeli przyjęlibyśmy wersję tekstu zaakceptowaną przez Consbruch, nacisk w cytowanym urywku spoczywałby prawdopodobnie na fakcie, że *anapaistikon* może przybierać krótszą postać: × – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, co byłoby niepotrzebnym powtórzeniem tego, o czym Hefajstion pisał już wcześniej, podczas omawiania kwestii cezury (prozodiak złożony z jonika i chorijambu ma właśnie postać × – ∪ ∪, – ∪ ∪ –). Być może jednak autor *Encheiridion* chciał podkreślić, że taką skróconą postać może *anapaistikon* przybierać również w innych kontekstach, nie tylko jako składnik asynarteton × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ ∪ –. Wówczas jednak niezrozumiała staje się informacja, że warunkiem takiej formy jest początkowy spondej. Wersja przyjmowana przez Brunę Palumbo Stracca (oraz inne, podobne lekcje, np.: εἰς τρίπουν ἀναπαιστικόν: Hense lub εἰς τριποδῖαν ἀναπαιστικὴν: Westphal) mogłaby z kolei sugerować wstępne uznanie omawianego kolonu za *anapaistikon* (ponownie niepotrzebne powtórzenie). W rzeczywistości jednak *anapaistikon* było kolonem mierzonym *per elementa* (hepthemimeres: siedem elementów: anceps + longum + biceps + longum + biceps + longum + anceps), a nie sekwencją mierzoną *per metra* lub *per pedes* (mimo anapestycznego charakteru). Mielibyśmy tu zatem wyakcentowaną możliwość mierzenia sekwencji × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – stopami. Przy takim założeniu podkreślenie konieczności spondeicznego nagłosu rzeczywiście byłoby niezbędne w świetle tego, że *anapaistikon* lub prozodiak może, jak zauważa sam Hefajstion, zaczynać się jedną lekką sylabą (∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –). W takim wypadku jednak moglibyśmy spodziewać się podkreślenia, że pierwszy element może być nie tylko długi, lecz także biceps (odsylam do wcześniej omówionych analiz Heliodora i zmiany klasyfikacji sekwencji × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – z prozodiaka (Pax 943) na trypodie anapestyczną, gdy rytmiczna realizacja dopuszcza strukturę: ∞ – ∞ – ∞ – (Pax 943–944 i 945)). Wydaje się, że początek rozpatrywanego tu kolonu jest dla Hefajstiona pewnym problemem interpretacyjnym. Najpierw bowiem pisze on, że *anapaistikon* może zaczynać się spondejem (por. wcześniej), daktylem, anapestem lub jambem: „*Anapaistikon*, które zaczyna się od anapestu lub od daktyla, może być uznane za rozwiązany jonik z następującym chorijambem. Z tego też powodu [poeci] rozpoczynają *anapaistikon* również od jambu, jak np. Archiloch w Ἑρασμονίδη Χαρίλαε”⁵⁰, następnie zaś stwierdza: „Można by podejrzewać, że znajdujemy u Archilocha jeszcze trzecią różnicę w stosunku do poetów późniejszych, ponieważ wydaje się on używać anapestu jako pierwszej stopy:

ἔρέω, πολὺ φίλταθ' ἑταίρων, τέρψει δ' ἀκούων (Arch. 168, 3–4 W.)

∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – | – ∪ – ∪ ∪ – –

φιλέειν στυγνόν περ ἑόντα, μηδὲ διαλέγεσθαι (Arch. 171 W.)

∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ | – ∪ ∪ ∪ ∪ – –

⁴⁹ PALUMBO STRACCA 1979, s. 16 n.

⁵⁰ Hephaest., s. 48, 14–19 Consbr.: δύναται δὲ καὶ ἀπὸ ἀναπαίστου καὶ ἀπὸ δακτύλου ἄρχεται τὸ ἀναπαιστικὸν ὡς ἰωνικὸν λελυμένον παραλαμβάνεσθαι, τῶν ἐξῆς χοριάμβου γινομένων. διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ ἰάμβου ἄρχονται ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ, ὥσπερ Ἀρχίλοχος ἐν τῷ «Ἑρασμονίδη Χαρίλαε».

którego tamci nie używali. Zdaje się jednak, że także Archiloch go nie używał, oba bowiem mogą poprzez synefphonezę zamienić się w jamb⁵¹. Najpierw więc w teoretycznych rozważaniach dopuszcza się anapestyczny początek kolonu, po czym dowiadujemy się, że nie był on jednak stosowany. Jeszcze bardziej dyskusyjny jest, moim zdaniem, początek daktyliczny, który wskazywałby na możliwość rozwiązywania pierwszej princeps enopliosa, co jest zjawiskiem tylko sporadycznym, dopuszczanym zwłaszcza w nazwach własnych (lecz nigdy u Bakchylidesa). W pierwszym rozdziale niniejszej pracy⁵² napisałam, że passus traktujący o naturze prozodiaka jest u Hefajstiona dygresją, gdyż w istocie rozważania wydają się prowadzone niejako na marginesie pierwszego wymienionego asynartetu. Trudno jednak rozstrzygnąć, czy omawiane przez Hefajstiona wersy Kratinosa oraz innych „poetów po Archilochu” nadal stanowią przykłady ἀσυνάρτητα ἐπισύνθετα, czy też możliwe struktury prozodiaka dotyczą różnych rodzajów metrycznych, a może wskazują wyłącznie na późniejszą krystalizację postaci kolonu, który można analizować na wiele różnych sposobów. Jeżeli jednak wewnętrzna struktura sekwencji typu Ἐρασμονίδη Χαρίλαε oraz wymienionych później kolonów mieszanych (encomiologicum itd.) dopuszczałaby połączenie jambów z jonikami i choriambami, należałoby raczej oczekiwać, iż będą one stanowić przykłady epichorijambów lub epijoników, a więc struktur, w których metra łączą się na zasadzie opozycji (κατ’ ἀντιπάθειαν)⁵³.

Poza wspomnianymi strukturami znajdujemy u Hefajstiona również wzmiankę o epitrytach – w trzecim rozdziale traktującym o stopach, gdzie tworzą one grupę stóp siedmiomorowych: „Z krótkiej [sylaby] i trzech długich [υ – – –] [powstaje] epitryt pierwszy; z długiej, krótkiej i dwóch długich [– υ – –] [powstaje] epitryt drugi lub [syzygia] trocheiczna siedmiomorowa, [epitryt] ten [zwany jest] też *karyjskim*; z dwóch długich, krótkiej i długiej [– – υ –] [powstaje] epitryt trzeci lub [syzygia] jambiczna siedmiomorowa, [epitryt] ten [zwany jest] też *rodyjskim*; z trzech długich i krótkiej [– – – υ] [powstaje] epitryt czwarty lub [syzygia] antyspastyczna siedmiomorowa, [epitryt] ten [zwany jest] też *μονογενής*”⁵⁴.

⁵¹ Hephaest., s. 49, 10–17 Consbr.: Ὑπονοήσεις δ’ ἂν τις καὶ τρίτην διαφορὰν εἶναι τῷ Ἀρχιλόχῳ πρὸς τοὺς μετ’ αὐτόν, καθ’ ἣν ἀναπαίστω δοκεῖ τῷ πρώτῳ χρῆσθαι, „ἐρέω πολὺ φίλταθ’ ἐταίρων, τέρψεται δ’ ἀκούων”, „φιλέειν στυγνὸν περ ἔοντα, μηδὲ διαλέγεσθαι” ᾧ οὐκ ἐχρήσαντο ἐκεῖνοι. φαίνεται δὲ οὐδ’ αὐτὸς κεχρημένος· δύναται γὰρ ἀμφοτέρω κατὰ συνεκφώνησιν εἰς ἵαμβον περιστάσθαι.

⁵² Zob. s. 36.

⁵³ Kategoria opozycji ściśle związana jest ze sposobem analizy metrycznej przyjętej przez starożytnych badaczy, którzy, rozkładając każdy wers na metra podstawowe (np. metrum jambiczne, metrum trocheiczne, choriamb, jonik *a maiore* itd.), zauważyli, że niektóre metra łączą się z sobą często, inne zaś rzadko. Jeżeli metra łączyły się często, ich związek nazywano κατὰ συμπάθειαν, tzn. na zasadzie pokrewieństwa (sam Hefajstion nazywa je ὁμοιοειδῆ, tzn. podobne). Jeżeli zaś metra łączyły się rzadko, ich związek nazywano κατ’ ἀντιπάθειαν, tzn. na zasadzie przeciwieństwa. Dokładniejsze omówienie w: SZCZEPANIAK 2004, s. 321–325.

⁵⁴ Hephaest., s. 12, 12–21 Consbr.: ἐκ βραχείας καὶ τριῶν μακρῶν, πρῶτος ἐπίτριτος· ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας καὶ δύο μακρῶν, δεῦτερος ἐπίτριτος ἢ καὶ τροχαϊκὴ ἐπτάσημος, ὁ καὶ Καρικὸς· ἐκ δύο μακρῶν καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς, τρίτος ἐπίτριτος ἢ ἱαμβικὴ ἐπτάσημος, ὁ καὶ Ῥόδιος· ἐκ τριῶν μακρῶν καὶ βραχείας, τέταρτος ἐπίτριτος ἢ ἀντισπαστικὴ ἐπτάσημος,

iv. *Scholia metrica vetera in Pindari carmina*

Metryczne scholia do pieśni Pindara są istnym tygłem, w którym kotłuje się wszystko to, co do tej pory na temat enopliosów powiedziano. Problemu nie stanowią jedynie dłuższe sekwencje jambiczno-trocheiczne, które mierzone są *per metra*, lecz nigdy nie zyskują miana epitrytów. Spośród kolonów κατ' ἐνόπλιον stosunkowo jednolitą interpretację otrzymują hemiepes masculinum oraz hemiepes femininum (a zatem enopliosy *sensu largo* o rytmie opadającym). Hemiepes masculinum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ –) niemal zawsze zyskuje miano penthemimeres daktylicznego (w *Pyth.* I, str. 1, 6 i ep. 8⁵⁵ z dodanym: „typu μῆνιν ἄειδε θεά”). Raz (*Nem.* VIII, str. 1) nazwane zostało ono katalektyczną połówką heksametru (ἥμισυ ἔπους καταληκτικόν – warto zauważyć, że akurat tutaj hemiepes wykazuje stałą kontrakcję pierwszego biceps), innym razem zaś podkreśla się jego naturę choriambiczną (*Olymp.* VIII, ep. 2 – dymetr choriambiczny katalektyczny). Hemiepes femininum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×) dwa razy określone zostało jako dymetr *prosodiakon* akatalektyczny (*Pyth.* I, ep. 2, *Olymp.* VII, ep. 2 – w drugim przypadku jednocześnie zyskuje miano trymetru daktylicznego katalektycznego), trzy razy natomiast (w obrębie jednej pieśni: *Olymp.* VIII, ep. 4, 5 – tu dwa przypadki) nazwane jest trymetrem daktylicznym (τελικόν⁵⁶) lub prozodiakiem. Poza tymi przypadkami kolon ten zawsze zyskuje miano połówki heksametru (δίμοιρον ἔπους: *Olymp.* XI, ep. 2; ἥμισυ ἔπους καταληκτικόν: *Nem.* VIII, str. 1) lub trymetru daktylicznego, chociaż scholiasta ewidentnie nie może się zdecydować, czy trymetr ten jest katalektyczny (tak zawsze w odach nemejskich⁵⁷, dwa razy w pytyjskich⁵⁸ i trzy razy w olimpijskich⁵⁹), czy też akatalektyczny (tak zawsze w odach istmijskich⁶⁰, raz w pytyjskiej⁶¹ i raz w olimpijskiej⁶²).

ὁ καὶ μονογενής. Por. też: (Caes. Bass.), *GL* VI, s. 308, 12–19 Keil: „Epitritus primus, qui fit ex iambo et spondeo, id est <ex> brevi et tribus longis syllabis, temporum septem, ut venenati. epitritus secundus, qui fit ex trochaeo et spondeo, id est ex longa et brevi et duabus longis syllabis, temporum septem, ut Nicomedes. epitritus tertius, qui fit ex spondeo et iambo, id est ex duabus longis brevi et longa syllabis, temporum septem, ut heroici. epitritus quartus, qui fit ex spondeo et trochaeo, id est ex tribus longis et brevi syllabis, temporum septem, ut nutritura”. Aristid. Quint. I 22, 26–32 W.-I: εἰ δὲ μίαν μὲν ἔχοι βραχεῖαν, τὰς δὲ λοιπὰς μακράς, τοὺς ἐπιτρίτους ἀποτελεῖ, ἀπὸ τῆς χώρας ἐν ᾗ τίθεμεν τὴν βραχεῖαν κατὰ ταῦτά τοις παίωσι τὴν ὀνομασίαν λαμβάνοντας. (ἐπίτριτον δὲ καλεῖται τὸ σχῆμα, ἐπεὶ συνέστηκεν ἐκ ποδῶν λόγον ἔχόντων ἐπίτριτον ὃν ἔχει τέσσαρα πρὸς τρία· ὁ μὲν γὰρ τῶν διςυλλάβων ἐν αὐτῷ τρίσημος, ὁ δὲ τετράσημος).

⁵⁵ Numerację linii dla wszystkich omawianych tu pieśni Pindara podaje według wydania Snella-Maehlera.

⁵⁶ Znajdujący się na końcu, końcowy (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 8, 1–2 Tessier).

⁵⁷ *Nem.* V, str. 2; IX 1; X, ep. 3; XI, ep. 1.

⁵⁸ *Pyth.* I, ep. 1; IX, ep. 2.

⁵⁹ *Olymp.* VI, ep. 6; VII, str. 6; XII, ep. 2.

⁶⁰ *Isth.* I, ep. 2; II, str. 3; III–IV, ep. 2; VI, str. 6.

⁶¹ *Pyth.* IX, str. 6.

⁶² *Olymp.* VIII, ep. 2.

Raz brak bliższego określenia typu zakończenia (*Isth.* I, ep. 3). Enoplios (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×) zyskuje już nieco więcej określeń:

- 1) *archilocheion* (*Pyth.* IX, str. 3⁶³, 4⁶⁴ i 7);
typu Ἐρασμονίδη (Arch. 168, 1 W.) (*Isth.* III + IV, ep. 5);
anapaistikon (*Nem.* X, ep. 5);
- 2) prozodiak przedłużony (*Pyth.* XII 6⁶⁵; *Olymp.* XII, ep. 4⁶⁶);
prozodiak hyperkataktyczny (*Isth.* II, str. 1; *Olymp.* III, str. 3⁶⁷);
- 3) dymetr *prosodiakon* hyperkataktyczny (*Olymp.*: VI, str. 4 i 6; VIII, str. 3; XII, str. 6; *Nem.* V, ep. 3);
- 4) dymetr choriambiczny hyperkataktyczny (*Nem.* V, ep. 1);
- 5) dymetr joński hyperkataktyczny (*Nem.* XI, ep. 3).

Prozodiak (× – ∪ ∪ – ∪ ∪ –) najczęściej zyskuje właśnie miano „prosodiakon”, lecz jego wewnętrzna struktura bywa różnie analizowana:

- 1) prozodiak (*Pyth.*: I, str. 6, ep. 4; III, str. 3, ep. 7; IV, ep. 4; *Isth.*: I, str. 5, ep. 5⁶⁸; III + IV, ep. 1⁶⁹, 7⁷⁰; *Nem.*: VIII, ep. 1⁷¹; X, str. 2⁷²);
- 2) dymetr prosodiakon akataktyczny (*Olymp.*: III, str. 1⁷³; VI, str. 1, ep. 1, 4⁷⁴ i 5; VII, str. 1 i 4, ep. 3);
- 3) *periodos dodekasemon* (*Pyth.* XII 1 – dwa razy⁷⁵, 2 i 3⁷⁶, 4⁷⁷, 5⁷⁸).

⁶³ Takie jak Ἐρασμονίδη Χαρίλαε (Arch. 168, 1 W.) (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 19, 23–24 Tessier).

⁶⁴ Takie jak w str. 3, ale tutaj: δωδεκάσημον, podczas gdy tam: ἑνδεκάσημον (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 19, 24–25 Tessier). *Apparatus criticus* (Tessier): „ut vid. τρισκαιδεκάσημον et δωδεκάσημον”.

⁶⁵ Prozodiak przedłużony o jedną sylabę (μιᾶ συλλαβῇ περιτεῖδον), podobny do Ἐρασμονίδη Χαρίλαε (Arch. 168, 1 W.) (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 21, 18–19 Tessier).

⁶⁶ Prozodiak καὶ συλλαβή (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 11, 6 Tessier).

⁶⁷ Zbudowany z *ion^{mai}* + *cho* + sylaba (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 3, 12–13 Tessier).

⁶⁸ *Prosodiakon hendekasemon*, któremu brakuje sylaby do *Archilocheion* lub do Ἐρασμονίδη Χαρίλαε (Arch. 168, 1 W.) (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 28, 22–29, 1 Tessier).

⁶⁹ *Prosodiakon dodekasemon* (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 29, 18 Tessier).

⁷⁰ *Prosodiakon dodekasemon* (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 29, 22 Tessier).

⁷¹ *Prosodiakon* zaczynające się od jonika *a maiore* (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 26, 9 Tessier).

⁷² *Prosodiakon* zbudowane z jonika i choriambu (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 27, 4 Tessier).

⁷³ Zbudowany z jonika *a maiore* i choriambu (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 3, 9–10 Tessier).

⁷⁴ Zaczyna się jonikiem *a maiore*, którego pierwszy element może być krótki (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 6, 14–15 Tessier).

⁷⁵ Zbudowane ze spondeja, pyrricha, stopy trocheicznej i stopy jambicznej (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 21, 13–14 Tessier).

⁷⁶ Por. przyp. 75 (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 21, 14–15 Tessier).

⁷⁷ Zbudowany z jonika *a maiore* i choriambu (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 21, 16–17 Tessier).

⁷⁸ Por. przyp. 75 (schol. metr. vet. in Pind. carm., s. 21, 17 Tessier).

Rekapitulacja różnych diagnoz sprawia wrażenie, że omawiane scholia mogły być pracą zbiorową. Wspomniałam już wcześniej o różnicach w ocenie zakończenia hemiepes femininum. Podobne zjawisko zauważamy w przypadku enopliosia i prozodiaka. Np. w odach olimpijskich ich wewnętrzna budowa, o ile jest określona, zawsze analizowana jest w ramach joników i choriambów; nigdy również nie są tutaj porównywane z archilochijskim Ἐρασμονίδη Χαρίλαε (Arch. 168, 1 W.) ani też nie zyskują określenia *periodos hendekasemos* lub *dodekasemos*. Z kolei złożenie prozodiaka ze spondeja, pyrricha, stopy trocheicznej i stopy jambicznej (które spotkaliśmy już w starych scholiach do *Chmur* Arystofanesa lub u Bakchiosa⁷⁹) pojawia się tylko w odach pytyjskich. Interpretacje kolonów różnią się nie tylko w poszczególnych grupach epinikiów, ale czasami także w pieśniach z tej samej grupy. Być może wnikliwa analiza pozwoliłaby wydobyć z tego chaosu interpretacyjnego, jakim wydają się cechować omawiane scholia, jakiś system czy raczej systemy interpretacyjne oraz pogrupować pieśni według dominujących tendencji. W niniejszej pracy niestety brak na to miejsca. Nie ma tu również miejsca na to, by omówić wszystkie pojawiające się typy kolonów. Poza wspomnianymi już, szczególnie godne uwagi zdają się często wyłaniane dymetry epichorijambiczne (– ∪ – ∞, – ∪ ∪ –, np. *Olymp.* XII, str. 2) oraz sporadycznie występujący trymetr epichorijambiczny (– – ∪ ∪, – ∪ ∪ –, – – ∪ –, np. *Nem.* V, ep. 5) lub epijoński (– – ∪ –, – – ∪ ∪, – – ∪ ∪, np. *Nem.* V, ep. 4), a zatem połączenia na zasadzie opozycji (κατ’ ἀντιπάθειαν), o których braku u Hefajstiona (ale tylko dla struktur daktyloepitrytycznych) pisałam wcześniej⁸⁰. Kolony mieszane, podobnie jak samodzielnie występujące człony κατ’ ἐνόπλιον, bywają analizowane w ramach joników i choriambów, np.: – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – uznane w *Olymp.* III, str. 2 za trymetr *prosodiakon* akatalektyczny, zbudowany z jonika *a maiore*, choriambu i ponownie jonika *a maiore*. Pisałam już, że sekwencje jambiczne i trocheiczne nigdy nie zyskują tutaj określenia „epitryty”. Nie znaczy to jednak, że epitryty w ogóle nie występują w analizach tego scholiasty (lub scholiastów). Pojawia się epitryt trocheiczny, lecz pod nazwą tą kryje się sekwencja o postaci – ∪ – ∞, – ∪ ∪ –, a zatem *de facto* sekwencja zbudowana na zasadzie opozycji, nazywana również dymetrem epichorijambicznym (por. wcześniej) lub epichorijambem.

v. Plotius Sacerdos i Arystydes Kwintylian

Poza opisanymi analizami znajdujemy jeszcze dwa świadectwa wskazujące na nie-spotykaną dotąd strukturę prozodiaków (= enopliosów). Plotius Sacerdos (III wiek n.e.) uznaje sekwencję ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∞ za złożenie sylaby + penthemimeres daktylicznego +

⁷⁹ Zob. s. 77.

⁸⁰ Zob. s. 89.

syłaby⁸¹. U współczesnego Sacerdosowi Arystydesa Kwintyliana znajdujemy natomiast następujące postaci prozodiaków⁸²:

$\cup \quad -, \quad \cup \quad \cup, \quad - \quad \cup$
 $\cup \quad -, \quad \cup \quad -, \quad \cup \quad \cup, \quad - \quad \cup$
 oraz $- \quad - \quad \cup \quad \cup, \quad - \quad \cup \quad \cup \quad -$

Postaci te są jednak w dużej mierze niepewne. Podałam tu ich formy, opierając się na wersji tekstu z poprawkami Wilamowitza⁸³, przyjętej m.in. przez Gentilego⁸⁴. W wydaniu Winningtona-Ingrama zachowana zostaje wersja oryginału⁸⁵, według której pierwszy człon miałby postać $\cup \quad \cup, \quad \cup \quad -, \quad - \quad \cup$, drugi zatem wyglądałby $\cup \quad -, \quad \cup \quad \cup, \quad \cup \quad -, \quad - \quad \cup$, trzeci natomiast $- \quad \cup \quad \cup, \quad - \quad - \quad \cup \quad \cup$. Formy te nie mają większego sensu, zwłaszcza zakończenie ostatniego kolonu wydaje się kontrowersyjne, gdyż kolony $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ nie mogą kończyć się biceps. Należy zatem uznać, że kolejność wymienionych przez Arystydesa Kwintyliana elementów jest raczej przypadkowa. Wśród podanych form prozodiaków znajdujemy: kolon obecnie noszący miano „reizianum” ($\cup - \cup \cup - \cup$), enoplios, który w miejscu spodziewanego pierwszego biceps ma jeden element krótki ($\cup - \cup - \cup \cup - \cup$), oraz kolon nadal zachowujący swą nazwę: „prozodiak” ($- - \cup \cup - \cup \cup -$), który wskazuje, że również Arystydes Kwintylian dopuszczał analizę enopliosów (*sensu largo*) w obrębie chorijambów i joników. Na szczególną uwagę zasługuje postać drugiego z wymienionych kolonów, który mógłby potwierdzać nieregularności, jakie spotykamy czasami w ramach kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ w strukturach daktyloepitrytycznych⁸⁶.

⁸¹ Mar. Plot. Sacerd., *GL* VI, s. 545, 11 Keil.

⁸² Aristid. Quint. I 17, 7–11 W.-I.: γίνονται δὲ καὶ οἱ καλούμενοι προσοδιακοί· τούτων δὲ οἱ μὲν διὰ τριῶν συντίθενται, ἐκ ἰάμβου καὶ πυρριχίου καὶ τροχαίου, οἱ δὲ διὰ τεσσάρων, ἰάμβου τῇ προειρημένη τριποδία προστιθεμένου, οἱ δὲ ἐκ δύο συζυγίων, ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μείζονος καὶ βακχείου.

⁸³ Zob. WILAMOWITZ 1921, s. 379.

⁸⁴ Por. np. GENTILI 1950, s. 53.

⁸⁵ συντίθενται, ἐκ πυρριχίου καὶ ἰάμβου καὶ τροχαίου, οἱ δὲ διὰ τεσσάρων, ἰάμβου τῇ προειρημένη τριποδία προστιθεμένου, οἱ δὲ ἐκ δύο συζυγίων, βακχείου τε καὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μείζονος [wyróżn. – A.Sz.].

⁸⁶ Por. rozdz. IIIA vii.

B. Interpretacje i analizy współczesne

W podrozdziale tym przedstawię główne sposoby interpretacji daktyloepitrytów przez metryków współczesnych. Pewna subiektywność wyboru omawianych typów analiz oraz uproszczenia są tutaj, wobec obfitości materiału, nieuniknione. Zamiarem moim jest opisanie paru wybranych przykładów – tych, które wywarły największy wpływ na współczesne sposoby analizy, oraz tych, które wydają się najbardziej przekonujące, interesujące lub kontrowersyjne.

i. Hermann

Współczesna analiza daktyloepitrytyczna wiąże się z postacią Hermanna, który swoje stanowisko przedstawił najpierw w rozprawie *De metris Pindari*, dołączonej do drugiego wydania pieśni Pindara Heynego⁸⁷, a następnie w *Elementa doctrinae metricae*⁸⁸. Choć sam Hermann nie posługiwał się nazwą „daktyloepitryty” – pieśni tego rodzaju nazywał „doryckimi” (pozostałe „eolskimi” lub „lidyjskimi”)⁸⁹ – to jednak on właśnie uznał, iż metrum to zbudowane jest z daktyli i epitrytów drugich⁹⁰. Zdaniem Hermanna, w pieśniach doryckich nie znajdujemy jambów. Nie pojawiają się tu również trocheje⁹¹, gdyż ich realizacja rytmiczna jest zgoła inna od rytmu epitrytów drugich, dla których spondej w drugiej stopie jest obowiązkowy. Sporadycznie możemy znaleźć w czwartym elemencie epitrytu sylabę lekką, jednak cechą odróżniającą epitryty od trochejów jest fakt, iż podczas gdy w trochejach ciężka sylaba pojawia się czasami w miejscu zasadniczo krótkiego czwartego elementu, w epitrytach lekka sylaba pojawia się w miejscu zasadniczo długiego czwartego elementu⁹². W epitrytach zamiana taka zdarza się jednak rzadko i, zdaniem Hermanna, wyjątki takie należy raczej przypisać zepsuciu tekstu⁹³. Epitryty mają różnić się od trochejów także liczbą i ciężkością iktów. Metra trocheiczne posiadają jeden mocny iktus na pierwszej stopie (˘ ∪ – ∪), epitryty natomiast mają dwa ikty, przy czym iktus na drugiej stopie jest mocniejszy (˘ ∪ ˘ –)⁹⁴. Rytm epitrytów jest zatem cięższy i wolniejszy od rytmu trocheicznego. Jeżeli rytm danego wersu jest wzrastający, to dzieje

⁸⁷ HEYNE 1798.

⁸⁸ HERMANN 1816, s. 647.

⁸⁹ Ibidem, s. 698–700.

⁹⁰ Ibidem, s. 646 n.

⁹¹ Chyba że są to trocheje dwunastomorowe, tzw. trochaei semanti (ibidem, s. 698, 662 n. – z powołaniem na Arystydesa Kwintyliana: τροχαῖος σημαντός ὁ ἐξ ὀκτασήμεου θέσεως καὶ τετρασήμεου ἄρσεως (I 16, 4–6 W.-I.)).

⁹² HERMANN 1816, s. 648 n.

⁹³ Ibidem, s. 650.

⁹⁴ Ibidem, s. 647.

się tak za sprawą anakruzy (przedtaktu; pojęcie wprowadzone przez Hermanna), która również zazwyczaj wypełniana jest sylabą ciężką⁹⁵.

ii. Boeckh

W przedmowie do swego wydania pieśni Pindara⁹⁶ Boeckh uznał, że strofy doryckie są zbudowane z daktyli oraz dypodii trocheicznych (nie przyjął zatem koncepcji epitrytów drugich). Oba składniki mogą być poprzedzone anakruzą, która przeważnie realizowana jest jako sylaba ciężka. Sekwencje daktyliczne zazwyczaj mają długość trymetru, rzadziej dymetru, tetrametru lub pentametru. Nigdy też nie są akatalektyczne (... ∪ – ∪ ∪), lecz albo katalektyczne *in disyllabum* (... ∪ ∪ – ∞), albo (rzadziej) katalektyczne *in syllabam* (... ∪ ∪ –). W metrach trocheicznych druga stopa jest spondeiczna. Lekka sylaba w miejscu anceps dopuszczana jest rzadko w nazwach własnych. Strofy, w których anceps częściej realizowane jest jako sylaba lekka lub w których pojawiają się domieszki innych metrów, np. anapestów⁹⁷, określał Boeckh mianem „lidyjskich” lub mieszanych „lidyjsko-doryckich”.

iii. Rossbach i Westphal

W 1856 roku Rossbach i Westphal po raz pierwszy nazwali metrum strof doryckich „daktyloepitrytycznym”⁹⁸. Drugi człon nazwy („epitryty”) nie jest jednak powrotem do analizy Hermanna, gdyż podstawowymi elementami daktyloepitrytów są tu, podobnie jak u Boeckha, trypodie daktyliczne oraz dypodie trocheiczne, w których ostatnia sylaba jest ciężka. Epitryt przestaje zatem oznaczać rytmicznie obcy trochejom element, a staje się określeniem ciężkiego metrum trocheicznego, zawierającego jedną tylko lekką sylabę, którego principes rzadko ulegają rozwiązaniu.

⁹⁵ Ibidem, s. 651.

⁹⁶ BOECKH 1811, s. 280–282.

⁹⁷ Anapesty pojawiające się przed sekwencjami daktylicznymi przyjmują, zdaniem Boeckha, formę ∪ ∪ ∪ (ibidem, s. 281). Nie należy zatem mylić ich z wznoszącymi się daktylami, których specyficzny rytm powstaje wskutek anakruzy (monosylabicznej i długiej).

⁹⁸ ROSSBACH – WESTPHAL 1856, s. 382 nn.

iv. Masqueray

Nieco odmienną analizę daktyloepitrytów przyjął w roku 1899 francuski badacz Masqueray⁹⁹. Według niego, metrum to zbudowane jest z sekwencji daktylicznych, łączących się z epitrytami drugimi (– ∪ – –), oraz sekwencji anapestycznych, łączących się z epitrytami trzecimi (– – ∪ –). Podobnie jak u Rossbacha epitryt drugi oznacza tutaj ciężkie metrum trocheiczne. Analogicznie, epitryt trzeci jest po prostu ciężkim metrum jambicznym. Kolony daktyliczne, które przeważają nad członami anapestycznymi, mogą, zdaniem tego badacza, przybierać formę akatalektyczną (np. – ∪ ∪ – ∪ ∪). Przykładem członu anapestycznego może być trypodia o formie: – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, a zatem sekwencje te mogą zaczynać się sylabą ciężką. Analiza Masqueraya ma niewątpliwie tę zaletę, że likwiduje kontrowersyjną anakruzę, przyjmowaną we wcześniejszych opracowaniach.

v. Blass

Pierwszym nowożytnym uczonym, który sprzeciwił się analizie daktyloepitrytycznej, był Blass¹⁰⁰. Badacz ten uważał, że w powszechnej opinii starożytnych autorów metra tego typu nie były zbudowane z daktyli i anapestów, lecz z choriambów i joników. Wskazują na to m.in. scholia metryczne do pieśni Pindara¹⁰¹, przekazana w platońskim *Państwie* teoria muzyka Damona czy włożona w usta Sokratesa w arystofanejskich *Chmurach* opinia, iż tylko człowiek wykształcony potrafi odróżnić rytm κατὰ δάκτυλον od rytmu κατ' ἐνόπλιον¹⁰². Zdaniem Blassa, daktyloepitryty mogą wydawać się podobne do daktyli, lecz ich wewnętrzna struktura jest zupełnie inna. Człony, z którymi mamy tutaj w rzeczywistości do czynienia, to enopliosy (*sensu largo*). Dlatego też zaproponowana przez Blassa nazwa dla tego metrum brzmi: κατ' ἐνόπλιον εἶδος. Enopliosy są „metrami złożonymi” (ἐνόπλιοι σύνθετοι). Ich złożona natura jest wynikiem łączenia się choriambów z jonikami, lub – jak utrzymują niektórzy badacze antyczni¹⁰³ – jeszcze mniejszych części, na jakie można rozłożyć choriamb (– ∪, ∪ –: stopa trocheiczna + stopa jambiczna) i jonik (np. jonik *a minore* ∪ ∪, – –: pyrrich + spondej). Podstawowe formy enopliosia zawierają się w ogólnym schemacie: (∪) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (∪). Pierwszy i ostatni

⁹⁹ MASQUERAY 1899, s. 314–322.

¹⁰⁰ Por. BLASS 1898, s. XXIX–XXXVIII (= BLASS ²1899, s. XXXIII–XLIII = BLASS ³1904, s. XXXV–XLV = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XXXV–XLVI), BLASS 1904. Poza badaczami omawianymi dalej, koncepcję Blassa przyjął m.in. WHITE (1907).

¹⁰¹ Por. rozdz. IIA iv.

¹⁰² Por. rozdz. IIA i. Świadcstwa starożytne zebrane w pierwszej części tego rozdziału wyraźnie pokazują jednak, że rzekoma powszechność analizy jońsko-choriambicznej nie jest zgodna z prawdą.

¹⁰³ Por. s. 77 i 92 n.

element jest zazwyczaj długi, jednak sporadyczne pojawianie się w tych miejscach sylab lekkich zgodne jest z przyjmowanymi przez starożytnych metryków postaciami joników – jonik *a minore*: $\cup \cup - \asymp$, jonik *a maiore*: $\asymp - \cup \cup$. Enoplios może zatem przyjmować formę: $- \cup \cup - \cup \cup - \asymp$ (*cho* + *ion^{min}*), lub jej katalektycznego odpowiednika: $- \cup \cup - \cup \cup -$, oraz formę: $\asymp - \cup \cup - \cup \cup -$ (*ion^{mai}* + *cho*), lub jej odpowiednika hyperkatalektycznego: $\asymp - \cup \cup - \cup \cup - \asymp$. Pojawiające się w $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu \epsilon\acute{\iota}\delta\omicron\varsigma$ sekwencje $- \cup - -$ oraz $- - \cup -$ nie są, zdaniem Blassa, rzeczywistymi metrami trocheicznymi lub jambicznymi, lecz dopuszczanymi w ramach enopliosów wariacjami, powstałymi wskutek wydłużenia jednego krótkiego elementu każdego metrum. Jeżeli w sekwencji $- \cup \cup -$, $\cup \cup - -$ wydłużymy trzeci i piąty element, otrzymamy metra trocheiczne: $- \cup - -$, $- \cup - -$. Jeżeli zaś w sekwencji $- - \cup \cup$, $- \cup \cup -$ wydłużymy czwarty i szósty element, otrzymamy metra jambiczne: $- - \cup -$, $- - \cup -$. Enoplios może więc przyjmować każdą z form zawartych w schemacie ($\asymp$) $- \cup \cup - \cup \cup -$ ($\asymp$) (przyjęcie takiej analizy tłumaczy wiele z tzw. swobodnych responsji¹⁰⁴). Sekwencje $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ mogą nadto przybierać dłuższą formę trymetru, np. $(-) - \cup - - - \cup \cup - \cup \cup - (-)$, lub tetrametru, np. $(-) - \cup \cup - \cup \cup - - - \cup \cup - \cup \cup - (-)$. Poszczególne metra mogą również występować w odwrotnej kolejności, np. $\cup \cup - - - \cup \cup -$ (*ion^{min}* + *cho*, por. Bacchyl. I, str. 1). Jediną sekwencją, która mogłaby, zdaniem Blassa, uchodzić u Bakchylidesa za daktyliczną, jest tetrapodia daktyliczna w pieśni IX Bl. (= X M.), 16 (str. 6): $\acute{\alpha}\nu\theta\epsilon\sigma\iota\nu \xi\alpha\nu\theta\acute{\alpha}\nu \acute{\alpha}\nu\alpha\delta\eta\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu$ ($- \cup - - - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup -$). Prawdziwą jednak naturę takich sekwencji ukazują, według Blassa, linie 5–6¹⁰⁵ strofy A' ósmej ody olimpijskiej Pindara: $\mu\alpha\iota\omicron\mu\acute{\epsilon}\nu\omega\nu \mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\alpha\nu \acute{\alpha}\rho\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu \theta\upsilon\mu\omega\iota \lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\nu$ ($- \cup \cup - \cup \cup - | \cup \cup - - - \cup -$), mamy tutaj bowiem pokazane prawdziwe części składowe (dwa dymetry $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$), które w innych miejscach wskutek specyficznego połączenia fałszywie wskazują na formę tetrapodii daktylicznej, np. *Nem.* I 6 (str. 6): $\alpha\acute{\iota}\nu\omicron\nu \acute{\alpha}\epsilon\lambda\lambda\omicron\pi\acute{\omicron}\delta\omega\nu, \mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha\nu \acute{\iota}\pi\pi\omega\nu \text{Ζηνός Αἰτναίου χάριν}$ ($- \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - - - \cup -$). Należy zatem przyjąć, iż w cytowanym urywku ody nemejskiej $-\delta\omega\nu$ w wyrazie $\acute{\alpha}\epsilon\lambda\lambda\omicron\pi\acute{\omicron}\delta\omega\nu$ jest tetrasemem ($\sqcup$), natomiast $-\lambda\acute{\alpha}\nu$ w wyrazie $\mu\epsilon\gamma\acute{\alpha}\lambda\alpha\nu$ cytowanego urywka ody olimpijskiej albo jest tetrasemem, albo zakończone jest kataleksą ($- \grave{\lambda}$). W związku z tym także u Bakchylidesa należy raczej $-\nu\omicron\varsigma$ w wyrazie $\acute{\alpha}\nu\alpha\delta\eta\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$ uznać za tetrasem, $-\lambda\acute{\alpha}\nu$ natomiast w słowie $\kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu$ za tetrasem lub za katalektyczne zakończenie metrum. Schemat przytoczonej szóstej linii strofy pieśni IX Bl. (= X M.) Bakchylidesa wyglądałby więc, zdaniem Blassa, następująco: $- \cup - -$, $- \cup \cup -$, $\cup \cup \sqcup$, $\cup \cup \sqcup$ (lub $\dots \cup - \grave{\lambda}$).

¹⁰⁴ Por. rozdz. IIIA vii.

¹⁰⁵ Numerację linii cytatów z pieśni Pindara podaję tutaj według wydania Snella-Maehlera, pokrywa się ona jednak z numeracją u Blassa, gdzie podana jest prawdopodobnie za wydaniem Boeckha.

vi. Schroeder

Ogólne założenia analizy Blassa przejął Schroeder, określający pieśni daktyloepitrytyczne mianem „chalkidyjskich” (za Wilamowitzem¹⁰⁶, który jednak później nazwę tę porzucił¹⁰⁷). W odróżnieniu jednak od Blassa Schroeder uznał, iż jońska natura tego metrum nie jest czymś pierwotnym. Joniki liryki chalkidyjskiej nie mogły powstać poprzez zwykłe rozszerzenie joników poezji Wschodu, gdyż zbyt wiele mają one innych elementów, im tylko właściwych¹⁰⁸. Według Schroedera, miara ta pochodzi ze starego enoplijskiego wersu typu Ἐρασμονίδη Χαρίλαε¹⁰⁹, który nie mając natury jońskiej, jednocześnie idealnie nadawał się, ze względu na swój kształt, do przyjęcia dwóch jońskich taktów, dlatego też stopniowo ulegał jonizacji¹¹⁰. Występowanie obok siebie joników *a minore* (∪ ∪ –) oraz joników *a maiore* (– ∪ ∪) (krytykowane później przez niektórych badaczy¹¹¹) jest dla Schroedera czymś całkowicie naturalnym, gdyż joniki te są odmienną realizacją tego samego metrum o postaci ∞ ∞ ∞. Oba różnią się zatem wyłącznie rozwiązaniem lub ściągnięciem jednej lub drugiej części taktu. W „stylizowanych taktach jońskich” punkt ciężkości (iktus) spoczywał, zdaniem Schroedera, na obu nierozwiązanych długich elementach, lecz w jonikach enoplijskich był on ruchomy. Już w najstarszych znanych jonikach znajdujemy modyfikacje metrum: ∞ – ∪ ∪ i ∪ ∪ – ∞. Początkowe i końcowe ancipitia powodują powstawanie wznoszących się jońskich jambów oraz opadających jońskich trochejów – takie pochodzenie jest jedynym usprawiedliwieniem ich obecności pośród joników¹¹². Dołączający do enoplijskich joników chorijamb pośredniczy niejako pomiędzy ciężko i lekko zaczynającym się metrum¹¹³.

vii. Leo

Również Leo¹¹⁴, przyjmujący analizę κατ' ἐνόπλιον, uznał, że daktyloepitryty nie powstały bezpośrednio z połączenia joników z chorijambami, lecz z pewnych układów sekundarnych, których pochodzenie należy jednak wyprowadzać z joników. Pierwotnie

¹⁰⁶ WILAMOWITZ 1895, s. 146. Nazwa nawiązuje do pochodzenia wykonawców daktyloepitrytycznej piosenki ludowej (873 PMG).

¹⁰⁷ WILAMOWITZ 1921, s. 437, przyp. 1.

¹⁰⁸ SCHROEDER 1903, s. 210.

¹⁰⁹ Archil. 168, 1 W., por. SCHROEDER 1903, s. 211.

¹¹⁰ SCHROEDER 1903, s. 212.

¹¹¹ Por. dalej stanowisko Friedländera.

¹¹² SCHROEDER 1903, s. 202 n.

¹¹³ Ibidem, s. 209.

¹¹⁴ LEO 1902.

jońskie serie zostały przeformowane, częściowo doświadczając wpływu podobnych do nich daktyli, częściowo zaś trochejów.

viii. Friedländer

Zdaniem Friedländera, jońska natura daktyloepitrytów należy do najpewniejszych faktów greckiej metryki – dowodzą tego m.in. antystroficzne responsje u Bakchylidesa¹¹⁵. Usilne jednak jońsko-chorijambiczne mierzenie prowadzi, według Friedländera, do tego, że czasami strofy stają się dla nas niezrozumiałe. Np. dzielenie tak naturalnie daktylicznej w charakterze sekwencji, jak – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (–) na czterosylabowe metra oraz związana z tym konieczność przyjmowania tetrasemów lub wewnętrznej kataleksy powodują, że „równomiernie i pięknie »tocząca się« seria zostaje przzerwana i, chciałoby się powiedzieć, potraktowana wbrew swej naturze”¹¹⁶. Nie do przyjęcia jest również dla tego badacza nieustanna wymiana wznoszących się i opadających joników. Daktyloepitryty są zatem seriami jońskimi, lecz jednocześnie zbyt naturalny jest dla nich przebieg daktyliczny (lub anapestyczny), by można było ten fakt ignorować. Rozwiązanie, jakie zaproponował Leo, wydaje się Friedländerowi nieprawdopodobne: jak bowiem możliwe jest – zapytuje badacz – by dwa jońskie metra ulegały wpływowi daktylicznemu, następne dwa trocheicznemu, kolejne daktylicznemu itd., nie stając się przy tym prawdziwymi daktylami lub trochejami¹¹⁷? Szukając złotego środka dla tych sprzecznych faktów, Friedländer doszedł do wniosku, iż zgadza się ze Schroederem: w daktyloepitrytach do jońskiego rytmu dostosowana została obca miara – enopliosy, które następnie uległy jonizacji. W przeciwieństwie jednak do Schroedera czy Blassa uznał, że enopliosów tych nie należy dzielić na mniejsze czterosylabowe metra, gdyż są one kolonami stanowiącymi elementy same w sobie:

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪
 obok ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪
 obok ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –
 obok – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

Rozłożenie na metra odpowiednie dla wszystkich form nie jest możliwe¹¹⁸. Kolonów tych nie należy także wyróżniać odmiennymi nazwami, gdyż wszystkie one są realizacją

¹¹⁵ FRIEDLÄNDER 1909, s. 321.

¹¹⁶ Ibidem, s. 322: „(Auf jeden Fall) wird die gleichmäßig und schön 'dahinrollende' Reihe in ihrem Lauf unterbrochen und, möchte man sagen, gegen ihre Natur behandelt“. Tłumaczenie: P. Stępień.

¹¹⁷ Ibidem, s. 323.

¹¹⁸ Ibidem, s. 323 n.

jednego kolonu, identycznego z prastarym Ἐρασμονίδη Χαρίλαε (Archil. 168, 1 W.), zwanym „enopliosem”, „parojmiakiem” lub „prozodiakiem”, którego główną cechą jest swoboda w *Senkungen*¹¹⁹, a zatem również możliwość zaczynania się wznosząco lub opadająco i kończenia tępo¹²⁰ lub dźwięcznie¹²¹. Co do drugiego składnika daktyloepitrytów – epitrytu, to Friedländer nie popiera tezy, iż jest on ukrytym jonikiem. Mogłyby co prawda przemawiać za tym np. przypadki, gdy – ∪ – – zrównywane jest w antystrofie z ∪ ∪ – –, lecz epitryt może rozwiązywać swój pierwszy, rzekomo irracjonalny, długi element, nie ma natomiast żadnego potwierdzenia rozwiązania elementu czwartego. Według Friedländera, swobodne responsje wspomnianego typu pojawiają się dlatego, że metra sześciomorowe zasadniczo sobie odpowiadają. Epitryt natomiast nie jest ani jonikiem, ani metrum trocheicznym, chociaż ma ewidentnie trocheiczny przebieg, ujawniający się w możliwości rozwiązania pierwszego i trzeciego elementu (principes). Przeciwno postrzeganiu go jako prostego trocheja przemawia jednak iloczyn ostatniego elementu, który zazwyczaj wypełniany jest sylabą ciężką¹²². Zdaniem Friedländera, epitryt, podobnie jak enopliosy, musiał zostać odziedziczony z jakiegoś przedjońskiego okresu. Jego łączenie się z enopliosami jest zjawiskiem pierwotnym, na co wskazują takie człony, jak encomiologicum¹²³. Według badacza, struktura encomiologicum (*enopl* + *epitr*: [-] – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –, – ∪ – –) jako skrócona forma oboczna należy do połączenia enopliosa z ityfallikiem ([–] – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –, – ∪ – –)¹²⁴ (por. Arch. 168 W.). Metra poezji greckiej wskazują na ścisłe powiązanie takich klauzul, jak:

– ∪ – ∪ – ∪ –	<i>lk</i>
– ∪ – ∪ – ∞	<i>ith</i>
– ∪ – ∪ –	<i>ith</i> _Λ = hypodochmius
– ∪ – –	<i>epitr</i>

Ityfallik nie pojawia się co prawda wśród daktyloepitrytów Bakchylidesa czy Pindara, lecz znajdujemy go u Symonidesa¹²⁵ i w metrach dramatu. Epitryt zatem to kolon o rytmie opadającym z dwiema principes (*Zweiheber*), który jednak ze względu na swój końcowy długi element mógłby liczyć trzy principes (*Dreiheber*). Podobnie ityfallik może zawierać trzy lub cztery principes (*Vierheber*) – i chociażby z tego względu nikt go już nie nazwie trypodją trocheiczną. Podobnie lekytion – argumentuje dalej Friedländer – nie daje się mierzyć jambicznie lub trocheicznie (czwarty element lekytionu przybiera co prawda

¹¹⁹ Tzn. początkowym i końcowym anceps. Nie jestem pewna, czy Friedländer ma tutaj również na myśli środkowe bicipitia, na co mogłoby wskazywać przyjmowanie przez tego badacza swobodnych responsji.

¹²⁰ FRIEDLÄNDER 1909, s. 324: „stumpf (männlich)” = *blunt*.

¹²¹ Ibidem: „klingend (weiblich)” = *pendant*.

¹²² Ibidem, s. 327, 329.

¹²³ Ibidem, s. 328.

¹²⁴ Ibidem, s. 329.

¹²⁵ Zob. rozdz. I ix.

w daktyloepitrytach długi iloczas, dzieje się tak jednak pod wpływem epitrytu). Dlatego też epitryt, jako oboczna forma skrócona lekytionu i ityfallika, z pewnością nie jest metrum trocheicznym¹²⁶. Na pytanie więc, w jaki sposób dochodzi w daktyloepitrytach do powstania serii typu – ∪ – – – ∪ – – i dłuższych, istnieje – zdaniem Friedländera – kilka możliwych odpowiedzi. Albo początkowo istniał lekytion z zakończeniem *pendant*: – ∪ – – – ∪ – –, który pozostawał w tym samym stosunku do lekytionu zakończonego tępo, jak zwykły ityfallik do – ∪ – ∪ –; albo też lekytion zmienił się w podwójny epitryt z kataleksą, obok którego pojawiła się również seria akatalektyczna¹²⁷. Takie powielanie członów epitrytycznych nie ma, według Friedländera, żadnych ograniczeń. Oprócz wspomnianych członów w daktyloepitrytach znajdujemy także penthemimeres jambiczne, które spokrewnione jest z reizianum o formie ∪ ∪ – ∪ – – lub ∪ – ∪ ∪ – –. Jego połączenie z epitrytem lub epitrytami buduje takie np. sekwencje, jak: – – ∪ – –, – ∪ – – lub – – ∪ – –, – ∪ – –, – ∪ – –, – ∪ – –¹²⁸. Reasumując swe wywody, Friedländer pisze: „Okazało się, że tzw. strofy daktyloepitrytyczne przetwarzają długie wersy jako elementy, które ze swej strony powstały ze zrośnięcia jednego członu enoplijskiego z jednym epitrytem, ityfallikiem, lekytionem, »dymetrem jambicznym« – w takiej kolejności lub w odwróconej. Takie długie wersy znane były od dawna, a w strofach daktyloepitrytycznych połączyły się w większe układy i, co najważniejsze, poddane zostały jońskiemu mierzeniu, które było im pierwotnie obce. Ten proces jonizacji określił najpierw wybór członu, wyeliminował człony nienadające się, wyparł mniej nadające się (jak ityfallik). Następnie zmienił przejęte człony, przez to, że odtąd w dosyć szerokim zakresie metrum sześciomorowe mogło wymieniać się z innym sześciomorowym”¹²⁹.

ix. Fraenkel

W 1917 roku Fraenkel, badając różne metra poezji greckiej, doszedł do wniosku, że obok daktyli o rytmie opadającym i obok metrów anapestycznych istnieją daktyle o wznoszącym się rytmie (których pierwszy element jest pełnowartościową częścią sekwencji, nie

¹²⁶ FRIEDLÄNDER 1909, s. 331 n.

¹²⁷ Ibidem, s. 332.

¹²⁸ Ibidem, s. 335.

¹²⁹ Ibidem, s. 340: „Es zeigte sich, daß die sogen. daktylepitritischen Strophen als elemente Langzeilen verarbeiten, die ihrerseits zusammengewachsen sind aus einem enopliischen Gliede und einem Epitrit, Ithyphallikon, Lekythion, 'iambischen Dimetron', in dieser Abfolge oder in der umgekehrten. Solche Langverse waren von alters her geläufig, in den daktylepitritischen Strophen sind sie zu größeren Gebilden vereinigt und, das ist das Wichtigste, der ihnen ursprünglich fremden ionischen Messung unterworfen worden. Dieser Ionisierungsprozeß hat zunächst die Auswahl des Gliedes bestimmt, ungeeignete ausgeschieden, minder geeignete (wie das Ithyphallikon) zurückgedrängt. Er hat ferner die übernommenen Glieder verändert, indem nunmehr in ziemlich weitem Umfang ein 6-zeitiges Metron mit einem andern 6-zeitigen tauschen konnte“. Tłumaczenie: P. Stępień.

mamy tu zatem do czynienia z anakruzą). Daktyle takie można odróżnić od podobnych do nich anapestów przede wszystkim na podstawie tego, że anapesty są z reguły zbudowane $\kappa\alpha\tau\grave{\alpha}$ μέτρον, a koniec każdego metrum niemal zawsze zbiega się z końcem słowa¹³⁰. W daktylach natomiast koniec słowa przypada pod koniec pozornego metrum anapestycznego tylko okazjonalnie¹³¹; nie dopuszczają one również rozwiązania princeps¹³², co często zdarza się w metrach anapestycznych¹³³. Daktyle takie mogą zaczynać się dwiema krótkimi¹³⁴ (υ υ – υ υ –...) lub jedną długą (– – υ υ –...). Sporadycznie u Symonidesa i Bakchylidesa spotykamy w tym miejscu także jedną krótką (υ – υ υ –...)¹³⁵. Ta właśnie klasa wznoszących się daktyli pojawia się, zdaniem Fraenkla, w daktyloepitrytach, w których sekwencje daktyliczne (opadające i wstępujące) łączą się z trochejami. Metra trocheiczne, w przeciwieństwie do daktyli, mogą rozwiązywać swoją princeps¹³⁶ (jest to, wedle Fraenkla, argument przemawiający przeciwko jońskiej analizie epitrytów, proponowanej m.in. przez Blassa), daktyle z kolei sporadycznie mogą ściągać swoje (elementum) biceps¹³⁷. Według Fraenkla, metra jambiczne przeniknęły do daktyloepitrytów dopiero w późniejszych tragediach¹³⁸, podczas gdy struktury przejęte przez Symonidesa czy Pindara zawierały wyłącznie wznoszące się trocheje. Trocheje takie powstały wskutek analogii do sekwencji daktylicznych, z którymi łączyły się w obrębie kolonów mieszanych. Stopniowo serie trocheiczne kolonów mieszanych rozszerzały się, aż do wyodrębnienia się dłuższych serii rosnących epitrytów¹³⁹. Epitryty są zatem tylko znormalizowanymi trochejami, tzn. takimi trochejami, w których anceps zazwyczaj realizowane jest jako sylaba ciężka, być może dlatego, by zachować przeciwwagę dla licznych krótkich elementów¹⁴⁰ w daktylach, gdzie kontrakcja zachodziła sporadycznie. Mimo że anceps¹⁴¹ w seriach epitrytycznych ma przeważnie długi iloczas, jego długość nie jest bynajmniej obowiązkowa, na co wskazuje praktyka metryczna Pindara i Bakchylidesa. Sporadycznie wśród serii daktylicznych można znaleźć ukryte enopliosy. Jest ich jednak, zdaniem Fraenkla, zbyt mało, by na ich przykładzie dowodzić, iż daktyloepitryty są zjonizowanymi enopliosami¹⁴².

¹³⁰ FRAENKEL 1917–1918, s. 163.

¹³¹ Ibidem.

¹³² „Der Länge“ (ibidem, s. 178), „Hebung“ (ibidem, s. 344).

¹³³ Ibidem, s. 178.

¹³⁴ Sylabami lub elementami: „Doppelkürze“ (ibidem, s. 164).

¹³⁵ Ibidem.

¹³⁶ „Hebung“ (ibidem, s. 344).

¹³⁷ Dosł.: „Zweisilbige [dwusylabowa] Senkung“ (ibidem).

¹³⁸ Ibidem, s. 352.

¹³⁹ Ibidem, s. 344.

¹⁴⁰ Dosł.: „Kurzen Senkungen“ (ibidem, s. 345).

¹⁴¹ Dosł.: „Senkung“ (ibidem).

¹⁴² Ibidem.

x. Notacja Maasa i jej modyfikacje

Oryginalny sposób zapisu daktyloepitrytów zaproponował Paul Maas¹⁴³. Uznał on, że w ramach tego metrum dają się wyodrębnić dwie główne sekwencje: $- \cup -$, którą oznaczył symbolem e , oraz $- \cup \cup - \cup \cup -$, którą oznaczył symbolem D (symbole te nawiązują do zaproponowanej przez Rossbacha i Westphala nazwy metrum: „daktyloepitryty”). Pomiedzy sekwencjami tymi zazwyczaj występuje również elementum anceps, zwykle realizowane jako ciężka sylaba. Podobne anceps często poprzedza pierwszą sekwencję lub następuje po ostatniej sekwencji periodu. Często występujące połączenie $- \cup - \bar{x} - \cup -$ oznaczył Maas symbolem E . Rzadziej pojawiające się elementy $- \cup \cup -$ i $\cup \cup -$ notowane są odpowiednio symbolami: d^1 oraz d^2 . Sporadycznie występują także $- -$ oraz $\cup -$ lub ferekratej, nieoznaczane już żadnym nowym symbolem. Oto strofa pierwszej ody pytyjskiej Pindara w zapisie Maasa¹⁴⁴:

str. A', w. 1–6 S.-M.

1	Χρυσέα φόρμιγξ, Ἀπόλλωνος καὶ ἰοπλοκάμων	$E - D \parallel$
2	σύνδικον Μοισᾶν κτέανον· τᾶς ἀκούει μὲν βάσις ἀγλαΐας ἀρχά,	$e - d^1 e -$ $D sp \parallel$
3	πείθονται δ' αἰδοὶ σάμασιν	$sp E \parallel$
4	ἀγησιχόρων ὁπότεν προοιμίω ἀμβολὰς τεύχης ἐλελιζόμενα.	$- D \asymp e$ $e - D \mid$
5	καὶ τὸν αἰχματὰν κεραυνὸν σβεννύεις	$E - e \parallel$
6	αἰενάου πυρός. εὔδει δ' ἀνὰ σκά- πτω Διὸς αἰετός, ὥκεϊ- αν πτέρυγ' ἀμφοτέρωθεν χαλάξαις	$D e -$ $D -$ $D e - \parallel \parallel$

Niewątpliwą zaletą notacji Maasa jest fakt, iż zwalnia ona od konieczności wyznaczania granic kolonów, dlatego też zaakceptowana została, z pewnymi formalnymi lub teoretycznymi zmianami, przez wielu badaczy. Najbardziej chyba entuzjastycznie przyjęła ją Dale, która uznała, że notacja ta jest czymś więcej niż tylko dogodną metodą zapisu: odzwierciedla to, co, według Dale, jest prawdziwą zasadą wszelkiej periodycznej kom-

¹⁴³ Zob. MAAS 1972, s. 40 n., § 55 (oryginalna niemiecka wersja *Griechische Metrik* ukazała się w 1923 r.).

¹⁴⁴ Ibidem, s. 41, § 55, gdzie zamieszczono sam schemat metryczny. Dla wygody czytelnika podaję strofę A' tej pieśni Pindara według wydania Snella-Maehlera.

pozycji metrycznej¹⁴⁵ (jednocześnie badaczka podkreśliła jednak, że sam Maas odrzuca tak szerokie, interpretacyjne stosowanie swej notacji, przyjmując ją wyłącznie do celów deskrypcyjnych¹⁴⁶). Wychodząc z tego założenia, Dale stworzyła, na wzór notacji Maasa, nowy sposób opisu wszelkich, nie tylko daktyloepitrytycznych, metrów liryki chóralnej, operujący dwoma symbolami: *s* (*single-short*) = – ∪ – oraz *d* (*double-short*) = – ∪ ∪ –. Wzdłużenie sekwencji jest zaznaczane przez powtórzenie danego symbolu, np. – ∪ ∪ – ∪ ∪ – notowane jest jako *dd* (środkowy element długi jest wspólny obu jednostkom *d*). Jeżeli dane jednostki nie łączą się z sobą (tzn. nie mają wspólnego długiego elementu) i brak pomiędzy nimi elementu anceps, zaznaczane jest to pionową linią w indeksie górnym, np. – ∪ – – ∪ – (*s*¹*s*). Sekwencja zaczynająca się wznosząco albo poprzedzana jest anceps, np. ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (∞*dd*), albo otrzymuje znak akfaliczności, np. ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (∧*dddd*)¹⁴⁷. Sposób korzystania z notacji Maasa podlega u Dale stopniowej modyfikacji. Początkowo badaczka ta nie wprowadzała żadnych zmian¹⁴⁸. Później – w serii artykułów, w których opisała nową, opracowaną przez siebie notację¹⁴⁹ – zachowała notację Maasa do opisu daktyloepitrytów, odrzuciła jednak zarówno symbol *E* (ze względu na ewentualne problemy z opisem takiej np. sekwencji, jak: – ∪ – ∞ – ∪ – ∞ – ∪ – (∞), którą można przedstawić albo jako *E* ∞ *e* (∞), albo jako *e* ∞ *E* (∞)¹⁵⁰), jak i symbol *d*, który pokrywa się z symbolem jej własnej notacji¹⁵¹. W końcu w roku 1971, w przedstawieniu metrycznych analiz daktyloepitrytycznych partii chóru w tragediach, zrezygnowała zupełnie z notacji Maasa na korzyść notacji opracowanej przez siebie, np. [Aesch.] *PV* 527–535 ~ 536–544¹⁵²:

527 μηδ'άμ' ὁ πάντα νέμων

537 ἦδ' ὅτι θαρσαλέαις

– ∪ ∪ – ∪ ∪ –

hem

dd

¹⁴⁵ DALE 1950, s. 145.

¹⁴⁶ Ibidem, przyp. 1.

¹⁴⁷ Pomijam tutaj bardziej szczegółowe omówienie wszystkich modyfikacji symboli *s* oraz *d*, które czytelnik znajdzie u DALE (1951a, s. 21) lub u DANIELEWICZA (1994, s. 25 nn.).

¹⁴⁸ Por. DALE²1968 (pierwsze wydanie: 1948), s. 178 nn.

¹⁴⁹ DALE 1950; 1951a, b.

¹⁵⁰ DALE 1950, s. 144, przyp. 2.

¹⁵¹ Por. opis *Nem.* I, ep. 1–4 (ep. Γ', w. 51–54 S.-M.) (DALE 1950, s. 146):

1 ταχὺ δὲ Καδεμίον ἀγοὶ χαλκείῳ σὺν ὄπλοις ἔδραμον
ἀθροῖοι, ∪ ∪ ∪ – ∞ *e* – *D*

2 ἐν χειρὶ δ' Ἀμφιτρώων κολεοῦ γυμνὸν τινάσσων <φάσσαν>
e *D* ∪ ∪ – – *e* – *e*

3 ἴκετ', ὀξεῖαις ἀνίαισι τυπεῖς. τὸ γὰρ οἰκεῖον πιέζει πάνθ' ὁμῶς
e – *D* ∪ ∪ – – *e* – *e*

4 εὐθὺς δ' ἀπήμων κραδίᾳ κάδος ἀμφ' ἀλλότριον.
– *e* – ∪ ∪ – *e* – *e*.

Por. zapis schematu tej samej epody w wydaniu Snella-Maehlera: ¹⁾ ∞ *E* – *D* | *e* || ²⁾ *D* | *d*² | – *E* || ³⁾ *e* – *D*² – *E* || ⁴⁾ – *e* *d*¹ (vel potius – *e* – | *d*²) | *E* ||.

¹⁵² DALE 1971, s. 10. W celu zachowania jednolitej zasady w obrębie niniejszej pracy zmieniam pojawiające się u Dale ∞ na ∅ oraz ∅ na ∞. Dolny iloczyn znaku ∅ lub ∞ odpowiada tutaj strofie, górny antystrofie.

- Notację Dale przejęli m.in. Pavese¹⁵³ oraz Sicking i Raalte¹⁵⁴. Pavese łączy niejako notację Maasa i Dale, pozostawiając symbol *D* na oznaczenie sekwencji – ◡ ◡ – ◡ ◡ –, porzucając jednak symbol *e* na korzyść *s*. Badacz ten zauważa, że *e* fałszywie określa mianem epitrytu sekwencję (◡) – ◡ – (◡), podczas gdy dla metryków antycznych epitryt był równoznaczny z metrum o formie – ◡ ◡ –¹⁵⁵ lub o formie ◡ ◡ –¹⁵⁶. Ponadto, symbol *s* może opisywać wszelkie sekwencje z pojedynczym krótkim elementem, a epitryt jest tylko jedną z możliwych ich realizacji¹⁵⁷. Drugi argument jest tutaj o tyle istotny, że Pavese, podobnie jak Dale, nie ogranicza stosowania tej notacji do daktyloepitrytów, lecz uznaje ją za przydatną do opisu wszelkich sekwencji heterogenicznych, niedających się analizować *per metra*. Sicking i Raalte stosują niemal niezmienioną notację Dale do opisu zarówno daktyloepitrytów, jak i innych metrów poezji greckiej, łącznie z metrami stychicznymi¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Bardziej szczegółowe informacje na temat argumentacji Pavesego oraz Sickinga i Raalte za przyjęciem notacji Dale oraz opis dokonanych przez badaczy zmian wraz z uwagami krytycznymi znajdują się u DANIELEWICZA (1994, s. 27).

Przyjmujący notację Maasa West¹⁵⁹ również poddaje ją pewnym modyfikacjom: zamiast Dd^2 na oznaczenie sekwencji $- \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup -$ używa on symbolu D^2 ; analogicznie w zamian Dd^2d^2 ($- \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup -$) stosuje symbol D^3 , a zamiast $E \simeq e$ ($- \cup - - - \cup - \simeq - \cup -$) symbol E^2 . Chociaż uczony ten nie podziela opinii Dale, uznając, że notacja ta jest zaledwie dogodną metodą deskrypcyjną, a nie analizą „etymologiczną”¹⁶⁰, to jednak symbole Maasa stosuje dosyć szeroko, również do opisu struktur epodycznych Archilocha¹⁶¹ czy budowy heksametru daktylicznego¹⁶².

Spośród wszystkich symboli zaproponowanych przez Maasa najmniej przychylności wśród badaczy zyskał element E , który, oprócz Dale, odrzucają m.in. Raven¹⁶³ i Parker¹⁶⁴. Oto przykładowy opis Parker dla strofy i antystrofy parodosu *Os* Arystofanesa (273–280 ~ 281–289 + 290)¹⁶⁵:

273–274	τί ποτ' οὐ πρὸ θυρῶν φαίνεται ἄρ' ἡμῖν ὁ γέρων οὐδ' ὑπακούει	
281a–281b	τάχα δ' ἂν διὰ τὸν χθεσινὸν ἄνθρωπον, ὃς ἡμᾶς †διεδύετ'†	
	$\cup \cup - \cup \cup - - \cup \cup - - \cup \cup - - \cup \cup - \simeq$	$ion^{sync} + 4ion$
275a	μῶν ἀπολώλεκε τὰς	
282	ἐξαπατῶν καὶ λέγων	
	$- \cup \cup - \cup \cup -$	$+ D = cho cr (de)$
275a	ἐμβάδας ἢ προσέκοψ' ἐν	
282	ὡς φιλαθήναιος ἦν καὶ	
	$- \cup \cup - \cup \cup - -$	$+ D - = cho tr (de-)$
275b	τῷ σκότῳ τὸν δάκτυλόν που,	
283a	τὰν Σάμῳ πρῶτος κατεῖποι,	
	$- \cup - - - \cup - - ^H$	$+ e - e -$
276a	εἴτ' ἐφλέγμηνεν αὐτοῦ	
283b	διὰ τοῦτ' ὀδυνηθεῖς	
	$\simeq \cup - \simeq \cup - -$	$ee - = dym ion^{sync}$

¹⁵⁹ WEST 1982a, s. 70.

¹⁶⁰ Ibidem.

¹⁶¹ Por. ibidem, s. 43 oraz WEST²1998, s. 1.

¹⁶² WEST 1982a, s. 35.

¹⁶³ Zob. RAVEN 1962, s. 51.

¹⁶⁴ Zob. np. PARKER 1997.

¹⁶⁵ Ibidem, s. 216 n., lecz tam pomyłka w ogólnym wskazaniu zakresu responsji: 275–290 ~ 298–313 zamiast podanej powyżej. Podział na linie podaję za Parker (a zatem inaczej niż w wydaniu, za którym cytuję to miejsce: MACDOWELL 1971). Ponownie dolny iloczas znaku $\cup$ lub $\simeq$ odpowiada tutaj strofie, górny natomiast antystrofie.

276b	τὸ σφυρὸν γέροντος ὄντος	
284	εἴτ' ἴσως κείται πυρέττων.	
	- υ - υ - υ - -	$e \cup e -$
277a	καὶ τάχ' ἄν βουβωνιώη.	
285	ἔστι γὰρ τοιοῦτος ἀνὴρ.	
	- υ - - - υ - - ^H	$e - e -$
277b	ἦ μὴν πολὺ δριμύτατός γ' ἦν τῶν παρ' ἡμῖν,	
286	ἄλλ', ὦγάθ', ἀνίστασο, μῆδ' οὕτω σεαυτὸν	
	- - υ υ - υ υ - - - υ - υ	$- D - e \cup$
278–279a	καὶ μόνος οὐκ ἀνεπείθετ', ἀλλ' ὁπότε ἀντιβολοίη	
287–288a	ἔσθιε, μῆδ' ἀγανάκτει. καὶ γὰρ ἀνὴρ παχὺς ἦκει	
	- υ υ - υ υ - υ - υ υ - υ υ - -	$D \cup D -$
279b	τις, κάτω κύπτων ἄν οὕτω	
288b	τῶν προδόντων τὰπὶ Θράκης.	
	- υ - - - υ - -	$+ e - e -$
280	”λίθον ἔψεισ” ἔλεγεν.	
289	ὄν ὅπως ἐγχυτρίεις.	
	υ υ - - - υ υ -	$dym ion^{cat}$
290	ὑπαγ', ὦ παῖ, ὑπαγε.	
	υ υ - - - υ υ υ	$dym ion^{cat}$

Ciekawe są sposoby interpretacji przez badaczy elementu anceps, pojawiającego się w notacji Maasa pomiędzy elementami *e* oraz *D*. Sam Maas określił ten element jako występujący (podaję w tłumaczeniu Lloyda-Jonesa) “between the groups formed by these”¹⁶⁶ (*e* oraz *D*), co Snell oddał łacińskim terminem „anceps interpositum”¹⁶⁷. Oba wyrażenia podkreślają wyseparowanie anceps, pojawianie się go niejako *extra metrum*. Dale oddała sformułowanie Maasa angielskim terminem „link-anceps”¹⁶⁸, mamy tutaj zatem podkreśloną rolę spoiwa, jaką odgrywa anceps. Parker, która przejęła pojęcie Dale, mówi wprost, że anceps jest spoiną (*link*), przynależną nie bardziej do jednego niż do drugiego

¹⁶⁶ MASS 1972, § 55.

¹⁶⁷ Zob. np. SNELL – MAEHLER ¹⁰1970, s. XXIV.

¹⁶⁸ Por. np. DALE ²1968, s. 188.

elementu¹⁶⁹. Podejście takie wywołane jest niepewnością co do kierunku przyłączania *anceps*, co z kolei utrudnia wyodrębnianie kolonów w ramach daktyloepitrytów¹⁷⁰.

Wspominałam już o różnicy ocen badaczy w kwestii natury notacji Maasa: czysto deskrypcyjny sposób przedstawienia schematu metrycznego czy rzeczywista reguła kompozycyjna, którą mogli się kierować poeci greccy? Bez względu jednak na odpowiedź udzielaną na to pytanie, wielu metryków posługujących się notacją Maasa nie rezygnuje z określania natury daktyloepitrytów za pomocą tradycyjnej nomenklatury. Pomijając stwierdzenia o charakterze ogólnym (np. takie jak Westa, który uznaje, iż metrum to jest kombinacją kolonów daktylicznych z trocheicznymi¹⁷¹), często obok notacji Maasa znajdujemy wprost wskazane i nazwane człony metryczne. Np. w podanej wcześniej analizie Dale pojawia się *hemiepes*, *dymetr epitrytyczny* i *ityfallik*; podobnie u Westa w analizie fragmentu 581 *PMG* Symonidesa, gdzie pojawia się *reizianum*, *ityfallik*, *dymetr trocheiczny* i *pentemimer*¹⁷². Czasami pewne cechy zapisu notacją Maasa łączą się z analizą w obrębie tradycyjnej kolometrii, tworząc istne hybrydy. Np. Pavese, mimo iż uznaje, że *anceps interpositum* należy *de facto* albo do sekwencji poprzedzającej, albo do sekwencji następującej (rzadko natomiast jest częścią obu)¹⁷³, podaje taką oto analizę kolometryczną ‘*Thebaidy*’ Stezychora¹⁷⁴ (oprócz schematu metrycznego przedstawionego za pomocą tradycyjnych znaków: –, ∪, ≍ itd., oraz zapisu notacją Maasa)¹⁷⁵:

ΣΤΡ

¹⁾ *hex* || ²⁾ *hem* : × *tr* || ³⁾ *hex* || ⁴⁾ *hem* | ⁵⁾ × *hem* : × : *tr* || ⁶⁾ *hem* | ⁷⁾ × *tr tr* |||

ΕΠ

¹⁾ *hem* | ²⁾ ∪ *hem* | ∪ *tr* || ³⁾ *tr tr* || ⁴⁾ *hex* || ⁵⁾ × *tr* || ⁶⁾ *hex* || ⁷⁾ – – *tr* |||

Niebezpieczne zatem wydają się zarzuty, jakie notacji Maasa stawia Palumbo Stracca¹⁷⁶, pisząc, że przypomina ona analizę Plotiusa Sacerdosa dla sekwencji ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ (sylaba + penthemimeres daktyliczne + sylaba). Podobnie sądzi Gentili, który zaznacza, że elementy *D*, *d*¹, *d*², *E* oraz *e* oznaczają prawdziwe sekwencje metryczne: *hemiepes*, *chorijamb*, stopę *anapestyczną*, podwójny *epitryt* z *kataleksą* oraz *kretyk*. Jaki sens ma – pyta Gentili – następujący opis pierwszej linii strofy dziesiątej ody *nemejskiej* Pindara: ∪ ∪ – ∪ ∪ *e* ≍ *e* – *D* ||¹⁷⁷? Przecież sekwencja ∪ ∪ – ∪ ∪ nie ma – jak

¹⁶⁹ Por. PARKER 1958b, s. 14 n.

¹⁷⁰ Por. PARKER 1996, s. 973 n. i 1997, s. 86.

¹⁷¹ Por. WEST 1973a, s. 182.

¹⁷² Zob. rozdz. I ix.

¹⁷³ PAVESE 1978, s. 69.

¹⁷⁴ Tekst i schemat metryczny – zob. rozdz. I vi.

¹⁷⁵ Zob. PAVESE 1978, s. 68 i 1997, s. 260. Przedstawiona tu analiza opiera się na różniących się nieznacznie opracowaniach w obu publikacjach.

¹⁷⁶ PALUMBO STRACCA 1977, s. 38.

¹⁷⁷ Taki zapis stosują Snell i Maehler.

twierdzi – najmniejszego sensu¹⁷⁸. Zarzuty Gentilego nie byłyby, moim zdaniem, zbyt istotne, gdyby notacja Maasa pozostawała czysto deskrypcyjnym opisem, zastępującym tradycyjny schemat w ramach krótkich i długich elementów. Pomijając bowiem sporadyczne nieregularności metryczne, których notacja ta nie jest w stanie przedstawić, ma ona tę zaletę, że zajmuje o wiele mniej miejsca, a zatem pozwala na szybki zapis pojawiających się sekwencji, a równocześnie umożliwia czytelnikowi umiającemu się nią posługiwać szybkie uchwycenie rytmu danej pieśni. Zalety te jednak tracą na znaczeniu, gdy poszczególne symbole odnoszą (lub choćby potencjalnie mogą odnosić) odbiorcę do realnych kolumn metrycznych (tak przecież, wbrew zastrzeżeniom teoretycznym, dzieje się w przedstawionej analizie Pavese). Czytelnik nieznający się na metryce rzeczywiście może w takim wypadku odnieść wrażenie, że pojawiająca się w zapisie notacją Maasa sekwencja $\cup \cup - \cup \cup$ w pierwszej linii strofy dziesiątej ody nemejskiej Pindara stanowi samodzielną jednostkę metryczną. Moje duże zastrzeżenia budzi również fakt, że często trudno ustalić, w jakim celu (interpretacyjnym czy wyłącznie deskrypcyjnym) dany autor posługuje się notacją Maasa. Np. u Haslama zazwyczaj znajdujemy schematy metryczne prezentowane za pomocą tradycyjnych znaków długości i krótkości. Jednak fragmenty *Heleny* zyskują wyłącznie opis w ramach notacji Maasa¹⁷⁹, a zachowane fragmenty *Oresteï* przedstawiane są w jeden lub drugi sposób, raz na oba sposoby, a raz wprost wskazane są stopy anapestyczne. Fr. 210 ~ 212 *PMGF* opisane są za pomocą notacji Maasa. We fr. 211 *PMGF* pierwsza linijka opisana jest symbolem Maasa, druga natomiast tradycyjnymi symbolami krótkich i długich elementów (tu jeszcze ewentualnie można zrozumieć trudność opisu metodą Maasa), podczas gdy opis fr. 219 *PMGF* odwrotnie: zaczyna się krótkimi i długimi, by w połowie pierwszej linii przejść w notację Maasa. Z kolei fr. 217 *PMGF* w pierwszej linii zyskuje schemat złożony z symboli krótkich i długich elementów (w nawiasie dodatkowo notację Maasa – interpretacja?), druga linia zaś opisana jest jako „7 anaps” (= 7 stóp anapestycznych)¹⁸⁰.

xi. Irigoin

Francuski badacz Irigoin w swej interpretacji metrum daktyloepitrytycznego w dużym stopniu nawiązuje do analizy zaproponowanej wcześniej przez Masqueraya. Niektóre jednak propozycje Irigoina są dosyć oryginalne i, podobnie jak hipotezy Fraenkla, wzbudziły duże zainteresowanie badaczy, dlatego też analizie teorii tego uczonego poświęć nieco więcej uwagi. Według Irigoina, daktyloepitryty składają się w rzeczywistości

¹⁷⁸ GENTILI 1978, s. 21 n. Por. GENTILI – GIANNINI 1977, s. 16 n. (= 1996, s. 20); zob. też krytykę Gentilego i Bruny Palumbo Stracca przedstawioną na s. 63 (niniejszej pracy) oraz ZUNTZ 1984, s. 70.

¹⁷⁹ HASLAM 1974, s. 43.

¹⁸⁰ Ibidem, s. 41.

z dwóch rodzajów rytmu: wstępującego (sekwencje anapestyczno-jambiczne) oraz zstępującego (sekwencje daktyliczno-trocheiczne). Podstawowy¹⁸¹ repertuar kolonów to:

- enoplios: $\asymp - \cup \cup - \cup \cup - \asymp$
- prozodiak: $\asymp - \cup \cup - \cup \cup -$
- hemiepes: $- \cup \cup - \cup \cup -$
- hemiepes femininum: $- \cup \cup - \cup \cup - \asymp$
- rufulianum: $\asymp - \cup - \asymp$
- kretyk: $- \cup -$

oraz monometry, dymetry, trymetry i tetrametry trocheiczne lub jambiczne, mogące przybierać formę akefaliczną i/lub katalektyczną, akatalektyczną albo hypermetryczną¹⁸². Granicę pomiędzy kolonami wyznacza, według Irigoina, nie przeważający koniec słowa, jak twierdzi większość badaczy¹⁸³, lecz mostek, czyli miejsce, w którym koniec słowa jest szczególnie unikany¹⁸⁴. Zmiana rytmu z wstępującego na zstępujący lub *vice versa* następuje zarówno na granicy periodów, jak i wewnątrz periodu. W *Recherches sur les mètres de la lyrique chorale grecque*¹⁸⁵ czytamy, że zwrot rytmu w obrębie periodu dokonuje się za pomocą czterech elementów rytmicznych: kretyka, rufulianum, hemiepes i enoplios. Np. w sekwencji $- \cup \cup - \cup \cup - - , - \cup - , - - \cup \cup - \cup \cup -$ zmiana dokonuje się za pomocą kretyka, a konkretnie jego lekkiej sylaby, która stanowi centrum periodu, mającego na początku rytm zstępujący, na końcu zaś wstępujący. Każdy z czterech wymienionych elementów (*cr*, *ruful*, *hem*, *enopl*)¹⁸⁶ cechuje się retrogradacją rytmiczną. Kretyk i enoplios mają retrogradację ze wspólnym punktem centralnym:

W pewnym sensie pozwala to kretykowi na zapewnienie miejsca i dla trocheja, i dla jambu, a enopliosowi na pomieszczenie zarówno dypodii anapestycznej, jak i dypodii daktylicznej. Z kolei w rufulianum oraz hemiepes jest to retrogradacja z wartością centralną poza metrum¹⁸⁷. Pozwala ona w pewnym sensie na to, by rufulianum zawierało w sobie jamb i trochej, hemiepes zaś stopę daktyliczną i anapestyczną:

¹⁸¹ Pomijam tu rzadziej występujące sekwencje.

¹⁸² Tzn. przedłużoną na końcu o jeden element (= hyperkataleksa).

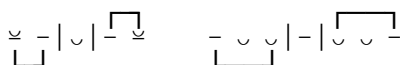
¹⁸³ Pomijam sytuację *dovetailing* (por. analizę Nagya dalej).

¹⁸⁴ Por. IRIGOIN 1953, s. 16. W kwestii krytyki tego stanowiska por. np.: PARKER 1958b, s. 14 nn.; 1970, s. 52 n.; GENTILI – GIANNINI 1977, s. 17 n. (= 1996, s. 21); o nieprzydatności dla daktyloepitrytów Stezychora: PALUMBO STRACCA 1977, s. 38 n.; HASLAM 1978, s. 55.

¹⁸⁵ IRIGOIN 1953, s. 42 nn.

¹⁸⁶ Chociaż sam Irigoin nie stosuje skrótów, dla wygody wprowadzam tu skrót (*ruful*) dla niestosowanej przeze mnie nazwy „rufulianum” (= pentemimer).

¹⁸⁷ Według IRIGOIN, wartość centralna poza metrum jest, z punktu widzenia muzyki, wartością centralną wspólną, metrycznie jednak podział wydaje się słuszny (1953, s. 44, przyp. 1). Hipoteza ta nieodparcie przypomina, moim zdaniem, koncepcję *anceps interpositum* (*link-anceps*) w notacji Maasa i myślę, że mogą się do niej stosować te same zarzuty, dotyczące elementu stojącego niejako *extra metrum*, które dotknęły notacji Maasa.

Wewnątrzwersowa zmiana rytmu z zstępującego na wstępujący dokonuje się za pomocą hemiepes lub kretyka (np. Pind. *Olymp.* III, ep. 4–5 Sch.¹⁸⁸ (= ep. 4 S.-M.): – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –, – ∪ –, – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –)¹⁸⁹, natomiast z wstępującego na zstępujący za pomocą rufulianum lub enoplios¹⁹⁰ (np. Pind. *Isth.* I, ep. 1 Sch. (= S.-M.): – – ∪ –, – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –, – ∪ –)¹⁹¹. Możliwa jest również dwukrotna zmiana rytmu w obrębie tego samego periodu, jeżeli po hemiepes lub kretyku występuje enoplios lub rufulianum albo też po enopliosie lub rufulianum pojawia się hemiepes lub kretyk¹⁹² (np. Bacchyl. IX, str. 4–5 S.-M.: – ∪ – –, – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, – – ∪ – –, – ∪ –)¹⁹³. Jeżeli rufulianum lub enoplios umieszczone są na początku albo na końcu periodu, ich rytm jest nadal dwuwartościowy (zmienny). Jeżeli natomiast w miejscach tych stoją kretyk lub hemiepes, ich rytm nie może być z pewnością określony. Należy zatem ignorować dokładną wartość ich sylaby początkowej, gdy znajdują się na początku periodu, lub końcowej, gdy znajdują się na jego końcu. Jeżeli pierwsza sylaba kretyka lub hemiepes zostanie wzdłużona¹⁹⁴, tracą one swe właściwości retrogradacyjne i należy je uznać odpowiednio za dypodię jambiczną i prozodiak, jeżeli zaś ostatnia – za dypodię trocheiczną i hemiepes femininum. Brak muzyki często uniemożliwia pewne określenie rytmu jako wstępującego lub zstępującego¹⁹⁵. Jednakże nie tylko cztery wymienione kolony nie mają, według Irigoina, jednoznacznie określonego rytmu – również wartość prozodiaka i hemiepes femininum zmienia się w zależności od kontekstu metrycznego, w jakim dane kolony się znajdują. Prozodiak zatem może być równoznaczny z katalektycznym enopliosem lub trypodią anapestyczną; hemiepes femininum natomiast z akefalicznym enopliosem lub trypodią daktyliczną¹⁹⁶.

Przytoczona analiza, zawarta w *Recherches sur les mètres...*, nie znajduje już pełnego odzwierciedlenia w interpretacjach metrycznych pieśni Bakchylidesa, wydanych przez Irigoina czterdzieści lat później¹⁹⁷. Przede wszystkim retrogradacja zostaje zawężona do zmiany rytmu z wstępującego na zstępujący i to wyłącznie za pośrednictwem enopliosia. Nie spotykamy także podwójnej zmiany rytmu w obrębie periodu. Rufulianum pojawia się tylko sporadycznie, a hemiepes, które zostaje dookreślone jako masculinum, jest każdo-

¹⁸⁸ Numeracja wersów według drugiego wydania Schroedera (O. SCHROEDER: *Pindari carmina*. Ed. maior. Lipsiae 1923).

¹⁸⁹ IRIGOIN 1953, s. 24.

¹⁹⁰ Ibidem, s. 47.

¹⁹¹ Ibidem, s. 22.

¹⁹² Ibidem, s. 48.

¹⁹³ Ibidem, s. 27.

¹⁹⁴ Określenie dosyć nieprecyzyjne. Chodzi tutaj nie o wzdłużenie sylaby, lecz o wzdłużenie danego elementu retrogradacyjnego (kretyka lub hemiepes) o dodatkową sylabę.

¹⁹⁵ IRIGOIN 1953, s. 44.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 18.

¹⁹⁷ IRIGOIN 1993. Niestety, zmiany te, o ile mi wiadomo, nie zostały nigdzie wyjaśnione czy uzasadnione. O wielu z nich czytelnik dowiaduje się dopiero w wyniku drobiazgowej analizy kolometrii poszczególnych pieśni, która nie zgadza się z wcześniejszymi założeniami.

razowo równoznaczne z trypodią daktyliczną katalektyczną (traci zatem swój zmienny rytm na rzecz rytmu zstępującego). Przedstawiam tutaj analizę kolometryczną pierwszego, dziewiątego i jedenastego epinikionu Bakchylidesa w interpretacji Irigoina. Opis pieśni składa się z pięciu kolumn. Kolumna pierwsza (dla porównania) zawiera podział metryczny na linie i periody w wydaniach Snella i Maehlera. Kolumna druga przedstawia numerację wersów¹⁹⁸ wskazanych przez Irigoina, trzecia – jego interpretację kolometryczną, czwarta – wyliczone przez niego *temps marqués*¹⁹⁹ dla każdego wersu, granice periodów²⁰⁰ oraz łączną liczbę *temps marqués* dla każdego periodu. Ostatnia kolumna wskazuje na rytm (wstępujący, zstępujący lub wstępująco-zstępujący).

Bacchyl. Ep. I²⁰¹

ΣTP

¹ d ² ∽ D ∽ e	w. 1	an ²⁰² pros ²⁰³ ia	6 t. m.	r. wstępujący
³ D ∷ - D -	w. 2	hem ^{fem} ²⁰⁴ hem ^{fem}	6 t. m.	r. zstępujący
⁵ D ∷ - : e ∽ e	w. 3	hem ^{fem} 2tr _Λ	7 t. m.	r. zstępujący
⁷ - EE	w. 4	4ia ²⁰⁵	8 t. m.	r. wstępujący

ΕΠ

¹ D - D -	w. 1	hem ^{fem} hem ^{fem}	6 t. m.	r. zstępujący
³ e - D - D - ∷ E ∽	w. 2	tr hem ^{fem} hem ^{fem} 2tr	12 t. m.	r. zstępujący
⁶ D ∷ - ∷ E - e -	w. 3	hem ^{fem} 3tr	9 t. m.	r. zstępujący

Bacchyl. Ep. IX²⁰⁶

ΣTP

¹ e - D ∷ - E	w. 1	tr hem ^{fem} 2tr _Λ	9 t. m.	r. zstępujący
³ - D - e -	w. 2	enopl tr	6 t. m. 15	r. wstęp.-zstęp.

¹⁹⁸ W kwestii znaczenia terminu „wers” u Irigoina zob. dalej.

¹⁹⁹ *Temps marqué* = princeps.

²⁰⁰ W kwestii znaczenia terminu „period” u Irigoina zob. dalej.

²⁰¹ Kolometria: IRIGOIN 1993, s. 80–83.

²⁰² «Un anapeste – élément inhabituel, justifié ici par sa place en tête de la strophe» – ibidem, s. 81.

²⁰³ «Une tripodie anapestique (dite aussi prosodique)» – ibidem.

²⁰⁴ «Une tripodie dactylique (hémipèdes féminin)» – ibidem.

²⁰⁵ «Le v. 4, fait de quatre mètres iambiques, revient au rythme ascendant du vers initial, avec un accident, la disparition de la syllabe initiale du mètre, dans son troisième élément» – ibidem.

²⁰⁶ Kolometria: ibidem, s. 150 n. Analiza kolometryczna przedstawiona przez Irigoina dla epinikionu pierwszego i jedenastego jest bardzo szczegółowa. W przypadku epinikionu dziewiątego jednak, podobnie jak wielu innych utworów, badacz ten nie podaje nazw większości kolonów, ograniczając się do wizualnego rozdzielenia proponowanej przez siebie kolometrii w schematach metrycznych. Zabieg taki nie wydaje się wystarczający, ponieważ te same sekwencje są nieraz analizowane przez Irigoina odmiennie. Biorąc jednak pod uwagę sekwencje paralelne w innych pieśniach oraz liczbę przyznanych przez Irigoina *temps marqués*, jestem skłonna uznać, że podana kolometria jest właściwa.

⁴ $e - D - $	w. 3	<i>tr hem^{fem}</i>	5 t. m.	r. zstępujący
⁵ $E $	w. 4	<i>2tr_Λ</i>	4 t. m.	r. zstępujący
⁶ $- D - $	w. 5	<i>enopl</i>	4 t. m. 13	r. wstępujący
⁷ $E $	w. 6	<i>2tr_Λ</i>	4 t. m.	r. zstępujący
⁸ $- E - $	w. 7	<i>ruful tr</i>	5 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
⁹ $E - e - $	w. 8	<i>3tr</i>	6 t. m. 15	r. zstępujący

EΠ

¹ $- e - D $	w. 1	<i>ia pros</i>	5 t. m.	r. wstępujący
² $e - D - e $	w. 2	<i>tr hem^{fem} tr_Λ</i>	7 t. m.	r. zstępujący
³ $- E - E $	w. 3	<i>2ia 2ia</i>	8 t. m. 15	r. wstępujący
⁵ $D \ddot{ : } - E $	w. 4	<i>hem^{fem} 2tr_Λ</i>	7 t. m.	r. zstępujący
⁷ $E - E - $	w. 5	<i>2tr 2tr</i>	8 t. m. 15	r. zstępujący

Bacchyl. Ep. XI²⁰⁷ΣTP²⁰⁸

¹ $- D : - \ddot{ : } E - $	w. 1	<i>enopl 2tr</i>	8 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
³ $- D \ddot{ : } e \asymp e - $	w. 2	<i>enopl_Λ 2tr²⁰⁹</i>	8 t. m. 16	r. wstęp.-zstęp.
⁵ $D $	w. 3	<i>hem^{masc}</i>	3 t. m.	r. zstępujący
⁶ $- D \ddot{ : } e - d^1 $	w. 4	<i>enopl_Λ tr</i>	8 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
<i>dyp da cat in (= eis)</i>				
<i>syll.</i>				
⁸ $- D $	w. 5	<i>enopl_Λ</i>	3 t. m.	r. wstępujący
⁹ $- D \asymp e - $	w. 6	<i>enopl tr</i>	6 t. m. 20	r. wstęp.-zstęp.
¹⁰ $- D \ddot{ : } - D $	w. 7	<i>enopl_Λ enopl_Λ</i>	6 t. m.	r. wstępujący
¹² $- D \ddot{ : } \asymp e - $	w. 8	<i>enopl tr</i>	6 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
¹³ $- D : - \ddot{ : } E - $	w. 9	<i>enopl 2tr</i>	8 t. m. 20	r. wstęp.-zstęp.

²⁰⁷ Kolometria: ibidem, s. 168–171. «Pour la triade entière le total des temps marqués est de 168 (56 + 56 + 56)» – ibidem, s. 170.

²⁰⁸ «La composition périodologique est donc de type proodique (ABB)» – ibidem, s. 169.

²⁰⁹ «Dans le v. 2, l'énoplios est catalectique, ce qui entraîne une syncope soulignée par une coupe fréquente (quatre fois sur six)» – ibidem.

ΕΠ²¹⁰

¹ – D	w. 1	<i>enopl</i> _Λ	3 t. m.	r. wstępujący
² – D ∪ e –	w. 2	<i>enopl tr</i>	6 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
³ D	w. 3	<i>hem^{masc}</i>	3 t. m.	r. zstępujący
⁴ – D ∷ E –	w. 4	<i>enopl</i> _Λ 2tr ²¹¹	8 t. m. 20	r. wstęp.-zstęp.
⁶ – D ∷ – E (∷)	w. 5	<i>enopl 2tr</i> _Λ	8 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
⁸ – D ∷ e	w. 6	<i>enopl tr</i> _Λ	6 t. m.	r. wstęp.-zstęp.
⁹ – D	w. 7	<i>enopl</i> _Λ	3 t. m.	r. wstępujący
¹⁰ – D	w. 8	<i>enopl</i> _Λ	3 t. m. 20	r. wstępujący
¹¹ E – e ∷	w. 9	3tr	6 t. m.	r. zstępujący
¹² D ∷ – D ∷ E –	w. 10	<i>hem^{fem} hem^{masc} 2tr</i> ²¹²	10 t. m. 16	r. zstępujący

Porównanie przytoczonych analiz z przedstawionymi w *Recherches sur les mètres...* wykazuje, że w swym wydaniu pieśni Bakchylidesa Irigoin zmienia nie tylko interpretacje kolometryczne niektórych periodów, ale nieraz przesuwą nawet granice periodów. Można by przypuszczać, że zjawisko to związane jest z nowym znaczeniem, jakie z czasem²¹³ Irigoin przypisał terminom „wers” oraz „period”. W *Recherches sur les mètres...* pojęcia te stosowane są w praktyce (z założenia) jako synonimy, choć we wstępie autor zaznacza teoretyczną różnicę pomiędzy wersem (= mały period), kończącym się pauzą (tzn. końcem słowa zbiegającym się z końcem ostatniego elementu rytmicznego), która często potwierdzona jest przez hiatus oraz końcową sylabę *indifferens*, a periodem (= period większy), równoważnikiem jednego dłuższego wersu lub kilku krótszych wersów, tworzących harmonię wyższego rzędu, którego granice trudno jednak definitywnie wskazać²¹⁴. Zarówno zatem terminologia, jak i praktyczne wyznaczanie granic periodów pokrywa się w tej pracy z analizą przedstawioną w wydaniach Snella i Maehlera. W roku 1967 *à propos d'un chœur des «Nuées» d'Aristophane* Irigoin nadał nowe znaczenie terminowi „wers”, oddzielił także znaczenia pojęć: „kolon”, „wers” i „period” w poezji śpiewanej od znaczenia tych samych terminów w poezji recytowanej. W poezji śpiewanej kolony w obrębie wersu pozostają w synafii prozodycznej i przeważnie również w synafii słownej. Koniec wersu jest zaznaczony przez stałą dierezę, ale bez wyczuwalnej pauzy: kolejne wersy są

²¹⁰ «Les périodes correspondent donc exactement à celles de la strophe, mais cette fois dans une composition de type triadique (BBA)» – ibidem.

²¹¹ «Une coupe soulignant deux fois sur trois la syncope entre les deux éléments (v. 4) comme au v. 2 de la strophe» – ibidem.

²¹² «Un hémipède féminin en synaphie avec un hémipède masculin qu'une coupe fréquente (deux fois sur trois), soulignant la syncope, sépare du dimètre trochaïque final» – ibidem.

²¹³ IRIGOIN 1967, s. 72 n.

²¹⁴ IRIGOIN 1953, s. 12.

więc w synafii prozodycznej (ani hiatus, ani anceps²¹⁵ nie są dopuszczane pod koniec wersu), jednak bez możliwości synafii słownej. Koniec periodu również charakteryzuje się stałą dierezą, w odróżnieniu jednak od końca wersu dopuszcza także anceps²¹⁶, hiatus i kataleksę ostatniego elementu. W poezji recytowanej natomiast odpowiednikami kolonów lirycznych są hemistichy wydzielone cezurą²¹⁷, wersów lirycznych – hemistichy wydzielone dierezą²¹⁸, a odpowiednikami periodów lirycznych są wersy (stichoi, linie)²¹⁹. Nie bez znaczenia może być fakt, że terminy te omawia Irigoín w kontekście partii chóru z komedii Arystofanesa. Być może właściwe ich zastosowanie odnosi się tylko do dramatu. Końcowe wnioski Irigoína wydają się jednak wykraczać poza aplikację do metrów tego tylko rodzaju literackiego. Takie też wrażenie odniosła Parker²²⁰, która zarazem błyskotliwie odsłoniła główny powód wprowadzenia tego nowego, niezgodnego z powszechnie stosowanym, znaczenia terminu „wers”: zdaje się ono służyć obronie dobrze znanej hipotezy Irigoína, zakładającej, że koniec słowa jest unikany pomiędzy kolonami²²¹. Interpretacje metryczne Irigoína zawarte w jego wydaniu pieśni Bakchylidesa nie potwierdzają jednak stosowania tam pojęć „wers” oraz „period” w znaczeniach podanych *à propos d'un chœur des «Nuées»*. Wersy często (lecz nie obowiązkowo) kończą się pauzą (hiatus: np. *Ep.* IX 9 (str. 1) (= 11 (str. 2) S.-M.), *brevis in longo*: np. *Ep.* I, 67 (str. 1) (= 140 (str. 2) S.-M.), *anceps iuxta anceps*: np. *Ep.* XI, str. 1–2 (= str. 2–3 S.-M.)), a zatem w sytuacji braku zakładanej synafii prozodycznej. Periody z kolei często są w synafii prozodycznej; ich granice wyznacza wyłącznie stała diereza, lecz nie pauza (np. *Ep.* IX, str. 2 (= str. 3 S.-M.)). Nieco światła na zakres znaczeniowy tych terminów w omawianym wydaniu pieśni Bakchylidesa może rzucić wypowiedź Irigoína przy okazji analizy metrycznej epinikionu dziewiątego: „Podczas gdy epoda prezentuje na końcu wersów (w. 1, 3 i 4 [Irigoína]) liczne synkopy, które utrzymują to, co byłoby periodologią przyjętą, sytuacja jest odmienna w strofie: wersy z końcową synkopą (w. 1, 4 i 6 [Irigoína]), podobnie jak wersy hypermetryczne (w. 2, 5 i 7 [Irigoína]), uzyskują regularność, jeśli się je ujmie w jednym ciągu rytmicznym, który ignoruje końce wersów, nawet wzmocnione przez

²¹⁵ Termin „anceps” użyty jest tutaj (IRIGOÍN 1967, s. 72 n.) dość niefortunnie, nie chodzi bowiem o to, że wers nie może mieć zakończenia pendant, czy też, używając innego określenia, nie może kończyć się elementem wolnym, lecz o to, że nie może on kończyć się *brevis in longo* lub, według innej nomenklatury, elementem *indifferens*.

²¹⁶ Por. przypis poprzedni.

²¹⁷ Tzn. wydzielone cezurą części wiersza stosowanego stylicznie, np. pentemimer (× – ∪ – ×) wyodrębniony cezurą penthemimeres w trymetrze jambicznym lub hemiepes (masculinum: – ∪ ∪ – ∪ ∪ – albo femininum: – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪) wydzielone cezurą męską lub żeńską w heksametrze daktylicznym (wyjaśnienie – A.Sz.).

²¹⁸ Tzn. wyodrębnione dierezą części wiersza stosowanego stylicznie, np. dymetr trocheiczny akatalektyczny (– ∪ – × – ∪ – ×) wydzielony stałą dierezą w tetrametrze trocheicznym katalektycznym (wyjaśnienie – A.Sz.).

²¹⁹ IRIGOÍN 1993, s. 72 n.

²²⁰ PARKER 1970, s. 53.

²²¹ Ibidem, s. 52.

hiatus lub sylabę *indifferens*²²². Z wypowiedzi tej można wnosić, że termin „wers” ma tutaj jednak konwencjonalne znaczenie (małego) periodu, a zatem pojęcie „period” miało-by znaczenie periodu większego. Przy takim założeniu należałoby więc uznać, że wersometria Irigoina (odmienna od proponowanej w wydaniach Snella i Maehlera) jest pewną propozycją, próbą znalezienia końca wersu tam, gdzie brak na to oczywistych dowodów w postaci *brevis in longo*, hiatu lub *anceps iuxta anceps*. Być może pewną rolę w ustalaniu granic wersów odgrywają tu *temps marqués*, które pomagają Irigoinowi w poszukiwaniu granic periodów większych. Metodę tę przejął badacz od Schroedera²²³. Strofa i epoda każdej pieśni badane są pod kątem liczby *temps marqués* w celu odkrycia stroficznej architektury ody i w związku z tym w celu określenia szczególnego charakteru danych triad, ekwilibrystyki strofy, jak nazywa to sam Irigoin²²⁴. Jak już wspomniałam, termin „*temps marqué*” wydaje się równoznaczny z *princeps* Westa²²⁵, jednak wyliczenia Irigoina zaskakują. Z *Recherches sur les mètres...*²²⁶ dowiadujemy się mianowicie, że metrum trocheiczne, metrum jambiczne oraz kretyk mają po dwa *temps marqués*, rufulianum, prozodiak, hemiepes oraz hemiepes femininum po trzy *temps marqués*, enoplios zaś ma ich aż cztery. Zaskakujące są, według mnie, wyliczenia dla rufulianum, któremu zwykle przyznaje się dwie *principes*, oraz dla enoplios, któremu zwykle przyznaje się ich trzy (w obu przypadkach elementy skrajne to przecież ancipitia: × – ∪ – ×, × – ∪ – ∪ – ∪ – ×). Dalej dowiadujemy się, że kretyk, rufulianum, hemiepes i enoplios, stojące na początku lub wewnątrz wersu, mają o jeden *temps marqué* mniej (od liczby podanej wcześniej), jeżeli następuje po nich, niekoniecznie bezpośrednio, element rytmiczny określony, tzn. kretyk lub hemiepes albo kretyk + hemiepes, rufulianum lub enoplios albo rufulianum + enoplios. Redukcja taka może się jednak dokonać wewnątrz wersu tylko raz. W roku 1993 Irigoin odszedł od kontrowersyjnej redukcji liczby *temps marqués* (tzn. nie stosuje jej w praktyce²²⁷), zachował jednak wskazaną wcześniej liczbę dla enoplios (4 t. m.) oraz rufulianum (3 t. m.). Przyznał również pięć *temps marqués* dymetrowi jambicznemu hypermetrycznemu, być może jako złożonemu z metrum jambicznego i rufulianum (por. drugi wers (= linia 2 S.-M.) epody epinikionu dziesiątego, który na dołączonym do pieśni

²²² IRIGOIN 1993, s. 150: «Alors que l'épode présente, en fin de vers (v. 1, 3 et 4), plusieurs synopes qui subsistent quelle que soit la périodologie adoptée, la situation est différente dans la strophe: les vers à syncope finale (v. 1, 4 et 6) comme les vers hypermètres (v. 2, 5 et 7) se régularisent si on les prend dans un mouvement d'ensemble qui ignore les fins de vers, même renforcées par un hiatus ou une syllabe indifférente».

²²³ Por. IRIGOIN 1953, s. 32.

²²⁴ Por. ibidem, s. 12.

²²⁵ Por. ibidem, s. 13: «J'emploie cette formule (temps marqués), et non celle de temps fort, parce que, semble-t-il, l'intensité ne croissait pas pendant la *thesis*».

²²⁶ Ibidem, s. 32.

²²⁷ Por. linię ósmą (wers szósty Irigoina) epody epinikionu jedenastego: połączenie enoplios i katalektycznego metrum trocheicznego (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪, – ∪ –: 6 *temps marqués*). Drugi element jednak, wobec braku ewidentnych wskazówek, może również zostać uznany za kretyk, niemniej łączna liczba *temps marqués* nie została zredukowana do pięciu.

schemacie metrycznym ma układ: – – ∪ –, ∪ – ∪ – –)²²⁸. Moje statystyki *temps marqués* dla poszczególnych wersów i periodów różniłyby się zatem wszędzie tam, gdzie występuje rufulianum, enoplios lub dymetr jambiczny hyperkatalektyczny (hypermetryczny) (jakakolwiek byłaby jego wewnętrzna struktura). Np. w strofie epinikionu dziewiątego liczba *temps marqués* wynosiłaby nie 43 (15 + 13 + 15), lecz 40 (14 + 12 + 14); w pieśni jedenastej triada nie liczyłaby 56 + 56 + 56 (strofa: 16 + 20 + 20, epoda: 20 + 20 + 16), lecz 50 + 50 + 52 (strofa: 14 + 18 + 18, epoda: 18 + 18 + 16)²²⁹. Nie jestem również zwolenniczką określania kolometrii Bakchylidesa na podstawie mostka, miast kierowania się dierezą, która przecież, w przeciwieństwie do ód Pindara, nadaje utworom Bakchylidesa bardzo klarowną budowę. Poza wskazaną już przez Parker²³⁰ niemożnością zastosowania hipotezy Irigoina do większości metrów greckich, uważam, że prowadzi ona nieraz do analiz opartych nie na tym, co „daje się słyszeć”, ale na wyznaczonej *a priori* i niedopuszczającej sprzeciwu zasadzie. Jeżeli bowiem pomiędzy kolonami w obrębie wersu wymagana jest synafia słowna, to istotnie problematyczne są miejsca, gdzie brakuje anceps (tzn. principes bezpośrednio stykają się z sobą), a koniec słowa jest częsty, lecz nie stały, i nie dopuszcza granicy wersów. Takie przypadki Irigoin niemal zawsze uznaje za wynik stłumienia (*une syncope*), co tłumaczy, według niego, częste cięcie (*une coupe fréquente*) oraz powoduje, że np. dymetr trocheiczny interpretowany jest jako akefaliczny dymetr jambiczny hypermetryczny²³¹. Rzeczywiście, hipoteza taka zyskuje potwierdzenie np. w wersji 6 (= 11 S.-M.) strofy epinikionu piątego, gdzie na papirusie pojawia się alternatywna synkopa²³²; nie jest to jednak, moim zdaniem, argument wystarczający do analizowania innych podobnych miejsc w ten sam sposób. Np. w epinikionie jedenastym ta sama sekwencja, która pojawia się w pierwszym wersie (= 1–2 S.-M.) strofy epinikionu piątego (– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∴ – ∪ – × – ∪ – –), zostaje dwukrotnie²³³ uznana przez Irigoina (mimo braku alternatywnej synkopy) za połączenie katalektycznego enopliosia i dymetru trocheicznego akatalektycznego. Inna kolometria nie ma tutaj większego znaczenia, ważny jest fakt, że kataleksę enopliosia przyjmuje tu Irigoin *de facto* za synkopę,

²²⁸ IRIGOIN 1993, s. 161. Jednak ta sama sekwencja (– – ∪ – × – ∪ – –) w wersie siódmym (= w. 8 S.-M.) strofy epinikionu dziewiątego analizowana jest jako połączenie rufulianum i metrum trocheicznego (– – ∪ – –, – ∪ – –; por. wcześniej), podczas gdy w wersie drugim i piątym (= odpowiednio w. 2 i 7 S.-M.) epody dytyrambu pierwszego (= XV S.-M.) zyskuje wizualne rozczłonkowanie na – – ∪ –, – – ∪ –, – (ibidem, s. 9; dwa metra jambiczne + sylaba? Metrum jambiczne + rufulianum?).

²²⁹ Por. identyczne jak moje wyliczenia principes dla strofy epinikionu dziewiątego dokonane przez ROMERA (1987, s. 225 n.) oraz dla strofy epinikionu jedenastego podane przez KORZENIEWSKIEGO (1968, s. 151 n.). W obu publikacjach znajdujemy również odmiennie niż u Irigoina ukazaną strukturę periodów większych (np. dla strofy epinikionu dziewiątego u Korzeniewskiego (ibidem, s. 147) i epody tejże pieśni u ROMERA (1987, s. 229)).

²³⁰ Por. PARKER 1958b, s. 14 nn.

²³¹ Por. Bacchyl. *Ep.* V, str. 1 (= str. 1–2 S.-M.): – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∴ – ∪ – – – ∪ – – (Irigoin: *pros* [trypodia anapestyczna] + *aceph2ia^{hypermetr}*); lub Bacchyl. *Ep.* V, ep. 1 (= S.-M.): – – ∪ ∪ – – ∪ – – – ∪ – – (Irigoin: *dyp an* + *aceph2ia^{hypermetr}*).

²³² Por. mój komentarz ad locum.

²³³ Bacchyl. *Ep.* XI, str. 2 (= 3–4 S.-M.) i ep. 4 (= 4–5 S.-M.).

jednostki metryczne. Platon i Arystofanes²³⁸ ewidentnie, zdaniem tego badacza, poświadczają, że kolon taki jak hemiepes κατ' ἐνόπλιον tylko komuś nieznającemu teorii rytmicznych mógł wydawać się daktyliczny. Różnorodność analiz scholiastów (które omówiłam w pierwszej części tego rozdziału) świadczy z kolei o tym, iż są one czysto konwencjonalne i scholastyczne. W rzeczywistości struktury κατ' ἐνόπλιον wywodzą się z dwunastomorowego dymetru (περίοδος δωδεκάσημος), który może przybierać różne kształty metryczne, z zachowaniem rytmicznej ich ekwiwalencji; dlatego też możliwe są (tylko rzekomo anizochroniczne) relacje iloczynowe pomiędzy poszczególnymi formami w obrębie tzw. swobodnych responsji.

Trudno mi powiedzieć, kiedy dokładnie Gentili zmienił swoje stanowisko i zaczął analizować kolony κατ' ἐνόπλιον jako joniki i chorijamby (nigdy jednak nie uznał epitrytów za metra jońskie, a zaproponowana przez niego nazwa κατ' ἐνόπλιον-epitryty wskazuje na metrum zbudowane z enopliosów i sekwencji jambiczno-trocheicznych). Na pewno interpretację taką znajdujemy w serii artykułów dotyczących ód pytyjskich Pindara²³⁹ oraz w samym wydaniu tychże pieśni²⁴⁰. Być może zatem zmiana stanowiska wiązała się z bardziej wnikliwą analizą metrów tego poety, koniecznością precyzyjnego określenia i opisanie warunków, w jakich mogą pojawiać się swobodne responsje.

xiii. Nagy

Często podkreśla się, że u początków metrum daktyloepitrytycznego mogą stać kolony mieszane²⁴¹, których zasada konstrukcyjna została następnie rozwinięta, aż do wytworzenia się skomplikowanych struktur Bakchylidesa czy Pindara. Koncepcję tę w szczególności sposób rozwinął Nagy²⁴². Badacz ten uważał, iż fundamentalnymi jednostkami metrum daktyloepitrytycznego są: prozodiak oraz metrum jambiczne. Wskazuje na to budowa jambelega, zbudowanego z metrum jambicznego oraz prozodiaka, w którym cięcie wskutek *dovetailing* występuje o jeden element dalej niż miejsce złożenia: $\asymp - \cup - \asymp | - \cup \cup - \cup \cup -$. Jest to konstrukcja analogiczna do budowy trymetru jambicznego akatalektycznego (powstałego z metrum jambicznego i dymetru jambicznego): $\asymp - \cup - \asymp | - \cup - \asymp - \cup -$ oraz do budowy trymetru złożonego z metrum jambicznego i glikoneja: $\asymp - \cup - \asymp | \asymp - \cup \cup - \cup -$ (w obu przypadkach również zachodzi *dovetailing*). Pomijam tu omówienie indoeuropejskich prototypów takich trymetrów oraz systemu symboli używanych przez Nagya, które, moim zdaniem, nie przyjmą się w ana-

²³⁸ Zob. rozdz. IIA i.

²³⁹ GENTILI 1991a, b.

²⁴⁰ GENTILI 1995 oraz później m.in. w: GENTILI – LOMIENTO 2001; 2003.

²⁴¹ Por. np. KORZENIEWSKI 1968, s. 141 n.

²⁴² Por. NAGY 1974, s. 279–302; 1990, s. 439–464; 1996, s. 63–110.

lizie daktyloepitrytów (symbole te zostały dokładnie omówione przez Danielewicza²⁴³). Hipoteza Nagya dotycząca powstania daktyloepitrytów nie jest nieprawdopodobna, jednak, według mnie, opiera się na zbyt wątych argumentach, by móc utrzymywać, iż *dovetailing* odegrało aż tak istotną rolę w procesie formowania się metrów greckich. Zarówno konstrukcja *ia + gl*, jak i *ia + pros* nie jest zbyt licznie reprezentowana we wczesnej liryce greckiej. Dla pierwszej z nich Nagy podaje przykłady: Alc. 70 L.-P. (= V.) i 117(b), 26 nn. L.-P. (= 117 V.), do czego można by dodać jeszcze 386 V. – i to wszystko. Więcej przykładów nie znajduję. Jeżeli chodzi o jambelegus, to przykład widzimy u Safony (168C V. – przypadek niepewny²⁴⁴), dwa razy u Stezychora (*Eriphyle*, S 148–150 *PMGF*, str. 4 i ep. 2²⁴⁵) oraz dwa razy u Symonidesa (520, 3 *PMG* i 581, 5–6 *PMG* – drugi przypadek niepewny²⁴⁶). Również u Bakchylidesa jambelegus nie jest zbyt licznie reprezentowany²⁴⁷, o wiele częściej pojawiają się akefaliczne i/lub hyperkatalektyczne jego formy. Większą rolę w liryce greckiej wydawał się odgrywać elegijamb²⁴⁸, zwykle posiadający cięcie po hemiepes (brak *dovetailing*). Znajdujemy co prawda elegijamby z cięciem przesuniętym o jeden element dalej (struktura: *hem^{fem} + tr*, u Nagya: akefaliczny prozodiak hypersylabiczny + akefaliczne metrum jambiczne hypersylabiczne), lecz taka struktura jest stosunkowo rzadka. *Dovetailing* zatem – rzadkie w elegijambie – miałoby być podstawowe dla jambelega? Dlaczego wewnętrzna struktura niemal identycznych (tylko odwróconych) kolonów miałaby być tak różna? Nagy podkreśla, że pojawia się także wstępująca postać elegijambu ($\asymp - \cup \cup - \cup \cup - \asymp - \cup - \asymp$). Kolon ten rzeczywiście jest dosyć szeroko wykorzystywany we wczesnej liryce greckiej, ponownie jednak wyjątkiem tylko są takie struktury, jakich przykład znajdujemy u Alkmana ($\asymp - \cup \cup - \cup \cup - \asymp | - \cup - \asymp$: 89, 1 *PMGF*), zazwyczaj koniec słowa występuje po prozodiaku (brak więc *dovetailing*). Sam prozodiak również nie pojawia się ani u Archilocha, ani u Alkmana, ani u Eolczyków. Wyłania się dopiero jako składowa daktyloepitrytów Stezychora, lecz zwykle wydzielony jest z obu stron stałym końcem słowa (brak *dovetailing*). Uważam więc, że oba założenia Nagya – prozodiak jako podstawowy składnik daktyloepitrytów i *dovetailing* jako zasada, w wyniku której prozodiak się wyłania – są nie do pogodzenia.

²⁴³ DANIELEWICZ 1994, s. 54.

²⁴⁴ Zob. s. 49.

²⁴⁵ Zob. s. 60 n. Nagy podaje przykład jambelega u Stezychora w *Iliou persis* ep. 6–7, czego nie można wykluczyć. Osobiście jednak w tak niepewnej kolometrycznie pieśni wolę opierać swoją analizę na kolometrii papiirusu – por. s. 55 n.

²⁴⁶ Zob. s. 71 n.

²⁴⁷ IX, ep. 1; XII, str. 1; XIVB 5; XV, str. 3 i ep. 1; firr. 22 + 4, ep. 2; firr. 34 + 25, 3 (str. 1) (= fr. 25, 1 S.-M.); firr. 34 + 25, 1 i 5 (str. 3) (= fr. 34, 1 i fr. 25, 2 S.-M.).

²⁴⁸ Np.: Alc. 89, 3 *PMGF* (?) oraz 3, str. 9 *PMGF* (zob. s. 45 n.); Alc. 383 V. – dwa razy (zob. s. 48); Stesich. 'Theb.', str. 2 *PMGF* (zob. s. 62), *inc. loc.* 232, 2 *PMGF* (zob. s. 65); Ibyc. 315, 2 *PMGF* (zob. s. 68); Anacr. 391–3 *PMG* i 416 *PMG* (zob. s. 69 n.); Simon. 584, 4 *PMG*, 515 *PMG*, 542, 1 *PMG* (zob. s. 72).

xiv. Sumaryczne zestawienie interpretacji

W tym podrozdziale przedstawiam zwięzły wykaz ilustrujący sposoby analizy poszczególnych typów sekwencji w interpretacji omówionych przeze mnie współczesnych badaczy (pomijam jednak mniej istotne dla natury daktyloepitrytów modyfikacje notacji Maasa):

	— ∪ ∪ ...	≡ — ∪ ∪ ...	— ∪ — ...	≡ — ∪ — ...
Hermann	daktyle	daktyle z anakruzą	epitryty drugie	epitryty drugie z anakruzą
Boeckh	daktyle	daktyle z anakruzą	trocheje	trocheje z anakruzą
Rossbach i Westphal	daktyle	daktyle z anakruzą	epitryty = ciężkie trocheje	epitryty = ciężkie trocheje z anakruzą
Masqueray	daktyle	anapesty	epitryty drugie = ciężkie trocheje	epitryty trzecie = ciężkie jamby
Blass i Schroeder	kolony κατ' ἐνόπλιον (= joniki + chorijamby)		joniki	
Friedländer	kolony κατ' ἐνόπλιον		epitryt, lekytion, ityfallik	pentemimer (+ epitryt(y))
Fraenkel	opadające daktyle	wznoszące się daktyle	epitryty = ciężkie trocheje	wznoszące się epitryty = ciężkie trocheje
Maas	$D(\times)$ lub $D(d^2)$ lub $d^1(\times)$	$\times D(\times)$ lub $\times D(d^2)$ lub $d^2(\times)$ lub $d^2(d^2)$	$E(\times)$, $e(\times)$	$\times e(\times)$, $\times E(\times)$
Irigoin	daktyle	anapesty	trocheje	jamby
Gentili	kolony κατ' ἐνόπλιον (później: = joniki + chorijamby)		epitryty = ciężkie trocheje	epitryty = ciężkie jamby
Nagy	<i>aceph pros</i> ^(hypercat) 249	<i>pros</i> ^(hypercat) 250	<i>aceph ia</i> ^(hypercat) 251	<i>ia</i> ^(hypercat) 252

²⁴⁹ = Nagy: $\tilde{pros}^{(\sim)}$ (akefaliczny prozodiak (hypersylabiczny)).

²⁵⁰ = Nagy: $pros^{(\sim)}$ (prozodiak (hypersylabiczny)).

²⁵¹ = Nagy: $\tilde{ia}^{(\sim)}$ (akefaliczne metrum jambiczne (hypersylabiczne)).

²⁵² = Nagy: $ia^{(\sim)}$ (metrum jambiczne (hypersylabiczne)).

i choriambów²⁵⁷. Zwolennicy przeciwnych opcji (West, Parker ≠ Gentili, Lomiento) zatem niejako mimowolnie zgadzają się z sobą w interpretacji natury wskazanego passusu, podczas gdy – co chyba najciekawsze – przedstawiciele podobnego typu analizy (West, Parker) dzieli tutaj spora przepaść. Chcąc więc przyjąć rozwiązanie ową przepaść zasypujące, musielibyśmy raczej zgodzić się w przypadku wspomnianego urywka *Os* z badaczami włoskimi, ponieważ ogólne założenia ich analizy są zbieżne zarówno z analizą Westa, jak i Parker.

Jońsko-chorijambicznej interpretacji daktyloepitrytów można jednak postawić niebłahe zarzuty:

1. Czy możliwe jest, by natura daktyloepitrytycznych struktur Stezychora była jońsko-chorijambiczna i różniła się tak znacznie od metrum daktyliczno-anapestycznego, skoro nawet elementy trocheiczno-jambiczne przejmują u tego poety pewne cechy daktylo-anapestów²⁵⁸? Jeżeli zaś założymy, że taka wewnętrzna budowa daktyloepitrytów nie jest prawdopodobna u Stezychora, lecz jest możliwa u Pindara, Bakchylidesa lub w dramacie, to czy można nadal mówić o jednym rodzaju metrycznym?
2. Badacze są niemal zgodni, że joniki *a maiore* wyłoniły się w poezji greckiej dosyć późno, być może dopiero w czasach hellenistycznych²⁵⁹, tymczasem analiza zakładająca metra jońsko-chorijambiczne nie może z jonika *a maiore* zrezygnować. Być może dlatego początkowo, odrzucając jeszcze koncepcję, iż kolony $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ mogą być rozkładane na czterosylabowe metra, Gentili poświęcił cały rozdział swojej książki dowodzeniu, że żaden z zachowanych fragmentów greckiej poezji archaicznej czy klasycznej nie jest skomponowany w jonikach *a maiore*²⁶⁰, lecz musiał zmienić to stanowisko w momencie przyjęcia jońsko-chorijambicznej natury enopliosów. Z tego też powodu pięćdziesiąt lat później znajdujemy nieraz u Gentilego dokładnie te same analizy, które tak zacięcie odrzucał wcześniej²⁶¹. Czy możliwe byłoby bowiem dla słuchacza starożytnego docenienie, czy wręcz dostrzeżenie, kunsztownej jońsko-chorijambicznej budowy $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ -epitrytów, gdyby poza tymi strukturami joniki *a maiore* nie były w ogóle wykorzystywane?

Argumenty mogące, moim zdaniem, przemawiać za daktyliczno-anapestyczną naturą kolonów $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ są następujące:

1. Kolony $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ spotykamy w jednej z najstarszych miar greckich – heksametrze daktylicznym. Są one jego podstawowymi jednostkami strukturalnymi, a prawdopodobnie mają również uzasadnienie historyczno-genetyczne²⁶².

²⁵⁷ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 218: $ion^{min}_{\wedge} 2ion^{min}_{\wedge} 2ion^{min}_{\wedge} hem^{masc} (cho\ ion^{min}_{\wedge}) \sim cho\ epitr^{tr}_{\wedge} hem^{fem}_{\wedge} 2epitr^{tr}_{\wedge} epitr^{tr}_{\wedge} epitr^{tr}_{\wedge} \sim ion^{min}_{\wedge} ion^{min}_{\wedge} 2epitr^{tr}_{\wedge} 2epitr^{tr}_{\wedge} pros\ reiz\ hem^{fem}_{\wedge} hem^{fem}_{\wedge} 2epitr^{tr}_{\wedge} parthen$.

²⁵⁸ Por. responsję długa $\sim$ dwie krótkie w pierwszym elemencie pentemimera (*Il. pers.*, str. 3; zob. s. 54) oraz responsję biceps $\sim$ anceps w *Thebaidzie* (zob. s. 62 n.).

²⁵⁹ Por. np. WHITE 1912, s. 374; KOSTER 1934, s. 154; DALE ²1968, s. 121 nn.

²⁶⁰ GENTILI 1950, s. 69–88.

²⁶¹ Por. GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 167–173.

²⁶² Zob. rozdz. I i.

2. Obserwowane niejako *in statu nascendi* daktyloepitryty Stezychora wykazują pewne cechy struktur daktyliczno-anapestycznych tego poety, takie jak pojawianie się dłuższych sekwencji daktylicznych i anapestycznych (np.: *5da*_{ΛΛ}: *Il. pers.*, str. 1²⁶³; *alcm*_Λ (lub *2an*_Λ): *Il. pers.*, ep. 10²⁶⁴; *2an*: *Eriph.*, str. 2²⁶⁵) oraz kontrahowanych bicipitia. Kontrakcje zachodzą tu co prawda o wiele rzadziej niż w strukturach *strictae* daktyliczno-anapestycznych, jednak trzeba wziąć pod uwagę fakt, iż daktyle liryczne zasadniczo cechują się ograniczaniem kontrakcji. Zjawisko to przybiera na sile w strukturach daktyloepitrytycznych być może dlatego, by zachować wyraźny kontrast pomiędzy szybszym rytmem daktylicznym i wolniejszym epitrytycznym²⁶⁶.
3. Dłuższe sekwencje o ewidentnie daktylicznym przebiegu znajdujemy również u Bakchylidesa i Pindara, np.: *tr alcm*_{ΛΛ}: Bacchyl. X, str. 6, Pind. *Pyth.* I, str. 2 S.-M. (por. str. A': τὰς ἀκούει μὲν βάσις ἀγλαΐας ἀρχά); *5da*_{ΛΛ}: Pind. *Pyth.* III, str. 4 S.-M. (por. str. A': Οὐρανίδα γόνον εὐρυμέδοντα Κρόνου). U Pindara znajdujemy także sekwencje anapestyczne, np.: *2an*: *Pyth.* IV, ep. 5 S.-M. (por. ep. A': λίμνας θεῶ ἀνέρι εἰδομένῳ) – dowodem jest niemal stałe cięcie po dymetrze.
4. Kolony κατ' ἐνόπλιον w daktyloepitrytach przybierają czasami postać heksametru daktylicznego, np.: Bacchyl. I, ep. 1–2 i X, str. 3–4, Pind. *Pyth.* IX, str. 4 S.-M. (por. str. A': ὄλβιον ἄνδρα διωξίππου στεφάνωμα Κυράνας). Co więcej, struktury te u Bakchylidesa podporządkowują się większości praw heksametru; dotyczy to zwłaszcza unikania w obrębie kolonów κατ' ἐνόπλιον centralnie umieszczonego słowa o budowie amfibracha ((≡) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (≡)). Podobna tendencja widoczna jest też w anapestycznych dymetrach katalektycznych tragedii, jeśli ich trzeci i piąty element jest dwusylabowy (*nota bene* forma takiego dymetru pokrywa się z postacią enopliosia: ∞ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –).

Argumenty mogące z kolei przemawiać przeciwko daktyliczno-anapestycznej naturze kolonów κατ' ἐνόπλιον są następujące:

1. Kolony κατ' ἐνόπλιον rzeczywiście występują już w obrębie heksametru daktylicznego, lecz jego pierwotna struktura bynajmniej nie jest pewna. Badania dowodzą, że wers ten raczej nie powstał w wyniku połączenia sześciu metrów daktylicznych, lecz wskutek częstego zestawiania dwóch kolonów κατ' ἐνόπλιον, przy czym kolony te mogą mieć wspólne pochodzenie z kolonami eolskimi, a zatem również dzielić z nimi pierwotną naturę. Daktyliczny rytm heksametru jest prawdopodobnie późniejszą innowacją jońską²⁶⁷. Możemy więc założyć, że daktyloepitryty nie powstały w efekcie połączenia kolonów heksametru daktylicznego z sekwencjami jambiczno-trocheicznymi, lecz że do pierwotnych typów struktur metrycznych należały takie konstrukcje, jak: a) kolon κατ' ἐνόπλιον + kolon κατ' ἐνόπλιον, b) kolon κατ' ἐνόπλιον + kolon jambiczny lub trocheiczny (albo *vice versa*), c) kolon trocheiczny lub jambiczny + ko-

²⁶³ Zob. s. 54 i 56.

²⁶⁴ Zob. s. 56.

²⁶⁵ Zob. s. 60 n.

²⁶⁶ Por. FRAENKEL 1917–1918, s. 84.

²⁶⁷ Zob. rozdz. I i.

lon jambiczny lub trocheiczny. Pierwszy typ połączenia mógł doprowadzić do powstania heksametru daktylicznego, drugi do powstania członów mieszanych (elegijamb itp.) oraz heterogenicznych struktur epodycznych, trzeci natomiast do ukształtowania się m.in. trymetru jambicznego akatalektycznego oraz tetrametru trocheicznego katalektycznego²⁶⁸. W nakreślonej sytuacji płynny rytm daktyliczny mógł objąć głównie połączenie typu kolon κατ' ἐνόπλιον + kolon κατ' ἐνόπλιον, podczas gdy struktury heterogeniczne drugiego typu, z którego rozwinęły się daktyloepitryty, podlegały własnemu rozwojowi, pozostając co najwyżej w pewnej mierze pod wpływem zmieniającej się natury heksametru – stąd sporadyczne pojawianie się kontrakcji dwóch elementów krótkich.

2. Mimo iż daktyloepitryty Stezychora wykazują cechy sekwencji daktyliczno-anapestycznych, to jednak proste uznanie, że wszystkie pieśni tego poety mają tę samą daktyliczno-anapestyczną naturę i różnią się jedynie obecnością lub brakiem sekwencji jambiczno-trocheicznych, byłoby zbytnim uproszczeniem. W strukturach daktyloepitrytycznych obserwujemy bowiem (w przeciwieństwie do rzeczywistych struktur daktyliczno-anapestycznych) niemal kanoniczną krystalizację sekwencji o rytmie ...- ∪ ∪ - ∪ ∪ -... w postaci nieprzekraczającej długości enoplios. Dłuższe sekwencje mogą się co prawda pojawiać, lecz dzieje się tak tylko sporadycznie. Podobnie bicipitia podlegają w daktyloepitrytach Stezychora kontrakcji w bardzo ograniczonym stopniu, a u Bakchylidesa i Pindara są zgoła wyjątkowe (wyjątków tych nie należy chyba jednak zbyt pochopnie eliminować drogą emendacji, gdyż Pindar i Bakchylides mogli sporadycznie nawiązywać do wczesnych struktur Stezychora). W przeciwieństwie do daktylo-anapestów, daktyloepitryty Stezychora znacznie rzadziej dopuszczają też dwusylabowy początek sekwencji „daktyliczno-anapestycznych” (∪ ∪ - ∪ ∪ - ...); u Pindara zdarza się to zupełnie wyjątkowo, u Bakchylidesa natomiast znajdujemy tylko jeden, wątpliwy moim zdaniem, przypadek (I, str. 1).
3. Faktem jest, że kolony κατ' ἐνόπλιον w obrębie daktyloepitrytów przybierają czasami postać heksametru daktylicznego, lecz ma on niemal zawsze skostniałą postać - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -, wskutek czego już w starożytności taka forma heksametru (również u Homera) nazywana była κατ' ἐνόπλιον²⁶⁹.

Uważam, że problemu natury daktyloepitrytów nie da się definitywnie rozwiązać. Swobodne responsje przybierają zbyt paralelne formy, by poddawać je łatwym emendacjom w celu uzyskania klarownego i czystego schematu metrycznego. Pieśni Stezychora przekonują mnie, że nie można odmawiać daktyloepitrytom natury daktylicznej, późniejsze zaś konstrukcje Bakchylidesa, a zwłaszcza Pindara i dramatu – że nie można zupełnie odrzucić wpływu metrów jońskich. Nie jestem zwolenniczką teorii, iż daktyloepitryty to w istocie sekwencje daktyliczno-trocheiczne oraz anapestyczno-jambiczne, gdyż to mogłoby sugerować pojawianie się dłuższych serii daktylicznych i anapestycznych, dających się mierzyć *per metra*, co – zwłaszcza w odniesieniu do rzekomych anapestów – nie jest

²⁶⁸ Zob. s. 34 n.

²⁶⁹ Zob. rozdz. IIA i.

prawdą. Analiza jońsko-chorijambiczna ma zaletę wiernego rejestrowania pojawiających się anomalii metrycznych, lecz wiąże się z nią zbyt wiele, opisanych już, kontrowersyjnych założeń.

Czy jednak musimy ostatecznie rozstrzygać, jakie dokładnie metra łączą się w obrębie członów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$? Glikonej przecież uznaje się za kolon chorijambiczny, lecz często nie odmawia się mu możliwości daktylicznej ekspansji. Kto zresztą będzie upierał się, że człon ten zbudowany jest z pierwszej połówki metrum chorijambicznego, metrum chorijambicznego i drugiej połówki metrum chorijambicznego ($- \cup + - \cup \cup - + \cup -$)? Również swobodna responsja elementów breve $\sim$ longum pojawia się w glikoneju nie tylko w bazie eolskiej, lecz nieraz w przedostatniej pozycji kolonu. Zgadzam się z tymi badaczami, którzy przyjmują, że w daktyloepitrytach mamy po prostu do czynienia z enopliosami *sensu largo*, o nieznaney nam dokładnie lub wręcz ambiwalentnej naturze, których, o ile to możliwe, lepiej nie analizować *per metra*. Uważam, że proponowane często przez starożytnych badaczy analizy kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ w obrębie joników i chorijambów lub stóp dwusylabowych mogą wynikać po prostu z próby podkreślenia, że kolony te zazwyczaj nie dopuszczają kontrakcji. Spośród wszystkich interpretacji współczesnych metryków najbardziej chyba przekonują mnie wczesne teoretyczne założenia Gentilego (sądzę jednak, iż w praktyce zbyt wiele sekwencji określał mianem „enopliosów” lub „periodoi dodekasemoi”, w wyniku czego zakres możliwych form, do których termin „periodos dodekasemos” odnosił, był często równie szeroki, jak w przypadku pojęcia „kolon”), aczkolwiek jego późniejsza zmiana sposobu analizy, związana prawdopodobnie z bardziej wnikliwą lekturą pieśni Pindara, daje wiele do myślenia. Zdaję sobie bowiem sprawę z tego, że moje obecne wnioski oparte są głównie na praktyce metrycznej Stezychora i Bakchylidesa. Pieśni Pindara w dużej mierze pozostały poza ramami tej pracy – muszę zatem założyć pewien margines błędu. Nie jestem natomiast zwolenniczką takiej interpretacji, jaką przyjęli Blass, Schroeder oraz w dużej mierze Zuntz²⁷⁰, zakładającej mianowicie, że epitryty są w gruncie rzeczy jonikami. Zgadzam się z Zuntzem²⁷¹, że termin „epitryt” odnosi się raczej do sfery rytmu niż metrum – jest to jednak, moim zdaniem, dogodne określenie ogólne sekwencji jambiczno-trocheicznych, które rzadziej rozwiązują swoje principes, a zarazem częściej (lecz nie obowiązkowo!) realizują swoje ancipitia jako sylaby ciężkie.

²⁷⁰ ZUNTZ 1984, s. 65–79.

²⁷¹ Ibidem, s. 73. Nie zgadzam się jednak z Zuntzem (s. 74), że świadectwa dotyczące epitrytów, zachowane m.in. u Hefajstiona i Arystydesa Kwintyliana, są efektem niepotrzebnej pedanterii, podczas gdy właściwe zastosowanie znajduje termin „epitryt trocheiczny” w metrycznych *scholia vetera* do pieśni Pindara.

III. Daktyloepitryty Bakchylidesa

A. Charakterystyka ogólna

i. Dierea, człony mieszane

Daktyloepitryty Bakchylidesa mają dosyć prostą budowę. Poszczególne kolony (do których zaliczam także człony mieszane, por. dalej) są zazwyczaj wydzielane dierozami wskazanymi albo przez stałe cięcie, albo przez przypadający tam bardzo często koniec słowa. Przypadki, gdy w miejscu ewidentnego styku kolonów koniec słowa pojawia się rzadko (np. I, str. 7–8) lub gdy dierea (a zatem również kolometria) wydaje się alternować (np. V, ep. 5–6), są sporadyczne. Nigdy też nie spotykamy u Bakchylidesa trzech następujących po sobie dieroz niereprezentowanych przez stały koniec słowa. Oznacza to, że liczba kolonów połączonych nieco ściślejszymi więzami, za pomocą synafii słownej, nigdy nie jest większa niż trzy. Jedynymi miejscami, w których Bakchylides unika zaznaczania granicy pomiędzy dwoma heterogenicznymi rytmemi, są tzw. kolony mieszane. Dwoma najbardziej znanymi przykładami kolonów mieszanych są: jambelegus (× – ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ ∪ –) oraz elegijamb (– ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – ×). Omówiona w rozdziale pierwszym praktyka metryczna innych poetów wskazuje wyraźnie, że nie tylko u Bakchylidesa kolony te stosowane są synartetycznie¹, chociaż w przypadku daktyloepitrytów tego poety tendencja do łączenia poszczególnych członów w obrębie sekwencji mieszanej jest silniejsza ze względu na działanie prawa Maasa-Barretta. Jambelegus i elegijamb zyskują u Bakchylidesa bardzo różne postaci, z których przynajmniej część bynajmniej nie jest *novum* tego poety – spotkaliśmy je już wcześniej m.in. u Alkmana, Stezychora, czy Symonidesa². Elegijamb zatem może być:

¹ Por. np. Stesich. 'Theb.', 212 (str. 2) *PMGF* (zob. s. 62), Ibyc. fr. 315, 2 *PMGF* (zob. s. 68), Anacr. 392 *PMG* (zob. s. 70), Simon. 520, 3 *PMG* (zob. s. 72).

² Np. *ascendencom*: Alcman. 89, 1 *PMGF* (zob. s. 46), Stesich. 'Theb.', 222 (str. 5) *PMGF* (zob. s. 62), Simon. 531, 8 *PMG* (zob. s. 72); *iambel*: Simon. 581, 1 *PMG* (zob. s. 71).

- wstępujący: × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – ×
 np.   Μουσᾶν γε ἰοβλεφάρων θεῖος προφ[ά]τας   IX 3 (str. 3);
- katalektyczny: – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ –
 np.   ὦι δὲ σὺ πρεσβύ[τατο]ν νείμης γέρας   VII 8 (str. 8);
- wstępujący i katalektyczny: × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ –
 np.   Μοισᾶν γλυκ[ύ]δωρον ἄγαλμα, τῶν γε νῦν   V 4 (str. 4).
- Jambelegus natomiast może być:
- akefaliczny: – ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ ∪ –
 np.   Ὕβρις, ᾧ πλοῦτ[ο]ν δύναμιν τε θοῶς   XV 59 (ep. 3);
- hyperkatalektyczny: × – ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×
 np.   ται καὶ πολυζή[λωτ]ος. Ἄρι[στομ]έγ[ε]ιον   VII 10 (str. 10);
- akefaliczny i hyperkata-
 lektyczny: – ∪ – × – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ×
 np.   εὔτυκος Φλειοῦντά τε καὶ Νεμεαίου   IX 4 (str. 4).

Do tej pory nie ustalono bezspornie, gdzie właściwie przebiega granica pomiędzy poszczególnymi składnikami takich sekwencji. Nie ma w tej kwestii żadnych wewnętrznych, strukturalnych wskazówek w obrębie kolonów. Już sam mostek po elemencie anceps (prawo Maasa-Barretta, zob. dalej) w kolonach mieszanych może być uznany albo za efekt próby zatarcia granicy pomiędzy poszczególnymi jednostkami, albo za rzeczywistą oznakę braku dierazy. Gentili pisze, że w przypadku tego typu sekwencji podział może następować dowolnie albo przed, albo po anceps³. W związku z tym powstaje jednak pytanie, czy decyzja o przyznaniu granicy w jednym lub drugim miejscu powinna obowiązywać dla wszystkich struktur podobnego typu u danego poety, czy też może różnić się z pieśni na pieśń lub nawet z kolonu na kolon w obrębie danej pieśni. Z pewnością poeta mógł dążyć do osiągania różnych efektów rytmicznych poprzez silniejsze zachowywanie mostka lub częściej stosowany koniec słowa, u Bakchylidesa jednak tendencja ta niemal nigdy (poza nieco ambiwalentną sytuacją pozycji c), zob. dalej punkt iii) nie jest na tyle silna, abyśmy mogli mieć pewność, że wybrana przez nas kolometria jest słuszna. Gentili w analizie epinikionu V Bakchylidesa różnicuje granice poszczególnych kolonów w obrębie takich struktur, bez podania powodu owego zróżnicowania⁴. Powodów

³ GENTILI 1952, s. 110.

⁴ Ibidem, s. 120 n.: np. sekwencja – ∪ ∪ – ∪ ∪ – × – ∪ – – w 9 linii strofy zyskuje analizę *enopl + epitir*, podczas gdy w 3 linii epody interpretowana jest jako *pros + reiz* (= *pe*).

Oprócz jambelega lub elegijambu czasami można wyłonić dłuższe człony – platonium (– – – – – × – – – – –) lub pindaricum (× – – × – – – – – × – – ×), które również mogą przybierać postaci hyperkatalektyczne, akefaliczne itd. Na papirusie jednak są one zawsze rozdzielone na kilka linii (zob. dalej iiif). Innymi przykładami kolonów mieszanych wzdłużonych lub skróconych o więcej niż jeden element i nieposiadających osobnych nazw są:

oraz

καίρως] ἀνδρῶν ἔργματι κάλ-	<i>tr cho</i>
οὐδὲν ἀνθρώποις ἵκελοι	(XIV, ep. 3, w. 17)
σὺν πολυζήλῳ βασιλεῖ	(fr. 23, 3)
	(XI, str. 7, w. 63) ⁶

ii. Zasady łączenia, synkopa

Zazwyczaj poszczególne kolony, a zwłaszcza metra, łączone są przez Bakchylidesa w ten sposób, że princeps nie znajduje się obok princeps. Nie jest to jednak reguła absolutna (por. VIII 29 (str. 13) lub fr. 23, 1). Czasami takie „tępe” połączenie kolonów sprawia wrażenie jednolitej, dłuższej struktury ze stałym stłumieniem elementu anceps (synkopa) (np. I, str. 7–8, fr. 13, 1). Stłumienie anceps może pojawiać się także tylko w jednej strofie, podczas gdy w innych strofach kolony zachowują swoją pełną formę (por. np. V, str. 8) lub też forma pełna ujawnia się tylko w jednej strofie lub triadzie, podczas gdy w pozostałych strofach kolon jest synkopowany⁷ (np. V, str. 14). Taka alternatywna syn-

⁵ Przykład podobnie wzdłużonego elegijambu być może znajdujemy u Alkmana (89, 3 *PMGF*), por. s. 45.

⁶ Zob. też fr. 20D, str. 1, w. 4(?).

⁷ Mówię tutaj o synkopie, biorąc pod uwagę ciągłość prozodyczną periodu, w którym anceps – bez względu na to, czy uznamy je za ostatni element kolonu poprzedzającego, czy też za pierwszy kolonu następującego – pojawia się *de facto* w obrębie większej struktury metrycznej. Np. w liniach 11–12 strofy epinikionu piątego: – ∪ ∪ – ∪ ∪ – (–) – ∪ – – ∪ – ∪ – podlegający stłumieniu element jest w mojej analizie kolometrycznej ostatnim ancepsu kolonu κατ’ ἐνόπλιον (s. 168), podczas gdy Irigoien uznaje go za pierwszy element następującego dymentru jambicznego (hypermetrycznego).

kopa (jako przykład swobodnej responsji, zob. dalej vii) nie jest jednak uznawana przez wszystkich badaczy i wydawców poezji Bakchylidesa, dlatego tekst pieśni może ulegać różnym emendacjom w celu uzyskania jednolitej struktury w obrębie wszystkich triad.

iii. Prawo Maasa-Barretta

a. Maas

Prawo Maasa-Barretta, odnoszące się głównie⁸ do daktyloepitrytów Bakchylidesa, zostało po raz pierwszy zaobserwowane przez Paula Maasa, który najpierw omówił je szeroko w czasopiśmie „Philologus”, a następnie sformułował zwięźle w swoim podręczniku metryki. Cytuję definicje podane w obu wspomnianych publikacjach:

„Philologus”: „Wewnątrz daktyloepitrytycznych periodów Bakchylidesa koniec słowa jest zabroniony po długiej nieakcentowanej sylabie (◡ – – | – ◡) [= ◡ – –◡ – ◡] przed princeps [Hebung] drugiego metrum oraz po princeps przedostatniego metrum⁹. [...] Można by więc owo prawo spondeiczne ująć również tak: koniec słowa po długim anceps [Senkung] w obrębie periodu daktyloepitrytycznego dopuszczany jest tylko w miejscu podziału”¹⁰.

Wydanie angielskie *Greek Metre*: „Następująca reguła stosuje się do kilku metrów, które zawierają rytm × – ◡ – ×: żadne słowo nie może kończyć się po długim anceps z wyjątkiem cezury w środku linii”¹¹.

Prawo to nie jest oczywiście bezwyjątkowe¹². Oto lista podanych przez Maasa miejsc, w których zostaje ono złamane¹³ (podaję je w kontekście sąsiednich linii):

⁸ Jego działanie zauważalne jest również u innych poetów, por. MAAS 1904, s. 299 oraz rozdział pierwszy tej pracy, np. s. 46.

⁹ MAAS 1904, s. 298: „Innerhalb der daktyloepitritischen Perioden des Bakchylides ist Wortschluß nach einer langen unbetonten Silbe (◡ – – | – ◡) vor der Hebung des zweiten und hinter der des vorletzten Metrums verboten“.

¹⁰ „Miejsce podziału” = diereza, cezura. Ibidem, s. 302: „Man könnte also jenes Spondeengesetz auch so fassen: Wortschluß nach einer langen Senkung innerhalb einer daktyloepitritischen Periode ist nur in der Teilungsstelle zugelassen“.

¹¹ MAAS 1972, s. 34, § 48: “The following rule applies to several metres which contain the rhythm × – ◡ – ×: no word can end after a long anceps, except at the caesura in the middle of the line”.

¹² Według MAASA (1904, s. 298), wyjątków brakuje tylko w pieśniach III i XI.

¹³ Ibidem, s. 298 n. Mimo że Maas posługiwał się wydaniem Blassa, cytaty podaję według wydań MAEHLERA (¹¹2003 i 2004), gdyż w interesujących nas miejscach (łamania prawa) edycje te są identyczne (poza fr. 22, 1–2, który, ze względu na zmianę kolometrii, podaję według wydania Blassa). Odmienne

I 55 (str. 1):

1) ∪ ∪ - ∽ # - ∪ ∪ -   2) ∪ ∪ - - - ∪ - ||
 ὑπό τ' α]ῡγαῖς ἀελίου   [   ]:δ[

I 148 (str. 2):

1) ∪ ∪ - ∽ - ∪ ∪ -   2) ∪ ∪ - - # - ∪ - ||
 τόσα Παν[θείδαι κλυτό]το-   ξος Ἀπό[λλων ὥπασε]ν

I 6 (str. 6):

5) || - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴   6) - ∴ - ∪ - - # - ∪ - ||
 - ∪ ∪]ους, ἵνα κ[-   - - ∪]γαίας Ἰσθμί[ας

I 122 ~ 145 ~ 153 ~ 168 (str. 7):

7) || - - ∪ - - # - ∪ -   8) - ∪ - - - ∪ - ||
 122–123   γείμας ἀποπλέων ὥ[ιχε]τ' ἐς   Ἰκνωσὸν ἱμερτὰν [πό]λιν
 145–146   ποσσί[ν τ' ἐλα]φρό[ς, π]ατρίων   τ' οὐκ [∪].[- - - κ]αλῶν
 153–154   αἰῶν' ἔλυσεν [π]έντε παῖ-   δας μεγαινή[το]υς λιπών
 168–169   πρώτοις ἐρίζει· παντί τοι   τέρψις ἀνθρώπων βίωι

I 8 (str. 8):

7) || - - ∪ - - - ∪ - ∴   8) - ∪ - - # - ∪ - ||
 - - ∪]ν, εὐβούλου γ[∪-   8) - ∪ γαμ]βρόν Νηρέ[ος

VIII 30 (str. 14)¹⁴:

14) || - - ∪ - - # | 15) - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | 16) - - ∪ - - |||
 ἄνδημ' ἐλαίας   ἐν Πέλοπος Φρυγίου   κλεινοῖς ἀέθλοις

IX 50 (ep. 6)¹⁵:

5) | - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴   6) - - ∪ - - # - ∪ - |
 σὰς γενεᾷς λιπαρο-   ζώνων θυγατρῶν, ἅς θε[ο]ί

IX 25 (ep. 7)¹⁶:

7) | - ∪ - - # - ∪ - -   8) - ∪ - × - ∪ - - |||
 Αὐτομήδει νῶν γε νικά-   σαντί νιν δαίμων ἔ[δ]ωκεν

koniektury w liniach sąsiadujących nie mają tutaj znaczenia. W przypadku różnic w wyznaczaniu granic periodów w tekście głównym zaznaczam pauzy według edycji Maehlera, w przypisie natomiast pauzy uznane przez Blassa.

¹⁴ = VII 52 (ep. ? 14) Bl.

¹⁵ = VIII 50 (ep. 6) Bl. W wydaniu Blassa linie 5–6 stanowią samodzielny period.

¹⁶ = VIII 25 (ep. 7) Bl. W wydaniu Blassa linie 7–8 stanowią samodzielny period.

X 51 (ep. 3)¹⁷:

|| - - ∪ - - # - ∪ - - - ∪ - - ||

χρηστόν. τί μακρὰν γ[λ]ῶ[σ]σαν ἰθύσας ἐλαύνω

XIII 78 (str. 12)¹⁸:

11) | - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴ 12) - - ∪ - - # - ∪ - - |||

ὦ ποταμοῦ θύγατερ δινᾶντος Αἴγιν' ἠπιόφρον

XIII 64 (ep. 7)¹⁹:

6) || - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴ 7) - ∪ - ∪ - ∪ - - # - ∪ - ||

αἰεὶ, καὶ ὅταν θανάτοιο κῦάνεον νέφος καλύψει, λείπεται

XIV 17 (ep. 3)²⁰:

3) | - ∪ - - # - ∪ ∪ - 4) - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - |

καιρὸς] ἀνδρῶν ἔργματι κάλ- λιστος· [ε]ὐ ἔρδοντα δὲ καὶ θεὸς ὁ[-

fr. 22. 1–2 Bl.²¹:

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - 2) - ∪ - - # - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

Ἔστα δ' ἐπὶ λάϊνον οὐδόν, τοὶ δὲ θοίνας ἔντυον, ὦδε δ' ἔφα

Maas zauważa, że mostek ten pojawia się również po anceps realizowanym jako sylaba lekka, jednak jego status w takim położeniu jest słabszy. Oto wyjątki, które dla tej pozycji znajduje Maas²²:

V 4 ~ 19 (str. 4)²³:

|| 3) - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴ 4) - ∴ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ # - ∪ - |

3–4: γνώσει μὲν [ι]οστεφάνων 4) Μοισᾶν γλυκ[ύ]δωρον ἄγαλμα, τῶν γε νῦν

18–19: ὑποῦ πτερύγεσσι ταχεί- 4) αἰς αἰετὸς εὐρυάνακτος ἄγγελος

XII 4 (str. 4)²⁴:

| - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ # - ∪ - |

εἰ δὴ ποτε καὶ πάρος· ἐς γὰρ ὀλβίαν

¹⁷ = IX 51 (ep. 3) Bl.¹⁸ = XII 78 (str. 12) Bl. W wydaniu Blassa linie 11–12 stanowią samodzielny period. Wyjątek łagodzony przez elizję.¹⁹ = XII 64 (ep. 7) Bl.²⁰ = XIII 17 (ep. 3) Bl. W wydaniu Blassa linie 3–4 stanowią samodzielny period.²¹ = fr. 22 + 4, 22 (ep. 2) M.: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴ 2) - - ∪ - - # - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ||
στᾶ δ' ἐπὶ λάϊνον οὐ- 2) δόν, τοὶ δὲ θοίνας ἔντυον, ὦδε τ' ἔφα

Po pierwszej linii Maas prawdopodobnie zakłada koniec periodu.

²² MAAS 1904, s. 299, przyp. 3.²³ W wydaniu Blassa linie stanowią samodzielny period.²⁴ = XI 4 (str. 4) Bl. W wydaniu Blassa linia stanowi samodzielny period.

XIII 157 ~ 190 (ep. 1)²⁵:

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ # - ∪ - |

157 - -]ρονες, ἡ μεγάληαισιν ἐλπίσιν

190 νίκαν τ' ἐρικυ[δέα] μέλπετ', ὦ νέοι

XV 51 (str. 2)²⁶:

| - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ # - ∪ - ||

Ζεὺς ὑψ[ιμέδων ὀ]ς ἅπαντα δέρκεται

b. Barrett

W drugiej części swego artykułu pt. *Dactylo-epitrites in Bacchylides* Barrett²⁷ rewiduje prawo Maasa. Według niego, mostek pojawia się u Bakchylidesa głównie w czterech miejscach:

- a) ...x^- ∪ - x |
- b) ...x^- ∪ - |
- c) | x - ∪ - x^- ...
- d) | - ∪ - x^- ...

Oto lista wyjątków dla poszczególnych pozycji (cytaty i schematy metryczne podaje tylko dla wyjątków niewskazanych przez Maasa):

- a) ...x^- ∪ - x |: brak²⁸

elizja: XII 36 (str. 6)²⁹:

| - ∪ - - # - ∪ - - ||

σὺν τρι[άκο]ντ' ἀγλααῖσιν

elizja: XIII 78 (str. 12)

- b) ...x^- ∪ - |:

I 2 (str. 2):

∪ ∪ - ∪ - ∪ ∪ - ²⁾ ∪ ∪ - - # - ∪ - ||

[Κλυτοφόρμιγγες Δ[ιὸς ὕ-] ²⁾ ψιμέδοντος παρθένοι, ~ 148

²⁵ = XII 157, 190 (ep. 1) Bl. W wydaniu Blassa linia stanowi samodzielny period. Wyjątek w linii 190 łagodzony jest przez elizję.

²⁶ = XIV 51 (str. 2) Bl. W wydaniu Blassa linia stanowi samodzielny period.

²⁷ BARRETT 1956, s. 251 nn.

²⁸ Silne działanie mostka w tej pozycji powinno być zatem brane pod uwagę przy uzupełnianiu takich miejsc, jak: X 5 (str. 5) (...)]ωνται[- ∪ - -) czy fr. 22 + 4, 39 (str. 9) (= fr. 4, 1) (- ∪ ∪ - ∪]τα Πυθω[- ∪ - -) oraz fr. 22 + 4, 49 (= fr. 4, 11) ((.).....]ες ἐξ αλικων τε.[- ∪ - -).

²⁹ BARRETT pisze (1956, s. 253): „elizja XII, 37 (dymetr, | e - e - |)”, jest to jednak w istocie linia 36. Linia 37 (3ia) może dostarczać kolejnego wyjątku dla pozycji b): - - ∪ - - - ∪ - - # - ∪ - || νίκαις [ἐκ]ωμάσθησαν οἱ μὲν [Πυθό].

I 6 (str. 6)

I 8 (str. 8)

VII 2 (str. 2):

- - ∪ - - - ∪ - - # - ∪ - |

Νυκτός, σὲ πεντήκοντα μνηῶν ἀμέραν

IX 50 (ep. 6)

XIII 64 (ep. 7)

XV 2 (str. 2):

| - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - # - ∪ - ||

κεδνὰ παρὰ κοιτίτις Ἀθάνας πρόσπολος

fr. 22 + 4, 63 (str. 3)³⁰:

| - ∪ - - - ∪ - - # - ∪ - ||

καὶ μελιγλώσσων ἀριδᾶν ἄνθεα

V 12 (str. 12) w wersji papirusu, którą Barrett uznaje za zepsutą:

: - ∪ - - # - ∪ - ||

-παι κλεεννὰν ἐς πόλιν³¹

... ᾿X̂ - ∪ - |:

V 4 ~ 19 (str. 4)

XII 4 (str. 4)

XIII 157 (ep. 1)

XIII 196 (ep. 7):

| - ∪ - - - ∪ - ∪ # - ∪ - ||

μυρίων τ' ἤδη μίτραισιν ἀνέρων

XV 51 (str. 2)

XIII 190 (ep. 1): elizja

... x̂ - ∪ - |³²:

VII 18 (str. 7):

| - - ∪ - x̂ - ∪ - x̂ # - ∪ - ||

- - ∪ - x̂ -] ᾿α̂ τεκνον [- ∪ -

IX 76 (ep. 6):

∴ - - ∪ - x̂ # - ∪ - |

- - ∪ - x̂] προξεν[-

³⁰ = fr. 4, 25.

³¹ Por. komentarz *ad locum*, s. 169 nn.

³² Przypadki, gdy iloczias aneps jest niepewny.

XIII 97 (ep. 7):

| - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ # - ∪ - ||

ἄ τὸ[ν ἰσ]ό[θε]ον ἔτι[κτε Πηλέα]³³

XIII 124 (ep. 1):

- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ # - ∪ - |

ὥστ' ἐν κυανανθέϊ θ[υμὸν ἀνέρων]³⁴

XV 4? (str. 4):

| - - ∪ - × # - ∪ - |

- - ∪ - × χ]ρυσέας³⁵

c) | × - ∪ - ∪ ^...:

I 122 ~ 145 ~ 153 ~ 168 (str. 7)

VIII 14 (str. 14):

|| - - ∪ - - # |¹⁵⁾ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - |-]ηνος ἐν Κ[έωι¹⁵⁾ ..]περ ἄνιπ[πος - ~ 30

X 51 (ep. 3)

fr. 22 + 4, 41 (str. 1)³⁶:

- - ∪ - - # - ∪ - :

- -]κέλευσεν Φοῖβος [Ἄλ-

| × - ∪ - × ^...³⁷:

VIII 8 ~ 24 (str. 8-9):

|⁸⁾ - - ∪ - × # | - ⁹⁾ ∪ ∪ - ∪ ∪ - - ||8-9 ...]ιοι' ἄγων[× - (?) ⁹⁾ ∪ ∪]ταν λιπα[ρ - -³⁸24-25 παῖς ἐὼν ἀνὴρ τε π[λεῦ-⁹⁾ νας ἐδέξατο νίκας

XV 3 (str. 3):

|| ∪ - ∪ - × # - ∪ ∪ - ∪ ∪ - |

× - ∪ - ×] Παλλάδος ὀρσιμάχου

XV 4 (str. 4) = b)

d) | - ∪ - ∪ ^...:

IX 25 (ep. 7)

X 6 (str. 6):

|| - ∪ - - # - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - |

- ∪]ἀ.ωι ξ[...ον, ὅτι χρῦ[σ ∪ - ∪ ∪ -)

³³ BARRETT 1956, s. 253: "ετι[κτε] (ν) Πηλέα".³⁴ Ibidem: „Lub θυμὸν ναῦβᾶταν”.³⁵ Ibidem: „Koniec słowa niepewny, być może παγχ]ρυσέας”.³⁶ = fr. 4, 3.³⁷ Zob. s. 134, przyp. 32.³⁸ BARRETT 1956, s. 253: “-]ιοι' ἄγων[ὄς - ∪ ∪]ταν κτλ.”.

XIV 17 (ep. 3)

XII 36 (str. 6)³⁹: elizja = a)

Badając liczbę przedstawionych wyjątków w świetle statystyk pojawiania się u Bakchylidesa czterech wymienionych sekwencji, Barrett zauważa, że mostek ten nie działa we wszystkich pozycjach z taką samą mocą. W pozycji a) prawo działa bezwyjątkowo (elizja nie jest uznawana za pełny koniec słowa) dla anceps realizowanego zarówno jako ciężka, jak i jako lekka sylaba. W pozycji b) wyjątki, liczniejsze dla sylaby lekkiej, nie są również rzadkie dla sylaby ciężkiej. W pozycji c) są dość liczne dla ciężkiej sylaby. Sylaba lekka pojawia się, według Barretta, tylko raz⁴⁰. W pozycji d) wyjątki są bardzo rzadkie dla ciężkiej sylaby. Sylaby lekkie pojawiają się tutaj zbyt sporadycznie, by móc wyrokować. Ogólna konkluzja jest zatem taka, że koniec słowa jest szczególnie unikany tam, gdzie wyizolowałby on na początku lub na końcu linii sekwencję o budowie metrum trocheicznego (– ∪ – ×).

c. Nazwa

Tak sformułowane prawo Maasa-Barretta nadal jednak jest przedmiotem kontrowersji i nieporozumień. Różnice w opiniach badaczy pojawiają się już w kwestii nazwy mostka. Określenie „prawo Maasa-Barretta” przejęłam, podobnie jak Martinelli⁴¹, od Westa⁴², uznając, że wkład Barretta w pełni je uzasadnia. Niestety, propozycja ta nie została powszechnie przyjęta, co wywołuje pewne zamieszanie na polu terminologicznym. Parker stanowczo odrzuca nazwę „prawo Maasa-Barretta” (pozostając przy określeniu „prawo Maasa” lub jeszcze bardziej ogólnym: „rozszerzone prawo Porsona”⁴³), uważa bowiem, że wkład Barretta był minimalny. Decyzja Parker wynika jednak ze skupienia się na pozycjach wyłonionych przez Barretta oraz podanych przez niego statystykach, oddzielnych dla anceps realizowanego jako sylaba ciężka i realizowanego jako sylaba lekka⁴⁴, podczas gdy, moim zdaniem, przełomowe było wskazanie przez Barretta rozszerzonego kontekstu metrycznego, w jakim prawo jest obserwowane (por. dalej). Nazwę

³⁹ Por. s. 133, przyp. 29.

⁴⁰ X 22 (ep. 2) (BARRETT 1956, s. 250, lecz por. komentarz do pieśni, s. 187). Lekka sylaba w tej pozycji pojawia się jednak również na papirusie w XV 63 (ep. 7): ΩΛΕCEN, oraz dwa razy po dierezie niereprezentowanej przez stałe cięcie (por. dalszą część pracy) w XIII 123 ~ 156 (str. 12).

⁴¹ MARTINELLI (1997, s. 262 i przyp. 19), która uznaje jednak (podobnie jak Parker oraz Devine i Stephens, por. dalej przyp. 44 i 46), że wkład Barretta polega na zaobserwowaniu działania mostka również dla ancipitia realizowanych jako lekkie sylaby.

⁴² WEST 1982a, s. 74, przyp. 103.

⁴³ PARKER 1966.

⁴⁴ Ponieważ krótka pojawia się w istocie rzadko, Barrett, zdaniem Parker, nie ma tutaj w zasadzie nic do dodania (por. krytykę przedstawioną w: ibidem, s. 4–7).

„prawo Maasa” („lex Maasiana”) preferują także Gentili i Lomiento, zaznaczając jednak, że o prawie właściwie trudno tutaj mówić; jest to, według nich, wyłącznie pewna zauważalna tendencja, niegrająca większej roli w poezji śpiewanej⁴⁵. Devine i Stephens wyodrębniają z kolei w obrębie daktyloepitrytów aż pięć różnych mostków, z których dwa noszą miano „mostka Barretta”, trzy natomiast „mostka Maasa-Barretta”⁴⁶.

d. Kontekst metryczny

O wiele poważniejszym problemem jest jednak często nieprawidłowe lub niekonsekwentne przedstawianie kontekstu metrycznego, w jakim prawo działa. W *Greek Metre* Maasa dowiadujemy się, że mostki (zasadniczo) mogą pojawiać się tuż przed pauzą, regularną cezurą lub dierezą albo po nich⁴⁷. Jednak zaprezentowana w tym samym podręczniku definicja omawianego mostka nie zaznajamia nas z podstawowym faktem: czy kontekstem jego działania jest tylko koniec periodu, czy także cezura (diereza). Dopiero wnioskując na podstawie paralelnego omawiania tej samej reguły dla daktyloepitrytów Bakchylidesa oraz m.in. akatalektycznych trymetrów jambicznych i katalektycznych tetrametrów trocheicznych wczesnych jambografów i tragedii⁴⁸ (prawa Porsona i Havet-⁴⁹Porsona⁴⁹), możemy wnosić, że miejscem działania mostka jest pauza (koniec periodu). Wrażenie to utwierdza się po lekturze definicji zawartej w „*Philologus*”, a wszelkie wątpliwości ustępują dopiero wówczas, gdy zauważymy, w jakich miejscach wersu Maas doszukuje się wyjątków⁵⁰.

Z górą pięćdziesiąt lat później Barrett wskazał, że kontekstem metrycznym działania prawa jest nie tylko koniec periodu, lecz także diereza⁵¹. Chociaż zmiana ta zauważalna

⁴⁵ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 213, przyp. 86.

⁴⁶ DEVINE – STEPHENS 1984, s. 9 n.: ... ∪̂ – ∪ – || (mostek Barretta [*blunt*]), ... ∪̂ – ∪ – × || (mostek Barretta [*pendant*]), ... – ∪̂ – ∪ – || (mostek Maasa-Barretta [*blunt*]), ... – ∪̂ – ∪ – – || (mostek Maasa-Barretta [*pendant*]), || – ∪ – – ∪̂ ... (mostek Maasa-Barretta). Podobnie zatem jak Parker, badacze ci jako główne kryterium zróżnicowania nazw przyjęli oddzielenie w danych pozycjach anceps realizowanego jako sylaba ciężka od anceps realizowanego jako sylaba lekka. Nie wydaje się to jednak słuszne, nie tyle ze względu na niewielką liczbę lekkich sylab w poszczególnych pozycjach, jak chce PARKER (1966, s. 7), ile dlatego, że mostek po sylabie lekkiej został przecież odnotowany już przez Maasa (por. s. 132 n.).

⁴⁷ MAAS 1972, s. 33, § 47.

⁴⁸ Ibidem, s. 34, § 48.

⁴⁹ Zob. s. 35.

⁵⁰ Tzn. przy pauzach. Są to jednak pauzy przyznane przez Blassa w jego wydaniu pieśni Bakchylidesa i często nie pokrywają się one z tym, co znajdujemy w wydaniach Snella i Maehlera (por. wcześniejsze przypisy do wyjątków podanych przez Maasa). Parę własnych, odmiennych od Blassa, propozycji granic periodów podaje MAAS (1904) w przypisie 1 na stronie 298. Jedyny przykład, gdzie koniec periodu mógł ewentualnie nie być brany pod uwagę przez Maasa, to fr. 22 + 4, 22 (ep. 2) (= fr. 22, 1–2 Bl.).

⁵¹ BARRETT 1956, s. 251, przyp. 2: “Diaeresis is not required to be period-end”.

jest również w sposobie przedstawienia przez Barretta poszczególnych pozycji (np. $|(\times) - \cup - - \wedge \dots$, nie zaś: $||(\times) - \cup - - \wedge \dots$), należy żałować, że samą uwagę dotyczącą tak rozszerzonego kontekstu metrycznego umieścił badacz w przypisie – po pierwsze dlatego, że jest to, w moim przekonaniu, najcenniejszy (szczególnie z punktu widzenia emendacji tekstu) wkład Barretta w obserwację działania omawianego mostka, po drugie zaś dlatego, że ewidentnie nie przywiązano zbyt dużej wagi do tego ustalenia. Zarówno Gentili i Lomiento⁵², jak i Devine oraz Stephens⁵³ czy Maehler⁵⁴ piszą, że miejscem działania mostka jest koniec periodu. Również Snell we wstępie do swego wydania pieśni Bakchylidesa pisze: „P. Maas⁵⁵ stwierdził, że po długim »anceps interpositum« (*e* ‘-’ *e*, *D* ‘-’ *e* itd.) koniec słowa nie jest dopuszczany przez Bakchylidesa ani po członie »e«, jeśli stoi na początku periodu, ani przed tymże członem, jeśli stoi na końcu periodu; można to dla ułatwienia zilustrować w następujący sposób: $||(\times) - \cup - - \wedge \dots$ i $\dots - \wedge - \cup - (\times) ||$. Lecz W.S. Barrett [...] bardzo dokładnie badając od nowa wszystkie przykłady, wykazał, że Bakchylides unika, zarówno na końcu, jak i na początku periodów [wyróżn. – A.Sz.], elementów »ex« wydzielonych z kontekstu końcami słów”⁵⁶. Stwierdzenie to jednak nie zgadza się z tym, co znajdujemy w *Griechische Metrik* Snella, gdzie nie koniec periodu, lecz diereza (cezura) zostaje wskazana jako kontekst działania mostka⁵⁷. Podobną niekonsekwencję widzimy u Parker. Mimo że przytacza ona wyjątki podane przez Barretta, które nie zawsze znajdują się w sąsiedztwie końca periodu, to jednocześnie przedstawia je tak, jak gdyby właśnie w takim kontekście się pojawiały, np.: „Koniec wersu: [...] d) $\dots \cup | - \cup - ||$ 6 przykładów [wyjątków dla pozycji oznaczonej przez Parker literą d)] na 27 wersów”⁵⁸ – wśród tych sześciu wyjątków są m.in. V 4 (str. 4) oraz XIII 157 (ep. 1), które w wydaniach Snella i Maehlera nie występują przy pauzie.

⁵² Por. GENTILI 1952, s. 112: “Lex maasiana, formulata per la prima volta da Paul Maas per i dattilo-epitriti di Bacchylide. Essa e stata cosi formulata: ‘La fine di parola non e ammessa dopo l’ultima sillaba lunga del primo epitrito e prima del cretico finale del periodo, se il cretico e preceduto da sillaba lunga’ [wyróżn. – A.Sz.]”; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 213, przyp. 86.

⁵³ Por. s. 137, przyp. 46.

⁵⁴ Zob. MAEHLER 1982, s. 19 n.

⁵⁵ MAAS 1904, s. 297 i 1972, s. 34, § 48.

⁵⁶ SNELL – MAEHLER ¹⁰1970, s. XXIX: „Post ‘anceps interpositum’ longum (*e* ‘-’ *e*, *D* ‘-’ *e* etc.) finem verbi non admitti a Bacchylide neque post membrum ‘e’ quod est in initio neque ante idem quod est in fine periodi contendeat P. Maas; quod commode hoc modo illustrari potest: $||(\times) - \cup - - \wedge \dots$ et $\dots - \wedge - \cup - (\times) ||$. sed W.S. Barrett, Herm. 84, 1956, 251 accuratissime denuo omnia exempla investigans ostendit evitare Bacchylidem et in fine et in initio periodorum elementa ‘ex’ finibus verborum a contextu separata”. Por. też: MAEHLER ¹¹2003, s. XXXI n.

⁵⁷ SNELL ³1962, s. 43 (z przyp. 1): „Nach ‚ingeschobenem anceps‘ vermeidet Bakchylides Wortende streng vor ... *e* × |, weniger streng vor ... *e* |, ziemlich streng nach | *e* × ..., gar nicht nach | × *e* × ...“; ⁴1982, s. 53 (z przyp. 45).

⁵⁸ PARKER 1966, s. 6. Por. też 1958b, s. 18.

Podkreśliły zatem stanowczo, że miejscem działania prawa Maasa-Barretta jest nie tylko koniec periodu, lecz także diereza. Przypomnijmy również, że diereza to koniec słowa zbiegający się z końcem frazy metrycznej (kolonu, metrum). Chciałabym teraz skupić się na pierwszym składniku dierезы – końcu słowa. Jak możemy wnioskować z listy wyjątków podanych przez Barretta, koniec ten powinien być bezwyjątkowy. Tylko raz (V 155/6, 195/6 (ep. 5–6)) badacz bierze pod uwagę dierезę niewskazaną przez stałe cięcie (w obrębie całej pieśni)⁵⁹. Jednak jak już wspominałam wcześniej⁶⁰, charakterystyczną cechą daktyloepitrytów Bakchylidesa jest łączenie dwóch, najwyżej trzech, kolumn nieco ściślejszymi więzami za pomocą synafii słownej. Czy zatem rzeczywiście bezwyjątkowy koniec słowa jest warunkiem koniecznym efektywności prawa? Większość sekwencji pojawiających się w kontekście dierезы niewskazanej przez stałe cięcie to dymetry i jeśli dierеза tego typu nie pojawia się po obu stronach dymetru ($(\times) - \cup - \times - \cup - (\times)$), nie mogą one niczego dowieść. W przypadku dymetrów typu $(\times) - \cup - \times - \cup - (\times)$ lub $(\times) - \cup - \times - \cup - (\times)$, jeżeli siła działania mostka zostanie dowiedziona dla przeważnie przypadającego końca słowa w innych niż dymetry sekwencjach, konieczne okaże się uwzględnienie omawianych wyjątków przy dwóch pozycjach, a nie tylko przy jednej. Jest to zresztą założenie samego Barretta, który jednak stosuje je tylko dla dymetrów wydzielonych z obu stron stałą dierезą (np. XII 36 (str. 6)⁶¹ | $\cup - - \# - \cup - -$ || zostało zaliczone przez Barretta do pozycji a) oraz d), lecz IX 76 (ep. 6) $\cup - - \# - \cup -$ | tylko do pozycji b)). Sekwencje, na podstawie których możemy zbadać tę hipotezę, są następujące (podaję je w kontekście sąsiednich linii):

|| 5) $\underline{uu}$ $\cup$ $-$ $\underline{u}$ $-$ $\cup$ $-$ $\underline{u} \cap$ $\cup$ $-$ $\vdots$ 6/7 6) $-$ $\cup$ $-$ $\underline{u}$ $-$ $\cup$ $-$ $||$

9) $- - \cup \cup - \cup \cup - - \cap - \cup - - \vdots$ 9/10 10) $- \cup \cup - \cup \cup - \parallel$

6) — — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∴^{5/6} 7) — ∪ — — ∩ — ∪ ∪ —

6) $- - \cup \cup - \cup \cup - \cup \vdots^{5/6}$ 7) $- \cup - \cup \cap - \cup - \cup - \cup - \parallel$

$\text{---} \cup \text{---} \cup \text{---} \cup \text{---} \vdots^{4/5} \quad 2) \text{---} \cup \text{---} \cap \text{---} \cup \text{---} \text{---} [- \cup - (-)] \mid$

Przykłady te, choć nieliczne, wydają się wskazywać na zachowanie mostka również przy dierezie nierealizowanej przez stałe cięcie. Znajdujemy tylko trzy wyjątki w jednym

⁶¹ W kwestii numeru linii por. s. 133, przyp. 29.

|| ⁵⁾ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∶   ⁶⁾ - ∶ - ∪ - - # - ∪ - || b) + c)

5) $\cup \cup - \cup \cup - \vdots$ 6) $- \cup - - \# - \cup -$ | b) + c)

$$| \text{---} \cup \cup \text{---} \cup \cup \text{---} : \quad {}^{12)} \text{---} \cup \text{---} \# \text{---} \cup \text{---} || \quad \text{a) + c)}$$

--- ∪ --- # --- ∪ --- : c) + b)

f. Sekwencja | $\times - \cup - \times \dots$ (pozycja c))

Według Maasa, zauważony przez niego mostek nie dotyczy cezury w środku linii⁶⁸. Wśród wyodrębnionych zatem przez Barretta pozycji, w których prawo działa, zjawisko to dotyczyć może wyłącznie sekwencji c), która w obrębie daktyloepitrytów Bakchylidesa może pojawić się w dymetrach jambicznych akatalektycznych lub hyperkatalektycznych, trymetrach jambicznych akatalektycznych lub hyperkatalektycznych oraz jambelegach (hyperkatalektycznych). Z wymienionych sekwencji jedynie dymetry jambiczne nie dopuszczają wewnętrznej cezury, podczas gdy dla trymetrów oraz jambelegów wydaje się ona dosyć naturalna. Barrett zauważa, że po sekwencji $| \times - \cup - \times$ (której postać zbiega się z formą pentemimera; pozycja c)) koniec słowa jest dość powszechny⁶⁹. Parker dodaje, że wobec możliwości funkcjonowania pentemimera jako samodzielnego kolonu mostek Maasa powinien zostać ograniczony na początku sekwencji do pozycji d)⁷⁰. Również Devine i Stephens⁷¹ oraz Snell⁷² uznają, że koniec słowa po pentemimerze jest dopuszczany.

⁶⁷ = fr. 4, 3.

⁶⁸ MAAS 1972, s. 34, § 48.

⁶⁹ BARRETT 1956, s. 252.

⁷⁰ PARKER 1966, s. 8.

⁷¹ DEVINE – STEPHENS 1984, s. 10.

⁷² Por. s. 138, przyp. 57.

Zastanawiające jest, iż, mimo tak sformułowanego prawa, które „nie obowiązuje w cezurze w środku linii”, Maas przyznał status wyjątku miejscom VIII 30 (str. 14) (por. dalej) oraz X 51 (ep. 3) (por. dalej), nie wziął więc pod uwagę możliwości cezury w tych miejscach. Jeszcze bardziej dziwi, że ani Maas, ani Barrett, uznający te same, co Maas wyjątki (poza I 55 (str. 1) i fr. 22 + 4, 22 (ep. 2)) oraz nadto VIII 8–9 ~ 24–25 (str. 8–9), nie uwzględniają konsekwentnie ewentualnego złamania prawa w miejscach X, str. 1–2, XI, ep. 2–3, XII, str. 2–3 oraz fr. 20C, 4–5. Rozważmy możliwe analizy kolometryczne wszystkich wymienionych miejsc, abstrahując na razie od podziału kolometrycznego dokonanego na papirusie oraz przyjmując wstępne założenie, że koniec słowa po pentemimerze jest wyjątkiem od prawa Maasa-Barretta, o ile pada wewnątrz kolonu, nie jest nim natomiast, jeżeli jest równoznaczny z dierezą:

VIII 8–9 ~ 24–25 (str. 8–9):

| ⁸⁾ - - ∪ - - #[?] | (?) - ⁹⁾ ∪ ∪ - ∪ ∪ - - ||

pe + *hem*^{fem} (diereza)
iambel^{hypercat} (wyjątek)
 (wyjątki uznane przez Barretta)

VIII 14–16 ~ 30–32 (str. 14–16):

|| ¹⁴⁾ - - ∪ - - #[?] | ¹⁵⁾ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ¹⁶⁾ - - ∪ - - ||

pe + *hem*^{masc} + *pe* (diereza)
pe + *encom* (diereza)
iambel + *pe* (wyjątek)
pindar (wyjątek)
 (wyjątki uznane przez Maasa i Barretta)

X 1–2 ~ 11–12 ~ 29–30 ~ 39–40 (str. 1–2):

¹⁾ - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | - - ∪ - - #[?] | ²⁾ - ∪ - - - ∪ - ∪ |

*ascend**encom* + *2tr* (diereza)
pros + *pe* + *2tr* (diereza)
pros + *3ia*^{hypercat} (wyjątek)

XI 30–31 ~ 72–73 ~ 114–115 (ep. 2–3):

| ²⁾ - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - | ∪ - ∪ - - #[?] | ³⁾ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - |

pros + *pe* + *hem*^{masc} (diereza)
*ascend**encom* + *hem*^{masc} (diereza)
pros + *iambel* (wyjątek)
*ascend**platon* (ani diereza, ani wyjątek)

XII 1–3 (str. 1–3):

¹⁾ - - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - : ²⁾ - - ∪ - - #[?] | ³⁾ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - |

iambel + *pe* + *hem*^{masc} (diereza)

iambel + iambel (wyjątek)
pindar + hem^{masc} (diereza)

fr. 20C, 3–5 ~ 9–11 ~ 15–17? ~ 21–23 (str. 3–5):

| ³⁾ – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – : ⁴⁾ – – ∪ – – #? | ⁵⁾ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – |

^Λ*iambel + iambel* (wyjątek)
^Λ*iambel + pe + hem^{masc}* (diereza)
^Λ*pindar + hem^{masc}* (diereza)

fr. 22 + 4, 21–22 (ep. 1–2):

|| ¹⁾ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – : ²⁾ – : – ∪ – – #? : – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ||

hem^{masc} + pe + hem^{masc} (diereza)
hem^{masc} + iambel (wyjątek)
encom + hem^{masc} (diereza)
platon (ani diereza, ani wyjątek)
 (wyjątek uznany przez Maasa)

W związku z wymienionymi sekwencjami interesują mnie głównie dwie kwestie. Po pierwsze, dlaczego Maas, mimo tak drobiazgowych analiz, od razu nie odrzucił pozycji c), jako szczególnie podatnej w daktyloepitrytach na wyznaczanie miejsca cezury lub wręcz dierezy? Czy daktyloepitryty Bakchylidesa mogą budzić pewne wahanie badacza co do statusu tej sekwencji? Po drugie zaś: czy uznanie lub nieuznanie wyjątku od prawa Maasa-Barretta może zależeć od przyjętej interpretacji kolometrycznej, co zdaje się wynikać z analizy omawianych sekwencji? Przypomnijmy, że tylko niektóre z podanych sekwencji zostały uznane przez Maasa oraz Barretta za miejsca złamania mostka. Można by sądzić, że badacze ci kierowali się kolometrią papirusu. Przeciwno takiemu przypuszczeniu świadczy jednak VIII, str. 14–16. Maas oraz Barrett nie mogli przyjąć tutaj kolometrii papirusu (*pe + hem^{masc} + pe*), gdyż w podobnych miejscach (XII, str. 2, XII, ep. 4 czy XIII, ep. 3) stały koniec słowa po pentemimerze, stojącym jako samodzielny kolon, nie został przez żadnego z badaczy uznany za wyjątek od prawa. Dla sekwencji VIII, 14–16 badacze ci musieli przyjąć zatem trzecią (*iambel + pe*) lub czwartą (*pindar*) spośród zaproponowanych interpretacji. Tymczasem oczywiste wydaje się, że liczba wyjątków nie powinna ulegać zmianom w zależności od przyjętej kolometrii, gdyż w takim wypadku nie moglibyśmy powiedzieć nic pewnego o ewentualnym mostku po pentemimerze⁷³. Oczywiście, jeśli dołączymy do listy wyjątków miejsca nieuwzględnione przez Maasa i Barretta (X, str. 1–2; XI, ep. 2–3; XII, str. 1–3; fr. 20C, 4–5), zyskamy dodatkowe potwierdzenie, że prawo Maasa-Barretta nie działa po pentemimerze. Jak bardzo jednak zmienia się nasze

⁷³ Chociaż por. dalej w podrozdziale *Kolometria pieśni Bakchylidesa* sytuację V, ep. 5–6, gdzie wyjątki od prawa Maasa-Barretta pojawiają się w różnych pozycjach. W takim wypadku o właściwej kolometrii muszą decydować statystyki, a zatem przyjęta powinna zostać taka kolometria, w której mostek Maasa-Barretta zostaje łamany w pozycji szczególnie podatnej na tę możliwość.

statystyki, gdy uznamy, że pentemimer wydzielony stałym cięciem z obu stron, w jakimkolwiek kontekście metrycznym, stanowi samodzielny kolon i jako taki nie podlega mostkowi Maasa-Barretta? Ile pozostanie sekwencji $| \times - \cup - \times$ niewyodrębnionych jako samodzielne człony i – jako takie – podległych ewentualnemu działaniu omawianego mostka? Otóż liczba wyjątków zmieni się nieznacznie i procent wyjątków w pozycji c) nadal pozostanie duży. Jednocześnie jednak okaże się, że koniec słowa po pentemimerze w jambelegach oraz trymetrach jambicznych nie jest tak częsty, jak można by tego oczekiwać. W jambelegach (hyperkatalektycznych) koniec słowa znajdujemy trzy razy (w trzech miejscach) na dwadzieścia jeden przypadków (w dwunastu miejscach). W trymetrach jambicznych (hyperkatalektycznych) słowo kończy się po pentemimerze raz na jedenaście przypadków w sześciu miejscach (wyłączam V, ep. 5–6, por. komentarz *ad locum*), a więc przeważa cezura hephthemimeres (pięć razy) lub cezura po szóstym elemencie (pięć razy). Większość wyjątków w pozycji c) należy zatem do dymetru jambicznego akatalektycznego (dziewięć przypadków w pięciu miejscach na pięćdziesiąt dziewięć przypadków w czternastu miejscach), który jest jednocześnie miejscem działania pozycji b) (poza przypadkami w I, str. 7–8, por. wcześniej). W dymetrze jambicznym hyperkatalektycznym wyjątki nie pojawiają się ze względu na jednoczesne działanie pozycji a). Biorąc pod uwagę te statystyki oraz omawiane wcześniej miejsca, gdzie koniec słowa po pentemimerze jest stały, możemy stwierdzić, że Bakchylides nie unika końca słowa po pentemimerze, gdy jednak dopuszcza go w określonym miejscu triady, to w więcej niż jednym przypadku, tak że zazwyczaj cięcie jest stałe.

W związku z wymienionymi prawidłowościami bardzo ciekawa wydaje się praktyka kolometryczna, jaką obserwujemy na papirusie. Ilekroć po pentemimerze pojawia się stałe cięcie (nie chcę tu rozstrzygać, czy mamy do czynienia z cezurą, czy z dierezą), kolon albo samodzielnie wypełnia linię (VIII 14–16; XII, str. 2–3; XII, ep. 4; fr. 20C, 4–5), albo zostaje dołączony do kolonu poprzedzającego (X 1–2; XI, ep. 2–3). Nigdy natomiast nie uznaje się go za część kolonu następującego⁷⁴. Możemy tylko zgadywać, czy kolometria taka odzwierciedla rzeczywisty zamysł Bakchylidesa, czy też wynika z podziału dokonanego później. Z pewnością jednak odzwierciedla ona charakter rytmiczny danych sekwencji.

iv. Sekwencje jambiczno-trocheiczne

Trocheje pojawiają się u Bakchylidesa częściej niż jamby. Bardzo szeroko stosowane są również dymetry (trocheiczne i jambiczne), o wiele rzadziej natomiast trymetry lub tetrametry. Rozpoznanie tetrametrów często pozostaje wyłącznie wyrazem subiektywnej opinii analizującego, gdyż na papirusie zawsze podzielone są one na dwa dymetry i po-

⁷⁴ Ewentualny wyjątek XIII 159–160 (ep. 3–4), por. komentarz *ad locum*.

dział taki zwykle znajduje uzasadnienie w wewnętrznej strukturze pieśni: sekwencja o długości tetrametru przewyższałaby długością kolony okalające. Sporadycznie struktura całej strofy lub epody wyraźnie wskazuje na tetrametr, np. w I, str. 7–8 (por. komentarz *ad locum*). W miejscach takich, jak IX, ep. 3–4, mój marginesowy zapis (w kolometrii pieśni) *4ia* dla struktury *2ia^{hypercat}* | *lk* jest tylko pewną propozycją, potwierdzoną podobnym umiejscowieniem dierezy w tetrametrze jambicznym akatalektycznym np. u Alkajosa (374 V.)⁷⁵.

Zarówno jamby, jak i trocheje mogą kończyć się tępem (*blunt*) lub z zawieszeniem (*pendant*). U Bakchylidesa jednak różnica wygłosów osiągnąta jest w sekwencjach jambicznych za pomocą hyperkataleksy, w sekwencjach trocheicznych natomiast za pomocą kataleksy, tak że wydaje się, iż cztery możliwe realizacje sekwencji jambiczno-trocheicznych mają swoje analogie w czterech podstawowych formach kolonów $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\nu\acute{o}\pi\lambda\iota\omicron\nu$:

<i>enopl</i>	$\asymp - \cup \cup - \cup \cup - \asymp$,	por.	$\asymp - \cup - \asymp$	<i>ia^{hypercat}</i>
<i>pros</i>	$\asymp - \cup \cup - \cup \cup -$,	por.	$\asymp - \cup -$	<i>ia</i>
<i>hem^{fem}</i>	$- \cup \cup - \cup \cup - \asymp$,	por.	$- \cup - \asymp$	<i>tr</i>
<i>hem^{masc}</i>	$- \cup \cup - \cup \cup -$,	por.	$- \cup -$	<i>acephⁱia</i> lub <i>tr^{cat}</i>

Być może tym właśnie niejako lustrzanym odbiciem należy tłumaczyć brak jambicznych sekwencji akatalektycznych u Bakchylidesa (... $\asymp - \cup - \cup - -$), które takiego odpowiednika wśród enopliosów nie znajdują.

Rozwiązania *principes* w sekwencjach jambiczno-trocheicznych daktyloepitrytów Bakchylidesa nie są zbyt częste: I 37 (str. 6) (?), III 67 (ep. 3), III 83 (ep. 5), VIII, str. 12, XIII 64 (ep. 7) (zob. też VIII 23 (str. 7)).

a. Trymetry

W trymetrze jambicznym (akatalektycznym i hyperkatalektycznym) silniejsza jest tendencja do unikania końców słów przed drugim i trzecim elementem anceps (brak wyjątków) niż po nich (prawo Maasa-Barretta). Koniec słowa pojawia się cztery razy (w dwóch miejscach) po drugim anceps (pozycja c) prawa Maasa-Barretta) i dwa razy (w dwóch miejscach) po trzecim anceps w trymetrze jambicznym akatalektycznym (pozycja b) prawa Maasa-Barretta).

Również w trymetrze trocheicznym akatalektycznym drugie anceps łączy się silniejszym mostkiem z sylabą poprzedzającą niż z następującą. Na dwadzieścia sześć przypadków (w siedmiu miejscach) koniec słowa przed anceps pojawia się trzy razy

⁷⁵ Por. s. 48, być może również u Alkmana (15 *PMG*), zob. s. 47.

(w dwóch miejscach) (+ jedna elizja), natomiast po anceps koniec słowa pojawia się siedem razy (w trzech miejscach).

W trymetrze trocheicznym akatalektycznym prawo Maasa-Barretta jest, po obu elementach anceps, bezwyjątkowe. Słowa kończą się rzadziej przed drugim anceps niż przed krótkimi lub po nich (na trzydzieści pięć przypadków w dziewięciu miejscach koniec słowa przed drugim anceps pojawia się pięć razy w czterech miejscach).

W obu trymetrach trocheicznych (katalektycznym i akatalektycznym) końce słów występują najczęściej przed pierwszym anceps oraz przed albo po krótkich, o ile nie są one drugimi lub przedostatnimi elementami sekwencji – koniec słowa unikany jest przed krótkimi, jeżeli są one drugimi elementami sekwencji, oraz po krótkich, jeżeli są one przedostatnimi elementami sekwencji.

W trymetrach jambicznych słowa także kończą się najczęściej przed i po krótkich, z tym samym zastrzeżeniem, jak przy trochejach.

Oto schematy przedstawiające omówione tendencje:

$$\begin{array}{ccccccc}
 - \sim \cup & : & - & : & \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim - \\
 - \sim \cup & : & - & : & \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \sim \cup - \\
 \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \sim \cup - \\
 \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim \times \wedge - & : & \cup & : & - \sim -
 \end{array}$$

b. Dymetry

W dymetrach jambicznych i trocheicznych, podobnie jak w trymetrach, końce słów pojawiają się najczęściej przed krótkimi lub po nich, chyba że krótkie te są drugimi lub przedostatnimi elementami sekwencji. W lekytonie koniec słowa przed drugim breve występuje w około 70% przypadków. Koniec słowa przed „anceps interpositum” nie jest unikany w dymetrach trocheicznych. W dymetrze jambicznym hyperkatalektycznym na trzydzieści trzy przypadki (w dziesięciu miejscach) pojawia się w tym miejscu cztery razy (w czterech miejscach). W dymetrze jambicznym akatalektycznym na pięćdziesiąt dziewięć przypadków (w czternastu miejscach) słowo kończy się przed anceps jedenaście razy (w dziesięciu miejscach), a więc tylko nieco częściej niż po anceps (prawo Maasa-Barretta, dziewięć przypadków złamania w pięciu miejscach). Prawo Maasa-Barretta jest bezwyjątkowe w dymetrze jambicznym hyperkatalektycznym (na trzydzieści trzy przypadki w dziesięciu miejscach). Po jednym wyjątku znajdujemy w dymetrze trocheicznym akatalektycznym (na sto trzydzieści jeden przypadków w trzydziestu czterech miejscach) oraz lekytonie (na dziewięćdziesiąt dwa przypadki w dziewiętnastu miejscach, por. komentarz do I, str. 7–8⁷⁶). Schematy dymetrów przedstawiają się zatem następująco:

⁷⁶ S. 162.

$$\begin{array}{ccccccc}
 x \sim & : & \cup & : & - \sim & : & \cup & : & - \sim \\
 x \sim & : & \cup & : & - & x & - & : & \cup \sim \\
 & & & & - \sim & : & - & : & x \sim & : & \cup & : & - \sim \\
 & & & & - \sim & : & - & : & x \sim & : & \cup \sim
 \end{array}$$

v. Enopliosy

Sekwencje „daktyliczno-anapestyczne” Bakchylidesa zazwyczaj mają określoną postać, nieprzekraczającą długości enopliosia (wyjątek: *tr alcm*_{ΛΛ}: X, str. 6), lecz jednocześnie nie mniejszą niż długość hemiepes masculinum (wyjątki: *an*⁷: V, ep. 1; *tr ad*⁷: V, ep. 8; *tr cho*: XI, str. 7, XIV, ep. 3, fr. 20D, str. 1⁷, fr. 23, 3; *cho*: fr. 33⁷). Kolony κατ' ἐνόπλιον wydają się u Bakchylidesa zachowywać większość praw heksametru daktylicznego, nawet jeśli strukturalnie nie są częścią sekwencji przypominającej heksametr (który pojawia się u Bakchylidesa tylko dwa razy: I, ep. 1–2 i X, str. 3–4). Unikane są zatem słowa o budowie amfibracha (∪ – ∪)⁷⁷ zarówno w enopliosach (*sensu largo*) stojących samodzielnie, jak i w tych będących częścią kolonów mieszanych (wyjątki: VIII 15 (str. 15) [*hem*^{masc}], V 29 (str. 14) [*hem*^{fem}], XI 99 (str. 1) [*enopl*], V 139 (str. 4) [*encom*_Λ], fr. 20B, 15 (str. 3) [*encom*]). W enopliosie koniec słowa pośrodku pierwszego biceps (– – ∪ | ∪ – ∪ ∪ –) nie jest więc unikany (≠ prawo Hermanna), chyba że zaczynające się tam słowo kończy się pośrodku drugiego biceps. Jeżeli kolony κατ' ἐνόπλιον stoją obok siebie, to pierwszy z nich również zazwyczaj kończy się *blunt*, a drugi zaczyna wzrastająco (... – ∪ ∪ – | – – ∪ ∪ ...). Tendencja ta zdaje się w pewnym sensie nawiązywać do cezury penthemimeres heksametru daktylicznego oraz mostka po trzecim daktylu, po którym pojawiający się koniec słowa dzieliłby heksametr na dwie równe części. Ponownie prawidłowość ta dotyczy zarówno kolonów κατ' ἐνόπλιον stojących samodzielnie, jak i tych będących składnikami kolonów mieszanych. Por. np. XIVB, 5–7:

⁵ Πηνειὸν ἄμφ' εὐώδεα Θεσσαλία[ς ⁶μηλοτρόφου ἐν γυάλοις· ⁷κεῖθεν καὶ Ἀριστοτέλης Κίρ-
 – – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – | – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – | – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –
iambel | *pros* | *enopl*

⁷⁷ Por. s. 22. Podobna tendencja działa w katalektycznych dymetrach anapestycznych tragedii: jeżeli trzeci i piąty element takiego dymetru są dwusylabowe, to słowo nie może zaczynać się w obrębie pierwszego z nich i jednocześnie kończyć w obrębie drugiego: ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – (mostek Murraya, por. MURRAY 1955, s. 320 oraz PARKER 1958a, s. 87).

Wyjątki:

$\wedge iambel^{hyperc} + hem^{fem}$ (I, ep. 3–4)

$enopl + hem^{masc} \sim hem^{fem}$ (V, ep. 13–14, chociaż po enopliosie koniec słowa pojawia się tylko w połowie przypadków; diereza zatem alternuje: $enopl + hem^{masc} \sim hem^{fem}$ lub $pros + pros \sim enopl$)

$hem^{fem} + hem^{masc}$ (XV, str. 6, fr. 53A oraz XIII, str. 10–11; w ostatnim jednak przypadku struktura łagodzona jest przez lekką sylabę często pojawiającą się w miejscu elementu anceps hemiepes femininum)

$\wedge iambel^{hyperc} + hem^{masc}$ (XIV, ep. 4–5, ale tylko w analizie przyjmującej synidzezę w linii piątej, w przeciwnym razie linię piątą wypełnia prozodiak, a po linii czwartej następuje koniec periodu, por. komentarz *ad locum*, s. 195).

Jak zauważył Gentili⁷⁸, kolony $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\acute{o}\pi\lambda\iota\omicron\nu$ nie mogą kończyć się dwoma krótkimi elementami. U Bakchylidesa również nagłos tych kolonów nigdy nie jest dwusylabowy, chyba że w pieśni I, str. 1–2 przyjmujemy interpretację proponowaną przez Gentilego i Lomiento (por. komentarz do pieśni). Jedyne pewny przykład kontrakcji biceps znajdujemy w *Ep.* XIII, str. 3 (prawdopodobnie w obrębie całej pieśni). Inne przypadki podawane przez większość badaczy metryki i edytorów w wątpliwość to: V 31 (ep. 1) oraz XI 114 (ep. 2) (zob. też XV 13 (str. 6)). *Principes enopliosów (sensu largo)* nigdy nie ulegają rozwiązaniu.

vi. Elizja

W daktyloepitrytach Bakchylidesa daje się zauważyć parę drobnych, lecz ciekawych tendencji dotyczących elizji. W sumie elizja pojawia się sto czterdzieści trzy razy, w tym trzydzieści razy (21%) w miejscach „nierytmicznych” (tzn. tych, gdzie nie może zachodzić podział pomiędzy metrami, oraz tych, gdzie Bakchylides nie dopuszcza końców słów) i sto trzystaście razy (79%) w miejscach „rytmicznych” (tzn. tych, gdzie może zachodzić podział pomiędzy metrami, oraz tych, gdzie Bakchylides dopuszcza końce słów), przy czym czternaście przypadków w miejscach rytmicznych (10%) dotyczy wprost dierezy. Pewna niewielka różnica zachodzi pomiędzy statusem elizji postpozytywów τ' (θ'), δ' oraz γ' a statusem pozostałych elizji. Elizja wymienionych postpozytywów pojawia się osiemdziesiąt cztery razy, w tym jedenaście razy (13%) w miejscach nierytmicznych, siedemdziesiąt trzy razy (87%) w miejscach rytmicznych (z czego trzystaście przypadków (15%) dotyczy dierezy). Pozostałe elizje (pięćdziesiąt dziewięć przypadków) pojawiają się dziewiętnaście razy (32%) w miejscach nierytmicznych i czterdzieści trzy razy (68%) w miej-

⁷⁸ Zob. GENTILI – GIANNINI 1977 (= 1996), s. 17 lub GENTILI 1978, s. 23.

scach rytmicznych (z czego jeden przypadek (2,5%) w dierezie). Status elizji zatem zasadniczo bardziej zbliża się u Bakchylidesa do statusu końca słowa niż do jego braku, przy czym elizja postpozytywów wykazuje tę tendencję silniej niż elizja pozostałych (nie tylko ortotonicznych) słów. Fakt ten zyskuje potwierdzenie również w mostku Maasa-Barretta, gdzie elizja pojawia się tylko trzy razy (rzadziej niż pełne końce słów!, chociaż dwa razy w szczególnie silnej pozycji a)) i nigdy nie dotyczy to postpozytywów.

vii. Swobodne responsje

Swobodne responsje, zwane też „responsjami nieczystymi” lub „anomaliami metrycznymi”, to, inaczej mówiąc, brak dokładnej responsji stroficznej w obrębie pieśni. Oznacza to, że zachowany tekst pieśni dopuszcza różne schematy metryczne w odpowiadających sobie stroficznie liniach. Może dotyczyć to zmiany statusu konkretnego elementu (np. responsja longum ~ breve), alternatywnego braku elementu (np. responsja $\cup - \sim -$, znamionująca synkopę) lub zmiany kolejności poszczególnych elementów (np. responsja $\cup - \sim - \cup$). Stanowiska badaczy często różnią się w kwestii tego, czy brak dokładnej responsji stroficznej jest w danym przypadku wynikiem błędu popełnionego przez kopistę (lub zamierzonej, choć niekoniecznie poprawnej korekty), czy też dopuszczony został przez samego poetę. Problem pojawia się oczywiście wyłącznie wtedy, gdy tekst pieśni wydaje się poprawny pod każdym innym względem, poza metrycznym (choć również w kwestii poprawności językowej i stylistycznej opinie bywają bardzo rozbieżne). Najprostszym typem swobodnej responsji w daktyloepitrytach Bakchylidesa jest alternacja $\cup \sim -$ w elemencie anceps epitrytów oraz kolonów κατ' ἐνόπλιον. Uznanie tego zjawiska za przykład swobodnej responsji może budzić zdziwienie – przecież anceps z natury swej dopuszcza możliwość realizacji jako sylaba lekka lub ciężka. Wielu badaczy uznaje jednak, że w istocie mamy tu do czynienia z anomalią metryczną, ponieważ ancipitia daktyloepitrytów zazwyczaj wypełniane są sylabami ciężkimi – stąd tendencja do emendowania pojawiających się w tym miejscu sylab lekkich, np.:

V 49 (str. 9):

νίκαν Ἱέρωνι φιλοξείνῳ τιτύσκων (pap. A:...φιλοξένῳ...)

- - $\cup \cup - \cup \cup -$ 'x' - $\cup - - \vdots$

V 28 (str. 13):

λεπτότριχα σὺν ζεφύρου πνοι- (αἰσιν) (pap. A:...πνο-)

- - $\cup \cup - \cup \cup -$ 'x':

IX 44 (str. 9):

ἴστορες κοῦραι διωξίπποι ἸΑρηος (pap. A:...κόραι...)

- $\cup -$ 'x' - $\cup - - - \cup - - |||$

XV 63 (ep. 7):

Γὰς] παῖδας ὤλεσεν Γίγαντας (pap. A: ...ὤλεσεν...)
 - - ∪ - 'x̄' - ∪ - - || itd.

Żadne z podanych miejsc nie budzi wątpliwości innych niż metryczne. Czy wątpliwości te są jednak słuszne? Dwa ostatnie z podanych przykładów emendacji dotyczą epitrytów (w przykładzie zamieszczonym na początku, w związku z synartetyczną konstrukcją tego kolonu mieszanego, można wahać się, czy anceps stanowi zakończenie enopliosa, czy początek pentemimera). Zazwyczaj przyjmuje się, że epitryty są po prostu metrami trocheicznymi lub jambicznymi, w których przeważa długie anceps. Taka też jest interpretacja Snella⁷⁹, który w swoich wydaniach pieśni Bakchylidesa przyjmuje wszystkie wymienione poprawki. Jednak sekwencje jambiczno-trocheiczne wykazują tendencję do długich ancipitia również poza kontekstami daktyloepitrytycznymi⁸⁰. Czy w związku z tym wszędzie powinniśmy ujednolicić ich iloczasy? Epinikion trzynaste Bakchylidesa wykazuje wyjątkowo dużą liczbę ancipitia realizowanych jako sylaby lekkie. Nawet jeśli uznamy to za pewną cechę wyjątkową tej pieśni, czyż nie zyskujemy potwierdzenia, że krótkie ancipitia wcale nie są tak nietypowe dla daktyloepitrytów? Stezychor bynajmniej ich nie unika⁸¹. Maehler w swym najnowszym wyborze pieśni Bakchylidesa uznaje, iż metrum pieśni XIX (dytyramb 5) jest daktyloepitrytyczne, choć podległe pewnym innowacjom⁸². Pieśń ta, poza innymi cechami odróżniającymi ją od zwykłych daktyloepitrytów⁸³, charakteryzuje się dużą liczbą krótkich ancipitia. W trzeciej linii antystrofy wszystkie dostępne mi wydania (poza pierwszym Kenyona) wprowadzają emendację Platta w celu uzyskania krótkiego ancepsu:

- 3) μεγαῖστοάνασσα κέλευσε{v}
 ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - 'x̄'
 4) χρυσόπεπλος Ἥρα (21–22)
 - ∪ - ∪ - - ||

Jest to postępowanie przeciwne do opisanego wcześniej, stosowanego dla właściwych konstrukcji daktyloepitrytycznych, por. XI 43 (str. 1):

- 1) τὰς ἐξ ἐρατῶν ἐφόβησε<v>⁸⁴
 - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - 'x̄'
 2) παγκρατὴς Ἥρα μελάθρων
 - ∪ - - - ∪ - - ||

⁷⁹ Por. np. SNELL – MAEHLER ¹⁰1970, s. XXVIII.

⁸⁰ Por. WHITE 1912, s. 306, § 650.

⁸¹ Pindar z kolei wydaje się je dopuszczać zwłaszcza w pierwszej triadzie i w tych miejscach pozostałych triad, w których w pierwszej triadzie pojawiło się krótkie anceps (zob. BARRETT 2007c).

⁸² MAEHLER 2004, s. 15 n.

⁸³ Por. s. 165 n.

⁸⁴ Emendacja Blassa.

Obserwujemy zatem u współczesnych wydawców tendencję do wyrównywania schematu w obrębie poszczególnych pieśni – jak gdyby z jednej strony pojawiały się epitryty o takiej naturze, jaką przypisywał im Hermann⁸⁵, z drugiej zaś metra jambiczne lub trocheiczne, wykazujące predylekcję do form czystych (z lekkimi sylabami w miejscach obojętnych)⁸⁶. Poważniejszy problem interpretacyjny powstaje jednak w przypadku pozostałych typów swobodnych responsji, jakie znajdujemy na papirusie A pieśni Bakchylidesa⁸⁷:

I, ep. 3	- ∪ - - - ∪ '∪' - ∪ ∪ - -	
~	- ∪ - - - ∪ '∪' - ∪ ∪ - -	180 (ep. H')
V, str. 8	- ∪ - '∪' - ∪ -	
~	- ∪ - - - ∪ -	8 (str. A')
V, str. 9	- - ∪ ∪ - '∪ ∪' - - - ∪ - -	
~	- - ∪ ∪ - '∪' - - - ∪ - -	169 (str. E'), 184 (ant. E')
V, str. 11	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	
~	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - '∪'	11 (str. A'), 26 (ant. A')
V, str. 14	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	
~	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - '∪'	14 (str. A'), 29 (ant. A')
V, ep. 3	- - '∪ ∪' - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - -	
~	- - '∪' - ∪ ∪ - - - ∪ - -	193 (ep. E')
V, ep. 5	- ∪ '∪' - ∪ ∪ -	
~	- ∪ '∪' - ∪ ∪ -	115 (ep. Γ')
V, ep. 8	- ∪ - ∪ - ∪ - -	
~	- ∪ - - - ∪ ∪ - '∪'	78 (ep. B')

⁸⁵ Por. s. 94.

⁸⁶ BOWRA (1933, s. 81 n.), moim zdaniem słusznie, broni tego typu responsji w obrębie ancipitia epitrytów oraz kolonów κατ' ἐνόπλιον u Pindara.

⁸⁷ Pomijam tutaj niepewne i wymagające szerszego omówienia swobodne responsje w: I 9 i 170 (str. 1–2) (zob. s. 157 n.), V, ep. 1 (zob. s. 173), VIII 23 (str. 7) (zob. s. 180 nn.), XIII, str. 3 (zob. s. 192), XV 13 (str. 6) (zob. s. 197 n.), fr. 22 + 4, 24 (ep. 4) (zob. s. 202), oraz swobodne responsje pieśni III (zob. s. 164 nn.) i XIX (zob. s. 198 nn.). Za anomalie metryczne w ramach daktyloepitrytów uznaje się często również rozwiązania longum epitrytów (zob. s. 145) oraz kontrakcję biceps kolonów κατ' ἐνόπλιον (zob. s. 148).

V, ep. 10	‘_’ ∪ - - - ∪ - ∅ - ∪ - -	
~	‘∪’ ∪ - - - ∪ - - - ∪ - -	160 (ep. Δ’)
IX, ep. 1	- - ∪ - - - ‘∪ ∪’ - ∪ ∪ -	
~	- - ∪ - - - ‘∪’ - ∪ ∪ -	45 (ep. B’)
X, str. 5	- ∪ - ‘_’ - ∪ - -	
~	- ∪ - - ∪ - -	15 (ant. A’)
XI, ep. 2	- - ‘∪ ∪’ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - -	
~	- - ‘∪’ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - -	114 (ep. Γ’)
XIII, ep. 5	- - ∪ - - - ‘∪’ -	
~	- - ∪ - - - ‘∪ ∪’ -	62 (ep. B’)
XIV, str. 3	- ∪ - - ‘_’ ∪ - -	
~	- ∪ - - ‘∪’ ∪ - -	3 (str. A’)

Jeden przykład swobodnej responsji znajdujemy również na papirusie T (P. Oxy. 426); potwierdzony zostaje on także przez cytat u Stobajosa (*Flor.* 4, 14, 3, 18) oraz Plutarcha (*Num.* 20, 6, 5):

fr. 22 + 4, str. 10	‘_’ ∪ - × - ∪ - -	
~	‘∪’ ∪ - × - ∪ - -	70 (str. Γ’) ⁸⁸

Wśród podanych responsji można wyodrębnić pewne powtarzające się typy:

1. Pojawianie się w kolonie κατ’ ἐνόπλιον ciężkiej sylaby w miejscu elementu krótkiego (I, ep. 3, w. 180; V, ep. 5, w. 115)⁸⁹. U Bakchylidesa zjawisko to wydaje się dotyczyć tylko drugiego breve pierwszej pary elementów krótkich ((∅) - ∪ ∅ - ∪ ∅ - (∅))⁹⁰. Podobną responsję, lecz dla pierwszego breve drugiej pary elementów krótkich, znajdujemy np. u Arystofanesa: *Vesp.* 275 a ~ 282⁹¹:

⁸⁸ = fr. 4, 32.

⁸⁹ Por. też: I, str. 1–2, w. 170–171 (może także w. 9–10) (zob. s. 157 n.), V, ep. 1, w. 31, 71, 111 (zob. s. 173).

⁹⁰ Chyba że przyjmiemy podobną responsję dla trzeciego elementu krótkiego w XV, str. 6, w. 13 (zob. s. 197 n.).

⁹¹ Por. też: Eurip. *Rh.* 533 ~ 552 (swobodna responsja pierwszego breve pierwszej pary elementów krótkich, zob. GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 200), Stesich. *Orest.* 211, 2 *PMGF* (swobodna responsja drugiego breve drugiej pary elementów krótkich, analogiczna do responsji u Alkmana 1, str. 14 *PMGF*?; zob. s. 46 i 56) oraz Pind., np.: *Pyth.* I, str. 6, w. 52 i ep. 4, w. 56 G. lub *Pyth.* IX, str. 5, w. 113 i ep. 3, w. 19 G. (zob. też GIANNINI 2002, s. 49).

275 a	μῶν ἀπολώλεκε τὰς	ἐμβάδας ἢ προσέκοψ' ἐν
	- ∪ ∪ - ' ∪ -	- ∪ ∪ - ' ∪ - -
~ 282	ἔξαπατῶν καὶ λέγων	ὥς φιλαθήναιος ἦν καί
	- ∪ ∪ - ' ∪ -	- ∪ ∪ - ' ∪ - -

Możliwość takiego typu swobodnej responsji przyjmują m.in. Blass⁹² (responsja różnych form joników), Gentili i Lomiento⁹³ (którzy interpretują ją jako wzajemną wymienność czterosylabowych metrów: *cho* lub *ion* ~ *epitr^{tr}* lub *epitr^{ia}*) oraz Giannini⁹⁴, natomiast tylko dla zacytowanego urywka komedii Arystofanesa m.in. Dale⁹⁵, West⁹⁶ i Parker⁹⁷.

- Pojawianie się jednej lekkiej sylaby w miejscu dwóch krótkich kolonu κατ' ἐνόπλιον (V, str. 9, w. 169 i 184; V, ep. 3, w. 193; IX, ep. 1, w. 45; XI, ep. 2, w. 114)⁹⁸. We wszystkich wydaniach, poza pierwszym Kenyona, miejsca te są u Bakchylidesa poprawiane. Formy kolonów κατ' ἐνόπλιον, w których zamiast dwóch krótkich występuje element anceps ((x) - x - x - (x)), przyjmują m.in. Wilamowitz⁹⁹ oraz Gentili i Lomiento¹⁰⁰, jednak alternacja duo brevia ~ breve raczej nie jest przyjmowana. Wilamowitz¹⁰¹ pisze co prawda, że znajduje przypadki takiej responsji u Sofoklesa (*Tr.* 960 ~ 969 i *OC* 511 ~ 523), lecz wskazane przez niego kolony nie znajdują się w kontekstach daktyloepitrytycznych. Dale uznaje oba passusy za metra eolsko-chorijambiczne¹⁰². Moim zdaniem, w obu przypadkach mamy raczej do czynienia z metatezą, gdyż swobodna responsja zostaje jak gdyby odwrócona (np. *Tr.* 960 ~ 969: - - ' ∪ ∪ - ' ∪ - ∪ ∪ - ' ∪ - ' ∪ ∪ - ∪).
- Responsja pełnej formy kolonu z formą skróconą o jeden element na początku¹⁰³, w środku (V, str. 8, w. 8; X, str. 5, w. 15) lub na końcu sekwencji (V, str. 11, w. 11 i 26; V, str. 14, w. 14 i 29; V, ep. 8, w. 78). Typ przyjmowany m.in. przez Fraenkla¹⁰⁴, Wilamowitza¹⁰⁵, Gentilego¹⁰⁶, Irigoína¹⁰⁷ oraz Gianniniego¹⁰⁸.

⁹² Lecz tylko dla drugiego breve pierwszej pary elementów krótkich i pierwszego breve drugiej pary elementów krótkich – zob. s. 97 (niniejszej pracy).

⁹³ Por. GENTILI 1952, s. 123; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 205 n. W drugim kolonie linii 282 zacytowanego urywka Arystofanesa przyjmują jednak φιλαθήναιος, rezygnując tym samym ze swobodnej responsji (ibidem, s. 218).

⁹⁴ GIANNINI 2002.

⁹⁵ DALE² 1968, s. 189.

⁹⁶ WEST 1982a, s. 127.

⁹⁷ PARKER 1997, s. 216 n.

⁹⁸ Por. też przypadki niepewne: I, str. 1–2, w. 9–10 (zob. s. 157 n.), XIII, str. 3, w. 69 (zob. s. 192), XV, str. 6, w. 13 (zob. s. 197 n.) oraz Stesich. *Orest.* 211, 2 *PMGF* (zob. s. 56).

⁹⁹ WILAMOWITZ 1921, s. 383 i 391.

¹⁰⁰ Zob. np. GENTILI 1952, s. 60; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 198.

¹⁰¹ WILAMOWITZ 1921, s. 391.

¹⁰² DALE 1981, s. 34 i 59.

¹⁰³ Por. fr. 22 + 4, ep. 4, w. 24 (s. 202).

¹⁰⁴ Zob. FRAENKEL 1917–1918, s. 189.

¹⁰⁵ Zob. WILAMOWITZ 1921, s. 434.

¹⁰⁶ Por. GENTILI 1952, s. 121.

¹⁰⁷ IRIGOIN 1993.

¹⁰⁸ GIANNINI 2002.

4. Pojawianie się lekkiej sylaby w miejscu pierwszej princeps epitrytów trocheicznych (V, ep. 10, w. 160; fr. 22 + 4, str. 10, w. 70¹⁰⁹; XIV, str. 3, w. 3?)¹¹⁰. Taki typ responsji zwykle występuje (również u innych poetów) na początku sekwencji, stąd ostatni przypadek (XIV, str. 3, w. 3) jest szczególnie wątpliwy (Blass uznaje jednak, że mamy tu do czynienia z responsją dwóch możliwych form jonika¹¹¹). Nieregularność ta, ze wszystkich, jakie znajdujemy wśród daktyloepitrytów, jest najczęściej akceptowana przez badaczy, np. przez Wilamowitza¹¹², Gentilego i Lomiento¹¹³, Dale (w [Aesch.] PV 534–535 ~ 543–544; według Dale, metrum daktyloepitrytyczne, w którym po-brzmiewa echo kontekstów jońskich)¹¹⁴, Westa (w tym samym urywku *Prometeusza*¹¹⁵, u Eurypidesa: *Andr.* 1035 ~ 1045¹¹⁶, Arystofanesa: *Vesp.* 276 a ~ 283 b¹¹⁷ oraz Bakchylidesa we fr. 22 + 4, str. 10, w. 70¹¹⁸) i przez Parker (w tym samym miejscu *Os* Arystofanesa; kontekst jońsko-daktyloepitrytyczny)¹¹⁹.

Zróznicowany stosunek badaczy do problemu swobodnych responsji wynika zazwyczaj z przyjętej interpretacji natury daktyloepitrytów (najwięcej nieregularności mieści się w szeroko rozumianej analizie κατ' ἐνόπλιον). Może jednak należałoby raczej powiedzieć, że część badaczy bardziej skłonna jest do budowania teorii metrycznych na podstawie ścisłej obserwacji znajdowanych w pieśniach struktur, część zaś wydaje się najpierw przyjmować ogólne założenia teoretyczne dotyczące natury metrum, a następnie korygować niemal wszystkie niemieszczące się w nich konstrukcje. Głównym orędownikiem drugiego podejścia jest Maas¹²⁰. Zwolennik pierwszego sposobu analizy – Gentili – zauważa jednak, że w zachowanej poezji greckiej istnieje wiele swobodnych responsji, których żaden krytyk tekstu nie mógłby nigdy wyeliminować¹²¹. Potwierdzają to podane wcześniej przykłady anomalii, akceptowane nawet przez przeciwników swobodnych responsji (np. Dale).

¹⁰⁹ = fr. 4, 32.

¹¹⁰ I, str. 1–2 i fr. 20D, str. 7 mogą być przykładami takiego zastąpienia w obrębie całej pieśni.

¹¹¹ Zob. s. 96 n. (niniejszej pracy).

¹¹² WILAMOWITZ 1921, s. 423.

¹¹³ Zob. np.: GENTILI 1952, s. 123, 125; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 124 i 207.

¹¹⁴ Zob. s. 105 niniejszej pracy oraz DALE²1968, s. 188–190.

¹¹⁵ WEST 1982a, s. 135.

¹¹⁶ Ibidem: 1035 κτεάνων ματρός φονεύς ~ 1045 καὶ πρὸς εὐκάρπους γῆρας
 ‘_’ _ _ _ _ _ ~ ‘_’ _ _ _ _ _

¹¹⁷ Ibidem, s. 127: 276 a εἴτ' ἐφλέγημηνεν αὐτοῦ ~ 283 b διὰ τοῦτ' ὀδυνηθεῖς
 ‘_’ _ _ _ _ _ ~ ‘_’ _ _ _ _ _ (kontekst joński)

¹¹⁸ Ibidem, s. 73.

¹¹⁹ PARKER 1997, s. 216 n. Zob. s. 106 (niniejszej pracy).

¹²⁰ MAAS 1914 i 1921.

¹²¹ GENTILI 1950, s. 21.

viii. Różnice strukturalne pieśni

Wiadomo, że daktyloepitryty, podobnie jak inne metra, nie zachowują takiego samego charakteru w twórczości wszystkich poetów. Stezychor np. często ściąga bicipitia enopliosów i rzadziej niż Pindar czy Bakchylides wykorzystuje sekwencje jambiczno-trocheiczne. Pindar nie jest zwolennikiem dierez wskazanych przez stałe cięcie, nie przestrzega również prawa Maasa-Barretta. Daktyloepitryty dramatu często łączą się z kolumnami innych rodzajów metrycznych. Szeroko wykorzystują również ityfallik, który nie pojawia się w daktyloepitrytach ani Pindara, ani Bakchylidesa. Różnice tego typu mogą charakteryzować praktykę metryczną jednego poety. Większość pieśni samego Bakchylidesa wyróżnia się własnymi, odrębnymi cechami. Np. w pieśni pierwszej, często uznawanej za naśladownictwo Pindara, praktycznie nie jest przestrzegany mostek Maasa-Barretta, a dierezy nie wykazują tendencji do stałych czy choćby przeważających cięć. Charakterystykę epinikionu trzeciego, oscylującego pomiędzy metrami eolskimi a daktyloepitrytami, omawiam w komentarzu do pieśni. Epinikion piąte wykazuje wyjątkowo dużą liczbę swobodnych responsji. Pieśń siódma bardzo szeroko wykorzystuje kolony mieszane, przy czym tylko tutaj znajdujemy u Bakchylidesa katalektyczne elegijamby. Pieśń jedenasta ma niespotykane czystą budowę. Prawo Maasa-Barretta przestrzegane jest w niej bezwzględnie. Dierea przeważnie wskazana jest przez stałe cięcie. Poza jednym przypadkiem, w którym prawdopodobnie wymagana byłaby poprawka w tekście, nie wykazuje ona również swobodnych responsji. Epinikion trzynaste z kolei ma dużą liczbę ancipitia realizowanych jako lekkie sylaby.

ix. Nota dodatkowa

W analizie daktyloepitrytycznych pieśni Bakchylidesa w większości wypadków pozostawiłam kolometrię papiirusu. Dotyczy to także miejsc zachowanych szczątkowo, w których pojawiający się koniec słowa mógłby sugerować odmienną kolometrię. Ponieważ kolometria papiirusu bardzo często wydawała mi się słuszna i poparta wewnętrznymi wyróżnikami strukturalnymi danej pieśni, w przypadkach wątpliwych zakładałam, że kolometria ta może odzwierciedlać cechy strukturalne niezachowanych partii pieśni¹²².

---

¹²² Krótkie omówienie stanowisk dotyczących kolometrii aleksandryjskiej przedstawia NAGY (2000, s. 9 nn.). Argumenty przemawiające za słusznością tejże kolometrii (generalnie) prezentuje w swym bardzo ciekawym artykule FLEMING (1996). Zob. również tekst WILLETTA (2002, parę dalszych wniosków dodaje GENTILI 2002); badacz ten wskazuje, iż kolometria starożytna odpowiada współcześnie dowiedzionym długościom sekwencji, jakie jest w stanie objąć pamięć operatywna (nie więcej niż szesnaście sylab).

B. Kolometria pieśni Bakchylidesa

Epinikion I

ΣΤΡ	
	(9?, 170?)
1	υ υ - - - : υ υ -
2	25, 171 140, 148 υ υ - υ - υ υ H 171
3	- 172 υ υ - υ υ - :
4	- - : υ υ - υ υ : - - H 150
5	- 174 υ υ - : υ υ - :
6	37?, 75?, 144 37? 121, 175? υ υ - υ - υ υ : υ υ
7	- - υ - - - υ -
8	- υ - - - : υ -
	<i>υ υ - ^pindar ^ </i>
	<i>hem^{masc} :</i>
	<i>enopl </i>
	<i>hem^{masc} :</i>
	<i>2ia </i>
	<i>2ia</i>
	<i>^2ia </i>
ΕΠ	
1	- υ υ - υ υ -
2	- - : υ υ : - υ : υ - - H 179
3	180 - υ : - - - υ υ - υ υ - -
4	- : υ υ - : υ υ - -
5	113 - υ - - - : υ - υ
6	- υ : υ - υ υ - : -
7	- υ - - - υ : - - - : υ - -
	<i>hem^{masc} </i>
	<i>enopl </i>
	<i>^iambel^{hypercat} ~ lk ad</i>
	<i>hem^{fem}</i>
	<i>2tr </i>
	<i>hem^{fem} :</i>
	<i>3tr </i>

Ciągły tekst tej pieśni zaczyna się na papirusie od przedostatniej triady (Z', w. 139 nn.). Triady wcześniejsze zostały odtworzone z licznych fragmentów przez Blassa. W wydaniu Kenyona (ed. pr.) zrekonstruowany przez Blassa z dwóch skrawków papirusowych fr. 1 oraz (za Blassem) fr. 6 zostają przypisane wcześniejszym partiom *Ep.* I, lecz nie są włączone do tekstu głównego tej ody. Do tekstu głównego włącza fr. 1 K. Jurenka.

Blass w swoim pierwszym wydaniu (1898) rekonstruuje początkowe partie pieśni z fr. 5, 13 i 16a K. (col. i) oraz fr. 1, 15, 24, 16b i 34 K. (col. ii). W wydaniu drugim (1899) proponuje następującą rekonstrukcję:

Linie 1–2: fr. 16a K.

Linie 3–10: fr. 6 K. (+ linie 7–9: fr. 14 K.)

Linie 13–14: schol. in Pind. *Olymp.* XIII 4c, 3 Drachmann

Linia 19: fr. 24 K.

Linie 20–26: fr. 15 K.

Linia 35: fr. 16b K. + fr. 28 K.

Linia 36: fr. 16b K.

Linie 37–38: fr. 39 K. + fr. 40 K + fr. 28 K.

Linia 39: fr. 40 K.

Linie 46–56: fr. 13 K.

Linie 72–83: fr. 5 K.

Linie 111–129: fr. 1 K.

Linia 138: fr. 34 K.

Jebb, Taccone (którego wydanie – jak pisze – przeznaczone jest głównie dla studentów) i Festa nie decydują się na włączenie rekonstrukcji Blassa do tekstu głównego, który, jak u Jurenki, zaczyna się u nich od fr. 1 K. Jebb podaje ją jednak w załączniku i komentuje jako interesującą oraz sugestywną. Następne wydania (Edmondsa (tu częściowo), Snella, Campbella, Irigoina, Maehlera) przyjmują rekonstrukcję Blassa (choć z wahaniem: „Sed omnia maxime dubia”¹²³) do tekstu głównego pieśni, z tym że w wydaniu siódmym (1958) Snell (a za nim Campbell, Irigoin, Maehler) rezygnuje z uzupełnienia linii 7–9 fragmentem 14 K. oraz zastępuje (za Maasem) uzupełnienie linii 1–2 cytatem ze scholiów do *Aitia* Kallimacha (P. Oxy 2262, fr. 2a, 27–28 Pfeiffer, vol. 2).

Str. 1–2

Różny podział linii na papiirusie:

(a)   ¹⁾ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪   ²⁾ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ –

Podział ten pojawia się sześć razy: 116–117, 124–125 (str. i ant. Σ', fr. 1 K.), 139–140, 147–148 (str. i ant. Z'), 162–163, 170–171 (str. i ant. H').

(b)   ¹⁾ ∪ ∪ – ∪ – ∪ ∪ –   ²⁾ ∪ ∪ – ∪ – ∪ –

Podział pojawia się prawdopodobnie dwa razy: 55–56 (ant. Γ', fr. 13 K.), 78–79 (ant. Δ', fr. 5 K.).

Linie: 1–2 (str. A', schol. in Callim. *Aitia*: 2a Pf.), 24–25 (str. B', fr. 15 K.) i 47–48 (ant. B', fr. 13 K.), nie pozwalają na rekonstrukcję kolometrii.

¹²³ SNELL ⁵1934, s. 1.

Linie 9–10 (ant. A', fr. 6 K.) dopuszczają trzy możliwe interpretacje:

1. = (b)	¹⁾ ∪ ∪ –]νάσοιό τ' ἐὺ-	²⁾ ∪ ∪]αν, ἔνθ[– ∪ –
	∪ ∪ –] – – ∪ ∪ –	∪ ∪] – ≙ [– ∪ –
2.	¹⁾ ∪ ∪ –]νάσοιό τ' ἐὺ-	²⁾ ∪ ∪]αν, ἔνθ[– ∪ –
	∪ ∪ –] – – ∪ ∪ –	∪ ∪] – ≙ [– ∪ –
3.	¹⁾ ∪ ∪ –]νάσοιό τ' ἐὺ-	²⁾ – ∪ ∪]αν, ἔνθ[– ∪ –
	∪ ∪ –] – – ∪ ∪ –	– ∪ ∪] – ≙ [– ∪ –

Analiza trzecia zyskuje potwierdzenie w liniach 170–171 (abstrahując od pojawiającego się tam podziału na linie), w których na papirusie pojawia się wersja:

ἐπεται νόσφιν γε νόσων πενίας τ' ἀμαχάνου
 ∪ ∪ – – – ∪ – – ∪ ∪ – ∪ – ∪ –

zachowana w wydaniach Kenyona i Jurenki, a poprawiona przez Blassa¹²⁴:

ἐπεται νόσφιν γε νόσων πενίας τ' ἀμαχάνου.
 ∪ ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ – ∪ –

Poprawka Blassa w tym miejscu jednak dziwi, gdyż we wstępie do swego wydania uznaje on responsję typu

∪ ∪ – – – ∪ ∪ –
 ~ ∪ ∪ – – – ∪ – –

za uprawnioną metrycznie¹²⁵, dlatego też w liniach 9–10 utrzymuje ἐὺ, uzupełniając lukę w sposób następujący:

¹⁾ πόλιν, εἰ] νάσοιό τ' Εὐ[ξαν-	²⁾ τιὰδ]ᾶν, ἔνθ[εν μολών
∪ ∪ –] – – ∪ – [–	∪ ∪] – – [– ∪ –

Suess przywraca w liniach 170–171 lekcję νόσων, którą utrzymuje również Festa. Rezygnują z niej na korzyść νόσων Taccone, Snell, Maehler i Irigoien. Trzej ostatni wydawcy przyjmują też w liniach 9–10 wersję ἐὺ- (Maas), rezygnując tym samym ze swobodnej responsji.

Koniec słowa po elemencie siódmym (∪ ∪ – ≙ – ∪ ∪) pojawia się w linii 162 i być może 1, natomiast po elemencie ósmym (∪ ∪ – ≙ – ∪ ∪ –) prawdopodobnie w liniach 55, 78 i 124.

¹²⁴ Oraz HOUSMANA (1897), Platta (*Notes* 1898a, s. 58), Wackernagla (BLASS 1898, app. cr. ad locum), CHRISTA (1898, s. 24, przyp. 1).

¹²⁵ BLASS² 1899, s. XLII (= ³1904, s. XLIV).

Mimo większej częstotliwości podziału (*a*) na papirusie niemal wszyscy wydawcy (poza Kenyonem) zgodnie utrzymują w obrębie całego epinikionu podział (*b*). Przeciwna takiej praktyce jest Parker¹²⁶, która sądzi, że tak częste rozczłonkowanie typu (*a*) nie może być przypadkowe, zwłaszcza wobec faktu, że nie jest ono poparte argumentem końców słów. Według Parker, dwa przykłady podziału typu (*b*) mogły powstać wskutek przypadkowego przeoczenia granicy członów i dojścia do granicy słownej (pomyłka często spotykana w papirusach). Uważa ona ponadto, że oba podziały są według standardów współczesnych niemetryczne; jeżeli jednak ktoś chce odtworzyć archetyp aleksandryjski, powinien, podobnie jak Jebb¹²⁷, zachować kolometrię typu (*a*). Oba hipotezom Parker (niemetryczności omawianych sekwencji i większej prawdopodobności podziału (*a*)) sprzeciwiają się Gentili i Lomiento¹²⁸. Badacze ci, opowiadając się za kolometrią typu (*b*), analizują poszczególne sekwencje jako połączenie prozodiaka (*ion^{min} cho*; ∪ ∪ – ≍ – ∪ ∪ –) oraz katalektycznego anakreontyka (*ion^{min} tr_Λ*; ∪ ∪ – ≍ – ∪ –)¹²⁹: metra, jak piszą, powszechne i z pewnością kompatybilne w kontekście *kat' enoplion*-epitrytów. Dodają również, że ci, którzy chcą zachować kolometrię typu (*a*), muszą ją interpretować jako połączenie bardzo rzadkiej formy dochmiusa (∪ ∪ – ≍ – ∪ ∪) oraz dymetru chori-jambicznego (*cho epitria*; – ∪ ∪ – ≍ – ∪ –) – połączenie niewspółgrające z kontekstem metryczno-rytmicznym ody. Według Maasa¹³⁰, który wskazuje na podobne wahania kolometrii w niemal identycznym okresie u Pindara (*Nem.* X, ep. 1), podział typu (*b*) mógł być uznawany za rytmiczny, ponieważ obie linie tak podzielonego periodu zaczynały się tą samą sekwencją: ∪ ∪ – ≍.

Uważam, że wnioski Parker wydają się dosyć atrakcyjne. Hipoteza zakładająca, że tam, gdzie kolometria starożytna dla danego miejsca jest wariantywna, właściwa musi być interpretacja nieoparta na końcach słów, jest zrozumiała w świetle predylekcji metryków antycznych do analiz opartych na granicach słownych. Jednak w tym szczególnym miejscu hipoteza ta raczej nie zyskuje potwierdzenia. W próbie zrozumienia, jak ten unikatowy period pieśni pierwszej Bakchylidesa mógł być analizowany przez starożytnych badaczy, można powołać się na metryczne *scholia vetera* do pieśni Pindara. Co prawda, wśród daktyloepitrytów tego poety nie spotykamy identycznie zbudowanego periodu, możliwe jest jednak porównanie z periodami zbudowanymi podobnie. Po pierwsze, należy zatem stwierdzić, że w swych analizach pieśni daktyloepitrytycznych Pindara scholiasta wykazuje niechęć do wydzielania kolonów kończących się dwoma krótkimi elementami (pomijam tu oczywiście sytuacje, gdy ostatnia sylaba danej sekwencji to *brevis in longo*¹³¹).

¹²⁶ PARKER 2001, s. 25 n.

¹²⁷ Ibidem, s. 26, przyp. 6. Jebb jednak stanowczo sprzeciwia się temu podziałowi, utrzymując w obrębie całej pieśni podział typu (*b*) ("The first and second verses of each strophe and antistrophe are wrongly divided in the MS" – JEBB 1905, s. 99, przyp. 1).

¹²⁸ GENTILI – LOMIENTO 2001, s. 12 n.

¹²⁹ Przyjmują zatem kolometrię starożytną, zob. dalej.

¹³⁰ MAAS 1904, s. 306, przyp. 20.

¹³¹ Oraz jeden przypadek, gdy *elementum indifferens* według scholiasty realizowane jest jako *longa in brevi*: ...– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ ≍ || (bukoliczny tetrametr daktyliczny, *Isth.* I, ep. 2).

Znajduję tylko dwa takie kolony (– ∪ – – – ∪ ∪ – – ∪ ∪: epijoński trymetr akatalektyczny (*Nem.* V, ep. 4) oraz ∪ ∪ – – ∪ – – – ∪ ∪: trymetr joński brachykatalektyczny (*Nem.* VIII, ep. 3)). Po drugie, sekwencja o podobnej do periodu Bakchylidesa budowie (– ∪ – ∼ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –), poza dwoma przypadkami (*Nem.* XI, str. 1, ep. 2), gdy analizowana jest jako pindaricum złożone z akefalicznego jambelega oraz katalektycznego pentemimera jambicznego (– ∪ – ∼ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, ∼ – ∪ –, tzw. Πινδαρικὸν ἀμφιλειπές), zawsze dzielona jest po choriambie środkowego hemiepes (– ∪ – ∼ – ∪ ∪ –, ∪ ∪ – ∼ – ∪ –, np. *Pyth.* I, ep. 5). Pierwsza sekwencja takiego złożenia (– ∪ – ∼ – ∪ ∪ –) nazywana jest albo epitrytem trocheicznym (np. *Isth.* III + IV, str. 2), albo epichorijambem (akatalektycznym lub dymetrem epichorijambicznym) (np. *Nem.* X, ep. 1; *Pyth.* III, ep. 3)¹³², raz również zyskuje miano prozodiaka (*Pyth.* III, str. 5). Druga sekwencja natomiast (∪ ∪ – ∼ – ∪ –) nazywana jest albo Βακχειακόν (jeden przypadek: *Isth.* VI, str. 8), albo katalektycznym dymetrem jońskim *a minore*¹³³ (np. *Pyth.* I, ep. 5; *Pyth.* III, str. 5; *Pyth.* IX, ep. 3) (*anaklomenon*, gdy ostatnie anceps – przed kretykiem – realizowane jest jako lekka sylaba, np. *Pyth.* IX, ep. 5; *Isth.* III + IV, str. 2) lub (w jednym przypadku) interpretowana jest jako połączenie jonika *a minore* oraz peonu (*Olymp.* VIII, str. 1; jest to w zasadzie ta sama, co poprzedzająca, interpretacja, tyle że wskazane są poszczególne metra składowe). Te same kolony pojawiają się także w innych połączeniach. Kolon występujący u Bakchylidesa (∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ –) w miejscu tzw. epichorijambu lub epitrytu trocheicznego (– ∪ – ∼ – ∪ ∪ –) również zostaje wyodrębniony przez scholiastę w pieśni Pindara, gdzie nazywany jest prozodiakiem składającym się z jonika *a minore* oraz choriambu¹³⁴ (np. *Pyth.* I, ep. 9) lub dymetrem *prosodiakon* akatalektycznym (*Olymp.* XII, str. 2).

W przypadku alternatywnej, zalecanej przez Parker, kolometrii periodu Bakchylidesa ((a) ∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ –, – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –) znajdujemy u scholiasty Pindara potwierdzenie tylko drugiego kolonu, który nazwany jest dymetrem choriambicznym akatalektycznym (*Nem.* V, ep. 4; *Nem.* VIII, ep. 3), podczas gdy pierwszy człon wyłaniany jest wyłącznie wtedy, gdy ostatnia sylaba jest ciężka (∪ ∪ – ∼ – ∪ –, por. wcześniej). Jak już zaznaczyłam wcześniej, prawdopodobne jest, że w dwóch miejscach papirus przekazuje taki właśnie schemat metryczny pierwszej linii (z ciężką sylabą w miejscu krótkiego siódmego elementu) (9–10, 170–171). Nawet jeżeli jednak nie uznamy alternacji:

∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –   lub   ∪ ∪ – ∼ – ∪ – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –
 ~   ∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –   ~   ∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∼ – ∪ –

za błędną, to sekwencję ∪ ∪ – ∼ – ∪ – (–) należy raczej uznać za wariant kolonu ∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ –, nie zaś kolonu ∪ ∪ – ∼ – ∪ ∪ ¹³⁵. Nie znajdujemy zatem potwierdzenia dla

¹³² Często zyskuje oba miana (epitrytu trocheicznego i epichorijambu/dymetru epichorijambicznego (akatalektycznego)) równocześnie.

¹³³ Interpretację tę przyjęli Gentili i Lomiento – zob. wcześniej.

¹³⁴ Ponownie interpretację tę przyjmują Gentili i Lomiento – zob. wcześniej.

¹³⁵ Por. omówienie swobodnych responsji na s. 151 nn.

wyrażonej przez Parker opinii, iż kolometria, za którą opowiadają się edytorzy, nie odzwierciedla tego, co *kolistes* mógł kopiować.

Zachowując jednak zgodny z duchem antycznym podział na linie, nie musimy opierać na nim swej analizy metrycznej. Takiego też zdania jest Irigoin, który uznaje, że period ten jest zbyt długi, by zapisać go w jednej linii, lecz jednocześnie analizuje go jako połączenie stopy anapestycznej, trypodii anapestycznej (prozodiaka) oraz metrum jambicznego (υ υ -, - - υ υ - υ υ -, ≍ - υ υ -)¹³⁶; podział kolometryczny nie pokrywa się zatem z podziałem na linie. Analiza Gentilego i Lomiento: prozodiak + katalektyczny anakreontyk (υ υ - - - υ υ -, υ υ - ≍ - υ υ -), nie wydaje mi się zbyt prawdopodobna u Bakchylidesa, gdyż byłby to jedyny u tego poety przypadek kolonu κατ' ἐνόπλιον, w którym pierwszy element realizowany jest dwusylabowo (stała kontrakcja pierwszego biceps nie jest niemożliwa, por. XIII, str. 3). Jeżeli jednak w epinikionie tym Bakchylides rzeczywiście wzorował się na Pindarze – jak twierdzi większość badaczy – to analizy Gentilego i Lomiento nie można całkowicie odrzucić, gdyż u Pindara znajdujemy przykłady dwusylabowej realizacji pierwszego elementu enopliosów (por. *Pyth.* I, str. 6, *Pyth.* IV, ep. 5; prozodiak o identycznej rytmicznej realizacji z dwusylabowym pierwszym anepsy i stałą kontrakcją pierwszego biceps znajdujemy w *Pyth.* I, ep. 9).

Uważam, że czwarty element periodu jest raczej – zgodnie z naturą daktyloepitrytów – anepsy, choć nie mamy pewnego potwierdzenia takiego statusu tego elementu, który w tym miejscu zawsze realizowany jest jako sylaba ciężka¹³⁷. Dlatego też wolę interpretować linie 1–2 strofy jako Πινδαρικὸν ἀμφιλειπές, a więc akefaliczne pindaricum katalektyczne z jonikiem w miejscu epitrytu trocheicznego. Do takiej całościowej analizy przekonuje mnie zarówno fakt, że brakuje tutaj jakichkolwiek stałych cięć wskazujących miejsca połączenia poszczególnych elementów, jak i potwierdzona, nie tylko w daktyloepitrytach Bakchylidesa, alternacja υ υ - - ~ - υ υ -, a zatem możliwość pojawienia się jonika *a minore* w miejsce epitrytu trocheicznego¹³⁸. Uznanie początku periodu za akefaliczne metrum trocheiczne¹³⁹ nie wydaje mi się prawdopodobne.

Str. 6 (w. 37)

[- - υ - -] εμεν, ὄταυ

[- - υ - -] υ υ -

¹³⁶ Por. s. 112.

¹³⁷ Por. jednak koniekturę Edmondsa dla linii 139: πόλ[ιν ἐς νέα]υ βαθυδεί- (EDMONDS 1927; SNELL 1949) lub Snella: πόλ[ιν οἰκίσσ]αι (vel οἰκισ(σ)α]υ) βαθυδεί- (koniektura niewprowadzona do tekstu głównego).

¹³⁸ Por. s. 154 oraz WEST 1982a, s. 73: “Here υ υ - may perhaps be regarded as a variant of - υ υ -”. Zob. też fr. 20D, str. 7.

¹³⁹ WILAMOWITZ 1921, s. 433, z powołaniem na *Olymp.* VII, ep. 6; *Olymp.* XIII, ep. 6; *Nem.* VIII, ep. 3.

Byłby to jedyny pewny u Bakchylidesa przykład rozwiązania w miejscu innym niż pierwszy kretyk (ale por. VIII 23 (str. 7)). Być może jednak należy przyjąć podwojone v:

[– – ∪ –]εμεῦ, ὄταυ

[– – ∪ –] ∪ – ∪ –?

Str. 6 (w. 75)

εὐνᾶ³ῃ: por. IX, str. 7 (w. 42).

Str. 7–8

Period ten, złożony z dymetru jambicznego akatalektycznego oraz lekytionu, podobnie jak period pierwszy strofy tej pieśni, nie posiada żadnych stałych cięć rytmicznych. Koniec słowa niemal bezwyjątkowo pojawia się jedynie przed drugim od końca elementem lekytionu. W miejscu złożenia koniec słowa pojawia się tylko dwa razy; z równą częstotliwością występuje on o jeden element wcześniej oraz dalej. Prawo Maasa-Barretta zostaje złamane cztery razy w dymetrze jambicznym akatalektycznym i raz w lekytionie. Z tych też względów uważam, że linie 7–8 można interpretować jako tetrametr jambiczny akatalektyczny ze stałą synkopą elementu anceps w trzecim metrum¹⁴⁰. Interpretację taką wydaje się nadto potwierdzać budowa całej strofy pieśni pierwszej. W układzie kolo-metrycznym przedstawionym na papirusie ma ona niewątpliwie budowę „dystychiczną” – cztery periody, każdy zbudowany z dwóch kolonów. W periodzie drugim oraz trzecim cięcie pomiędzy kolonami nie jest bezwyjątkowe, a w periodach pierwszym i czwartym w ogóle go brak. W świetle zaproponowanej całościowej analizy periodu czwartego uważam, że wyjątki od prawa Maasa-Barretta w dymetrze jambicznym akatalektycznym (122, 145, 153, 168) należy zaliczyć do pozycji c) | × – ∪ – ×[^]..., lecz nie do pozycji b) ... ×[^]– ∪ – |. Podobnie wyjątek z linii ósmej należy zaliczyć do pozycji b), lecz nie do pozycji d) | – ∪ – ×[^].... Możemy także zauważyć, że mimo zasadniczo częstego łamania prawa Maasa-Barretta w pozycji b), w obrębie dymetrów wyjątki w tym miejscu pojawiają się dosyć często w dymetrze jambicznym, lecz tylko raz znajdujemy wyjątek w lekytionie – jest to właśnie linia ósma strofy A' Ep. I. Synkopa zatem tłumaczyłaby ten wyjątek jako należący w istocie do dymetru jambicznego, nie zaś do katalektycznego dymetru trocheicznego.

Ep. 3

~   – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – –   θῆκεν ἀντ' [εὐε]ργεσιᾶν, λιπαρῶν τ' ἄλ- (157)
~   – ∪ – – – ∪ – – ∪ ∪ – –   ὄσσοι ἀν ζώῃ χρόνον, τόνδ' ἔλαχε^v141 τι- (180)

¹⁴⁰ Analizę taką przyjmuje również IRIGOIN (1993, s. 81–83).

¹⁴¹ MAEHLER ¹¹2003, s. 6: “XE[^]NTI, i.e. -χεᾶν?”. W takim wypadku prawdopodobnie -χεᾶν.

Kenyon¹⁴², Jurenka¹⁴³, Blass¹⁴⁴, Festa¹⁴⁵, Pighi¹⁴⁶ oraz Gentili i Lomiento¹⁴⁷ uznają responsję tego typu za dopuszczalną. Również Wilamowitz uznaje, że w miejscu tym ujednolicenie można osiągnąć wyłącznie przez pogorszenie tekstu¹⁴⁸. Swobodną responsję odrzucają: Platt¹⁴⁹, Herwerden¹⁵⁰ (χρόνον, οὐδ' ἔλαχεν), Headlam¹⁵¹, Housman¹⁵², Jebb, Taccone, Cataudella¹⁵³, Koster¹⁵⁴ (λάχε τόνδε χρόνον), Ludwig¹⁵⁵ (χρόνον ἐόντ' ἔλαχεν), Maas¹⁵⁶ (χρόνον, ἂν λέλαχεν) oraz Ebert¹⁵⁷ (χρόνον, οἷδ' ἐλάχεον). W wydaniach Snella, Maehlera oraz Irigoina żadne poprawki nie zostały przyjęte, lecz słowa χρόνον, τόνδ' ἔλαχε·ν (Maehler¹¹ 2003; χρόνον, τόνδε λάχεν: Snell⁵ 1934, ⁶ 1949, ⁷ 1958, ⁸ 1961; χρόνον, τόνδ' ἔλαχεον: Snell-Maehler¹⁰ 1970, Maehler 1982, Irigoin) ujęte są w *crucēs*. Ponieważ jednak zachowały się tylko dwa pełne przykłady tej linii, trudno stwierdzić, która linia *de facto* prezentuje przykład swobodnej responsji (por. V, ep. 1, gdzie responsja:

- - ∞ - ∪ ∪ - - - ∪ - -
 ~ - - ∪ ∪ - - ∪ - - - ∪ - -

zostaje w wydaniach Jebba, Snella, Maehlera i Irigoina ujednolicona nie do formy pierwszej, lecz do formy drugiej).

Ep. 7 (w. 115)

W epodzie E' (115) linia 7 została na papirusie rozłożona na dwa wersy:

- ∪ - - - ∪ -
 - - ∪ - -

Pomiędzy dwoma kolumnami nie ma pauzy syntaktycznej (prepozytyw σόν). Ponieważ cięcie jest rytmiczne, Parker zauważa, że podział ten może odzwierciedlać jakąś wczesną lub alternatywną kolometrię, która, poza tymi liniami, zaginęła¹⁵⁸.

¹⁴² KENYON 1897, s. 2.

¹⁴³ JURENKA 1898, s. 1.

¹⁴⁴ Zob. rozdz. IIB v.

¹⁴⁵ FESTA 1916, s. XXXIV.

¹⁴⁶ PIGHI 1944, s. 182–183.

¹⁴⁷ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 206.

¹⁴⁸ WILAMOWITZ 1921, s. 434.

¹⁴⁹ Notes 1898a, s. 58.

¹⁵⁰ HERWERDEN 1899, s. 3.

¹⁵¹ Notes 1898a, s. 66.

¹⁵² HOUSMAN 1897; Notes 1898a, s. 69.

¹⁵³ CATAUDELLA 1951, s. 231.

¹⁵⁴ KOSTER 1953, s. 187.

¹⁵⁵ LUDWICH 1898, s. 12.

¹⁵⁶ MAAS 1914, s. 21.

¹⁵⁷ EBERT 1976.

¹⁵⁸ PARKER 2001, s. 26.

Epinikion III

ΣΤΡ

1	15, 85 15, 85, 89 ⊖ - ∪ <u>⊖</u> ⊖ ∞ ∪ - ∪ - -	3ia _Λ
2	(- 62) 90 ⊖ - ∪ ∪ - ∪ (∪) -: ∪ ∞ -	pros ba (lub hag ^d)
3	(- 63) - 3, 35 ∞ - ∪ (∪) - ∪ ∪ -: ∪ - ∪ ∴	pros ba (lub hag ^d)
4	18, 64, 78? - 22, 50 - ∪ - ⊖ - ∴ ∪ ∪ -: ∪ - -	hendec sapph

ΕΠ

1	79, 93 - 51 ⊖ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -: - ∴	enopl ∴
2	80 - ∪ - ∞ -: ∪ - H 94	lk
3	67 - ∪ - ∞ -: ∪ -:	lk ∴
4	40 12 - - ∪ <u>⊖</u> - -: ∪ ∪	2ia
5	83 69 69 <u>⊖</u> ∪ - ∞ - ∪ -: - ∞ - ∪ -:	3tr _Λ ∴
6	84, 98 - ∪ -: ∞ -: ∪ -	lk

Analiza metryczna tej pieśni budzi pewne kontrowersje. Zazwyczaj uznaje się, że metrum strofy różni się od epody. Strofie przypisuje się charakter logaedyczny¹⁵⁹ lub jambiczno-eolski¹⁶⁰ (-chorijambiczny¹⁶¹), epodzie natomiast daktyloepitrytyczny. Różnica pomiędzy strofą a epodą byłaby zatem podobna do XIII ody olimpijskiej Pindara. Koster uznał jednakże strofę omawianego tutaj epinikionu za daktyloepitrytyczną, choć o szczególnym charakterze¹⁶². Podobnie Gentili i Lomiento bronią *kat' enoplion*-epitrytycznego charakteru całej pieśni¹⁶³. Jeżeli pierwszą linię epody określimy jako reizianum rozszerzone wewnątrznie o daktyl, to możemy nawet bronić eolskości całego epinikionu¹⁶⁴.

¹⁵⁹ JURENKA 1898, s. 10; JEBB 1905, s. 101; KOLÁŘ 1935, s. 57.

¹⁶⁰ SNELL – MAEHLER¹⁰ 1970, s. 8.

¹⁶¹ IRIGOIN 1993, s. 100.

¹⁶² KOSTER 1953, s. 118.

¹⁶³ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 212.

¹⁶⁴ KENYON (1897, s. 15) uznał całą pieśń za logaedyczną.

Nie jestem zwolenniczką uznania pieśni trzeciej za całkowicie daktyloepitrytyczną. Sprzeciwiają się temu, moim zdaniem, następujące fakty:

- występowanie w strofie trymetru jambicznego katalektycznego. Wygłos *pendant* jest w sekwencjach jambicznych daktyloepitrytów Bakchylidesa osiągany za pomocą hyperkataleksy, nigdy kataleksy;
- niemal stałe rozwiązanie szóstego elementu trymetru jambicznego. Rozwiązanie nie jest co prawda w epitrytach wykluczone, lecz zwykle pojawia się jako pewien wariant, nie jako *constans*;
- ewentualne połączenie prozodiaka z bakchejem również byłoby *unicum* w kontekście daktyloepitrytycznym pieśni Bakchylidesa;
- czwarta linia strofy ma ewidentnie postać jedenastozgłoskowca safickiego. Gentili i Lomiento uznają ją za połączenie epitrytu trocheicznego i arystofaneja, podpierając się tym, że arystofanej pojawia się także u Stezychora¹⁶⁵ w kontekście *kat' enoplion*-epitrytycznym (fr. *inc. loc.* 223, 4 *PMGF*¹⁶⁶). Arystofaneje pojawiają się również wśród daktyloepitrytów Arystofanesa (*Pax* 774–795, por. s. 80 n.), co nie zmienia jednak faktu, że u Bakchylidesa są one dosyć nietypowe. Teoretycznie, jeżeli uznajemy swobodne responsje, moglibyśmy spodziewać się okazjonalnego arystofaneja, powstałego wskutek modulacji podstawowego rytmu hemiepes masculinum (– ∪ ∪ – ∪ ∪ –) lub hemiepes femininum (– ∪ ∪ – ∞ –) – podobna sytuacja występuje w dziewiątej linii strofy *Ep. V* – lecz nigdy arystofaneja zachowującego swą postać w obrębie całej pieśni daktyloepitrytycznej, arystofaneja niebędącego wariacją kolonów *kat' enoplion*.

Przeciwko eolskiej analizie całej pieśni przemawia z kolei fakt, iż w sekwencjach jambiczno-trocheicznych pieśni eolskich Bakchylidesa normą jest anceps realizowane jako sylaba lekka; sylaba ciężka pojawia się tylko sporadycznie. Tymczasem tutaj epoda wykazuje anceps realizowane w większości wypadków jako sylaba ciężka.

Zgadzam się z Gentilim i Lomiento, że różnica pomiędzy metrum strofy i epody jest niewielka. Uważam jednak, że epoda w rzeczywistości wykazuje bardziej charakter epitrytyczny niż *kat' enoplion*-epitrytyczny, podczas gdy strofa zasadniczo przypomina raczej dytyramb XIX dla Ateńczyków. Dytyramb ten ma charakter bardzo zbliżony do daktyloepitrytów¹⁶⁷ i jednocześnie zgoła od nich odmienny. Znajdujemy tam m.in. hemiepes masculinum, prozodiak, enoplions, których anceps jest jednak zazwyczaj wypełnione lekką sylabą. Oprócz enoplionsów występują dymetry jambiczne, zarówno hyperkatalektyczne (tak charakterystyczne dla daktyloepitrytów), jak i katalektyczne (niepojawiające się w daktyloepitrytach Bakchylidesa) – ponownie ancipitia w tych dymetrach realizowane są przeważnie jako lekkie sylaby – oraz ityfallik (pojawiający się wśród daktyloepitrytów

¹⁶⁵ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 210 i 212.

¹⁶⁶ Zob. s. 57, przyp. 126.

¹⁶⁷ KOSTER (1953, s. 135) uznał, że dytyramb ten jest w istocie daktyloepitrytyczny, choć γένος διπλάσιον (sekwencje jambiczno-trocheiczne) nigdy nie przybiera tutaj formy epitrytu. Podobnie MAEHLER w swym najnowszym wyborze pieśni Bakchylidesa (2004, s. 15 n.) uznał, że mamy tu do czynienia z metrum daktyloepitrytycznym, podległym pewnym innowacjom.

dramatu oraz jako klauzula daktyloepitrytycznego fragmentu Symonidesa¹⁶⁸). Niektóre kolony mają ewidentnie eolski charakter, na co wskazuje również swobodna baza eolska w linii 15¹⁶⁹. Powszechnie uznaje się, że metrum tego dytyrambu zostało wynalezione przez Bakchylidesa, co podkreślają same słowa poety: Πάρεστι μὲν κέλευθος ὀμβροσίων μελέων (XIX 1–2). Epinikion trzecie ma oczywiście swój specyficzny charakter. Nie znajdujemy tu np. ityfallika, a strofa i epoda wykazują się wyjątkową jak na Bakchylidesa prostotą – w obrębie zaledwie 98 linii pojawia się aż siedem triad, podczas gdy np. w porównywalnym objętościowo, liczącym 104 linie, *Ep.* IX znajdujemy je tylko cztery. Podobnie jednak jak w dytyrambie dla Ateńczyków metrum wydaje się tutaj oscylować pomiędzy daktyloepitrytami a kolonami eolskimi, nie tyle w sensie występowania obok siebie kolonów eolskich oraz daktyloepitrytycznych, ile ze względu na nieco ambiwalentną naturę kolonów budujących strofę. Z tego też powodu analiza drugiej i trzeciej linii strofy, jako połączenie prozodiaka i bakcheja (= Jebb, Gentili-Lomiento), zdaje mi się lepsza niż uznanie ich za hagesichorej rozszerzony wewnętrznie o daktyl. Ta druga interpretacja zaciera bowiem pewną dwuwartościowość metrum daktyloepitrytyczno-eolskiego, jaką, moim zdaniem, charakteryzuje się strofa.

Str. 2

	υ - υ υ - υ - υ - -	ἐς ἀγαθέαν ἔπεμψε Π[υθ]ῶ (62)
~	- - υ υ - υ υ - υ υ -	ἦβαν. ἀρετῶ[ς γε μ]ὲν οὐ μινύθει (90)
~	υ - υ υ - υ υ - υ - -	pozostałe strofy

Linia 62 jest poprawiana przez wszystkich wydawców (<ἐπ>έπεμψε lub <ᾶν>έπεμψε, korekta haplografii). Jeżeli jednak nie przyjęlibyśmy w tym miejscu emendacji, uzyskalibyśmy swobodną responsję tego samego typu, jaki znajdujemy wśród pieśni daktyloepitrytycznych. Identyczną responsję widać być może również w omawianym dytyrambie XIX Bakchylidesa, str. 5 (zob. dalej, s. 199 n.), którego metrum wydaje się mieć podobną naturę.

W linii 90 niepewny jest iloczys ypsilonu w wyrazie μινύθει. Kenyon twierdzi, że ypsilon to musi być długie, choć jest to przypadek wyjątkowy¹⁷⁰. Podobną analizę przyjmują: Jurenka oraz Snell, Maehler i Irigoin, którzy uznają także długi iloczys tej samogłoski w V 151: μίνυθεν. Blass, Taccone i Festa pozostawiają krótki iloczys. Blass wskazuje na podobną nieregularność responsji u Alkmana¹⁷¹ (1, str. 14 *PMGF*; por. s. 46). Jebb uważa, że fragment Alkmana – sam w sobie zbyt niepewny – nie może być wystarczającym gwarantem anomalii responsji w tej linii, nawet jeżeli nieregularność taka

¹⁶⁸ Zob. s. 71 n. Por. też $\bar{\omega}ith$ u Stezychora, s. 60 n.

¹⁶⁹ Pełny schemat pieśni na s. 198 n.

¹⁷⁰ KENYON 1897, s. 29.

¹⁷¹ BLASS 1898, s. XXXIX (= ²1899, s. XLV; ³1904, s. XLVII = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XLVIII).

była teoretycznie dopuszczalna. Według tego uczonego, wyraz μινύθει jest zepsuty, a poeta zapewne użył formy μινύνθη¹⁷² lub μινύθη (aoryst gnomiczny)¹⁷³.

Str. 3

~   ~ - ~ - ~ ~ - ~ - ~   ὅσο[ι] μὲν Ἑλλάδ' ἔχουσιν, [ο]ὔτις (63)
~   ~ - ~ ~ - ~ ~ - ~ - ~   pozostałe strofy

Miejsce poprawiane jest przez wszystkich wydawców (ὅσο[ι] <γε> μὲν) z wyjątkiem Kenyona. Ponownie, odrzucając emendację, uzyskalibyśmy swobodną responsję w stylu daktyloepitrytycznym (por. s. 153).

Str. 4 (w. 64)

W linii 64 (ὦ μεγαίνητε Ἴέρων, θελήσει) końcowe epsilon w wyrazie μεγαίνητε, stojące w hiacie przed imieniem własnym¹⁷⁴, prawdopodobnie ma długi iloczas. Maehler znajduje paralełę u Homera (Ω 285: χρυσέω ἐν δέπαϊ, ὄφρα λείψαντε κιοίτην)¹⁷⁵. Platt¹⁷⁶ zakłada możliwość nagłosowej digammy w Ἴέρων. Zgadza się z nim Housman, który jednak podkreśla, że przed imieniem tym pojawia się także elizja (IV 3: ἀστύθεμιν θ' ἱέρωνα γεραίρει), i który stanowczo odrzuca możliwość wzdłużenia epsilonu. W omawianym tu wersie Housman proponuje poprawkę: ὦ μέγ' <εὐ>αίνηθ' Ἴέρων, θελήσει¹⁷⁷.

Epinikion V

ΣΤΡ

1	- - ~ ~ - ~ ~ - ∴	<i>pros ∴</i>
	(137)	
2	- ~: - ~ - ∴: ~ - -	<i>2tr </i>
	- 18, 58	
3	- - ∴: ~ ~ - ~ ~ - ∴	<i>pros ∴</i>

¹⁷² Tak też Platt (*Notes* 1898a, s. 59), Headlam (ibidem, s. 66) i Richards (ibidem, s. 76).

¹⁷³ JEBB 1905, s. 256 (por. podobną propozycję dla w. 151 epinikionu V, ep. 1). HOUSMAN (1897; *Notes* 1898a, s. 69) proponuje μινύνθει lub μινυνθεῖ, LUDWICH (1898, s. 12) μίνυνθα.

¹⁷⁴ Hiatus pojawia się w tym samym miejscu i przed tym samym imieniem własnym w linii 92.

W innych pieśniach hiatus pojawia się w podobnych okolicznościach w II 7 i XVI 5.

¹⁷⁵ MAEHLER 2004, s. 13, przyp. 17. U Homera jednak jest to wzdłużenie przed cezurą, na końcu potencjalnego, archaicznego elementu składowego heksametru (zob. rozdz. I i).

¹⁷⁶ *Notes* 1898a, s. 59.

¹⁷⁷ HOUSMAN 1897 (sama poprawka bez argumentacji); *Notes* 1898a, s. 69.

4	$- \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } : \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cong \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } - \text{ } $	$ascend encom_{\wedge} $
5	$- \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \vdots$	$hem^{masc} \vdots$
6	$- \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } : \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } \smile \text{ } \overset{6, 21, 61}{\text{H } 46, 61, 166}$	$pros $
7	$- \text{ } \cup \text{ } - \text{ } : \text{ } - \text{ } - \text{ } \cup \text{ } - \text{ } - \text{ } \vdots$	$2tr \vdots$
8	$- \text{ } \cup \text{ } - \text{ } (\cong) \text{ } - \text{ } \vdots \text{ } \cup \text{ } \smile \text{ } \overset{48, 128, 168 / (-8)}{\text{H } 8, 23, 103, 183}$	$lk (\sim 2cr) $
9	$- \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cup \text{ } : \text{ } (\cup) \text{ } - \text{ } \cong \text{ } - \text{ } \vdots \text{ } \cup \text{ } : \text{ } - \text{ } - \text{ } \vdots$	$ascend encom \vdots$
10	$- \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } \smile $	$hem^{masc} $
11	$- \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } : \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } : \text{ } (-)$	$pros : (\sim enopl)$
12	$- \text{ } \cup \text{ } - \text{ } - \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \smile \text{ } \overset{172, 187}{\text{H } 52, 107, 172}$	$lk $
13	$- \text{ } - \text{ } : \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } : \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } : \text{ } \cong \text{ } :$	$enopl :$
14	$- \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \cup \text{ } \cup \text{ } - \text{ } \vdots (\cong)$	$hem^{masc} \vdots (\sim hem^{fem})$
15	$- \text{ } \cup \text{ } : \text{ } - \text{ } - \text{ } - \text{ } \vdots \text{ } \cup \text{ } - \text{ } $	$lk $

[illegible]

- υ - - υ -   δεῦρ' ἄθρησον νόωι (8)
~   - υ - κ - υ -   pozostałe strofy

Str. 9

— — ♪ ♪ — ♪ — — — ♪ — —	τάν κεν λιπαράν θέλων θείμαν ἄκοιτιν (169)
	ἦλθ]εν Φερένικος εὐπύργους Συρακόσ- (184)
~ — — ♪ ♪ — ♪ ♪ — — — — ♪ — —	pozostale strofy

Str. 11–12

(a)	¹¹⁾	— — ∪ ∪ — ∪ ∪ — —	¹²⁾	— ∪ — — — ∪ —	
		νάσου ξένος ὑμετέραν πέμ-		πει κλεοννάν ἐς πόλιν	(11–12)
		δυσπαίπαλα κύματα· νομᾶ-		ται δ' ἐν ἀτρύτῳ χάει	(26–27)
~	(b)	¹¹⁾ — — ∪ ∪ — ∪ ∪ —	¹²⁾	— ∪ — — — ∪ —	
		pozostałe strofy			

W celu uniknięcia alternacji dłuższej i krótszej formy członu linie 11–12 strofy i antystrofy A' zostały ujednolicone do wersji (b) przez:

¹⁷⁸ Poprawka odrzucana ze względu na uzyskanie końca słowa po sekwencji - ɔ - ɤ (złamanie prawa Maasa-Barretta dla pozycji d); zob. rozdz. IIIA iiii).

¹⁷⁹ *Notes* 1898a, s. 76.

¹⁸⁰ Lecz w innych miejscach tej samej pieśni Irigoien dopuszcza synkopę, por. dalej – strofa 11–12.

¹⁸¹ Badacze proponowali również inne poprawki. Np. Platt (*Notes* 1989c, s. 212): δεῦρ' ἄθηρσον <εῦ> νόως (złamanie mostka, zob. przyp. 178), przyjęte (z wahaniem odnośnie do konieczności poprawki) przez HERWERDENA (1899, s. 9). STEFFEN (1961, s. 13 n.): δεῦρ' <ᾱ> ἄθηρσον νόωι.

¹⁸² WILAMOWITZ 1921, s. 434.

¹⁸³ PIGHI 1944, s. 182 n.

¹⁸⁴ GENTILI 1952, s. 121.

¹⁸⁵ Gotowa jest ją uznać także BURNETT (1985, s. 378), stanowczo odrzucająca lekcję δεῦρ' <ἀγ'> ἄθροισον νόμι.

– Walkera¹⁸⁶:

νάσου ξένος ὑμετέρων	πλεῖ κλεεννὰν ἐς πόλιν	(11–12)
δυσπαίπαλα κύματα· νω-	μᾶι δ' ἐν ἀτρύτῳ Χάει	(26–27);

– Platta¹⁸⁷:

νάσου ξένος ὑμετέρων	πλέων κλεεννὰν ἐς πόλιν	(11–12)
δυσπαίπαλα κύματα· νω-	μᾶι δ' ἐν ἀτρύτῳ Χάει ¹⁸⁸	(26–27);

– Richardsa¹⁸⁹ (który podaje wyłącznie swoją lekcję wersów 11–12, w wersach 26–27 uznając prawdopodobnie słuszność emendacji Walkera):

νάσου ξένος ὑμετέρων	πέμπει ἐς θείαν πόλιν	(11–12)
----------------------	-----------------------	---------

(lekcja ta jest nie do przyjęcia ze względu na skrócenie epickie w elemencie krótkim lekytionu: πέμπεῖ ἐς. Skrócenie takie pojawia się w sekwencjach jambiczno-trocheicznych bardzo rzadko¹⁹⁰; u Bakchylidesa znajdujemy je wśród jambo-trochejów wyłącznie w niedaktyloepitrytycznych pieśniach XVI oraz XVII i zawsze w miejscu rozwiązanego longum, nigdy w miejscu breve);

– Housmana¹⁹¹ (jak u Richardsa, wyłącznie emendacja wersów 11–12):

νάσου ξένος ὑμετέρων	πέμπει ἐς κλεινὰν πόλιν ¹⁹²	(11–12)
----------------------	--	---------

(πέμπεῖ ἐς: por. uwagi do lekcji Richardsa);

– Ludwicha¹⁹³:

νάσου ξένος ὑμετέρων	πέμπε κλεινὰν ἐς πόλιν	(11–12)
δυσπαίπαλα κύματα· νω-	μᾶι δ' ἐν ἀτρύτῳ χάει ¹⁹⁴	(26–27);

¹⁸⁶ WALKER 1897.

¹⁸⁷ Notes 1898a, s. 59.

¹⁸⁸ Emendacja Walkera przyjęta przez Platta z pewnym wahaniem ze względu na identyczną, jak na papirusie, lekcję w scholiach do Hezjoda (schol. in Hes. Theog. 116c1, 13 di Gregorio).

¹⁸⁹ Notes 1898b, s. 134.

¹⁹⁰ Zob. TURYN 1929.

¹⁹¹ Notes 1898c, s. 216. Pierwotnie (Notes 1898a, s. 70) przyjął emendację Walkera.

¹⁹² Lekcja przyjęta przez STEFFENA (1961, s. 14) z powołaniem na omówione przez Snella dla Bakchylidesa, ale ewidentnie niezrozumiane przez Steffena, prawo *vocalis ante vocalem corripitur*.

¹⁹³ LUDWICH 1898, s. 12.

¹⁹⁴ Emendacja zaproponowana prawdopodobnie niezależnie od Walkera.

– Maasa¹⁹⁵:

νάσου ξένος ὑμετέραν   ἐς κλυτὰν πέμπει πόλιν   (11–12)
 δυσπαίπαλα κύματα· νω-   μαῖ δ' ἐν ἀτρύτῳ χάει   (26–27);

– oraz za Maasem (11–12) i Walkerem (26–27) w wydaniach Maehlera (Snell-Maehler¹⁰ 1970, Maehler 1982, ¹¹2003). Tyrrell¹⁹⁶ odrzuca poprawki Walkera i uznaje, że możliwe jest ujednolicenie tekstu całej pieśni do typu (a):

Maehler 2003		lekcje Tyrrella	
μοῖράν τε καλῶν ἔπορεν	→	μοῖράν τε καλῶν ἔπορ' ἔργων	(51–2, str. B')
σύν τ' ἐπιζήλω τύχα		σύν τ' ἐπιζήλω τύχα	
Ἰδας ἀνὰ μηλοβότους	→	Ἰδας ἀνὰ μηλοβότοιο	(66–7, ant. B')
πρῶνας ἀργηστὰς δονεῖ		πρῶνας ἀργηστὰς δονεῖ	
πέμπει κεφαλᾶ· τὰ δέ που	→	πέμπει κεφαλᾶ· τὰ δέ (sic) δήπου	(91–2, str. Γ')
Παλλάδι ξανθᾶ μέλει		Παλλάδι ξανθᾶ μέλει	
ἐς καλλίχορον Καλυδῶ-	→	ὃς καλλιχόρου Καλυδῶνος	(106–7, ant. Γ')
ν', ἔνθα πλημύρων σθένει		ἄντα πλημυρῶν σθένει	
κρίνει φίλον ἐν πολέμῳ,	→	κρίνει φίλον ἐν πολέμοισιν.	(131–2, str. Δ')
τυφλὰ δ' ἐκ χειρῶν βέλη		τυφλὰ δ' ἐκ χειρῶν βέλη	
παῖδ' ἄλκιμον ἐξεναρί-	→	παῖδ' ἄλκιμον ἐξεναρίζων,	(146–7, ant. Δ')
ζων ἀμώμητον δέμας		ζών, ἀμώμητον δέμας	
ψυχὰ προσέφα Μελεά-	→	ψυχὰ προσέφα Μελεάγρου·	(171–2, str. Ε')
γρου· „λίπον χλωράχενα		„κάλλιπον χλωράχενα	
[εὐδ]αιμονίας πέταλον.	→	[εὐδ]αιμονίας πέταλον ὄν	(186–7, ant. Ε')
[χρῆ] δ' ἀληθείας χάριν		[χρῆ] δ' ἀληθείας χάριν	

Wersję papirusu zachowują w swych wydaniach: Kenyon, Jurenka, Blass, Suess, Jebb, Taccone, Festa, Snell i Irigoin; optują za nią także: Fraenkel¹⁹⁷, Wilamowitz (który podkreśla, że miejsce poparte jest antycznym cytatem: schol. in Hes. *Theog.* 116c1, 13 di Gregorio)¹⁹⁸ oraz Gentili¹⁹⁹.

¹⁹⁵ MAAS 1921, s. 18.

¹⁹⁶ Notes 1898a, s. 80 n.

¹⁹⁷ FRAENKEL 1917–1918, s. 189.

¹⁹⁸ WILAMOWITZ 1921, s. 434.

¹⁹⁹ GENTILI 1952, s. 121.

Str. 13–15

~ - - ~ ~ - ~ ~ -	- - ~ ~ - ~ ~ - -	- ~ - - - ~ -
(13–15) χρυσάμπυκος Οὐρανίας	κλεινὸς θεράπων· ἐθέλει δὲ	γάρυν ἐκ στηθέων χέων
~ - - ~ ~ - ~ ~ - ~	- ~ ~ - ~ ~ - -	- ~ - - - ~ -
(28–30) λεπτότριχα σὺν ζεφύρου πνο-	αἴσιν ἔθειραν ἀρίγνω-	τος μετ' ἀνθρώποις ἰδεῖν
~ - - ~ ~ - ~ ~ - ~	- ~ ~ - ~ ~ -	- ~ - - - ~ -

pozostałe strofy

W strofie A' (13) kopista przeniósł jeden element z linii 13 do linii 14, zakończył zatem linię wraz z końcem słowa, chociaż w dwóch następnych strofach dokonał podziału kolometrycznego o jeden element dalej, w środku wyrazu. Błąd był o tyle łatwy do popelnienia, że znajdujemy tutaj, rzadki u Bakchylidesa, przypadek alternującego cięcia. Koniec słowa pojawia się cztery razy (str. A', ant. A', str. B', str. Δ') po prozodiaku, pięć razy (str. Γ', ant. Γ', ant. Δ', str. E', ant. E') po enopliosie, a więc w dwóch miejscach potencjalnego zetknięcia kolonów.

W linii 14 dwa razy (str. A' (14), ant. A' (29)) pojawia się dodatkowy element, wskazując tym samym na synkopę w pozostałych strofach, w których elementu tego brakuje. Blass zachowuje kolometrię papirusu, chociaż przychyła się do niektórych proponowanych emendacji²⁰⁰. Jebb również nie zmienia niczego, uważa bowiem, iż mimo możliwości usunięcia μετ'²⁰¹ w linii 30 nie należy usuwać δέ w linii 14 (propozycje Walkera), gdyż dawałoby to niedopuszczalne asyndeton. Jednocześnie jednak odrzuca on możliwość wzdłużenia ostatniego longum hemiepes w pozostałych strofach²⁰². Wersję papirusu zachowują także: Jurenka, Taccone, Festa, Wilamowitz²⁰³, Snell, Gentili²⁰⁴, Irigoin i Verdenius²⁰⁵, odrzuca natomiast Walker²⁰⁶, a za nim w wersji 14 Platt²⁰⁷ (który wprowadzając w wersji 12 πλέων, usuwa asyndeton), Housman²⁰⁸ (również dla wersu 14), Tyrrell²⁰⁹ (który uznaje ansyndeton w 14 za charakterystyczne, przywołując przykład XVII 119) oraz Maehler (Snell-Maehler¹⁰1970, Maehler 1982, ¹¹2003), który twierdzi, iż w linii 14 mamy do czynienia z *asyndeton explicativum*²¹⁰:

²⁰⁰ Por. BLASS ²1899, s. XII n. (= ³1904, s. XII n.).

²⁰¹ Które ma tutaj, według niego, sens nieco dziwny, ale zrozumiały. W kwestii obrony μετ' od strony retorycznej por. GARGIULO 1989, s. 111 n.

²⁰² JEBB 1905, s. 468.

²⁰³ WILAMOWITZ 1921, s. 434.

²⁰⁴ Por. GENTILI 1952, s. 121.

²⁰⁵ VERDENIUS 1975.

²⁰⁶ WALKER 1897.

²⁰⁷ Notes 1898a, s. 59.

²⁰⁸ HOUSMAN 1898; Notes 1898a, s. 70.

²⁰⁹ Notes 1898a, s. 80.

²¹⁰ MAEHLER 2004, s. 113.

str. A': ¹⁴⁻¹⁵⁾ κλεινὸς θεράπων· ἐθέλει {δὲ} γάρυν ἐκ στηθέων χέων
 ant. A': ²⁹⁻³⁰⁾ αἴσιν ἔθειραν ἀρίγνωτος {μετ'} ἀνθρώποις ἰδεῖν²¹¹

Szczęśliwie Maehler (¹¹2003) zdecydował się na przeniesienie końcowego -γνώ- z linii 29 do linii 30, gdyż zachowanie we wcześniejszym wydaniu podziału papirusu przy jednoczesnym usunięciu μετ' przydawało dodatkowego chaosu w kolometrii tego periodu (²⁸⁾ - - - - - ²⁹⁾ - - - - - ³⁰⁾ - - - - - w wydaniu Snella-Maehlera).

Ep. 1

- (a) - - - - - ~ - - - - - (ep. A')
 τὼς νῦν καὶ μοὶ μυρία πάνταί κέλευθος (31)
- ~ (b) - - ~ ~ - - ~ - - - - ~ - - - (ep. B' i Γ')
 τὸν δ' ὥς ἴδεν Ἀλκμή<ν>ιος θαυμαστός ἦρως (71)
 τῷ δὲ στυγερὰν δῆριν Ἑλλάδων ἄριστοι (111)
- ~ (c) - - ~ ~ - ~ ~ - - - - ~ - - (ep. Δ' i E')
 Πλευρῶνα· μίνυνθα δέ μοι ψυχὰ γλυκεῖα (151)
 Βοιωτὸς ἀνὴρ τάδε φών[ησεν, γλυκεῖαν (191)

Kontrakcja pierwszego biceps w linii 31 jest usuwana przez wszystkich edytorów (poprawką τὼς νῦν καὶ <ἐ>μοί). Możliwe jednak, że Bakchylides dopuszczał alternatywną kontrakcję w enopliosach (por. XI, ep. 2, w. 114 i XIII, str. 3).

Swobodną responsję (- - - - - ~ - - - - ~ - - - - ~ - - - - ~ - - - -) zachowują: Kenyon (z pewnym wahaniem²¹²), Jurenka, Blass, Suess, Taccone i Festa. Bronią jej także Gentili i Lomiento²¹³. W wydaniu Jebba kolometria zostaje ujednolicona do postaci (b) - - ~ ~ - - ~ - - ~ - - (151: μίνυνθα → μινύνθη²¹⁴ (por. III, str. 2); 191: τᾶδε → τᾷδε²¹⁵). Podobnie w wydaniach Snella, Maehlera oraz Irigoina, gdzie w 151 znajdujemy μίνυνθεν (Wilamowitz), w 191 natomiast przyjęta zostaje lekcja Snella: τᾶδε (= τῆδε), która zachowując wersję papirusu, jednocześnie likwiduje swobodną responsję (podobna sytuacja występuje w linii 160, por. ep. 10).

²¹¹ Inną lekcję proponuje LUDWICH (1898, s. 12): ἀρι- / γνώς μετ' ἀνθρώποις ἰδεῖν.

²¹² Por. KENYON 1897, s. 54 n.

²¹³ Por. GENTILI 1952, s. 123 (obrona μίνυνθα od strony retorycznej: s. 123, przyp. 1) oraz GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 199 i 206, przyp. 56.

²¹⁴ Tak też Headlam (*Notes* 1898a, s. 66) oraz Purser i Richards (*Notes* 1898a, s. 76). HOUSMAN (1897): μίνυνθεν lub μινύνθει. Sitzler: μινύθη.

²¹⁵ Tak też HOUSMAN 1897 (lub τάνδε), Wilamowitz.

Ep. 3

- - υ - υ υ - - - υ - - Μουσᾶν, ὃν ἀθάνατοι τιμῶσι, τούτῳι (193)
 ~ - - υ υ - υ υ - - υ - - υ - - pozostałe epody

Wersja papirusu, zachowana jeszcze w wydaniu Kenyona, zostaje w innych edycjach poprawiona: Μουσᾶν, ὃν <ᾶν> ἀθάνατοι τιμῶσι, τούτῳι (Housman²¹⁶, Wilamowitz, Blass).

Ep. 5

- υ - - υ υ - - θάπτομεν τοὺς κατέπεφνεν (115)
 ~ - υ υ - υ υ - - pozostałe epody

Swobodna responsja w linii 115 została poprawiona (τοὺς → οὓς) w wydaniach Kenyona, Jurenki, Blassa-Suessa, Jebba, Tacconego, Festy, Snella, Maehlera oraz Irigoina. Wersję papirusu zachowuje w swych wydaniach Blass, który uważa, że τοὺς musi pochodzić od poety, gdyż θάπτομεν oraz następujące zaraz potem οὓς mogłyby zostać mylnie uznane za θαπτομένους²¹⁷.

Ep. 5 (w. 75)

W linii 75 (εἶλετο ἰὸν ἀναπτύξας) wskazuje się na fałszywą digammę w wyrazie ἰὸν. Blass pisze²¹⁸ (powołując się na Wackernagla i Wilamowitza), że Bakchylides, naśladując tutaj Homera (Δ 116: αὐτὰρ ὁ σύλα πῶμα φαρέτρης, ἐκ δ' ἔλετ' ἰόν), nie zauważył, iż wyraz ὁ ἰός („strzała”) nie posiada początkowej digammy, która pojawia się w podobnie brzmiącym ὁ φῖός („trucizna”, „jad”). Stanowisko to utrzymane zostaje także w wydaniach Jebba, Snella i Maehlera. Marshall²¹⁹ broni Bakchylidesa, uznając, że poeta ten posłużył się właśnie słowem ὁ φῖός („trucizna”, „jad”). W *Trachinkach* Sofoklesa (770–771: εἶτα φοίνιας ἐχθρᾶς ἐχίδνης ἰὸς ὣς ἐδαίνυτο) – jak pisze Marshall – Hyllos posługuje się wyrazem φῖός na określenie jadu Hydry i to specyficzne użycie znajdujemy również w *Bibliotece* Apollodora (2, 7, 7). Ponieważ zaś strzały Heraklesa umaczane były właśnie w jadu Hydry, posłużenie się słowem φῖόν zamiast ἰόν z pewnością nie zaciemnia znaczenia danego urywka pieśni Bakchylidesa, tym bardziej że słowo to poprzedzone jest innymi wyrazami związanymi z łucznictwem (νευράν, λιγυκλαγγῇ, κορώνας, χαλκεόκρανον).

²¹⁶ Notes 1898a, s. 70.

²¹⁷ BLASS²1899, s. 57 (= ³1904, s. 57).

²¹⁸ BLASS²1899, s. XXVII (= ³1904, s. XXVIII = BLASS – SUESS⁴1912, s. XXVIII, lecz w tych wydaniach błędny numer linii czwartej księgi *Iliady*: 126 zamiast 116).

²¹⁹ MARSHALL 1994, s. 373–375.

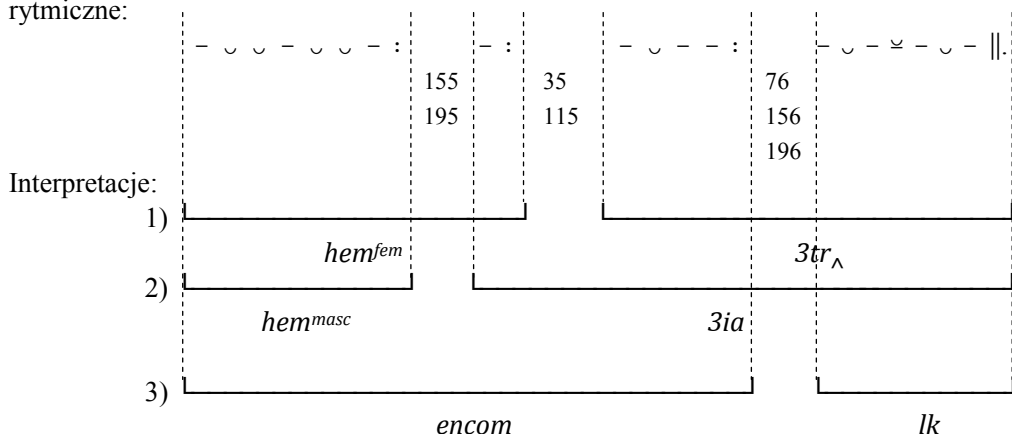
Ep. 5–6

Różny podział linii na papirusie:

- 1)   - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -
       - ∪ - - - ∪ - ∪ - ∪ -   35–36 (ep. A'), 75–76 (ep. B'), 115–116 (ep. Γ')
- 2)   - ∪ ∪ - ∪ ∪ -
       - - ∪ - - - ∪ - - - ∪ -   155–156 (ep. Δ'), 195–196 (ep. E')

W wydaniach Kenyona, Jurenki, Blassa, Jebba, Tacconego, Blassa-Suessa oraz Festy kolometria wszystkich epod zostaje ujednolicona do typu 2), w wydaniu Irigoina natomiast do typu 1). Za podziałem 1) opowiada się także Parker, która uważa, że podział typu 2) powstał wskutek przypadkowego zakończenia linii 155 oraz 195 wraz z końcem słowa, niepojawiającym się w pozostałych epodach²²⁰. W wydaniach Snella i Maehlera zachowane zostaje zróżnicowanie kolometryczne papirusu.

Sekwencja metryczna zawarta w liniach 5–6 ma w istocie trzy równoważne cięcia rytmiczne:

Jeżeli przyjmiemy, że granica kolonów przypada po hemiepes femininum (1), to mamy do czynienia z trzykrotnym złamaniem prawa Maasa-Barretta w trymetrze trocheicznym dla pozycji d) | - ∪ - - ∪..., a więc pozycji, w której prawo to obowiązuje bardzo rygorystycznie. Jeżeli założymy kolometrię typu (3), mamy z kolei do czynienia z dwukrotnym złamaniem prawa Maasa-Barretta w obrębie pentemimera elegijambu dla pozycji a) ...-∪ - - |, miejsca bezwyjątkowego przestrzegania prawa. Jeżeli natomiast przyjmiemy, że granica członów przypada po hemiepes masculinum (2), to prawo Maasa-Barretta zostaje trzykrotnie złamane dla sekwencji c) | - - ∪ - - ∪..., a zatem w miejscu, w którym o mostku praktycznie trudno mówić.

²²⁰ PARKER 2001, s. 27.

Barrett, rozważając kwestię cezury w podanej sekwencji w epodach Δ' (155–156) oraz E' (195–196), stwierdza, że ze względu na dużą liczbę wyjątków od omawianego prawa dla pozycji c) cezurę należy tutaj przyznać po sekwencji – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, nie zaś po – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ∪ – –, i uznać w związku z tym dwukrotny koniec słowa po sekwencji – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ∪ – – za wyjątek od prawa dla pozycji c)²²¹.

Sytuacja linii 5–6 epody jest o tyle ciekawa, że wskazane złamania prawa Maasa-Barretta dla pozycji d) oraz a) pojawiają się tylko wówczas, gdy badamy je w ramach danej interpretacji w obrębie całej pieśni. Jeżeli natomiast zbadać konkretną interpretację tylko w obrębie tej epody, w której uwidacznia się ona przez wydzielający człon końcówki słowa, to okazuje się, że prawo Maasa-Barretta nie zostaje złamane. Jeśli przyjmiemy zatem możliwość pojawiania się końca słowa w pozycji c), to można przyjąć interpretację pierwszą (*hem^{lem} + 3tr_λ*) dla epody A' oraz Γ', drugą (*hem^{masc} + 3ia*) dla epody Δ' oraz E' i trzecią (*encom + lk*) dla epody B', Δ' oraz E', przy czym budowa każdej z nich dla danych linii jest czysta. Ewentualny problem stanowiłoby tylko rozstrzygnięcie o właściwej interpretacji dla dwóch ostatnich epod pieśni. Dwukrotny bowiem koniec słowa po hemiepes może zarówno oddzielać ów kolon od trymetru jambicznego, jak i wydzielać pentemimer elegijambu, dwukrotny koniec słowa po – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ∪ – – jest zaś charakterystyczny tak dla cezury trymetru jambicznego, jak dla granicy kolonów po elegijambie.

W świetle zebranych faktów wydaje się, że takie zróżnicowanie części składowych w ramach tej samej frazy było zabiegiem celowym, wobec czego należy być może zgodzić się ze starożytnymi badaczami i nie rozstrzygać o jednolitej interpretacji całościowej. Jeżeli jednak chcielibyśmy taką interpretację wyłonić, to opowiedziałabym się za interpretacją drugą, rozkładającą badaną sekwencję na hemiepes masculinum oraz akatalektyczny trymetr jambiczny, jest to bowiem jedyna interpretacja, w której w obrębie wszystkich epod nie następuje złamanie prawa Maasa-Barretta dla pozycji a) oraz d).

Ep. 8

	– ∪ – – – ∪ ∪ – ∪	καί νιν εὖ εἰδὼς προσέειπεν (78)
~	– ∪ – ∪ – ∪ – –	pozostałe epody

Linia 78 poprawiana jest we wszystkich wydaniach: προσέειπεν → προσείπεν.

Ep. 10

	∪ ∪ – – – ∪ – – – ∪ – –	τᾷδ' ἔφα· θνατοῖσι μὴ φῦναι φέριστον (160)
~	– ∪ – – – ∪ – ∪ – –	pozostałe epody

²²¹ BARRETT 1956, s. 252, przyp. 2.

Linia 160 zaczyna się na papirusie wyrazem TOIA° (A), poprawionym jednak (A^3)²²² na TOA° lub TAA° . Kenyon uznał, że korektor wyłącznie skreślił jotę (taką lekcję przyjmuje również Jurenka), lecz Blass zauważył, że zwykłym znakiem skreślenia na papirusie jest „/”, podczas gdy w tym miejscu pojawia się „\”, a zatem mamy tutaj do czynienia nie tylko ze skreśleniem, lecz także z przekształceniem omikronu w alfę. Tak też analizują omawiane miejsce: Jebb (który jednak nie przyjmuje tej lekcji do tekstu pieśni), Taccone, Snell, Maehler oraz Irigoin. Gentili pisze „ $\tau\delta^{\circ}$ lub $\tau\alpha\delta^{\circ}$ ”²²³, później jednak wraz z Lomiento przyjmuje wersję $\tau\delta^{\circ}$ ²²⁴. Według Housmana²²⁵, TOIA (A) należy odczytać jako TOIA bez zaznaczonej elizji, stąd lekcja $\tau\theta^{\circ}$ $\epsilon\phi\alpha$ (znak elizji jednak, wbrew słowom Housmana, jest na papirusie wyraźnie widoczny). W linii tej mamy, moim zdaniem, do czynienia z zastąpieniem epitrytu trocheicznego przez jonik *a minore*; interpretację taką zachowują w swych wydaniach: Kenyon ($\tau\acute{o}\delta^{\circ}$) i Blass oraz Suess ($\tau\acute{\alpha}\delta^{\circ}$) (przychylają się do niej również Gentili i Lomiento²²⁶), odrzucają natomiast: Platt²²⁷ ($\tau\epsilon\iota\delta^{\circ}$, $\acute{\omega}\delta^{\circ}$ lub $\tau\acute{\alpha}\delta^{\circ}$), Jebb i Festa ($\tau\theta^{\circ}$: Housman, Ludwich²²⁸), Wilamowitz ($\tau\acute{\alpha}\delta^{\circ}$) oraz Snell, Maehler i Irigoin, którzy (podobnie jak w linii 191), przyjmując poprawkę A^3 $\tau\alpha\delta^{\circ}$, proponują $\tau\acute{\alpha}\delta^{\circ}$ (por. komentarz do ep. 1).

Epinikion VII

1	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ [-	<i>encom</i> _Λ
2	- - ∪ - - - ∪ - ∪ - ∪ -	<i>3ia</i>
3	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ [-] ∪ -	<i>ascend</i> <i>encom</i> _Λ
4	(...)	
5	(...)	
6	- - ∪ [- ∪ - ∪] ∪ - ∪ - ∪ -	<i>ascend</i> <i>encom</i> _Λ
7	- - ∪ - - [-] ∪ - - - ∪ ∪	<i>3ia</i>
8	- ∪ ∪ - ∪ [- ∪ -] - - ∪ -	<i>encom</i> _Λ

²²² JEDYNIJE JEBB (1905, s. 288) wyraża wątpliwość co do autorstwa emendacji: “(A^3)”.

²²³ GENTILI 1952, s. 123, przyp. 2.

²²⁴ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 206.

²²⁵ HOUSMAN 1897 (lekcja bez argumentacji) i *Notes* 1898a, s. 70. Blass odrzuca emendację Housmana, gdyż w kontekście wprowadzającym mowę nie znajdujemy $\tau\theta\theta\alpha$ ani u Bakchylidesa, ani u Pindara (BLASS² 1899, s. XLII = ³ 1904, s. XLIV = BLASS – SUESS⁴ 1912, s. XLIV).

²²⁶ GENTILI 1952, s. 122 n.; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 206 (s. 207, przyp. 58 – przeciwko emendacji Wilamowitza: $\tau\acute{\alpha}\delta\epsilon$).

²²⁷ *Notes* 1898a, s. 60.

²²⁸ LUDWICH 1898, s. 12.

9	- - ∪ - [-] - ∪ - - - ∪ -	3ia
10	- - ∪ - - [-] ∪ ∪ - [∪] ∪ [-] -	iambel ^{hypercat}
11	-] ∪ - - [- ∪] ∪ [- ∪ ∪ -] -	^iambel ^{hypercat}

Według Blassa, *Ep.* VII oraz *Ep.* VIII K. (oraz fr. 12 i 7 K.) mogą w istocie stanowić partie jednej pieśni (epinikion siódme Blassa; propozycja przyjęta przez Jebba, Suessa, Festę i Edmondsa)²²⁹. Struktura tak złożonej pieśni mogłaby być triadyczna (*Ep.* VII K. należałoby do strofy, *Ep.* VIII K. do epody) albo mielibyśmy do czynienia z tzw. ἀπολελυμένα, tzn. z wierszami wolnymi, bez responsji stroficznej²³⁰.

Wedle Irigoina²³¹, samo epinikion VII może stanowić niepełną triadę z siedmiowersową strofą/antystrofą oraz epodą (niemożliwą do pełnego zrekonstruowania) liczącą sześć do dziewięciu kolonów:

ΣΤΡ	ᾠ λιπαρὰ θύγατερ Χρόνου τε κ[αί] Νυκ- τός, σὲ πεντήκοντα μῆνων ἀμέραν] ἐκ- καιδεκάταν ἐν Ὀλυμπίᾳ ∪ - ...]βαρυβρ[ ] ἔκατι ...]ιτοσαιμα[κρίνειν τα[χὺτά τε] λαιψηρῶν ποδῶν Ἑλλασι καὶ γυ[ίω]ν ἀρισταλκὲς σθένος·	ANT	ᾠ δὲ σὺ πρεσβύ[τατο]ν νείμης γέρας νί- κας, ἐπ' ἀνθρ[ώπ]οισιν εὐδοξος κέκληται καὶ πολυζή[λω]τος. Ἀρι[στομ]έν[ει]ον ...]' ἐκόσμη[σας στε]φάν[οισι Λάχ]ωνα]χε Χαιρόλαν[ ]μενον εὐσεβ[ ]τῷ θαν[ ] δ[ ] ομφ
1	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - -		- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ - -
2	- ∪ - - - ∪ - ∪ - - ∪ - -		- ∪ - - - ∪ - - - - ∪ - -
3	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - [		- ∪ - - [
4	.....] ∪ - ∪		-] ∪ - - - ∪ ∪ - [∪ ∪ -] ∪
5	.....		.....
6	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ -		.....
7	- - ∪ - - - ∪ - - - ∪ -		.....] ∪ -

ΕΠ   ]ι πατρίδος[
                          ]νεοκρίτου[
                          ]ν ἄτεκνον[
(desunt ultima cola epodi)

²²⁹ Przeciwno takiej hipotezie występuje ZIELIŃSKI (1898, s. 29 n.).

²³⁰ BLASS³ 1904. Zob. też BLASS 1901, s. 278–280. Responsji stroficznej broni MAAS 1904, s. 308 n.

²³¹ IRIGOIN 1993, s. 138 n.

Jak zauważa sam Irigoin, responsja stroficzna w trzeciej linii strofy budzi wątpliwości; być może dlatego linia dziesiąta (καὶ πολυζή[λωτ]ος. Ἀρι[στομ]έν[ει]ον: - ∪ - - [-] ∪ ∪ - [-] ∪ [-] -) nie została przez niego uwzględniona w ogólnym schemacie metrycznym ody.

Str. 1

Po pierwszej linii (ᾠ λῖπαρὰ θύγατερ Χρόνου τε κ[αί]) Barrett wyznacza koniec periodu, powołując się na dwa podobne przypadki u Pindara (*Olymp.* IX 65; *Pae.* II (fr. 52b) 25)²³². Propozycja ta zostaje przyjęta z pewnym wahaniem²³³ przez Snella (⁷1958, ⁸1961) i Maehlera (Snell-Maehler ¹⁰1970, Maehler 1982, ¹¹2003). Połączenie appozytywów τε καί przed pauzą znajdujemy również u Sofoklesa w stychicznie użytych trymetrach jambicznych (*Ant.* 171, *OT* 267, *OT* 1234, *Phil.* 312). Poza tym trzy razy u Homera wydają się one stanowić niejako całość, w przeciwnym bowiem razie mamy do czynienia ze złamaniem mostka po trzeciej stopie (χ 376: ἐκ φόνου εἰς αὐλήν, σὺ τε καὶ πολύφημος ἄοιδός) lub po czwartym trocheju (mostek Hermann: Γ 227: ἔξοχος Ἀργείων κεφαλὴν τε καὶ εὐρέας ὄμους, P 719: νῶϊ μαχησόμεθα Τρῳσὶν τε καὶ Ἑκτορι δῖω).

Epinikion VIII

1	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>	
2	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>enopl</i>	
3	- ∪ - - - ∪ ∪	<i>lk</i>	
4	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}	
5	- - ∪ - - - ∪ ∪	<i>2ia</i>	
6	- ∪ - - - [- ∪ - -	<i>2tr</i> ?	
7	3 ∪ - ∪ 2 ∪ -	∪ ∪ - <i>lk</i> ?	<i>4tr</i> _Λ ?
8	- - ∪ - - [-		
9	∪: ∪ -: ∪ ∪: - -	<i>iambel</i> ^{hypercat}	
10	- - ∪ - - - ∪ [- ∪ - ∪] ∪ - - ^H	<i>iambel</i> ^{hypercat} ?	

²³² BARRETT 1956, s. 250.

²³³ I (z wyjątkiem: SNELL ⁷1958) bez konsekwencji – koniec periodu zaznaczony jest w schemacie metrycznym we wstępie do wydań, lecz nie w schemacie przed tekstem pieśni, gdzie zaznaczone jest cięcie ze znakiem zapytania.

11	- - ∪ - - - ∪ ∪ [- ∪] ∪ - -	<i>iambel</i> ^[hypercat ?]
12	^{12?} ∪ ∪ - - ∪ - ∪ ∪ [- ∪ ∪] - [-]	^Λ <i>iambel</i> ^[hypercat]
13	- ∪ - - ∪ ∪	<i>2cr</i>
14	- - ∪ : - -	<i>pe</i>
15	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc} ¹⁴⁾⁻¹⁶⁾ <i>pindar</i>
16	- - ∪ - -	<i>pe</i>

Str. 6–7 (w. 22–23)

Analiza metryczna tych dwóch linii w dużej mierze zależna jest od rodzaju koniektury. Abstrahując wstępnie od możliwych uzupełnień, otrzymujemy następujący schemat podstawowy:

²²⁾ οὐτις ἀνθρώπων κ[	²³⁾ νας ἐν ἄλικι χρόνω[ι
- ∪ - - - [	× ∪ - ∪ × ∪ - [

Iloczas -νας na początku linii siódmej jest niepewny, również piąta sylaba tej linii może zostać uznana za otwartą lub zamkniętą, a zatem lekką lub ciężką. Nie wiadomo także, ile liter może mieścić laksana, która następuje po literze κ[w linii 6²³⁴.

W wydaniach Kenyona i Jurenki dla linii szóstej przyjęte zostało wstępne uzupełnienie Jebba (κ[λεεν- νας), omawiane linie zyskują więc schemat:

⁶⁾ - ∪ - - - [∪ -	⁷⁾ - ∪ - ∪ - ∪ -
οὐτις ἀνθρώπων κ[λεεν-	νας ἐν ἄλικι χρόνω

Blass (1898, ²1899), u którego omawiane linie stanowią 44 i 45 linię epinikionu VII (zob. wcześniej), wprowadził koniekturę: κ[αθ' Ἑλλα- ⁷⁾νας..., linie mają zatem schemat:

- ∪ - - - [∪ - -	∪ ∪ - ∪ - ∪ -
⁴⁴⁾ οὐτις ἀνθρώπων κ[αθ' Ἑλλα-	⁴⁵⁾ νας ἐν ἄλικι χρόνωι

Przy takiej rekonstrukcji, z dymetrem trocheicznym (str. 6) niezakończonym cięciem, oczekiwalibyśmy, że następna linia zacznie się longum, tymczasem tutaj pojawia się sylaba lekka. Sekwencja ∪ ∪ - ∪ - ∪ - nie może zostać uznana za *Zion*_Λ, ponieważ to dawałoby następstwo *anceps iuxta duo brevia* nierozdzielone pauzą. Chociaż nie ma

²³⁴ Por. JEBB 1905, s. 299.

responsji dla linii $\nu\alpha\varsigma \ \acute{\epsilon}\nu \ \acute{\alpha}\lambda\iota\kappa\iota \ \chi\rho\acute{o}\nu\omega\iota$ (bez względu na to, czy stanowi ona część *Ep.* VII, czy też nie)²³⁵, należałoby założyć, że początkowa lekka sylaba stoi w miejscu longum, jak gdybyśmy mieli do czynienia ze swobodną responsją typu $\cup \cup - \times \sim - \cup - \times$. W takim wypadku zatem najlepiej byłoby chyba uznać str. 7 za rodzaj lekytionu²³⁶.

Koniektura Blassa została przyjęta przez Festę i Jebba, który uznaje ją za bardziej prawdopodobną od $\kappa\lambda\epsilon\epsilon\nu\nu\acute{\alpha}\varsigma$, jednak nie za bezwarunkową.

Aby poprawić metrum, Headlam proponował emendację: $\sigma\acute{\upsilon}\nu$ zamiast $\acute{\epsilon}\nu$. W takim wypadku $-\nu\alpha\varsigma$ jest sylabą zamkniętą i ciężką, co (z koniekturą Blassa) daje schemat:

-     $\cup$ -   -   - [$\cup$ -   -   - $\cup$ - $\cup$ - $\cup$ -
οὗτις ἀνθρώπων κ[αθ' Ἑλλα-   νας σὺν ἄλκι χρόνω[ι

Poprawka ta została przyjęta przez: Blassa (³1904), Suessa, Tacconego, Edmondsa, Snella, Irigoina i Maehlera.

U Snella i Maehlera epinikion VIII (zrekonstruowane z fr. 7 K., pap. A, col. xiv, 1–16 oraz fr. 17 K.) podzielone jest na dwie strofy (fr. 7 K. należy do str. A', reszta do str. B'). Ponieważ jednak zachowany fragment strofy pierwszej zaczyna się od str. 8, wersy 22–23 stanowią jedyny przykład str. 6–7.

Według Irigoina, fragmenty te mogą stanowić niepełną triadę, składającą się z jedenastowersowej strofy (fr. 7, 1–5 K.) i antystrofy (fr. 7, 6–9 K. + pap. A, col. xiv, 1–7) oraz ośmiowersowej epody (pap. A, col. xiv, 8–16 + fr. 17 K.). Przy takim założeniu zachowany tekst zaczyna się siódmą linią strofy, a wersy οὗτις ἀνθρώπων κ[... νας ἔν ἄλκι χρόνω[ι (22–23 (str. B' 6–7) Snella i Maehlera) stanowią 21 i 22 linię pieśni, przynależąc do ant. 10–11 i stojąc w responsji z liniami 10–11 strofy (str. A' 11–12 u Snella i Maehlera):

<p>10) . π]αῖδας Ἑλλά[νων $\cup$ - - - $\cup$ - - [- $\cup$ - - ~ 21) οὗτις ἀνθρώπων κ[αθ' Ἑλλα- - $\cup$ - - - [$\cup$ - -</p>	<p>11) ὁ πο]λυαμπελ[- $\cup$ - $\sim$ $\cup$ - $\cup$ [- $\cup$ - 22) νας σὺν ἄλκι χρόνω [- $\cup$ - $\cup$ - $\cup$ -</p>
--	---

Struktura ta potwierdzałaby trocheiczny charakter początku linii $-\nu\alpha\varsigma \ \sigma\acute{\upsilon}\nu \ \acute{\alpha}\lambda\iota\kappa\iota \ \chi\rho\acute{o}\nu\omega[ι$.

Nie jestem zwolenniczką dokonywania jakichkolwiek zmian w tekście tak niepewnym, tym bardziej że możliwość pojawienia się $\cup \cup - \times$ w miejscu $-\cup - \times$ zyskuje potwierdzenie również w innych pieśniach, nie tylko Bakchylidesa²³⁷. Uważam też, że linie 6–7 pozwalają na jeszcze dwie hipotetyczne analizy metryczne.

²³⁵ Z wyjątkiem wydania Irigoina, zob. dalej.

²³⁶ Zob. rozdz. IIIA vii.

²³⁷ Por. ibidem.

Przy założeniu, że pierwsza sylaba str. 7 jest ciężka, piąta natomiast lekka (– ∪ – ∪ ∪ ∪ –[), możemy tu mieć do czynienia z dwoma kretykami, z rozwiązaniem pierwszego longum drugiego kretyka. Chociaż rozwiązanie w takim miejscu pojawia się u Bakchylidesa prawdopodobnie tylko raz (I 37 (str. 6), por. komentarz *ad locum*), sądzę, że wobec tak szczątkowego zachowania pieśni nie można tej hipotezy zupełnie odrzucić. Potwierdzenie rozwiązania tego typu znajdujemy ponadto u Pindara (*Pyth.* I, ep. 3: – ∪ – – – ∪ – – – ∪ – ∪ ∪ –, w interpretacji Gentilego: *2epitr^{tr} + 2cr²³⁸*, lub *Isth.* VI, str. 7: ∪ ∪ ∪ – ∪ – ∪ – – ∪ ∪ –, *3epitr^{tr}Λ*).

Przy założeniu natomiast, że pierwsza sylaba str. 7 jest lekka, piąta z kolei ciężka, moglibyśmy mieć do czynienia z następującą kolometrią:

6) – ∪ – – – [∪ ∪ –   7) ∪ ∪ – ∪ – ∪ –

Wyklucza ona uzupełnienia Jebba i Blassa (może: κ[ατ’ ἀγῶ]νας), lecz o możliwości jej dopuszczenia przekonują linie 1–2 strofy pieśni pierwszej (zob. komentarz *ad locum*). Mielibyśmy tu zatem akefaliczne pindaricum katalektyczne (Πινδαρικὸν ἀμφιλειπές), podzielone, podobnie jak w pieśni pierwszej, po „chorijambie”.

Str. 8–9 (w. 24–25)

Jeżeli rekonstrukcja metryczna jest właściwa, to *kolistes* podzielił tutaj jambelegus hyperkatalektyczny na dwie linie w dosyć nieoczekiwany sposób:

– – ∪ – – –
 ∪ ∪ – ∪ ∪ – – ,

mimo że koniec słowa pojawia się po pentemimerze, który może przecież samodzielnie wypełniać linię. Co więcej, jambelegus tego samego typu, tym razem nierozdzielony na dwie linie, pojawia się prawdopodobnie w liniach: 26 (str. B' 10) i 27 (str. B' 11). Parker zauważa²³⁹, że w miejscu, w którym *kolistes* podzielił kolon w liniach 8–9, rzeczywiście pojawia się koniec słowa w dwóch następnych, zapisanych w całości, jambelegach. Być może zatem ten sam schemat słowny występował również w liniach 8–9 w pierwszej strofie, co stało się powodem omówionego podziału. Założenie takie nie tłumaczyłoby jednak, według Parker, dlaczego dwie następne linie nie zostały podzielone w ten sam sposób.

Moim zdaniem, szczególny podział linii 8–9 mógł powstać pod wpływem jeszcze innego czynnika. Otóż linie te występują bezpośrednio po rozpatrywanych w. 22–23: ²²⁾ οὐτις ἀνθρώπων κ[... ²³⁾ νας ἐν ἄλικι χρόνω[ι. Jeżeli przyjmujemy możliwość proponowanej przeze mnie kolometrii tych linii: ²²⁾ – ∪ – – – [∪ ∪ – ²³⁾ ∪ ∪ – ∪ – ∪ – (Πινδαρικὸν ἀμφιλειπές), to podział w str. 8–9 (24–25) mógł być analogią do podziału

²³⁸ GENTILI 1995, s. 24.

²³⁹ PARKER 2001, s. 47 n.

linii poprzednich. Co prawda, nie jest on identyczny i w str. 8–9 następuje pomiędzy princeps a pierwszym biceps, lecz przy podziale przed drugim biceps linia dziewiąta byłaby zbyt krótka. Ponadto, początkowe - $\nu\alpha\varsigma$ w linii 23 (np. $\kappa[\alpha\tau' \acute{\alpha}\gamma\hat{\omega}-]\nu\alpha\varsigma$) wskazuje, że podział w str. 6–7 (22–23) również nie był poparty końcem słowa.

Str. 10–11

Linia 10 strofy przy innej koniekturze mogłaby stać się trymetrem jambicznym hyperkatalektycznym: – – $\cup$ – – – $\cup$ [– $\times$ –] $\cup$ – –. Linia 11 w strofie B' wykazuje na papirusie długi iloczas ósmego elementu: TEAECC[...], a zatem ponownie, przy innym uzupełnieniu, moglibyśmy mieć tutaj do czynienia z trymetrem jambicznym hyperkatalektycznym: – – $\cup$ – – – $\cup$ – [$\times$ –] $\cup$ – –. Być może w tej właśnie alternatywnej kolometrii znajdujemy odpowiedź na pytanie, dlaczego linie 10 i 11 nie zostały, mimo końca słowa, podzielone podobnie jak str. 8–9 po elemencie szóstym. Jeżeli mielibyśmy tu trymetry jambiczne, to podział typu – – $\cup$ – – –, $\cup$ – – – $\cup$ – – – byłby bardzo niezwykle.

Epinikion IX

ΣΤΡ

1	– $\cup$ – – – $\dot{\cup}$ $\cup$ $\cup$ – $\cup$ $\cup$ – $\dot{\cup}$	^{–27}	$\wedge$ <i>iambel</i> $\dot{\cup}$
2	– – $\dot{\cup}$ – – – $\dot{\cup}$ $\cup$ ^{H 11}	⁵⁴	<i>2ia</i>
3	– – $\cup$ $\cup$ – $\cup$ $\cup$ – $\dot{\cup}$ – – $\dot{\cup}$ $\cup$ – –		<i>ascend</i> <i>encom</i>
4	– $\cup$ – – – $\cup$ – $\cup$ $\cup$ – –		$\wedge$ <i>iambel</i> ^{<i>hypercat</i>}
5	– $\cup$ $\dot{\cup}$ – – – $\cup$ $\cup$ ^{H 14, 40, 57}	^{5, 40, 83}	<i>lk</i>
6	– – $\dot{\cup}$ $\cup$ $\cup$ – $\cup$ $\dot{\cup}$ $\dot{\cup}$ – – $\dot{\cup}$	^{–15}	<i>enopl</i> $\dot{\cup}$
7	– $\cup$ – $\approx$ – $\dot{\cup}$ $\cup$ $\cup$ ^{H 42}	^{42?} ^{7, 33}	<i>lk</i>
8	– – $\dot{\cup}$ $\cup$ – – – $\dot{\cup}$ $\cup$ – –		<i>2ia</i> ^{<i>hypercat</i>}
9	– $\cup$ – $\approx$ – $\cup$ – – – $\dot{\cup}$ $\cup$ – –	⁽⁴⁴⁾	<i>3tr</i>

ΕΠ

1	– – $\cup$ – – – $\cup$ ($\cup$) – $\cup$ $\cup$ –	^(–45)	<i>iambel</i>
2	– $\cup$ – $\dot{\cup}$ – – – $\dot{\cup}$ $\cup$ – $\cup$ $\dot{\cup}$ $\dot{\cup}$ – – – $\cup$ –		$\wedge$ <i>pindar</i> $\wedge$

3	- - ∪ - - - ∪ - -	2ia ^{hypercat}	
4	- ∪ - ∪ - - ∪ -	lk	4ia
	-49		
5	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪	hem ^{masc} ∪	
6	- - ∪ - - ∪ - ∪ -	2ia	
7	- ∪ - - - ∪ ∪ - - ∪	2tr ∪	4tr
8	- ∪ - - - ∪ ∪ - -	2tr	

Str. 5 (w. 5)

εὐθαλές. Jebb: „εὐθαλές najlepiej uznać za dorycką formę dla εὐθηλές, ponieważ w 5 wersji strofy czwarta sylaba jest w pozostałych strofach zawsze długa”²⁴⁰.

Str. 7 (w. 42)

εὐναεῖ. Kenyon, Snell, Maehler, Irigoin oraz Barrett²⁴¹ uważają, że alfa jest tutaj długa: εὐναεῖ, Blass i Jebb uznali je za krótkie: εὐναεῖ.

Ep. 1

Zachował się tylko jeden pełny przykład tej linii (ep. B' 45):

σὼν, ὦ πολυζήλωτ' ἄναξ ποταμῶν
- - ∪ - - - ∪ - ∪ ∪ -

Pozostałe wersy w responsji są niepełne:

(ep. A' 19): ἄ καὶ τότ' Ἐδραστον Ταλ[
- - ∪ - - - ∪ [

(ep. Γ' 71):]νεος
] ∪ -

(ep. Δ' 97): ..]μιω[ ]δῶκε χάριν
]- ∪ - [ ] - ∪ ∪ -

Uznaje się, że w jedynej zachowanej w pełni linii 45 kopista popełnił błąd. Rzeczywiście pojawianie się w obrębie wszystkich epod sekwencji - - ∪ - - - ∪ - ∪ ∪ - byłoby dosyć nietypowe dla daktyloepitrytów Bakchylidesa. Sekwencję taką można by analizować jako połączenie pentemimera i hemiepes masculinum, którego drugi element zamiast biceps ma pojedynczą lekką sylabę. Możliwe, że mamy tutaj zachowaną tę akurat linię, gdzie występuje swobodna responsja w ramach podstawowego schematu - - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -, dla którego, wobec szczątkowości zachowania, nie mamy

²⁴⁰ JEBB 1905, s. 107.

²⁴¹ BARRETT 1956, s. 249, przyp. 3.

potwierdzenia w pozostałych epodach. Blass, Jebb, Snell, Maehler oraz Irigoin poprawiają tekst linii 45, likwidując elizję, na co może pozwolić początkowa digamma w następnym wyrazie (F)ᾗναξ:

σῶν, ᾧ πολυζήλωτε ᾗναξ ποταμῶν

- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

(por. fr. 22 + 4, 58 (ep. 8)²⁴²: ᾧ ᾗνα, ale III 76 (str. 2): ὁ δ' ᾗναξ, V 84 (str. 4): θάμβησεν δ' ᾗναξ). Uzupełnienie linii 19 zmodyfikowaną koniekturą Kenyona potwierdza przyjętą kolometrię:

(ep. A' 19): ἅ καὶ τότε ᾗΑδραστον Ταλ[αῖονίδα

- - ∪ - - - ∪ [∪ - ∪ ∪ -

(początek tej linii został poprawiony przez korektora A³; kopista A zapisał wersję: δὴ τότε ᾗΑδραστον Ταλ[, w której dodatkowo mielibyśmy do czynienia z protracją pierwszego elementu). Jedynie w pierwszym wydaniu (Kenyona) zachowana została w obrębie całej pieśni kolometria: - - ∪ - - - ∪ - ∪ ∪ -. W linii 45 przyjęto zatem wersję papirusu (elizja), w linii 19 natomiast, przy wprowadzonej przez siebie koniekturze, Kenyon uznał, że środkowe αἰ stanowi jedną ciężką sylabę: ἅ καὶ τότε ᾗΑδραστον Ταλ[αῖονίδα. Przeciwno takiemu iloczasowi świadczyć może urywek z Homera (B 566): Μηκιστέρος υἱὸς Ταλαῖονίδαο ᾗνακτος, oraz z Pindara (na który wskazuje sam Kenyon) (*Olymp.* VI 15 (ep. 1)):

ἐπὶ δ' ἔπειτα πυρᾶν νεκροῖς τελεσθέντων Ταλαῖονίδα

- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

Ep. 5–6

W ostatniej epodzie (101–102) podział kolometryczny papirusu przebiegał prawdopodobnie o jeden element dalej:

- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - ,

- ∪ - - - ∪ - ,

na co wskazuje początkowe αἰνέοι w linii 102: ⁵⁾ ...] τι καλὸν φέ[... ⁶⁾..]αἰνέοι· Τιμοῖ[... Błąd mógł pojawić się wskutek występowania końca słowa przed αἰνέοι²⁴³. Gentili i Lomiento uznają, że miejsce jest zbyt fragmentaryczne, by można było wysnuć wniosek o zmianie kolometrii²⁴⁴.

²⁴² = fr. 4, 20.

²⁴³ PARKER 2001, s. 27.

²⁴⁴ GENTILI – LOMIENTO 2001, s. 12.

Epinikion X

ΣΤΡ

1	- - ∪ ∪: - ∪ ∪ - - - ∪ - -	<i>ascend</i> <i>encom</i>
2	- ∪: - - - ∪: - ⁴⁰ ≍	<i>2tr</i>
3	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴	<i>hem</i> ^{masc} ∴
4	- ∴ ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪	<i>enopl</i>
5	- ∪ -: (-) - ∴ ∪ - - ⁽⁻¹⁵⁾ H 15, 34, 43	<i>2tr</i> (∼ <i>cr tr</i>)
6	- ∪ - - -: ∪: ∪ - ∪ ∪ - ∴ ∪ ∪ -	<i>tr alcm</i> _{^^}
7	- ∪ - - -: ∪ - - ∴	<i>2tr</i> ∴
8	- ∪: - - -: ∪ - ³⁶ ≍	<i>2tr</i>
9	- ∪ -: - - ∪ - - -: ∪: - ⁴⁷ ≍	<i>3tr</i>
10	- ∪: - -: ∪ - - - ²⁰ ∪ - ≍ -: ∪: - -	<i>cr 3tr</i> (= <i>tr</i> ^{synop} <i>3tr</i>)

ΕΠ

1	- ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ ⁴⁹ ∪	<i>^iambel</i>
2	- - ∪ - ⁽²²⁾ ≍ - ∪ - -	<i>2ia</i> ^{hypercat}
3	- - ∪ - - - ∪ - - - ∪ - - ^{H 51}	<i>3ia</i> ^{hypercat}
4	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ - -	<i>encom</i>
5	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ^{H 53}	<i>hem</i> ^{masc}
6	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>enopl</i>
7	- ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr</i>
8	- ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr</i>

Str. 5

- ∪ - - ∪ - -	ὅσσα Νίκας ἔκατι (15)
~ - ∪ - - - ∪ - -	οἳ τε Π[ελλάν]αν νέμονται (33)
	ποικίλον τόξον τιταίνει (43)

Responsję wyrównują: Kenyon (ὄσσα <v̂v>), Jebb, Irigoin, Snell oraz Maehler (ὄσσα<κίς>, Maehler 1982 i ¹¹2003: ὄσσα<->). Wersję papirusu zachowuje Blass; optuje za nią również Pighi²⁴⁵. Por. V, str. 8.

Str. 5–6

Na papirusie odmienna kolometria:

- 5) – ∪ – – – ∪ – – – ∪ – –
 6) – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –

lecz w linii 5 po dymetrze trocheicznym trzy razy występuje hiatus (15, 33, 43). Podział papirusu opierał się na końcu słowa prawdopodobnie tylko w linii piątej. Jebb uważa, że w tym właśnie miejscu być może nie pojawiał się hiatus, co w połączeniu z prawdopodobnym końcem słowa (...]ᾱ.ωι ξ[...) mogło być przyczyną dokonania przez kopistę złego podziału. Błąd ten został następnie powtórzony w innych strofach²⁴⁶.

Str. 9–10

Na papirusie w linii 37 słowo o budowie kretyka (τεύξεται) zostało przeniesione z początku linii 38 (str. 10) na koniec linii 37 (str. 9). Parker zauważa, że błąd mógł pojawić się wskutek silnej pauzy retorycznej po tym wyrazie²⁴⁷.

Ep. 2 (22)

...]πνε<ί>ων: wzdłużenie lekkiej sylaby w elemencie anceps dopiero u Maehlera (1982 i ¹¹2003), ze wskazaniem na Barretta (jednak bez podania miejsca). Barrett już w 1956 roku zastanawiał się nad możliwością takiej emendacji, wahał się jednak ze względu na brak paraleli dla takiego epicyzmu w liryce chóralnej²⁴⁸.

Epinikion XI

ΣΤΡ

- (43) – 15, 85
1	– – ∪ : ∪ – ∪ : ∪ – ∪ :	<i>enopl</i> :
2	– ∪ – – – ∪ – –	<i>2tr</i>
	– 17, 87	
3	– – ∪ ∪ – ∪ ∪ – ∪ :	<i>pros</i> :

²⁴⁵ PIGHI 1944, s. 182 n.

²⁴⁶ JEBB 1905, s. 107 n.

²⁴⁷ PARKER 2001, s. 28.

²⁴⁸ BARRETT 1956, s. 250.

4	^{18, 60} - ∪ - ∩ - ∪ - - ^{H 88}	<i>2tr</i>
5	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem^{masc}</i>
6	⁻⁶ - -: ∪ ∪: - ∪ ∪ -:	<i>pros</i> :
7	- ∪ - - -: ∪ ∪ -	<i>tr cho</i>
8	- - ∪: ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
9	^{9, 107} - -: ∪ ∪ - ∪ ∪ -: ∩ -: ∪ - -	<i>ascend^{encom}</i>
10	⁻¹⁰ - -: ∪: ∪ - ∪ ∪ -:	<i>pros</i> :
11	- -: ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
12	^{12, 110} - - ∪: ∪ - ∪ ∪ -: ∩ -: ∪: - - ^{H 12}	<i>ascend^{encom}</i>
13	⁻⁹⁷ - - ∪ ∪: - ∪ ∪ - -:	<i>enopl</i> :
14	- ∪ -: - -: ∪ - -	<i>2tr</i>

EII

1	- -: ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
2	⁽⁻¹¹⁴⁾ - - ∪ (∪) - ∪ ∪ -: ∪ -: ∪ - -	<i>ascend^{encom}</i>
3	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem^{masc}</i>
4	⁻¹¹⁶ - -: ∪ ∪ - ∪ ∪ -:	<i>pros</i> :
5	- ∪ -: - -: ∪: - -	<i>2tr</i>
6	⁻³⁴ - - ∪ ∪: - ∪ ∪ -:	<i>pros</i> :
7	^{77?} - -: ∪ - - - ∪ ∪ ?	<i>2ia</i>
8	¹²⁰ - - ∪: ∪ - ∪ ∪ - ∩ - ∪ -	<i>ascend^{encom}_Λ</i>
9	- - ∪: ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
10	⁸⁰ - -: ∪ ∪: - ∪ ∪ ∪	<i>pros</i>
11	- ∪ - - -: ∪ - - - ∪ - -	<i>3tr</i>
12	⁻¹²⁴ - ∪: ∪ - ∪ ∪ -:	<i>hem^{masc}</i> :
13	⁻⁴¹ - - ∪ ∪ - ∪: ∪ -:	<i>pros</i> :
14	- ∪: - - -: ∪ - -	<i>2tr</i>

Ep. 2

-- ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ -- ἄνδρεσσιν ἵπποτρόφον πόλιν Ἀχαιοῖς (ep. Γ' 114)
 ~ -- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ -- κτίζειν, πρὶν ἐς ἀργαλέαν πεσεῖν ἀνάγκαν (ep. Β' 72)

Tylko dwie zacytowane linie epody zachowały się w całości. Linia 30 (ep. Α') jest niepełna:

πορτιτρόφον [...]ἰ[.....]ρᾶν θ' ἰκέσθαι
 - - ∪ × [- ∪ ∪ - ∪] - ∪ - -

Linia 114 może być różnie analizowana (- - × - × ∪ - ∪ × ∪ - -), właściwe jednak metrum z pewnością wskazuje linia 72. Dlatego też niemal wszyscy wydawcy²⁴⁹ ujednolicają z nią linię 114 za pomocą odmiennych emendacji: ἄνδρεσσιν <ἐν> ἵπποτρόφον πόλιν <δ'> Ἀχαιοῖς (Jurenka), ἄνδρεσσιν <ἐς> ἵπποτρόφον πόλιν <δ'> Ἀχαιοῖς (Ludwich²⁵⁰, Blass 1898, ²1899, Taccone), ἄνδρεσσιν <ἐς> ἵπποτρόφον πόλιν <τ'> Ἀχαιοῖς (Jebb, Blass ³1904, Blass-Suess, Festa), ἄνδρεσσιν <ἐς> ἵπποτρόφον πόλιν <τ'> Ἀχαιοῖς (Edmonds za Jebbem), ἄνδρεσσιν <ἐς> ἵπποτρόφον πόλιν Ἀχαιοῖς (Snell, Maehler oraz Irigoin). Nie chcąc wprowadzać żadnych zmian w wersji papirusu, możemy uznać, że w linii 114 mamy do czynienia ze swobodną responsją lub z kontrakcją pierwszego biceps: ἄνδρεσσιν ἵπποτρόφον πόλιν Ἀχαιοῖς, chociaż dwukrotne powtórzenie ῥ w obrębie jednej linii byłoby dosyć niezwykle.

Ep. 7-8

Koniec periodu po linii 7 niepewny. Ostatnia sylaba wyrazu κάμον w linii 77 może być albo przykładem *brevis in longo*, albo zostać zamknięta przez końcowe ῥ. Za tą drugą możliwością przemawiałaby wersja papirusu przekazana w linii 119, w której koniec słowa nie pokrywa się z końcem kolonu (tym bardziej zatem nie może być mowy o końcu periodu):

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον πρόγο- ¹²⁰⁾ νοι ἐσσάμενοι Πριάμοι' ἐπεὶ χρόνῳ.

Ostatnia sylaba tej linii jest jednak lekka, choć spodziewamy się tam sylaby ciężkiej. Dodatkowy problem stanowi -νοι (120), stojące przed nagłosową samogłoską kolejnego wyrazu. Część emendacji wyłącznie likwiduje hiatus w 120²⁵¹:

²⁴⁹ Poza Kenyonem, który, mimo zastrzeżeń, zachowuje w tekście wersję papirusu.

²⁵⁰ LUDWICH 1898, s. 12.

²⁵¹ Zalicza się tutaj także emendacja MANCUSA (1913, s. 103: πρόγο- / νοι μὲν ἔσαν οἱ, Πριάμοι' ἐπὶ χρόνῳ), który, aprobuując swobodne responsje w ramach metrów czterosylabowych, przyjmuje w ósmej linii epody ekwiwalencję schematów - - ∪ ∪, - ∪ ∪ -, - - ∪ - ~ - ∪ - ∪, - ∪ ∪ -, ∪ - ∪ ∪ -.

– np. Blass, Suess, Wilamowitz²⁵², Taccone, Festa:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον προγό- ¹²⁰⁾ νων ἑσσάμενων ...

Część wyłącznie wyrównuje iloczasy końcowej sylaby 119:

– np. Housman²⁵³:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον πρόγου- ¹²⁰⁾ νοι ἑσσάμενοι ...

Część poprawia oba miejsca, np.:

– Jebb:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον πρό να- ¹²⁰⁾ οἷ' ἑσσάμενων ...

– Theiler:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον τὸ τι- ¹²⁰⁾ μῶς' ἑσσάμενοι ...

Niektórzy uznają, że ep. 7 musi kończyć się pauzą, stąd emendacje:

– Wilamowitza²⁵⁴:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον πρό τοῦ ¹²⁰⁾ ἑσσαι Πύλιοι ...

– Maasa²⁵⁵:

¹¹⁹⁾ Κάσα παρ' εὐδρον ρόον ¹²⁰⁾ ἑσσαντο, <κλυτὰν> ...

– Turyna²⁵⁶:

¹¹⁹⁾ Κάσαν παρ' εὐδρον κτίσαν ¹²⁰⁾ οἷδ' ἑσσάμενοι ...

– w wydaniu Edmondsa:

¹¹⁹⁾ Κάσα παρ' εὐδρον πρόμων ¹²⁰⁾ ἑσθ' ἑσσάμενων ...

Snell i Maehler ujmują miejsce w *cruces* (¹¹⁹⁾... †προγο- ¹²⁰⁾ νοι ἑσσάμενοι†). Hiatus w linii 120 (ep. 8) można, jak mi się wydaje, usunąć, przyznając skrócenie epickie końcówce -voi, która stoi w miejscu pierwszego elementu anceps enoplíosa. Linie 119–120 są w każdym razie uszkodzone i jak dotąd żadna emendacja nie została powszechnie przyjęta.

Epinikion XII

ΣΤΡ

1 – – : ∪ – : – – : ∪ ∪ | – ∪ ∪ – :

2 – – ∪ – – |

3 – ∪ ∪ – ∪ ∪ – |

4 – – : ∪ ∪ : – ∪ ∪ | – ∪ – ∪ – |

5 – – ∪ ∪ : – : ∪ ∪ : – – |

6 – ∪ : – – – : ∪ – – || ^{H6}

7 – – : ∪ : – – – : ∪ : – – – : ∪ – |||

iambel

pe |

hem^{masc} |

ascend_{encom}Λ |

enopl |

2tr ||

3ia |||

pindar |

²⁵² WILAMOWITZ 1898.

²⁵³ HOUSMAN 1897.

²⁵⁴ WILAMOWITZ 1921, s. 422.

²⁵⁵ MAAS 1921, s. 19.

²⁵⁶ TURYN 1924, s. 111 n.

ΕΠ

1	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
2	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ^{H 39}	<i>enopl</i>
3	- ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	[^] <i>iambel</i>
4	- - ∪ - -	<i>pe</i>
5	[(-) - ∪ -] - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	([^]) <i>iambel</i> ^{hypercat}

Epinikion XIII

ΣΤΡ

1	- - ∪ : ∪ - ∪ ∪ - ∴ - 46, 112, 133	<i>pros</i> ∴
2	47, 68, 134, 146 47, 68 ϑ - ∪ : - ∪ ^{H 101, 200}	<i>ascend</i> <i>encom</i>
3	102, 81 - - - : ∪ ∪ - ϑ	<i>pe</i>
4	148, 169, 202 - ∪ - : ∷ - ∴ ∪ : - - ^{H 103, 115}	^{- "} <i>hem</i> ^{fem}
5	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ : - - ^{H 104}	<i>2tr</i>
6	- 150, 183 - ∪ - - - ∴ ∪ ∴	<i>enopl</i>
7	- 52, 106, 151 - - : ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴	<i>lk</i> ∴
8	86, 152, 185, 206 ∷ - ∪ : - - ^{H 185}	<i>pros</i> ∴
9	- ∪ ∪ : - ∪ : ∪ : - - [?]	<i>pe</i>
10	55, 121, 142, 154?, 187 - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∷	<i>hem</i> ^{fem} [?]
11	- 56 - ∪ ∪ - : ∪ ∪ - ∴	<i>hem</i> ^{fem}
12	123, 156 - - ∪ : - ∷ - : ∪ - -	<i>hem</i> ^{masc} ∴

ΕΠ

1	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ϑ - ∪ - 58, 91	<i>ascend</i> <i>encom</i> _^
2	- - ∴ ∪ ∪ - ∪ ∪ - 60?	<i>pros</i>
3	ϑ - ∴ ∪ - -	<i>pe</i>

4	- ∪ -: - -: ∪ ∪ - ∪ ∪ -	^{95?}	$\wedge$ iambel
5	- - ∪: - - - ∪ ∪	H 128	2ia
6	- -: ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ ∴	195, 228 - 162	enopl ∴
7	<u>∪ ∪</u> ∪ -: ∪ -: ∪ -: ∪ -: ∪ ∪	64?, 64, 130, 229 97, 163, 196 97 H 130	3tr $\wedge$
8	- ∪ ∪ - ∪: ∪ - ∪ ∴	98, 131, 164	hem ^{fem} ∴
9	- ∪: - ∪ -: ∪ - -	66, 132?	2tr

Str. 3

Wydawcy niemal zgodnie uznają, że drugie alfa w wyrazie $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$ (69) jest długie. W takim przypadku nie mielibyśmy wyjątku i kontrakcja pierwszego biceps w hemiepes femininum byłaby zachowana w obrębie całej pieśni. Jedynie Blass, a za nim Suess, waha się, pisząc: „Wydaje się, że raz pojawia się u niego [Bakchylidesa] ferekratej lub glikonej katalektyczny, XII, str. 3 [= XIII, str. 3 M.]: - ∪ - ∪ ∪ - ∪, którego użył również Pindar w *Nem.* VIII, str. 1 [...]. Przeważnie kolon ten zaczyna się spondejem, lecz możliwe, że istnieje jednak przykład trocheja u Bakchylidesa [$\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$]²⁵⁷, tak jak z pewnością istnieje u Pindara”²⁵⁸. Blass powołuje się tutaj na iloczasy drugiego alfa w wyrazie $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ w tymże epinikionie (229) i dodaje: „[...] lecz $\epsilon\upsilon\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ lub raczej $\epsilon\upsilon\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ VIII 5 [= IX 5 M.]”²⁵⁹. Jebb odrzuca krótki iloczas alfa, pisząc: „Nie sądzę, że w. 69 $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$ prezentuje, jak sugeruje Blass, jedyny wyjątek. Bez wątpienia $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ pojawia się w 229: ale doryckie $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ (= $\pi\alpha\nu\theta\eta\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$) byłoby paralelne z $\epsilon\upsilon\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\varsigma$ ”²⁶⁰. Uważam, że możliwość przyjęcia krótkiego alfa w wyrazie $\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$ nie musi wiązać się z uznaniem kolonu z linii 3 za ferekratej z bazą w postaci trocheja lub, jak również można sugerować, nie musi stanowić argumentu na rzecz możliwości pojawiania się u Bakchylidesa kolonów $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ z pojedynczą krótką w miejsce biceps. Równie dobrze możemy zrezygnować z synidzezy ($\pi\alpha\nu\theta\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega\nu$) i uznać, że w linii 69 ujawnia się nieściągnięty biceps, wobec czego zyskiwalibyśmy potwierdzenie, że to, z czym mamy tutaj do czynienia, to nie ferekratej, lecz hemiepes femininum. Hipoteza ta jest jednak o tyle kontrowersyjna, że wśród daktyloepitrytów Bakchylidesa nie znajdujemy w kolonach $\kappa\alpha\tau' \acute{\epsilon}\nu\omicron\pi\lambda\iota\omicron\nu$ żadnego pewnego potwierdzenia alternatywnej kontrakcji biceps (lecz por. V 31 (ep. 1) i XI 114 (ep. 2)).

²⁵⁷ BLASS²1899, s. XLIII, przyp. 1 (= ³1904, s. XLV, przyp. 1 = BLASS – SUESS⁴1912, s. XLV, przyp. 1).

²⁵⁸ BLASS²1899, s. XLIII (= ³1904, s. XLV = BLASS – SUESS⁴1912, s. XLIV–XLV). Za ferekratejem w tym miejscu opowiadają się również GENTILI i LOMIENTO (2003, s. 211, przyp. 81).

²⁵⁹ BLASS²1899, s. XLIII, przyp. 1 (= ³1904, s. XLV, przyp. 1 = BLASS – SUESS⁴1912, s. XLV, przyp. 1).

²⁶⁰ JEBB 1905, s. 110.

Str. 6–7

Na papirusie brakuje linii 7 w antystrofie Γ' (85), podczas gdy linia 6 (84) jest dłuższa niż zwykle. Przypuszcza się, że oba kolony zostały połączone w jednej linii, chociaż luka pomiędzy ko[...] oraz ...]ρὸν wystarczy zaledwie na 7 liter²⁶¹, kolometria natomiast wymaga uzupełnienia 8 sylab.

Str. 7–8

W antystrofie B' (52) kopista A zakończył linię siódmą wraz z końcem słowa: σῶματος, kolon jest zatem krótszy o jeden element: – – ∪ ∪ – ∪ ∪. Korektor A³ dodał na końcu ε-, stanowiące prawdopodobnie początek słowa przechodzącego do następnej linii, której początek jednak zaginął.

Str. 8

Linia ta, w postaci zapisanej przez kopistę A, nie przedstawia żadnych odchyśleń od metrum. Jednak korektor A³(?) w dwóch liniach dokonał zmian wprowadzających swobodną responsję – są to:

	– – ∪ ∪ –	γνᾶ]μφοθη δ' ὀπίσ(σ)ω (ant. B' 53)
i	∪ – ∪ ∪ – –	δ' ἐρ]εῦθε<το> φώτων (ant. E' 152)

Wszyscy wydawcy zgodnie odrzucają te poprawki, choć 152 dostarcza, w wersji kopisty A, jedyne pewne, według Jebba²⁶², przykładu formy czynnej czasownika ἐρεῦθειν, użytej nieprzechońdno.

Str. 9

Koniec periodu niepewny. Hiatus w liniach 108 i 153 pojawia się tylko przy koniekturach: καθῶσαι (108, Blass) i μέλα[ινα (153, Kenyon). Page²⁶³ odrzuca koniec periodu i proponuje πέρθειν (108), μελα[νθεῖς (153).

Ep. 3–4

Na papirusie w epodzie E' (159–160) kolony wypełniające zazwyczaj linie 3 i 4 zostały prawdopodobnie umieszczone w jednej linii.

Ep. 5

	– – ∪ – – – ∪ ∪ –	ὦνι] τρέφει παύροισι βροτῶν (62)
~	– – ∪ – – – ∪ –	pozostałe epody

²⁶¹ Por. KENYON 1897, s. 118 n. oraz JEBB 1905, s. 341.

²⁶² JEBB 1905, s. 349.

²⁶³ PAGE 1963.

Miejsce poprawione we wszystkich edycjach (παύροισι), z wyjątkiem wydania pierwszego – Kenyona, gdzie -των w wyrazie βροτων zostało przeniesione do następnej linii:

⁵⁾ –] τρέφει παύροισι βρο- ⁶⁾ των.

Ep. 5 (w. 128)

ληξεν δὲ σὺν φαεσιμ[βρότῳ]. Blass, w celu uniknięcia rozwiązania w elemencie anceps metrum jambicznego²⁶⁴ (– – ∪ – ∪ – ∪ –), zmienia φαεσιμ[βρότῳ] na φαυσιμ[βρότῳ], wzorując się na Pindarze (*Olymp.* VII 39)²⁶⁵. Jebb pisze, że u jońskiego poety bardziej prawdopodobne wydaje się φαεσιμ[βρότῳ] niż pindaryjskie φαυσιμ[βρότῳ]²⁶⁶. Wszyscy badacze zgodnie przyjmują, że rozwiązanie w takim miejscu należy odrzucić, dlatego też przy zachowaniu wersji papirusu przyjmuje się synidzezę: φαεσιμ[βρότῳ].

Ep. 7

κυάνεον (64): powszechnie przyjmuje się, że ypsilon jest w tym wyrazie długie, w związku z czym konieczne jest również wprowadzenie synidzezy: κυάνεον. Blass pisze, że Bakchylides unikał rozwiązanych principes²⁶⁷, które znajdujemy tylko w pieśni III²⁶⁸. Jebb zauważa, że jest to jedyne miejsce u Bakchylidesa wykazujące długie ypsilon w złożeniach z κυανο-²⁶⁹. Być może zatem lepiej dopuścić rozwiązanie, które poza epinikionem III pojawia się również w VIII, str. 12 (wprowadzone w koniekturze!), być może I 37 (str. 6) oraz VIII 23 (str. 7) (por. komentarze do wskazanych miejsc).

Epinikion XIV

ΣΤΡ

1	– ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	[^] <i>iambel</i>	
2	– – ∪ – – ² H 9?	<i>pe</i>	[^] <i>pindar</i>
	(3)		
3	– ∪ – – ∪ : ∪ – –	<i>2tr</i> (~ <i>cr ad</i>)	(4 <i>tr</i>)
4	– ∪ – – – ∪ – –	<i>2tr</i>	

²⁶⁴ BLASS ²1899, s. XLI (= ³1904, s. XLIII).

²⁶⁵ BLASS ²1899, s. 128 (= ³1904, s. 111).

²⁶⁶ JEBB 1905, s. 346.

²⁶⁷ BLASS ²1899, s. XLI, 11 (= ³1904, s. XLIII, 11 = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XLIII, 11).

²⁶⁸ BLASS ²1899, s. XLI (= ³1904, s. XLII = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XLII).

²⁶⁹ JEBB 1905, s. 111 i 339.

5	- - ∪ ∪: - ∪ ∪: -: -	<i>enopl</i>
6	- ∪ -: - - ∪ - -:	<i>2tr</i>
7	- ∪: - - - ∪ -	<i>lk </i>

ΕΠ

1	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros </i>
2	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>enopl </i>
3	- ∪ - - - ∪ ∪ -	<i>tr cho</i>
4	- ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>^iambel^{hypercat} </i>
5	∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros </i>
6	- - ∪ - - - ∪ - -	<i>2ia^{hypercat}</i>
7	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>hem^{fem} </i>
8	- ∪ - - - ∪ - ∪ - ∪ - -	<i>3tr </i>

Str. 3

- ∪ - - ∪ ∪ - -	σ]υμφορὰ δ' ἐσθλὸν ἀμαλδύ- (3)
~ - ∪ - - - ∪ - -	ὅς τὰ] πὰρ χειρὸς κυβέρνα- (10)

Wersję papirusu w linii 3 zachowują Jurenka oraz Blass i Suess, którzy uznają ją za uprawnioną metrycznie²⁷⁰. U Kenyona pojawia się wczesna emendacja Jebba: ἐσθλοῦς, z której później, w swym wydaniu, Jebb rezygnuje na korzyść ἐσθλὸν τ', co zostało następnie przyjęte przez: Tacconego, Festę, Edmondsa, Snella, Maehlera i Irigoina. Jebb dodaje również, że zastąpienie - ∪ - - przez ∪ ∪ - - wydaje się nieprawdopodobne, nawet jeśli jest to metrycznie możliwe²⁷¹.

w. 19 (ep. 5)

∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	Κλεοπτολέμωι δὲ χάριν
lub - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	Κλεοπτολέμωι δὲ χάριν

Kenyon nie przyjmuje synidzezy. U Blassa, Jebba i we wczesnych wydaniach Snella (⁵1934, ⁶1949) z pewnym wahaniem (wywołanym początkową krótką) zachowany zostaje prozodiak: (3) - ∪ ∪ - ∪ ∪ -. W późniejszych edycjach Snella (⁷1958, ⁸1961) oraz w wydaniach Maehlera (Snell-Maehler ¹⁰1970, 1982, 2003) i Irigoina przyjęto synidzezę, której broni również Barrett ze względu na sporadycznie pojawiającą się w nagłosach kolonów κατ' ἐνόπλιον lekką sylabę. W przypadku zachowania prozodiaka w linii piątej, po linii czwartej należy wyznaczyć koniec periodu z uwagi na *anceps iuxta anceps*.

²⁷⁰ BLASS ²1899, s. XXXVII (= ³1904, s. XXXIX = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XXXIX).

²⁷¹ JEBB 1905, s. 356.

Epinikion XIVB

Ἔστια χρυσόθορον ἐν-	- ∪ - - - ∪ -	<i>lk</i>
δόξων Ἀλγαθοκλειαδᾶν ἅτ' ἀφνεῖων	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ -	<i>ascend</i> <i>encom</i> _Λ
ἀνδρῶν μέγαλιν ὄλβον ἀέξεις	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>enopl</i>
ἡμένα μέσαις ἀγυιαῖς	- ∪ - 3 - ∪ - -	<i>2tr</i>
5 Πηνειὸν ἀμφ' ἐλῶδεα Θεσσαλίαις	- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>iambel</i>
μηλοτρόφου [ἐν γυάλοις]	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
κεῖθεν καὶ Ἀριστοτέλης Κίρ-	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>enopl</i>
ραν πρὸς εὐθαλίᾳ μοιλῶν	- ∪ - - - ∪ -	<i>lk</i>
δὶς στεφανώσατο Λα-	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
10 ρίσα[ς ἀ]ναξίππου χάριν [	- - ∪ - - - ∪ - [	<i>2ia</i> [...
κλυ[ ]ος	...	...

w. 4

Anceps w pierwszym epitrycie może być wypełnione sylabą krótką: μεσαι[(Pap. A, fr. 22, 4) lub długą: μεσσαις (P. Oxy. 2363, 10, druga sigma dopisana powyżej).

XV (= Dith. 1)

ΣΤΡ

1	- - ∪ ∪: - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
2	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - ^{H 51}	<i>ascend</i> <i>encom</i> _Λ
3	⁵² ∪ - ∪ - - - ∪ ∪: - ∪ ∪ -	<i>iambel</i>
4	- - ∪ - - - ∪ -	<i>2ia</i>
5	- ∪ - - - ∪ - ∪: - - ∪ - -	<i>3tr</i>
6	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ (∪) ∪ ^{- 13? 55}	<i>hem</i> ^{fem} : <i>hem</i> ^{masc}
7	- ∪ - - - ∪: - - - ∪ - -	<i>3tr</i>

ΕΠ

1	- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>iambel</i>
2	- -: ∪ -: - - ∪: - -	<i>2ia</i> ^{hypercat}
3	- ∪ - - - ∪ ∪ -: ∪: ∪ -	_Λ <i>iambel</i>

4	- - ∪ ∪ - ∪ : ∪ : - - :	<i>enopl :</i>
5	- ∪ : - : - - ∪ - :	<i>lk :</i>
6	- - ∪ ∪ : - ∪ ∪ -	<i>pros </i>
7	- : - : ∪ : - ⁽⁶³⁾ - ∪ - -	<i>2ia^{hypercat} </i>

Str. 3 (45)

Housman i Barrett wprowadzają emendację θεοῖς<ιν>, uzyskując tym samym ciężką sylabę w miejscu pierwszego elementu anceps. Poprawka ta, przyjęta w wydaniach Snella-Maehlera (¹⁰1970) i Irigoina, została odrzucona niedawno przez Maehlera (¹¹2003 i 2004), prawdopodobnie ze względu na nowe (choć zaproponowane już przez Blassa) uzupełnienie linii 23–24 lub 30–31 fragmentem 26 z edycji Snella-Maehlera, który Maehler zdecydował się umieścić w liniach 23–24 omawianej tu pieśni (str. 2–3):

2) - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ -	3) ∪ - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -
23) - - ∪ ∪] οὐ γὰρ ὑπόκλοπον φορεῖ	24) βροτοῖσι φωνάεντα λόγον σοφία

W ten sposób pierwszy element anceps trzeciej linii strofy zyskuje kolejną lekką sylabę.

Str. 6

(13)	]
	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪] - ∪ -
lub	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪] - ∪ - ~ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

Nie jest pewne, z jakiego typu swobodną responsją mamy tutaj do czynienia. Kenyon w swym wydaniu zaznaczył pierwszą z podanych: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪]z σὺν θεοῖς. U Blassa znajdujemy już: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ -]z σὺν θεοῖς i schemat ten zostaje następnie powtórzony w wydaniach Jebba, Snella, Snella-Maehlera i Irigoina. Przy założeniu jednak luki o postaci - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ -] emendacje, proponowane w celu uniknięcia swobodnej responsji, wydają się niewłaściwe. Jebb pisze: „σὺν θεοῖς: słowa te odpowiadają -α βασιλεῖ w wersie 6, θελξιεπεῖ w wersie 48 i -ᾱς Θέμιτος w wersie 55. Prawdopodobnie γε, τε albo δέ wypadło po σὺν”²⁷². Oczywiście wyrazy σὺν θεοῖς nie mogą, przy zakładanej przez Jebba wersji (- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ -] ...), odpowiadać wymienionym przez niego sekwencjom, gdyż w takim wypadku przy uzupełnieniu typu σὺν <τε> θεοῖς uzyskalibyśmy schemat o postaci: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ - - ∪ ∪ -. Uzupełnienia Jebba mają sens tylko wtedy, gdy podobnie jak Kenyon przyjmujemy lukę - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪]. Z pewnością możliwe jest założenie, że w rzeczywistości mieściła ona fragment o schemacie - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ -], wtedy jednak, jak słusznie zauważa Irigoín, słowa σὺν θεοῖς pojawiałyby się w miejscu spodziewanego ∪ ∪ -, a możliwości

²⁷² Ibidem, s. 363.

tej nie uwzględnia żadna z proponowanych emendacji. Błąd ten został zauważony przez Maehlera i uwzględniony w jego najnowszych wydaniach (¹¹2003 i 2004), w których przywraca on tę postać lakuny, jaką znajdujemy w edycji Kenyona: - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪] ξ σὺν † θεοῖς. Jeżeli przyjmujemy typ responsji (- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - ∪ ∪ -]) ∪ ∪ - ~ σὺν θεοῖς, to, jak sądzę, przy zachowaniu tekstu papirusu możemy założyć synidzezę w wyrazie θεοῖς, czym zyskiwalibyśmy kolejne potwierdzenie sporadycznej, lecz możliwej, alternatywnej kontrakcji w kolonach κατ' ἐνόπλιον. Jednak kontrakcja, sama w sobie kontrowersyjna w obrębie daktyloepitrytów Bakchylidesa, staje się jeszcze bardziej podejrzana w drugim biceps, w którym – poza tym jednym miejscem – już się nie pojawia. Być może zatem rację ma Maehler, decydując się, jak pokazałam, na wskazanie, że miejsce jest uszkodzone.

XIX (= Dith. 5)

ΣΤΡ

1	∪ - ∪ - ∪ - ∪ - ∪	<i>2ia^{hypercat}</i>
2	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - (21)	<i>hem^{masc}</i>
3	∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∅ :	<i>enopl</i> :
4	- ∪ - ∪ - - ^{H 22} (- 5?)	<i>ith</i>
5	∪ - ∪ ∪ - ∪ (∪) -	<i>pros</i> (~ <i>tl</i>)
6	∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
7	∪ - ∪ - ∪ - -	<i>2ia_Λ</i>
8	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>pros</i>
9	- ∪ ∪ - ∪ ∪ : ∪ - ∪	<i>cho pe</i>
10	- ∪ - ∪ - -	<i>ith</i>
11	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ : ∪ - × 12	<i>tl ba</i>
12	∪ - ∪ - ∪ - ∪ ∪	<i>2ia</i>
13	∪ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪	<i>enopl</i>
14	- ∪ - ∪ - ∪ -	<i>lk</i>
15	≅ ∅ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - ∪	<i>dod^{maec} pe</i>
16	- ∪ - ∪ - - ^{H 34}	<i>ith</i>
17	- - ∪ ∪ - ∪ - ∪ - ∪ - ∪ ∪ 17	<i>reiz_Λ 2ia</i>
18	- ∪ - ∪ ∪ - ∪ - ∪ -	<i>phal_Λ</i> (= <i>nicarcheum</i> ²⁷³)

²⁷³ Por. KOSTER 1953, s. 240; GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 164.

ΕΠ

1	υ - υ -
2	- υ - υ υ -[
3	υ - υ - υ -[
4	- υ υ - υ[
5	- - υ - υ -[
6	υ υ υ - υ[
7	υ - υ - υ[υ -
8	υ υ υ - υ -[
9	υ - - υ -[
10	υ - υ υ - υ υ[-
11	υ - υ υ -[
12	- - υ υ[-
13	- υ - υ - -[
14	- - υ υ - υ[
15	- υ - υ υ[-...

W kwestii charakteru metrycznego tej pieśni zob. *Ep.* III.

Str. 3

μεγιστοάνασσα κέλευσε{v} (21). Podobnie jak w daktyloepitrytach tekst papirusu często jest poprawiany, by zmienić lekką sylabę stojącą w miejscu anceps w sylabę ciężką, tak tutaj poprawka Platta wprowadzona jest w celu odwrotnym: uzyskania sylaby lekkiej. Dytyramb ten niewątpliwie charakteryzuje się szybkim rytmem, uzyskiwanym dużą liczbą krótkich elementów i sylab (w miejscach anceps), nie uprawnia to jednak, moim zdaniem, do emendacji. W tej samej pieśni nie brak przecież ancipitia wypełnionych sylabami długimi.

Str. 5

5	ἰοβλέφαροί τε καί	lub	ἰοβλέφαροί τε κ<όρ>αι
	υ - υ υ - υ -		υ - υ υ - υ υ -
23	~ ἄκοιτον ἄϋπνον ἑόν-	lub	~ ἄκοιτον ἄϋπνον ἑόν-
	υ - υ υ - υ -		υ - υ υ - υ υ -

Kenyon zostawia wersję papirusu w linii 5, w linii 23 natomiast przyjmuje synidzezę, uzyskując tym samym schemat metryczny: υ - υ υ - υ -. Blass, również zachowując w linii 5 tekst papirusu, uznaje, że albo mamy do czynienia ze swobodną responsją, albo

wyrazowi ἐόντα należy przypisać synidzezę²⁷⁴. Jebb uważa, że w linii 23 może pojawiać się synidzeza lub zamiast ἐόντα należy czytać εἶντα²⁷⁵. Gentili, zostawiając wersję papirusu w linii 5, jednocześnie nie uznaje synidzezy w antystroficznej linii 23. Według niego, mamy tu do czynienia ze swobodną responsją prozodiaka siedmio- i ośmiosylabowego²⁷⁶. Snell stawia w linii 5 *crux*: ἰοβλέφαροι τε † καὶ ze względu na niezgodność metryczną z linią 23, w której nie przyjmuje synidzezy. Maehler oraz Irigoin twierdzą, że mamy tutaj do czynienia z sekwencją ∪ – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, dlatego też nie uznają synidzezy w linii 23, w linii 5 natomiast wprowadzają emendację κ<όρ>αι (Erbse). Ingerencja w tekst, w którym odpowiadają sobie tylko dwie linie, nie wydaje mi się uprawniona, tym bardziej że w tej κατ' ἐνόπλιον-eolskiej pieśni kolon eolski (przy uznaniu synidzezy w antystrofie) jest jak najbardziej na miejscu. Kolon ten ponadto zbiega się z formą, jaką może w obrębie swobodnych responsji przybierać prozodiak. Nieuznanie synidzezy i przyjęcie swobodnej responsji również nie dziwi w metrum tak zbliżonym do daktyloepitrytów (por. też III, str. 2).

Str. 15 (15)

TIHN (τί ἦν): często umieszczane *inter cruces* lub emendowane, zarówno ze względu na brak podobnego sformułowania²⁷⁷, jak i z uwagi na hiatus²⁷⁸ lub następstwo elementów ∪ –, podczas gdy w antystrofie spotykamy – ∪ (baza eolska).

Fragmenta

Fr. 1

1	ὦς δ' ἄπαξ εἰπεῖν, φρένα καὶ πυκινὰν	– ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	Λ <i>iambel</i>
2	κέρδος ἀνθρώπων βιάται.	– ∪ – – – ∪ – –	2 <i>tr</i>

Fr. 2

1	Αἰαὶ τέκος ἀμέτερον,
2	μεῖζον ἢ πενθεῖν ἐφάνη κακόν, ἀφθέγκτοισιν ἴσον.

1	– – ∪ ∪ – ∪ ∪ –	<i>pros</i>
2	– ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪ – –	Λ <i>pin</i> <i>dar</i>

²⁷⁴ BLASS ²1899, s. 17 (= ³1904 = BLASS – SUESS ⁴1912).

²⁷⁵ JEBB 1905, s. 120.

²⁷⁶ GENTILI 1952, s. 71.

²⁷⁷ JEBB 1905, s. 399.

²⁷⁸ Liczne przykłady hiatusu po niemożliwej do elidowania samogłosce podaje CHRIST (²1879, s. 38 nn.).

Frr. 22 + 4**ΣΤΡ**

1	- - ∪ - - - ∪ ∴ -	<i>2ia</i>
2	- - ∴ ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>enopl</i>
3	- ∪ - - - ∪ - - - ∪ ∪ ⁶³	<i>3tr</i> _Λ
4	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>hem</i> ^{fem}
5	- ∪ - - - ∪ - ∴ - - ∴ ∪ ∪ ^{65, 75}	<i>3tr</i> _Λ
6	- ∪ - - - ∴ ∪ - -	<i>2tr</i>
7	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
8	- - ∴ - - - ∴ ∪ -	<i>2ia</i>
9	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∴ - - ∪ - -	<i>encom</i>
10	⁷⁰ ≅ ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr</i>

ΕΠ

1	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
2	- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ ∪ ²² H 22	<i>iambel</i>
3	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
4	- - ∪ - - - ∪ - - - ∪ - -	<i>3ia</i> ^{hypercat}
5	- ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr</i>
6	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
7	- - ∪ - - - ∪ - [-]	<i>2ia</i> ^[hypercat]
8	[- -] ∪ ∪ - ∪ ∪ [-	[-] <i>hem</i> ^{masc} ?
[9]	-] ∪ ∪ - [∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc} ?
[10]	- ∪ -] - - ∪ [-	<i>lk</i> ?

Linie 21–25: fr. 22 Bl. (Athen. *Deipn.* V 5, 13–17)

Linie 39–80: fr. 4: papyrus T, P. Oxy. 3, 426 (w. 39–70)

+ fr. 4 Bl. (w. 61–80: Stob. *Flor.* 4, 14, 3, 2–18;

w. 69–77: Plut. *Num.* 20, 6, 1–5)

Zgodność ostatnich 10 linii papyrusu T z początkiem fragmentu 4 Blassa zidentyfikował Snell²⁷⁹. Responsja linii 23–32 (= 61–70) ~ ant. 33–40 (= 71–80)

²⁷⁹ SNELL 1932.

w obrębie fr. 4 została rozpoznana przez Maasa. Na responsję fragmentów 22 ~ 4 wskazał Barrett²⁸⁰.

Str. 10

~	υ υ - - - υ - -	ἄραχνῶν ἴσθιοι πέλονται (70) ²⁸¹
	- υ - - - υ - -	μάντι]ς ἐξ ᾽Αργεὺς Μελάμ[πους (50) ²⁸²
		παιδικοί θ' ὕμνοι φλέγονται. (80) ²⁸³

Por. V, ep. 10; VIII 7; X, str. 10. Jest to jedyny przykład swobodnej responsji, którą zachowuje w wydaniu z 1970 roku Maehler, nie obejmując nawet wyrazu ἄραχνῶν w *cruces*. Bez *cruces* pozostawia ten urywek także Irigoin, choć w schemacie metrycznym do pieśni nie zaznacza alternacji υ υ - - - ~ - υ - -. Swobodną responsję w tym miejscu przyjmują Blass²⁸⁴ i Wilamowitz²⁸⁵, a odrzuca m.in. Maas²⁸⁶. W roku 2003 Maehler wskazuje na podwójne ρ (ῑ); w takim przypadku ῑῑ- jako sylaba zamknięta jest ciężka. Byłby to jednak jedyny przypadek wzdłużenia u Bakchylidesa spółgłoski innej niż końcowa lub początkowa. Maehler uważa, że Bakchylides mógł uznać słowo ἄραχνῶν za analogiczne do złożów ἄρρητος, ἄρρηκτος czy καλλίπρους, gdzie -pp- pojawia się zamiast -fp-²⁸⁷. Podwójnemu ρ w tym miejscu sprzeciwiają się Gentili i Lomiento, optujący za swobodną responsją²⁸⁸.

Ep. 4

Barrett²⁸⁹ dodaje ἐς na początku linii 24 w celu uzyskania dokładnej responsji stroficznej, w przeciwnym razie można wnosić, że mamy do czynienia z synkopą.

Fr. 13

1 πάντεσσι θνατοῖσι δαί-
2 μων ἐπέταξε πόνους ἄλλοισιν ἄλλους.

1	- - υ - - υ -	ia cr (= ia ᾱia)
2	- υ υ - υ υ - - - υ - -	encom

²⁸⁰ BARRETT 1954, s. 424.

²⁸¹ = fr. 4.32.

²⁸² = fr. 4.12.

²⁸³ = fr. 4.40.

²⁸⁴ BLASS ²1899, s. XLII (= ³1904, s. XLIV = BLASS – SUESS ⁴1912, s. XLIV).

²⁸⁵ WILAMOWITZ 1921, s. 423.

²⁸⁶ MAAS 1932, s. 469, przyp. 4.

²⁸⁷ MAEHLER 2004, s. 233.

²⁸⁸ GENTILI – LOMIENTO 2003, s. 207, przyp. 58.

²⁸⁹ BARRETT 1954.

Podobnie jak Irigoin²⁹⁰ nie widzę powodu uzupełniania pierwszej linii o anepsy: – – ∪ – <x> – ∪ – (zaproponowane przez Snella (⁵1934 et al.) i przyjęte przez Campbella oraz Maehlera²⁹¹). Fragment jest zbyt krótki, by ingerować w metrum, ponadto zbieg dwóch principes znajdujemy u Bakchylidesa również w innych miejscach (por. np. I, str. 7–8, III, ep. 5–6 lub fr. 23, 1).

1 ἡ καλὸς Θεόκριτος· - ∪ - ∪ - ∪ - lk
2 οὐ μοῦνος ἀνθρώπων ὄραϊς. - - ∪ - - - ∪ - 2ia

[illegible]

1	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ ∴ - - :	<i>enopl</i>
2	- ∪ - ∴ - - : ∪ - ∴ - [- ∪ - (-)]	<i>2tr</i> [- ∪ - (-)]
3	- ∪ - - - ∪ ∪ - : ∪ [∪ - (-)	<i>Λiambel</i> (<i>hypercat</i>)
4	- - ∪ ∴ - -	<i>pe</i>
5	- ∪ : ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}
6	- - : ∪ - - - : ∪ - [- [...?]	<i>2ia</i> ^{hypercat}

str	fr. 1, col. ii, 1–10	
1		οὐδὲ <u>τ</u> λαπενθῆς Νιόβα [
2	5	τὰν ὄλεσαν Λατοῦς ᾠ.[
3		παῖδες δέκα τ' ἡϊθέους δ[
4		κο<ύ>ρας τανυάκεσιν ἰοῖς· τᾱ[
5		εἰσιδὼν ὑψίζυγος οὐραν[

²⁹¹ Por. app. cr. w: MAEHLER ¹¹2003.

6	1	ύ]	Ζεὺς ἐλέησεν ἀνακέσ[οις
7		ψόθεν εὐειδῆς ἄλοχος .[	10 ἄχεσιν, θῆκέν τέ νιν ὀκριόεντ[α
8		λοισθίαν ὥρμασεν Οἶν[	λᾶαν ἄμπαυσέν τε δυστλάτ[

1	- ∪ - - - ∪ ∪ - [(∪ ∪ - (-))	<i>tr cho</i> (^Λ <i>iambel</i> ^(hypercat) ?)
2	- - ∪ - - - ∪ [...	<i>pe</i> - ∪ [...
3	- - ∪ ∪ - ∪ ∪ - [...	<i>pros</i> [...
4	(7) ≡ - ∪ ∪ - ∪ ∪ - - - [...	<i>enopl</i> - [...
5	- ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ [∪ - (-)	^Λ <i>iambel</i> ^(hypercat)
6	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - - [- (∪ - (-))	<i>hem</i> ^{fem} [...
7	∪ ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - [∪	^{∪ ∪ -} ^Λ <i>iambel</i> ^{hypercat}
8	- ∪ - - - ∪ - - [(- ∪ - (-))	<i>2tr</i> [...

Fragment papirusowy (P. Oxy. 2362, fr. 1, col. ii, fr. 2) po raz pierwszy opublikowany przez Lobela (1956). Rekonstrukcja struktury stroficznej dokonana po raz pierwszy przez Snella (⁷1958).

Str. 2 (w. 5)

Alfa tuż przed lakuną musi być krótkie, bez względu na to, czy mamy tu do czynienia z dłuższą sekwencją jambiczną, czy też z jambelegiem. W najnowszym wydaniu (2004) Maehler przyjmuje dla tej linii uzupełnienie Snella: ἄγ[αυοί (= *2ia*^{hypercat}).

Str. 4 (w. 7)

Alfa tuż przed lakuną musi być długie, gdyż występuje po anceps (realizowanym jako ciężka sylaba).

Str. 7

Kolon przypominający akefaliczny jambelegus z jonikiem *a minore* w miejscu epitrytu trocheicznego (por. I, str. 1–2).

Fr. 20E

str.		fr. 1, col. iii	
1	...	7 κερ]αυνοβίας ὕπατος [	16 ἀ]ενάωι Σιμόε[ν]τι πε[
2	...	]αλλ' ἀπ' Ὀλύμπου	]..[.]εῖ χαλκῶ[ι].
3	...	]ομάχαν	]
4	1]θρ[	10 Σαρ]πηδόνα πυροφόρ[	]ι χρόνος

5	χά]λκεον[		]μενον· χρυσοπλόκ[	20		]νει φρέν' αἰσιο[
6	]μέλαν[		]αν φάτιν εἰ παρα.[			]ι θυμόν ἄ.[
7	]ανδ' αἴσα.[		]άνθρώπ[ο]υς ὀμι[			]αλλοῖται..[
8	5 π]άνδωρος ἄθαν[		]ε.σι μὲν ἄθαν[ατ			]α[
9	]ῆιταν λέλογχε·	15	]αι τελευτάν·		...	
1	...	7	υ] - υ υ - υ υ - [	16	-] υ υ - υ υ - υ × [	
2	...		] - υ υ - -		]..[.] υ υ - - .	
3	...		] υ υ -		]	
4	1]..[	10	-] - υ υ - υ υ [		]	× υ ×
5	-] υ × [		].. υ - - × × [	20	]	- υ - υ × [
6	] υ × [		] - υ υ - υ × . [		]	× - υ × . [
7	] - - × . [		] - - - υ × [		]	- - - .. [
8	5] - - υ - × [		] × . υ υ - υ [υ		]	× [
9	] - υ - υ - υ ·	15	] - υ - ×		...	

Fragment papirusowy (P. Oxy. 2362, fr. 1, col. iii, fr. 3–5) po raz pierwszy opublikowany przez Lobela (1956). Rekonstrukcja struktury stroficznej, dokonana po raz pierwszy przez Snella (⁷1958), jest wyłącznie hipotetyczna (nie można stwierdzić z pewnością, że pieśń jest monodyczna). Wraz z urwanymi lewymi marginesami fr. 1 papirusu (głównej partii tekstu, przedstawionej wcześniej) straciliśmy wgląd w paragrafy i koronidy, które wskazywały końce strof i pieśni (lub strof i triad)²⁹², co potwierdzają fr. 3 i 6, z których z kolei zachowały się wyłącznie pierwsze litery lewej partii tekstu, nie pozwalając na pewne przypisanie im miejsca w strukturze.

Metrum wydaje się daktyloepitrytyczne, lecz tekst jest zbyt urwany, by proponować analizę kolometryczną. O poszczególnych wersach można co najwyżej powiedzieć, że prawdopodobnie reprezentują enopliosy *sensu largo* (str. 2, 3, 4, 6), kolony mieszane (str. 1: elegijamb?) albo sekwencje jambiczno-trocheiczne (str. 5, 7, 9). Problematiczna jest linia 8, która może wskazywać, że rekonstrukcja jest niewłaściwa. Reprezentują ją dwa wersy, których usytuowanie wobec siebie (w pionie) jest mniej więcej następujące:

²⁹² Wedle wskazań Hefajstiona (Hephaest., s. 73, 16 – 74, 7 Consbr.) w pieśni monodycznej strofy oddzielane były paragrafami, a koniec utworu zaznaczany koronidą; w pieśni o strukturze triadycznej natomiast po strofie i antystrofie kładziono paragraf, po epodzie (a zatem po każdej triadzie) koronidę, a na końcu pieśni asterysk. Papirusy wskazują jednak, że była to tylko jedna z praktyk. Na samym papirusie z pieśniami Bakchylidesa (wbrew wskazaniom Hefajstiona) brak paragrafu na końcu strofy (V 70 M. = Pap. A, col. viii, 12), asterysk występuje na końcu pieśni monodycznej (VI 16 M. = Pap. A, col. xii, 29; VIII 32 M. = Pap. A, col. xiv, 16 – o ile pieśń jest rzeczywiście monodyczna; zob. komentarz ad locum), a koronida zarówno na końcu pieśni triadycznej (XVI 35 M. = Pap. A, col. xxxii, 27), jak i na końcu triady w obrębie pieśni (XV 42 M. = Pap. A, col. xxxi, 6).

Π]ΑΝΔΩΡΟΑΘΑΝ[(5)

] - - ∪ - × [

]Ε.ΣΙΜΕΝΑΘΑΝ[ατ (14)

]× . ∪ ∪ - ∪ [∪

Snell proponuje następującą interpretację:

^{1?} ...] D d^{2?} | ^{2?} -?] D - | ^{3?} D ? | ^{4?} e - D ? | ... ⁸ ...] D [⁹]e - |||?

Fr. 23

1	οἱ μὲν ἀδμήτες ἀεικελιᾶν	- ∪ - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>cr hem^{masc} </i>
2	†νούσων εἰσι† καὶ ἄνατοι,	- - - ∪ ∪ ∪ - - ?	<i>sp pe?</i>
3	οὐδὲν ἀνθρώποις ἴκελοι.	- ∪ - - - ∪ ∪ -	<i>tr cho</i>

w. 2

Linia ta w podanej formie jest w kontekście daktyloepitrytycznym niemetryczna, stąd próby emendacji. Z poprawką Bergka (εἰσὶ νόσων – przyjętą przez Kenyona i Tacconego) mielibyśmy *hem^{fem}*. Z εἰσίν (Blass, Jebb, Festa) byłby to enoplios z kontrahowanym pierwszym biceps. Bez εἰσί (Neue) byłoby to reizianum.

Fr. 24

1	θνατοῖσι δ' οὐκ ἀυθαίρετοι	- - ∪ - - - ∪ - ^H	<i>2ia </i>
2	οὐτ' ὄλβος οὐτ' ἄκ<v>αμπτος Ἕρης	- - ∪ - - - ∪ - -	<i>2ia^{hypercat} </i>
3	οὐτε πάμφθερσις στάσις,	- ∪ - - - ∪ ∪	<i>lk </i>
4	ἀλλ' ἐπιχρίμπτει νέφος ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν	- ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>^iambel^{hypercat} </i>
5	γαῖαν ἅ πάνδωρος Αἴσα.	- ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr </i>

Frr. 34 + 25

- (34) 3 ὀργαὶ μὲν ἀνθρώπων διακεκριμέναι
4 μυρία. [...]
- (25) 1 παύροισι δὲ θνατῶν τὸν ἅπαντα χρόνον
2 δαίμων ἔδωκεν
3 πράσσοντας ἐν καιρῷ πολιοκρόταφον
4 γήρας ἰκνεῖσθαι, πρὶν ἐγκύρσαι δῦαί.

1	- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>iambel</i>	<i>pindar</i>
2	- - ∪ - -	<i>pe</i>	
3	- - ∪ - - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>iambel</i>	
4	- ∪ - - - ∪ - - - ∪ -	<i>3 tr_Λ</i>	

Responsja fragmentów 34 i 25 została rozpoznana przez Snella (⁶1949), ale uwzględniona po raz pierwszy w wydaniu Maehlera (¹¹2003).

Fr. 30

1	τὰν ἀχείμαντόν τε Μέμφιν	- ∪ - - - ∪ - -	<i>2tr</i>
2	καὶ δονακώδεα Νεῖλον.	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - -	<i>hem^{fem}</i>

Fr. 33

χρυσὸν βροτῶν γνώμαισι μανύει καθαρόν.

- - ∪ - - - ∪ - - - ∪ ∪ - *Zia^{hypercat} cho ?*

Brak cięcia po - - ∪ - - - ∪ - - lub po - - ∪ - - - ∪ - oraz koniec słowa po χρυσὸν βροτῶν mogą wskazywać, że fragment stanowi w istocie końcówkę jakiejś sekwencji jambicznej lub trocheicznej (... - ∪ - |), po której następuje jambelegus (- - ∪ - - - ∪ ∪ - ...).

Fr. 35

πλήμυριν πόντου φυγών. - ∪ - - - ∪ - | *lk* |

Fr. 53A

1	τὸν καλ[ύκεσσι] φλέγοντα	- ∪ ∪ - ∪ ∪ - ∪	<i>hem^{fem}</i>
2	τοῖς ῥοδίνοις στέφανον	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem^{masc}</i>

Według Robertsona²⁹³, fragment ten w zasadzie nie powinien znajdować się nawet wśród fragmentów niepewnych (*dubia*). Jeśli w ogóle mamy tu do czynienia z fragmentem poetyckim, może on stanowić część dystychu elegijnego lub niemal kompletny pentametr, założywszy korektę zmian, jakim podległ w mowie zależnej. W drugim przypadku forma zrekonstruowana wyglądałaby, zdaniem badacza, następująco:

καλύκεσσι φλέγων ταῖς ῥοδίνοις στέφανος
 ∪ ∪ - ∪ ∪ - - ∪ ∪ - ∪ ∪ -

²⁹³ ROBERTSON 1951, s. 17.

Fr. 54

ὄλβιος δ' οὐδείς βροτῶν πάντα χρόνον.   - ∪ - - - ∪ - - × ∪ ×

Schemat metryczny niepewny:

	- ∪ - - - ∪ - - - ∪ -	<i>3tr</i> _Λ
lub	- ∪ - - - ∪ - - - ∪ ∪ [...]	<i>lk</i> - - ∪ ∪ [...] (<i>pros</i> lub <i>enopl</i>) ²⁹⁴
lub	- ∪ - - - ∪ - - ∪ ∪ - [...]	<i>lk</i> - ∪ ∪ - [...] (<i>hem</i> ^{fem}) jeśli <i>χρόνον</i> ²⁹⁵)

Analiza pierwsza została przyjęta przez Neuego, Bergka i Irigoina. Podobnie Blass (³1904), Blass-Suess i Snell (wszystkie wydania, ale zob. dalej) zaznaczają heterosylabiczne χρ (χ^lρόνον: - ∪ - - - ∪ - - - ∪ ×). Taccone zaproponował dwie możliwe analizy – pierwszą albo trzecią: „Metro. Κατ' ἐνόπλιον: trim. catalettico, oppure acataletto ma con la settima sillaba trisema”²⁹⁶ – trymetr akatalektyczny miałby zatem postać: - ∪ - -, - ∪ —, - ∪ ∪ - z tautosylabicznym χρ (χρόνον). Od wydania szóstego (1949) Snell i później Maehler wskazują wszystkie trzy podane możliwości²⁹⁷.

Fr. 55

1	οὐ γὰρ ἐν μέσοισι κεῖται	- ∪ - ∪ - ∪ - -	<i>2tr</i>
2	δῶρα δυσμάχητα Μοισᾶν	- ∪ - ∪ - ∪ - -	<i>2tr</i>
3	τῶπιτυχόντι φέρειν.	- ∪ ∪ - ∪ ∪ -	<i>hem</i> ^{masc}

²⁹⁴ Lub *2tr hem*^{fem} (bez cięcia między kolonami).

²⁹⁵ Por. fr. 25, 1.

²⁹⁶ TACCONE 1907, s. 208.

²⁹⁷ “E | - e (vel | (-) D ...)” – por. np. SNELL ⁶1949, s. 99 lub MAEHLER ¹¹2003, s. 112.

Zakończenie

Badacze współcześni często wskazują z jednej strony na podobieństwo daktyloepitrytów Bakchylidesa do struktur asynartetycznych, z drugiej zaś na zauważalne odejście jego metrów od asynartetycznej przeszłości¹. Według Wilamowitza², odejście to polega na tym, że ἀσυνάρτητα daktyloepitrytów stają się συνηρημένα, tzn. częściej dopuszczają synafię słowną pomiędzy kolonami. Jednak określenie to jest, moim zdaniem, niefortunne, gdyż bazuje na założeniu, iż asynarteton jest połączeniem dwóch heterogenicznych kolonów, obowiązkowo oddzielonych od siebie końcem słowa. Przykłady podane przez omawiającego naturę asynartetów Hefajstiona nie potwierdzają ani konieczności cięcia pomiędzy członami ἀσυνάρτητον, ani konieczności heterogenicznej natury złożenia, jakie człony tworzą. Określenie ἀσυνάρτητα w odniesieniu do struktur Bakchylidesa wydaje się również niewłaściwe z tego powodu, że według definicji Hefajstiona zbudowane z dwóch kolonów asynarteton ma stanowić jeden stichos (jedną linię). W obrębie pieśni Bakchylidesa – przynajmniej w podziale kolometrycznym zachowanego papirusu – dotyczy to niemal wyłącznie członów mieszanych (*encom, platon, pindar*³), choć także tutaj nie jest regułą. Mimo opisanych zastrzeżeń uważam, że założenie, iż daktyloepitryty Bakchylidesa w swym ogólnym charakterze przypominają asynartety, jest słuszne, odnosi się jednak przede wszystkim do jednej klasy asynartetów: klasy ἐπισύνθετα. Episyntetyczna natura metrum daktyloepitrytycznego uwidacznia się w heterogenicznym charakterze struktur tworzonych przez zestawianie sekwencji, w których pomiędzy principes pojawiają się dwa elementy krótkie, z sekwencjami, w których pomiędzy principes występuje jeden element krótki. Szczególnym przejawem takiej episyntetycznej natury są człony mieszane, łączące oba typy rytmu w obrębie jednego kolonu. Charakterystyczną cechą kompozycji poety z Keos jest również niełączenie więcej niż trzech kolonów za pomocą synafii słownej, a często wręcz skłonność do zespajania dwóch tylko sąsiadujących członów, tak że w ramach większych struktur, strof i epod z łatwością

---

¹ Zob. np.: SADEJOWA 1959, s. 61 lub SICKING – RAALTE 1981, s. 249 n.

² WILAMOWITZ 1921, s. 421.

³ Wyjątkowo nie dotyczy to jambelega.

dają się wyłonić mniejsze formy o charakterze „try-” lub „dystychicznym”. Strofy epinikionu pierwszego i piątego niemal całkowicie podporządkowane są „dystychicznej” organizacji kolonów. Abstrahując zatem od kolometrii papirusu, na którym zachowały się pieśni Bakchylidesa, możemy powiedzieć, że daktyloepitryty tego poety rzeczywiście wykazują cechy struktur asynartetycznych, jednak nie w sensie stale przypadającego pomiędzy członami końca słowa. Przeciwnie – ἄσυνάρτητα, czyli mniejsze dwu-, trzyczłonowe ściślej połączone jednostki, charakteryzuje obecność synafii słownej (być może wszystkie one stanowią *de facto* periody). Myślę, że te właśnie cechy powodują, iż daktyloepitryty Bakchylidesa przypominają niektórym epody Archilocha⁴ – poety, u którego po raz pierwszy znajdujemy małe strofki o naturze episyntetycznej. Oczywiście episyntetyczność struktur Bakchylidesa podlega pewnym modyfikacjom charakterystycznym dla daktyloepitrytów w ogóle: z jednej strony długość kolonów ulega krystalizacji w formach zazwyczaj nieprzekraczających rozmiarów dymetru lub trymetru w sekwencjach epitrytycznych, w kolonach κατ' ἐνόπλιον natomiast – długości enopliosia, z drugiej zaś wewnętrzna struktura sekwencji daktyloepitrytycznych rzadziej dopuszcza rozwiązania principes epitrytów oraz kontrakcje bicipitia kolonów κατ' ἐνόπλιον – przy czym ograniczenia te idą jednocześnie w parze z rozszerzeniem repertuaru możliwych form kolonów w ramach swobodnych responsji (pod warunkiem oczywiście, że nieregularności te traktujemy jako dopuszczalne metrycznie).

W niniejszej pracy do opisu poszczególnych form kolonów κατ' ἐνόπλιον przyjąłem terminologię, która pozwala, jak sądzę, w dużym stopniu osłabić różnice wynikające z przyjmowanych przez badaczy założeń co do natury daktyloepitrytów. Terminami „enoplios”, „hemiepes masculinum”, „hemiepes femininum” i „prozodiak” posługuje się przecież zarówno uznający daktyliczno-trocheiczną oraz anapestyczno-jambiczną naturę daktyloepitrytów Irigoín, jak i akceptujący jońsko-chorijambiczną naturę enopliosów Gentili. Właśnie ze względu na niwelowanie, na najbardziej ogólnym, podstawowym poziomie, znacznych rozbieżności interpretacyjnych co do charakteru metrycznego daktyloepitrytów oraz z uwagi na wynikającą stąd możliwość dokonywania pewnych syntez i porównywania analiz poszczególnych badaczy, uważam, że przyjęta przeze mnie terminologia jest bardzo dogodna.

Moje badania nad naturą metrum daktyloepitrytycznego w ogóle, a metrów Bakchylidesa w szczególności, doprowadziły mnie przede wszystkim do jednej przykłej konstatacji: brak na rynku wydawniczym aktualnej edycji pieśni Bakchylidesa według założeń analizy κατ' ἐνόπλιον. Mimo bowiem niewątpliwych zalet wydań Snella i Maehlera nie ulega wątpliwości, iż są one (co jest zresztą w pełni zrozumiałe) podporządkowane przyjmowanym przez tych edytorów koncepcjom metrycznym – bynajmniej nie jedynym możliwym, a przecież zdążającym z wydania na wydanie ku coraz większej regulacji schematów metrycznych (np. likwidowaniu swobodnych responsji, emendowaniu krótkich ancipitia), a zatem również poważnej ingerencji w zachowany tekst papirusu. Bardziej liberalna dla stroficznej responsji krótszych i dłuższych form kolonów edycja Irigoína nie

⁴ Zob. np. SNELL ⁴1982, s. 52.

jest zbyt „przychylna” dla badaczy uznających, że granice członów wyznaczane są cięciami, a nie mostkiem, oraz dla zwolenników uwzględniania kolometrii papirusu. W obrębie analizy κατ' ἐνόπλιον utrzymane są co prawda starsze wydania Blassa, lecz późniejsze badania nad rekonstrukcją tekstu pieśni Bakchylidesa nie biorą pod uwagę możliwości koniektur dyktowanych taką analizą. Myślę tutaj o pożytkach wyboru, jaki ma czytelnik np. ód pytyjskich Pindara, mogący wziąć do ręki zarówno wydanie Snella-Maehlera, jak i Gentilego – znacznie przecież różniące się pod wieloma względami. Badania nad techniką kompozycyjną, stylem, językiem, prawami metrycznymi itp. pieśni Bakchylidesa nie mogą opierać się wyłącznie na wydaniach Snella i Maehlera, gdyż w przypadku obiektywnej konieczności podważenia najmniejszych choćby założeń metrycznych tych edytorów wyniki owych badań mogą okazać się niesłuszne. *Casus* epodu kolońskiego Archilocha lub papirusu z Lille Stezychora powinien uwrażliwiać nas na ewentualne odkrycia papirusowe, które mogą zrzucić z piedestału niejedną, wydawałoby się niepodważalną, teorię, przywracając do łask koncepcje często uznane za zamierzchłe i ostatecznie odrzucone (a przecież w przypadku daktyloepitrytów analiza κατ' ἐνόπλιον oraz problem swobodnych responsji bynajmniej nie są koncepcjami odrzuconymi). Postęp nauki dokonuje się dzięki polemice, a ta niestety musi być znacznie ograniczona, gdy jedyne wznawiane i uaktualniane o najnowszy stan badań wydania pieśni Bakchylidesa prezentują wersję tekstu podporządkowaną tylko jednej z wielu możliwych hipotez dotyczących natury daktyloepitrytów.

Bibliografia

Stosowane skróty

AJPh	“American Journal of Philology”
BICS	“Bulletin of the Institute of Classical Studies of the University of London”
Bl.	= BLASS
BollClass	“Bollettino dei Classici”
BollCom	“Bollettino del Comitato (Edizione Nazionale dei Classici Greci e Latini)”
Consbr.	= CONSRUCH 1971
CPh	“Classical Philology”
CQ	“Classical Quarterly”
CR	“Classical Review”
CRIPEL	«Cahiers de recherches de l'Institut de Papyrologie et d'égyptologie de Lille III»
G.	= GENTILI 1995
GGA	„Göttingische Gelehrte Anzeigen“
GL I	= KEIL 1857
GL IV	= KEIL 1864
GL VI	= KEIL 1874
GRBS	“Greek, Roman and Byzantine Studies”
JCS	“Journal of Classical Studies: The Journal of the Classical Society of Japan”
JHS	“Journal of Hellenic Studies”
K.	= KENYON 1897
L.-P.	= LOBEL – PAGE 1955
M.	= MAEHLER
MCr	“Museum Criticum”
NJkIA	„Neue Jahrbücher für das klassische Altertum“
PCG IV	= KASSEL – AUSTIN 1983
PCG VII	= KASSEL – AUSTIN 1989
PCPhS	“Proceedings of the Cambridge Philological Society”
PMG	= PAGE 1962
PMGF	= DAVIES 1991
PP	“La Parola del Passato”

- QUCC "Quaderni Urbinati di Cultura Classica"
 RFIC "Rivista di Filologia e di Istruzione Classica"
 RhMPH „Rheinisches Museum für Philologie“
 SBAW „Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften“
 SLG = PAGE 1974
 S.-M. = SNELL – MAEHLER
 TAPhA "Transactions of the American Philological Association"
 V. = VOIGT 1971
 W. = WEST ²1998
 W.-I. = WINNINGTON – INGRAM 1963
 WS „Wiener Studien“
 ZPE „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik“

Wydania Bakchylidesa (w kolejności chronologicznej)

- NEUE 1822 – *Bacchylidis Cei fragmenta*. Collegit, recensuit, interpretatus est Ch.F. NEUE. Berolini.
 Pap. A – *The Poems of Bacchylides. Facsimile of Papyrus DCCXXXIII in the British Museum*. London 1897.
 KENYON 1897 – *The Poems of Bacchylides*. Ed. F.G. KENYON. Oxford.
 BLASS 1898 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Ed. F. BLASS. Lipsiae.
 JURENKA 1898 – *Die Neugefundenen Lieder des Bakchylides*. Text, Übersetzung und Kommentar von H. JURENKA. Wien.
 BLASS ²1899 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Iterum ed. F. BLASS. Lipsiae.
 BLASS ³1904 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Tertium ed. F. BLASS. Lipsiae.
 JEBB 1905 – *Bacchylides, The Poems and Fragments*. Ed. R.C. JEBB. Cambridge (repr. Hildesheim–Zurich–New York 1994).
 TACCONE 1907 – *Bacchilide. Epinici, ditirambi e frammenti con introduzione, commento e appendice critica*. Ed. A. TACCONE. Torino.
 BLASS – SUESS ⁴1912 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Ed. F. BLASS. Editionem quartam curavit G. SUESS. Lipsiae.
 FESTA 1916 – *Le odi e i frammenti di Bacchilide*. Testo greco, traduzione e note a cura di N. FESTA. Firenze.
 EDMONDS 1927 – *Lyra Graeca*. Newly edited and translated by J.M. EDMONDS. Vol. 3. London–New York.
 SNELL ⁵1934 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Post F. BLASS et G. SUESS quintum ed. B. SNELL. Lipsiae.
 SNELL ⁶1949 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Post F. BLASS et G. SUESS sextum ed. B. SNELL. Lipsiae.
 LOBEL 1956 – *P. Oxy. 2362: Bacchylides, Uncertain Category*. In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 23. Ed. with notes E. LOBEL. London, 21–28.
 SNELL ⁷1958 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Post F. BLASS et G. SUESS septimum ed. B. SNELL. Lipsiae.

- SNELL ⁸1961 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Post F. BLASS et G. SUESS octavum ed. B. SNELL. Lipsiae.
 [Dziewiąte wydanie Teubnera nie istnieje]
 SNELL – MAEHLER ¹⁰1970 – *Bacchylidis carmina cum fragmentis*. Post B. SNELL ed. H. MAEHLER. Leipzig.
 MAEHLER 1982 – *Die Lieder des Bakchylides*. 1. Teil: *Die Siegeslieder*. I. Edition des Textes mit Einleitung und Übersetzung; II. Kommentar von H. MAEHLER. Leiden.
 CAMPBELL 1992 – *Greek Lyric IV. Bacchylides, Corinna, and Others*. Ed. and trans. D.A. CAMPBELL. Cambridge, Mass.–London.
 IRIGOIN 1993 – *Bacchylide. Dithyrambes – Épinicies – Fragments*. Texte établi par J. IRIGOIN. Paris.
 MAEHLER 1997 – *Die Lieder des Bakchylides*. 2. Teil: *Die Dithyramben und Fragmente*. Text, Übersetzung und Kommentar von H. MAEHLER. Leiden.
 MAEHLER ¹¹2003 – *Bacchylides. Carmina cum fragmentis*. Ed. H. MAEHLER. München–Leipzig.
 MAEHLER 2004 – *Bacchylides. A Selection*. Ed. H. MAEHLER. Cambridge.

Pozostałe wydania i opracowania

- ANCHER – MEILLIER 1976 – G.P. ANCHER, C. MEILLIER: *Stesichore (?)*: P. Lille 76abc. CRIPEL 4, 287–351.
 ANDERSON 1955 – W.D. ANDERSON: *The Importance of Damonian Theory in Plato's Thought*. TAPhA 86, 88–102.
 BARRETT 1954 – W.S. BARRETT: *Bacchylides, Asine, and Apollo Pythaeus*. Hermes 82, 421–444.
 BARRETT 1956 – W.S. BARRETT: *Dactylo-Epitrates in Bacchylides*. Hermes 84, 248–253.
 BARRETT 2007a – W.S. BARRETT: *Stesichoros and the Story of Geryon*. In: W.S. BARRETT: *Greek Lyric, Tragedy, and Textual Criticism: Collected Papers*. Assembled and edited by M.L. WEST. Oxford, 1–24.
 BARRETT 2007b – W.S. BARRETT: *Stesichoros, 'Geryoneis', SLG 11*. In: W.S. BARRETT: *Greek Lyric, Tragedy, and Textual Criticism: Collected Papers*. Assembled and edited by M.L. WEST. Oxford, 25–37.
 BARRETT 2007c – W.S. BARRETT: *Two Studies in Pindaric Metre*. In: W.S. BARRETT: *Greek Lyric, Tragedy, and Textual Criticism: Collected Papers*. Assembled and edited by M.L. WEST. Oxford, 118–206.
 BARTOL 1992 – *Pseudo-Plutarch. O muzyce*. Z języka greckiego przełożyła, wstępem i komentarzem opatrzyła K. BARTOL. Wrocław–Warszawa–Kraków.
 BARTOL 1999 – K. BARTOL: *Jamb i elegia*. W: *Liryka grecka. Wybór tekstów i komentarz*. Vol. 1. Red. J. DANIELEWICZ. Warszawa–Poznań.
 BERGK 1882 – *Poetae Lyrici Graeci*. Rec. T. BERGK. Editionis quartae vol. 3 poetas melicos continens. Lipsiae.
 BLASS 1901 – F. BLASS: *Nachlese zu Bacchylides*. Hermes 36, 272–286.
 BLASS 1904 – F. BLASS: *A chapter on the rhythms of Bacchylides*. Hermathena 30, 163–177.
 BOECKH 1811 – *Pindari opera quae supersunt*. Ed. A. BOECKH. Vol. 1. Lipsiae.

- BOWRA 1933 – C.M. BOWRA: *Metrical Correspondence in Pindar – I*. CQ 27, 81–87.
- BURNET 1968 – *Respublica*. Ed. J. BURNET. In: *Platonis opera*. Vol. 4. Oxford (¹1902).
- BURNETT 1985 – A. BURNETT: [Rec.] *H. Maehler, Die Lieder des Bakchylides. Erster Teil: Die Siegeslieder*, Leiden 1982. AJPh 106, 376–379.
- CAMPBELL 1982 – *Greek Lyric Poetry. A Selection of Early Greek Lyric, Elegiac and Iambic Poetry*. Ed. D.A. CAMPBELL. Bristol.
- CAMPBELL 1991 – *Greek Lyric III. Stesichorus, Ibycus, Simonides, and Others*. Ed. and transl. by D.A. CAMPBELL. Cambridge, Mass.–London.
- CATAUDELLA 1951 – Q. CATAUDELLA: *Cruces Bacchylidae*. Aegyptus 31, 231–234.
- CHRIST ²1879 – W. CHRIST: *Metrik der Griechen und Römer*. 2 Aufl. Leipzig.
- CHRIST 1898 – W. CHRIST: *Zu den neu aufgefundenen Gedichten des Bakchylides*. SBAW, I, 3–52.
- CONSRUCH 1971 – *Hephaestionis Enchiridion cum commentariis veteribus*. Ed. M. CONSRUCH. Lipsiae (¹1906).
- COULON – DAELE 1967 – *Equites*. In: *Aristophane*. Edd. V. COULON, M. VAN DAELE. Vol. 1. Paris (¹1923). Repr. corr.
- COULON – DAELE 1969 – *Pax*. In: *Aristophane*. Edd. V. COULON, M. VAN DAELE. Vol. 2. Paris.
- DALE 1950 – A.M. DALE: *The Metrical Units of Greek Lyric Verse I*. CQ 44, 138–148.
- DALE 1951a – A.M. DALE: *The Metrical Units of Greek Lyric Verse II*. CQ n. s. 1, 20–30.
- DALE 1951b – A.M. DALE: *The Metrical Units of Greek Lyric Verse III*. CQ n. s. 1, 119–129.
- DALE 1964 – A.M. DALE: *Observations on Dactylic*. WS 77, 15–36.
- DALE ²1968 – A.M. DALE: *The Lyric Metres of Greek Drama*. Cambridge.
- DALE 1971 – A.M. DALE: *Metrical Analyses of Tragic Choruses*. Fasc. 1: *Dactylo-Epitríte*. BICS Suppl. 21, 1.
- DALE 1981 – A.M. DALE: *Metrical Analyses of Tragic Choruses*. Fasc. 2: *Aeolo-Choriambic*. BICS Suppl. 21, 2.
- DANIELEWICZ 1994 – J. DANIELEWICZ: *Miary wierszowe greckiej liryki. Problemy opisu i interpretacji*. Poznań.
- DANIELEWICZ 1999 – J. DANIELEWICZ: *Melika*. W: *Liryka grecka. Wybór tekstów i komentarz*. Vol. 2. Red. J. DANIELEWICZ. Warszawa–Poznań.
- DAVIES 1991 – *Poetarum melicorum Graecorum fragmenta I. Alcman, Stesichorus, Ibycus*. Post D.L. PAGE ed. M. DAVIES. Oxford.
- DEVINE – STEPHENS 1984 – A.M. DEVINE, L.D. STEPHENS: *Language and Metre. Resolution, Porson's Bridge, and Their Prosodic Basis*. California.
- DI GREGORIO 1975 – *Scholia vetera in Hesiodi Theogoniam*. Ed. L. DI GREGORIO. Milano.
- DOVER 1970 – *Aristophanes. Clouds*. Ed. K.J. DOVER. Oxford.
- EBERT 1976 – J. EBERT: *Zum ersten Epinikion des Bakchylides (I, 178–181)*. ZPE 23, 59–60.
- FLEMING 1996 – T.J. FLEMING: *The Versus in Greek Metrics and Music*. QUCC n. s. 52, 123–131.
- FRAENKEL 1917–1918 – E. FRAENKEL: *Lyrische Daktylen*. RhMPh 72, 161–197 i 321–352.
- FRÄNKEL 1996 – H. FRÄNKEL: *L'esametro di Omero e di Calimaco*. In: *Struttura e storia dell'esametro greco II*. A cura di M. FANTUZZI, R. PRETAGOSTINI. Roma, 173–269.
- FRIEDLÄNDER 1909 – P. FRIEDLÄNDER: *Zur Entwicklungsgeschichte griechischer Metren*. Hermes 44, 321–351.

- FÜHRER 1968 – R. FÜHRER: *Die metrische Struktur von Stesichoros' Γηρσυνήϊς* (P. Ox. 2617). *Hermes* 96, 675–685.
- FÜHRER 1969 – R. FÜHRER: *Zur metrischen Struktur von Stesichoros' Συσθηῖραι* (P. Ox. 2359 = Fr. 222 P.). *Hermes* 97, 115–116.
- FÜHRER 1970 – R. FÜHRER: *Zum 'Stesichorus Redivivus'*. *ZPE* 5, 11–16.
- FÜHRER 1971 – R. FÜHRER: *Nachträge zu P. Oxy. 2803 (Stesichoros)*. *ZPE* 8, 251–254.
- GARGIULO 1989 – T. GARGIULO: *Bacchilide 5, 30 Sn.-Maehl. ἀρίγνω/τος μετ' ἀνθρώποις ἰδεῖν*. *QUCC* n. s. 32, 111–112.
- GENTILI 1950 – B. GENTILI: *Metrica greca arcaica*. Messina–Firenze.
- GENTILI 1952 – B. GENTILI: *La metrica dei Greci*. Messina–Firenze.
- GENTILI 1974 – B. GENTILI: *Problemi di metrica, II: Il carme 17 Snell di Bacchilide*. In: *Serta Turyniana. Studies in Greek Literature and Paleography in Honor of A. Turyn*. Edd. J.L. HELLER, J.K. NEWMAN. Urbana, 86–100.
- GENTILI 1978 – B. GENTILI: *La metrica greca oggi: Problemi e metodologie*. In: *Problemi di metrica classica. Miscellanea Filologica*. Genova, 11–28.
- GENTILI 1979 – B. GENTILI: *Molossus + Bacchius in the New Stesichorus Fragment* (P. Lille 76abc). *GRBS* 20, 127–131.
- GENTILI 1991a – B. GENTILI: *Pindarica I. Note testuali alle Pitiche*. *QUCC* n. s. 38, 7–13.
- GENTILI 1991b – B. GENTILI: *Pindarica II. Note testuali alle Pitiche*. *QUCC* n. s. 39, 71–84.
- GENTILI 1995 – *Pindaro. Le Pitiche*. Introduzione, testo critico e traduzione di B. GENTILI. Commento a cura di P. ANGELI BERNARDINI, E. CINGANO, B. GENTILI e P. GIANNINI. Milano.
- GENTILI 1999 – B. GENTILI: *Polemichetta metrica: Anceps-biceps nella Tebaide di Stesicoro?* *QUCC* n. s. 61, 89–91.
- GENTILI 1997–2000 – B. GENTILI: *Stesich. fr. 192 P.-D. (nota metrico-testuale alla seconda Palinodia)*. *MCr* 32–35, 25–28.
- GENTILI 2002 – B. GENTILI: *Addendum. La memoria operativa e la colometria del testo poetico*. *QUCC* n. s. 71, 21–23.
- GENTILI – GIANNINI 1977 (= 1996) – B. GENTILI, P. GIANNINI: *Preistoria e formazione dell' esametro*. *QUCC* 26, 7–51 = *Struttura e storia dell' esametro greco II*. A cura di M. FANTUZZI, R. PRETAGOSTINI. Roma, 11–62.
- GENTILI – LOMIENTO 2001 – B. GENTILI, L. LOMIENTO: *Colometria antica e filologia moderna*. *QUCC* n. s. 69, 7–22.
- GENTILI – LOMIENTO 2003 – B. GENTILI, L. LOMIENTO: *Metrica e ritmica. Storia delle forme poetiche nella Grecia antica*. Milano.
- GIANNINI 2002 – P. GIANNINI: *Fenomeni di compensazione ritmica nella metrica greca e italiana: Responsioni libere e anisosillabismo*. *QUCC* n. s. 71, 47–69.
- GOSTOLI 1979 – A. GOSTOLI: *Osservazioni metriche sull'encomio a Policrate di Ibico*. *QUCC* n. s. 2, 93–99.
- GOSTOLI 1990 – *Terpandro*. Introduzione, testimonianze, testo critico, traduzione e commento a cura di A. GOSTOLI. Pisa–Roma.
- GOSTOLI 1991 – A. GOSTOLI: *Le teorie metriche di Eraclide Pontico nel 'De musica' dello Ps.-Plutarco*. In: *Strutture formali dei „Moralia” di Plutarco. Atti del III Convegno plutarcheo, Palermo, 3–5 maggio 1989*. A cura di G. D'IPPOLITO e I. GALLO. Napoli, 435–443.

- HASLAM 1974 – M.W. HASLAM: *Stesichorean Metre*. QUCC 17, 7–57.
- HASLAM 1978 – M.W. HASLAM: *The Versification of the New Stesichorus (P. Lille 76abc)*. GRBS 19, 29–57.
- HERMANN 1816 – G. HERMANN: *Elementa doctrinae metricae*. Lipsiae.
- HERWERDEN 1899 – H. VAN HERWERDEN: *Adnotationes ad Bacchylidem (Ed. Blass)*. Mnemosyne n. s. 27, 1–46.
- HEYNE 1798 – *Pindari carmina*. Curavit C.G. HEYNE. Vol. 3. Pars 1: *Carminum Pindaricorum fragmenta et G. Hermannii commentatio de metris Pindari*. Gottingae.
- HOLWERDA 1967 – D. HOLWERDA: *De artis metricae vocabulis quae sunt δάκτυλος et ἐνὸπλιος*. In: ΚΩΜΩΙΔΟΤΡΑΓΗΜΑΤΑ. *Studia Aristophanea viri Aristophanei W.J.W. Koster in honorem*. Amsterdam, 51–58.
- HOLWERDA 1977 – *Scholia in Nubes. Scholia vetera*. In: *Scholia in Aristophanem 1.3.1*. Ed. D. HOLWERDA. Groningen.
- HOUSMAN 1897 – A.E. HOUSMAN: *Bacchylides*. Athenaeum 3661, 887.
- HOUSMAN 1898 – A.E. HOUSMAN: *Bacchylides*. Athenaeum 3664, 87.
- IRIGOIN 1953 – J. IRIGOIN: *Recherches sur les mètres de la lyrique chorale grecque. La structure du vers*. Paris.
- IRIGOIN 1967 – J. IRIGOIN: *Colon, vers et periode (à propos d'un chœur des «Nuées» d'Aristophane)*. In: ΚΩΜΩΙΔΟΤΡΑΓΗΜΑΤΑ. *Studia Aristophanea viri Aristophanei W.J.W. Koster in honorem*. Amsterdam, 65–73.
- ITSUMI 1984 – K. ITSUMI: *Metron, Colon and Period*. An English summary. JCS 32, 153–154.
- JAN 1895 – *Bacchius. Eisagoge*. In: *Musici scriptores Graeci*. Ed. C. VON JAN. Lipsiae.
- KASSEL – AUSTIN 1983 – *Poetae comici Graeci*. Vol. 4: *Aristophon–Crobylus*. Edd. R. KASSEL et C. AUSTIN. Berlin–New York.
- KASSEL – AUSTIN 1989 – *Poetae comici Graeci*. Vol. 7: *Menecrates–Xenophon*. Edd. R. KASSEL et C. AUSTIN. Berlin–New York.
- KEIL 1857 – *Grammatici Latini*. Ex recensione H. KEILII. Vol. 1: *Flavii Sospatri Charisii Artis grammaticae libri v. Diomedis Artis grammaticae libri iii. Ex Charisii Arte grammatica excerpta*. Lipsiae.
- KEIL 1864 – *Grammatici Latini*. Ex recensione H. KEILII. Vol. 4: *Probi, Donati, Servii qui feruntur de arte grammatica libri*. Lipsiae.
- KEIL 1874 – *Grammatici Latini*. Ex recensione H. KEILII. Vol. 6: *Scriptores artis metricae*. Lipsiae.
- KOLÁŘ 1935 – A. KOLÁŘ: *De dactyloepitritis*. Bratislava.
- KORZENIEWSKI 1968 – D. KORZENIEWSKI: *Griechische Metrik*. Darmstadt.
- KOSTER 1934 – W.J.W. KOSTER: *Dactyloepitriti an Metra Choriambo-Ionica?* CQ 28, 145–155.
- KOSTER 1945 – W.J.W. KOSTER: *Quaestiones metricae*. Mnemosyne ser. 3, 12, 161–180.
- KOSTER 1953 – W.J.W. KOSTER: *Traité de métrique grecque suivi d'un précis de métrique latine*. Leyde.
- KOSTER 1974 – *Scholia in Nubes. Scholia recentiora Eustathii, Thomae Magistri et Triclinii*. In: *Scholia in Aristophanem 1.3.2*. Ed. W.J.W. KOSTER. Groningen.
- KRAPIEC – MARYNIARCZYK 1996 – *Arystoteles, TA META TA ΦΥΣΙΚΑ, Metaphysica, Metafizyka*. Vol. 1–2. Tekst polski oprac. M.A. KRAPIEC i A. MARYNIARCZYK na podst. tłum. T. ŹELEZNIKA. Lublin.

- KROLL 1899 – *Diadochi in Platonis rem publicam commentarii*. Ed. W. KROLL. Vol. 1. Leipzig.
- LENCHANTIN DE GUBERNATIS – FABIANO 1980 – M. LENCHANTIN DE GUBERNATIS, G. FABIANO: *Problemi e orientamenti di metrica greco-latina*. In: *Introduzione allo studio della cultura classica*. Vol. 2: *Linguistica e filologia*. Milano, 381–476.
- LEO 1902 – F. LEO: *Zur neuesten Bewegung in der griechischen Metrik*. NJkIA Jahrg. 5, Bd. 9, 157–168.
- LOBEL 1956a – *P. Oxy. 2359: Stesichorus, Συσθηραι?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 23. Ed. with notes E. LOBEL. London, 11–14.
- LOBEL 1956b – *P. Oxy. 2360: Stesichorus, Νόστοι?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 23. Ed. with notes E. LOBEL. London, 15–18.
- LOBEL 1967a – *P. Oxy. 2617: Stesichorus, Γηρυονηϊς?, and other pieces?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 32. Ed. with notes E. LOBEL. With contributions by M.L. West and E.G. TURNER. London, 1–29.
- LOBEL 1967b – *P. Oxy. 2618: Stesichorus, Ἐπιφύλη?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 32. Ed. with notes E. LOBEL. With contributions by M.L. WEST and E.G. TURNER. London, 30–33.
- LOBEL 1967c – *P. Oxy. 2619: Stesichorus, Ἰλίου πέρις?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 32. Ed. with notes E. LOBEL. With contributions by M.L. WEST and E.G. TURNER. London, 34–55.
- LOBEL 1971 – *P. Oxy. 2803: Stesichorus?* In: *The Oxyrhynchus Papyri*. Part 37. Ed. with notes E. LOBEL. London, 3–11.
- LOBEL – PAGE 1955 – *Poetarum Lesbiorum fragmenta*. Edd. E. LOBEL, D. PAGE. Oxford.
- LUDWICH 1898 – A. LUDWICH: *Bemerkungen zu den Inschriften der ilischen Tafeln und zu Bakchylides*. Mit einem Anhang von O. ROSSBACH. Königsberg.
- MAAS 1904 – P. MAAS: *Kolometrie in den Daktyloepitriten des Bakchylides*. *Philologus* 63, N.F. 17, 297–309.
- MAAS 1914 – P. MAAS: *Die neuen Responsionsfreiheiten bei Bakchylides und Pindar I*. Berlin.
- MAAS 1921 – P. MAAS: *Die neuen Responsionsfreiheiten bei Bakchylides und Pindar II*. Berlin.
- MAAS 1932 – P. MAAS: *Zu dem Paian des Bakchylides*. *Hermes* 67, 469–471.
- MAAS 1972 – P. MAAS: *Greek Metre*. Transl. by H. LLOYD-JONES. Oxford.
- MACDOWELL 1971 – *Aristophanes. Wasps*. Ed. D.M. MACDOWELL. Oxford.
- MAEHLER 1989 – *Pindari carmina cum fragmentis*. Pars 2: *Fragmenta*. Indices, ed. H. MAEHLER. Monachii et Lipsiae.
- MANCUSO 1913 – U. MANCUSO: Ἐπανορθωτέα καὶ ἐπανορθώματα I. *Note e questioni Bacchilidee*. RFIC 41, 81–105.
- MARSHALL 1994 – C.W. MARSHALL: *The So-called False Digamma in Bacchylides Ode 5*. 75. *Mnemosyne*, ser. 4, 47, 373–375.
- MARTINELLI 1997 – M.Ch. MARTINELLI: *Gli strumenti del poeta. Elementi di metrica greca*. Bologna.
- MASQUERAY 1899 – P. MASQUERAY: *Traité de métrique grecque*. Paris.
- MAZZARINO 1955 – C. Caesius Bassus. 'De Metris'. In: *Fragmenta Grammaticae Romanae. Fragmenta Aetatis Caesariae*. Vol. 1. Ed. A. MAZZARINO. Augustae Taurinorum.
- MERKELBACH 1963 – R. MERKELBACH: *Zwei metrische Beiträge*. *Maia* 15, 165–167.

- MURRAY 1955 – *Aeschyli tragoediae*. Ed. G. MURRAY. Oxford.
- NAGY 1974 – G. NAGY: *Comparative Studies in Greek and Indic Meter*. Cambridge.
- NAGY 1990 – G. NAGY: *Pindar's Homer. The Lyric Possession of an Epic Past*. Baltimore–London.
- NAGY 1996 – G. NAGY: *Metrical Convergences and Divergences in Early Greek Poetry and Song*. In: *Struttura e storia dell'esametro greco II*. A cura di M. FANTUZZI, R. PRETAGOSTINI. Roma, 63–110.
- NAGY 2000 – G. NAGY: *Reading Greek Poetry Aloud: Evidence from the Bacchylides Papyri*. QUCC n. s. 64, 7–28.
- NEUBOURG 1978 – L. DE NEUBOURG: *Le nom de la césure après le 3e demi-pied de l'hexamètre*. Pallas 25, 3–7.
- Notes 1898a – A. PLATT, R. ELLIS, W. HEADLAM, A.E. HOUSMAN, A.C. PEARSON, H. RICHARDS, J.E. SANDYS, F.W. THOMAS, R.Y. TYRRELL: *Notes on Bacchylides*. CR 12, 58–83.
- Notes 1898b – R.C. JEBB, F.G. KENYON, A. PLATT, H. RICHARDS, A.E. HOUSMAN, J.E. HARRISON: *Notes on Bacchylides*. CR 12, 123–141.
- Notes 1898c – H. VAN HERWERDEN, A. PLATT, A.E. HOUSMAN: *Critical Notes on Bacchylides*. CR 12, 210–218.
- OPHUIJSEN 1987 – *Hephaestion on Metre*. A translation and commentary by J.M. VAN OPHUIJSEN. Leiden–New York–København–Köln (Mnemosyne Suppl. 100).
- PAGE 1962 – *Poetae Melici Graeci*. Ed. D.L. PAGE. Oxford.
- PAGE 1963 – D.L. PAGE: [Rec.] *Bacchylidis Carmina*, ed. B. Snell, Leipzig 1961. CR n. s. 13, 109.
- PAGE 1971 – D.L. PAGE: *Ibycus; Stesichorus; Alcman* (P. Oxy. 2735, 2618, 2737). PCPhS n. s. 17, 89–98.
- PAGE 1973a – D.L. PAGE: *Stesichorus: The Geryoneis*. JHS 93, 138–154.
- PAGE 1973b – D.L. PAGE: *Stesichorus: The Sack of Troy and The Wooden Horse* (P. Oxy. 2619 and 2803). PCPhS n. s. 19, 47–65.
- PAGE 1974 – *Supplementum lyricis Graecis. Poetarum lyricorum Graecorum fragmenta quae recens innotuerunt*. Ed. D. PAGE. Oxford.
- PALUMBO STRACCA 1975–1976 – B.M. PALUMBO STRACCA: *Efestione e gli asinarteti*. Helikon 15–16, 438–443.
- PALUMBO STRACCA 1977 – B.M. PALUMBO STRACCA: *Osservazioni metriche al nuovo Stesicoro (Pap. Lille 76abc)*. BollCom n. s. 25, 31–43.
- PALUMBO STRACCA 1979 – B.M. PALUMBO STRACCA: *La teoria antica degli asinarteti*. BollClass Suppl. 3.
- PARKER 1958a – L.P.E. PARKER: *Some Observations on the Incidence of Word-end in Anapaestic Paroemiacs and Its Application to Textual Questions*. CQ n. s. 8, 82–89.
- PARKER 1958b – L.P.E. PARKER: *Some Recent Researches on the Versification of Pindar and Bacchylides*. BICS 5, 13–24.
- PARKER 1966 – L.P.E. PARKER: *Porson's Law Extended*. CQ n. s. 16, 1–26.
- PARKER 1970 – L.P.E. PARKER: *Greek Metric 1957–1970*. Lustrum 15, 37–98.
- PARKER 1996 – L.P.E. PARKER: *Metre, Greek*. In: *Oxford Classical Dictionary*. Edd. S. HORN-BLOWER, T. SPAWFORTH. Oxford, 970–975.
- PARKER 1997 – L.P.E. PARKER: *The Songs of Aristophanes*. Oxford.

- PARKER 2001 – L.P.E. PARKER: *Consilium et ratio? Papyrus A of Bacchylides and Alexandrian Metrical Scholarship*. CQ n. s. 51, 23–52.
- PARRY 1971 – *The Making of Homeric Verse. The Collected Papers of Milman Parry*. Ed. by A. PARRY. New York–Oxford.
- PARSONS 1977 – P.J. PARSONS: *The Lille 'Stesichorus'*. ZPE 26, 7–36.
- PAVESE 1978 – C.O. PAVESE: *Tipologia metrica greca. Appendice su Stesicoro*. In: *Problemi di metrica classica. Miscellanea Filologica*. Genova, 49–74.
- PAVESE 1997 – C.O. PAVESE: *Sulla 'Thebais' di Stesicoro*. Hermes 125, 259–268.
- PIGHI 1944 – G.B. PIGHI: *Il frammento fiorentino d'un nuovo epinicio di Bacchilide*. Aegyptus 24, 176–183.
- PRETAGOSTINI 1977 – R. PRETAGOSTINI: *Sticometria del 'Pap. Lille' 76 a, b, c (Il nuovo Stesicoro)*. QUCC 26, 53–58.
- PRETAGOSTINI 1979 – R. PRETAGOSTINI: *Le prime due sezioni liriche delle Nuvoles di Aristofane e i ritmi κατ' ἐνόπλιον e κατὰ δάκτυλον (Nub. 649 – 651)*. QUCC n. s. 2, 119–129.
- PUCCI 1959 – P. PUCCI: *Scoli metrici inediti delle Nuvoles*. PP 14, 56–75.
- RAALTE 1986 – M. VAN RAALTE: *Rhythm and Metre. Towards a Systematic Description of Greek Stychic Verse*. Assen.
- RADERMACHER 1938 – L. RADERMACHER: *Ein Bruchstück des Damon*. WS 56, 110–111.
- RADERMACHER 1941 – L. RADERMACHER: *Metrisches*. WS 59, 1–11.
- RAVEN 1962 – D.S. RAVEN: *Greek Metre. An Introduction*. London.
- ROBERTSON 1951 – D.S. ROBERTSON: [Rec.] *Carmina cum fragmentis, post F. Blass et G. Suess sextum edidit B. Snell, Leipzig 1949*. CR n. s. 1 (65), 15–17.
- ROMERO 1987 – F.G. ROMERO: *Metrische Analyse und Textkritik, Bakchylides 9*. Philologus 131, 224–230.
- ROSSBACH – WESTPHAL 1856 – A. ROSSBACH, R. WESTPHAL: *Griechische Metrik nach den einzelnen Strophengattungen und metrischen Stilarten*. In: A. ROSSBACH, R. WESTPHAL: *Metrik der griechischen Dramatiker und Lyriker nebst den begleitenden musischen Künsten*. 3. Theil. Leipzig.
- ROSSI 1976 – L.E. ROSSI: *Asynarteta from the Archaic to the Alexandrian Poets: On the Authenticity of the New Archilochus*. Arethusa 9, 207–229.
- ROSSI 1978a – L.E. ROSSI: *La sinafia*. In: *Studi in onore di Anthos Ardizzoni*. A cura di E. LIVREA e G.A. PRIVITERA. Roma, 789–821.
- ROSSI 1978b – L.E. ROSSI: *Teoria e storia degli asinarteti dagli arcaici agli alessandrini (sull'autenticità del nuovo Archiloco)*. In: *Problemi di metrica classica. Miscellanea Filologica*. Genova, 29–48.
- RUPPRECHT 1949 – K. RUPPRECHT: *Abriss der Griechischen Verslehre*. München.
- SADEJOWA 1959 – H. SADEJOWA: *Zarys metryki greckiej*. W: *Metryka grecka i łacińska*. Red. M. DŁUSKA, W. STRZELECKI. Wrocław, 7–71.
- SCHADE 2003 – G. SCHADE: *Stesichoros, Papyrus Oxyrhynchus 2359, 3876, 2619, 2803*. Leiden–Boston–Köln (Mnemosyne Suppl. 237).
- SCHROEDER 1903 – O. SCHROEDER: *Die enoplischen Strophen Pindars*. Hermes 38, 202–243.
- SICKING – RAALTE 1981 – C.M. SICKING, M. VAN RAALTE: *Word-end after Long Anceps*. Mnemosyne 34, 225–250.

- SICKING 1993 – C.M. SICKING (in Zusammenarbeit mit M. VAN RAALTE): *Griechische Verslehre*. München.
- SLINGS 1987 – S.R. SLINGS: *Archilochus: 'First Cologne Epode'*. In: J.M. BREMER, A.M. VAN ERP, TAALMAN KIP, S.R. SLINGS: *Some Recently Found Greek Poems. Text and Commentary*. Leiden–New York–København–Köln (Mnemosyne Suppl. 99), 24–61.
- SNELL 1932 – B. SNELL: *Das Bruchstück eines Paians von Bakchylides*. Hermes 67, 1–13.
- SNELL 1957 – B. SNELL: *Stesichoros' ΣΥΟΘΗΠΑΙ*. Hermes 85, 249–251.
- SNELL³1962 – B. SNELL: *Griechische Metrik*. Göttingen.
- SNELL⁴1982 – B. SNELL: *Griechische Metrik*. Göttingen.
- SNELL – MAEHLER⁸1987 – *Pindari carmina cum fragmentis*. Pars 1: *Epinicia*. Post B. SNELL. Ed. H. MAEHLER. 8. Auflage. Leipzig.
- STALLBAUM 1970 – *Eustathii archiepiscopi Thessalonicensis commentarii ad Homeri Odysseam*. Vol. 2. Ed. G. STALLBAUM. Hildesheim.
- STEFFEN 1961 – W. STEFFEN: *Bacchylides' Fifth Ode*. Eos 51, 11–20.
- SZCZEPANIAK 2004 – A. SZCZEPANIAK: *Asynarteton, asynartetyczny, synartezą*. Eos 91, 313–344.
- TESSIER 1989 – *Scholia metrica vetera in Pindari carmina*. Ed. A. TESSIER. Leipzig.
- TSITSIBAKOU-VASALOS 1987 – E. TSITSIBAKOU-VASALOS: *The Meter of the Lille Stesichorus*. GRBS 28, 401–431.
- TURYN 1924 – A. TURYN: *Lyrice Graeca*. Eos 27, 110–112.
- TURYN 1929 – A. TURYN: *Niektóre kwestje prozodyczne liryki greckiej*. Warszawa.
- VERDENIUS 1975 – W.J. VERDENIUS: *Two Notes on Bacchylides V*. Mnemosyne 28, 63.
- VOIGT 1971 – *Sappho et Alcaeus. Fragmenta*. Ed. E.-M. VOIGT. Amsterdam.
- WALKER 1897 – R.J. WALKER: *Bacchylides*. Athenaeum 3660, 856.
- WEST 1969 – M.L. WEST: *Stesichorus Redivivus*. ZPE 4, 135–149.
- WEST 1971a – M.L. WEST: *Further Light on Stesichorus' Iliu Persis*. ZPE 7, 262–264.
- WEST 1971b – M.L. WEST: *Stesichorus*. CQ n. s. 21, 302–314.
- WEST 1973a – M.L. WEST: *Greek Poetry 2000–700 B. C.* CQ n. s. 23, 179–192.
- WEST 1973b – M.L. WEST: *Indo-European Metre*. Glotta 51, 161–187.
- WEST 1974a – M.L. WEST: [Rec.] *G. Nagy, Comparative Studies in Greek and Indic Meter, Cambridge 1974*. Phoenix 28, 457–459.
- WEST 1974b – M.L. WEST: *Studies in Greek Elegy and Iambus*. Berlin–New York.
- WEST 1977 – M.L. WEST: *Notes on Papyri*. ZPE 26, 37–43.
- WEST 1980 – M.L. WEST: *Iambics in Simonides, Bacchylides and Pindar*. ZPE 37, 137–155.
- WEST 1982a – M.L. WEST: *Greek Metre*. Oxford.
- WEST 1982b – M.L. WEST: *Three Topics in Greek Metre*. CQ n. s. 32, 281–297.
- WEST²1998 – *Iambi et Elegi Graeci ante Alexandrum cantati*. Vol. 1–2. Ed. M.L. WEST, editio altera aucta atque emendata. Oxford.
- WHITE 1907 – J.W. WHITE: *Enoplic Metre in Greek Comedy*. CPh 2, 419–443.
- WHITE 1912 – J.W. WHITE: *The Verse of Greek Comedy*. London.
- WILAMOWITZ 1895 – U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF: *Euripides, Herakles*. 2. Bearb. Bd. 1. Berlin.
- WILAMOWITZ 1898 – U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF: [Rec.] *The Poems of Bacchylides, ed. F.G. Kenyon, Oxford 1897*. GGA 160, 125–160.
- WILAMOWITZ 1913 – U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF: *Sappho und Simonides*. Berlin.

- WILAMOWITZ 1921 – U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF: *Griechische Verskunst*. Berlin.
- WILLETT 2002 – S.J. WILLETT: *Working Memory and Its Constraints on Colometry*. QUCC n. s. 71, 7–19.
- WILLINK 2002a – C.W. WILLINK: *Critical Studies in the Cantica of Sophocles: II. Ajax, Trachiniae, Oedipus Tyrannus*. CQ n. s. 52, 50–80.
- WILLINK 2002b – C.W. WILLINK: *The Metre of Stesichorus PMG 15/192*. Mnemosyne ser. 4, 55, 709–711.
- WINNINGTON-INGRAM 1963 – *Aristides Quintilianus. De musica*. Ed. R.P. WINNINGTON-INGRAM. Leipzig.
- ZIEGLER 1966 – *Pseudo-Plutarchi 'De musica'*. In: *Plutarchi moralia*. Ed. K. ZIEGLER. Vol. 6, 3. Leipzig.
- ZIELIŃSKI 1898 – T. ZIELIŃSKI: *Bacchylidea*. Eos 5, 25–38.
- ZUNTZ 1984 – G. ZUNTZ: *Drei Kapitel zur griechischen Metrik*. Wien.

Numeracja porównawcza pieśni Bakchylidesa

Maehler 112003	Irigoin 1993	Snell 71958, 81961 Snell - Maehler 101970	Snell 61949	Snell 51934	Edmonds 1927	Festa 1916	Blass - Suess 41912
<i>Ep. I</i>	<i>Ép. 1</i>	I	I	I	29	od w. 111: 1	1
<i>Ep. III</i>	<i>Ép. 3</i>	III	III	III	31	3	3
<i>Ep. V</i>	<i>Ép. 5</i>	V	V	V	33	5	5
<i>Ep. VII</i>	<i>Ép. 7</i>	VII	VII	VII	35, 1-17	w. 1-11: 7, 1-12	7, 1-12 + (a)
<i>Ep. VIII</i>	<i>Ép. 8</i>	VIII	VIII	VIII	35, 26-53	w. 17-32: 7, 39-54	7 (b) + w. 39-54
<i>Ep. IX</i>	<i>Ép. 9</i>	IX	IX	IX	36	8	8
<i>Ep. X</i>	<i>Ép. 10</i>	X	X	X	37	9	9
<i>Ep. XI</i>	<i>Ép. 11</i>	XI	XI	XI	38	10	10
<i>Ep. XII</i>	<i>Ép. 12</i>	XII	XII	XII	w. 1-8: 39	w. 1-8: 11	w. 1-8: 11
<i>Ep. XIII</i>	<i>Ép. 13</i>	XIII	XIII	XIII	40	12	12
<i>Ep. XIV</i>	<i>Ép. 14</i>	XIV	XIV	XIV 1-23	41, 1-23	13	13, 1-23
<i>Ep. XIVB</i>	<i>Ép. 16</i>	XIVB	XIVB	-	-	-	-
<i>XV (Dith. 1)</i>	<i>Di. 1</i>	XV	XV	XV	10	14	14
<i>XIX (Dith. 5)</i>	<i>Di. 5</i>	XIX	XIX	XIX	14	18	18
fr. 1	fr. <i>Ép. 3</i>	fr. 1	fr. 1	fr. 1	42	fr. 1	fr. 1
fr. 2	<i>H. 3</i>	fr. 2	fr. 2	fr. 2	1	fr. 2	fr. 2
fr. 22 + 4	<i>Pé. 1</i>	fr. 22 + 4	fr. 22, fr. 4	fr. 22, fr. 4	w. 21-25: 46; w. 61-80: 7	w. 21-25: fr. 19; w. 61-80: fr. 3	w. 21-25: fr. 22; w. 61-80: fr. 4
fr. 13	<i>Pr. 2</i>	fr. 13	fr. 13	fr. 13	23	fr. 9	fr. 13
fr. *18	<i>Ch. d'amour 2</i>	fr. *18	fr. *18	fr. *18	69A	fr. 14	fr. *18
fr. *20B	<i>Él. 3 i 4</i>	fr. *20B	fr. 20B	fr. 20B	w. 1-17: 70	w. 1-16: fr. 16	w. 6-16: fr. 20
fr. *20C	<i>Él. 5 i 6</i>	fr. *20C	fr. 20C	fr. 20C	w. 1-24: 71	w. 1-10: fr. 17	-
fr. *20D	<i>Él. 7</i>	fr. *20D	-	-	-	-	-
fr. *20E	bez (d), (e), (f): <i>Él. 8</i>	bez (d), (e), (f): fr. *20E	-	-	-	-	-
fr. 23	fr. incert. 1	fr. 23	fr. 23	fr. 23	47	fr. 20	fr. 23
fr. 24	fr. incert. 2	fr. 24	fr. 24	fr. 24	48	fr. 21	fr. 24
fr. 34 + 25	fr. incert. 9; fr. incert. 3	fr. 34; fr. 25	fr. 34; fr. 25	fr. 34; fr. 25	55; 49	fr. 25, fr. 22	fr. 34, fr. 25
fr. 30	fr. incert. 7	fr. 30	fr. 30	fr. 30	52	fr. 23	fr. 30
fr. 33	fr. incert. 8	fr. 33	fr. 33	fr. 33	54	fr. 28	fr. 33
fr. 35	fr. incert. 10	fr. 35	fr. 35	fr. 35	56	fr. 31	fr. 35
fr. 53A	fr. dout. 1	fr. 53a	fr. 53a	-	-	-	-
fr. 54	fr. dout. 2	fr. 54	fr. 54	fr. 54	57	fr. 29	fr. *37
fr. 55 (= 959 <i>PMG</i>)	fr. dout. 3	fr. 55	fr. 55	fr. 55	72	fr. 33	fr. *37 A

Taccone 1907	Jebb 1905	Blass ² 1899, ³ 1904	Blass ¹ 1898	Jurenka 1898	Kenyon 1897	Bergk 1882	Neue 1822
od w. 111: 1	w. 1-83: app. I; w. 111-184: 1	1	1	w. 3-10: fr. 6; w. 46-55: fr. 13; w. 72-83: fr. 5a+5b; od w. 111: 1	od w. 139: 1 (initium: fragmenta varia)	w. 13-14: 7; w. 76: 8; w. 160-161: 30	w. 13-14: 6; w. 76: 7, 4; w. 160-161: 4
3	3	3	3	3	3	-	-
5	5	5	5	5	5	w. 26-27: 47; w. 37-40: 6; w. 50-55: 1; w. 160-162: 2, 1-2	w. 26-27: 59; w. 37-40: 5; w. 50-55: 1; w. 160-162: 3, 1-2
w. 1-11: 7	w. 1-11: 7, 1-11; w. 13-18: app. VII	7, 1-12 + (a)	w. 1-11: 7, 1-12	w. 1-11: 7; w. 13-18: fr. 12	7; fr. 12	-	-
w. 17-32: 8	w. 8-15: app. VII; w. 17-32: 7, 39-54	7 (b) + w. 39-54	w. 17-32: 7, 39-54	w. 8-16: fr. 7; w. 17-32: 8	fr. 7; 8; fr. 17	-	-
9	8	8	8	9	9	-	-
10	9	9	9	10	10	-	-
11	10	10	10	11	11	w. 1-7: 9	w. 1-7: 8
w. 1-8: 12	w. 1-8: 11	w. 1-8: 11	w. 1-8: 11	w. 1-8: 12	w. 1-8: 12	-	-
13	12	12	12	13	13	-	-
14	13, 1-23	13, 1-23	13, 1-23	14	14	-	-
-	-	-	-	w. 1-8: fr. 22, fr. 11	w. 1-8: fr. 22, fr. 11	-	-
15	14	14	14	15	15	w. 50-56: 29	w. 50-56: 30
19	18	18	18	19	19	-	-
fr. 1	fr. 1	fr. 1	fr. 1	-	fr. 43	4	2
fr. 2	fr. 2	fr. 2	fr. 2	-	fr. 45	11	10
w. 21-25: fr. 17; w. 61-81: fr. 3	w. 61-80: fr. 3	w. 21-25: fr. 22; w. 61-80: fr. 4	w. 21-25: fr. 22; w. 61-80: fr. 4	-	w. 21-25: fr. 59; w. 61-80: fr. 46	w. 21-25: 33; w. 61-80: 13	w. 21-25: 32; w. 61-80: 12
fr. 8	fr. 9	fr. 13	fr. 13	-	fr. 50	21	19
fr. 13	fr. 14	fr. *18	fr. *18	-	fr. 54	25	24
w. 6-16: fr. 15	w. 6-16: fr. 16	w. 6-16: fr. *20	w. 6-16: fr. *20	-	w. 6-16: fr. 56	w. 6-16: 27	w. 6-16: 26
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
fr. 18	fr. 19	fr. 23	fr. 23	-	fr. 60	34	33
fr. 19	fr. 20	fr. 24	fr. 24	-	fr. 62	36	36
fr. 29, fr. 20	fr. 24, fr. 21	fr. 34; fr. 25	fr. 34; fr. 25	-	fr. 68, fr. 42	44; 3	60; 34
fr. 25	fr. 22	fr. 30	fr. 30	-	fr. 65	39	39
fr. 28	fr. 27	fr. 33	fr. 33	-	fr. 67	43	43
fr. 30	fr. 30	fr. 35	fr. 35	-	fr. 69	45	41
-	-	-	-	-	-	-	-
fr. 31	fr. 28	fr. *37	fr. *37	-	fr. 41	2, 3	3, 3
fr. *32	fr. 32	fr. *37 A	-	-	-	adesp. 86B	-

Indeks autorów i tekstów antycznych

Adespota Lyrica (*PMG*)

956: 77, przyp. 9

1043: 47

[Ajschylos] *PV*

527–535 ~ 536–544: 104 n.

534–535 ~ 543–544: 154

Alkajos (V.) 30; 31, przyp. 23; 34; 48 n.; 120

70: 120

117(b), 26 nn.: 120

374: 47, przyp. 81; 48; 145

383: 48; 85; 120, przyp. 248

386: 120

Alkman (*PMGF*) 42–47; 65, przyp. 163; 120;
127

S 5(b), 16: 42–44; 68, przyp. 167

S 5(b), 18: 42–44; 68, przyp. 167

1: 46

1, str. 14: 46; 50, przyp. 91; 152, przyp. 91; 166

1, 6: 46

1, 21: 46

1, 35: 46

1, 44: 46

1, 49: 46

1, 63: 46

1, 77: 46

1, 91: 46

2: 47

3, str. 9: 46; 120, przyp. 248

3, 9: 46

3, 81: 46

14(a): 45

14(a), 1: 44

15: 47; 48, przyp. 83; 145, przyp. 75

16: 47

17, 5: 42–44; 68, przyp. 167

20: 47

26: 44

30: 47

38, 1: 47

39, 1: 44

56: 44

56, 3: 44

56, 6: 44

57, 1: 46

82: 44

89, 1: 46; 120; 127, przyp. 2

89, 2: 46

89, 3: 45 n.; 120, przyp. 248; 129, przyp. 5

98, 2: 44

Anakreont (*PMG*) 31, przyp. 23; 68–70

347: 69

347, 2: 69

347, 3–6: 69

347, 18: 69

372, 2: 69

388, 12: 69

391: 70; 120, przyp. 248

392: 70; 120, przyp. 248; 127, przyp. 1

393: 70; 120, przyp. 248

394: 68 n.

416: 70; 120, przyp. 248

417: 69

417, 1–2: 69

417, 3: 69

417, 6: 69

418: 69

Aphthonios (*GL VI*)

s. 64, 31–33: 22

Archiloch (W.) 35–43; 50; 86; 88 n.; 106; 120;
210

1: 37

168: 100

168, 1: 36; 88; 91 i przyp. 63, 65, 68; 92; 98;
100

168, 1–2: 39; 86

168, 1–4: 38

168, 3: 41

168, 3–4: 88 n.

170, 1: 40

171: 88 n.

171, 1: 40 n.

172, 1–2: 37

180: 41

182: 38

185, 6: 41

188: 39 n.

188, 1–2: 38; 40

190: 41 n.; 68, przyp. 167

193, 2–3: 38

193, 3: 41

195: 37

196a: 39; 211

196a, 6–8: 38 n.

196a, 7: 41

196a, 14: 41

196a, 17: 41

196a, 26: 41

196a, 49: 41, przyp. 49

196a, 50: 41, przyp. 49

196a, 52: 41 i przyp. 49

196a, 53: 41, przyp. 49

197: 40

202: 41

322, 1: 41

322, 1–2: 38

324: 36, przyp. 33

Arystofanes 80; 115; 119

Eq. 1264–1273 (~ 1290–1299): 81

1272: 87, przyp. 46

Nub. 275–290 ~ 298–313: 79

457–475: 79; 81 n.

470–471: 83

474–475: 87, przyp. 46

649–651: 75–79; 96

Pax. 774–795: 165

774–795 (~ 796–818): 80 n.

783–784: 83

789: 84

790–791: 83

943: 88

943–944: 88

943–946: 84

945: 88

Vesp. 273–280 ~ 281–289 + 290: 106 n.;
122 n.

275 a ~ 282: 152 n.

276 a ~ 283 b: 154

282: 153, przyp. 93

Arystoksenos 50, przyp. 88

Arystoteles 79

Met. 1093^a, 28 – 1903^b, 1: 22 n.

Arystydes Kwintylian (W.–I.) 76, przyp. 4;
92 n.; 126, przyp. 271

I 16, 4–6: 94, przyp. 91

I 17, 7–11: 93

I 17, 7–11 (corr. Wilamowitz): 93

I 22, 4: 76, przyp. 3

I 22, 26–32: 90, przyp. 54

Atenajos

Deipn. V 5, 13–17: 201

Bakchios (Jan) 92

s. 316: 77, przyp. 9

Bakchylides (M.) 11; 17–19; 21; 22, przyp. 3;
 31, przyp. 23; 39 n.; 41, przyp. 50; 45; 46
 i przyp. 80; 47, przyp. 82; 48; 53; 63; 64,
 przyp. 159; 68, przyp. 168; 70; 73; 89; 99 n.;
 102; 111; 114 n.; 117; 119 n.; 122–211
Ep. I: 112; 155–163
Ep. I, str. 1: 97; 125
Ep. I, str. 1–2: 148; 151, przyp. 87; 152, przyp.
 89; 153, przyp. 98; 154, przyp. 110; 157–161;
 182; 204
Ep. I, str. 5–6: 141
Ep. I, str. 6: 161 n.
Ep. I, str. 7–8: 127; 129; 140, przyp. 66; 144–
 146; 162; 203
Ep. I, ep. 1–2: 124; 147
Ep. I, ep. 3: 151 n.; 162 n.
Ep. I, ep. 3–4: 148
Ep. I, ep. 6–7: 140
Ep. I, ep. 7: 140; 163
Ep. I 1: 158
Ep. I 1–2: 133; 157
Ep. I 2: 133
Ep. I 3–10: 157
Ep. I 5–6: 131
Ep. I 6: 131; 134; 141
Ep. I 7–8: 131
Ep. I 7–9: 157
Ep. I 8: 131; 134; 140, przyp. 66; 162
Ep. I 9: 151, przyp. 87
Ep. I 9–10: 152, przyp. 89; 153, przyp. 98;
 158; 160
Ep. I 13–14: 157
Ep. I 19: 157
Ep. I 20–26: 157
Ep. I 24–25: 157
Ep. I 35: 157
Ep. I 36: 157
Ep. I 37: 145; 161 n.; 182; 194
Ep. I 37–38: 157
Ep. I 39: 157
Ep. I 46–56: 157
Ep. I 47–48: 157
Ep. I 55: 131; 142; 158
Ep. I 55–56: 131; 157
Ep. I 72–83: 157

Ep. I 75: 162
Ep. I 78: 158
Ep. I 78–79: 157
Ep. I 111–129: 157
Ep. I 115: 163
Ep. I 116–117: 157
Ep. I 122: 131; 135; 140, przyp. 66; 162
Ep. I 122–123: 131
Ep. I 124: 158
Ep. I 124–125: 157
Ep. I 138: 157
Ep. I 139: 156
Ep. I 139–140: 157
Ep. I 140: 115
Ep. I 145: 131; 135; 140, przyp. 66; 162
Ep. I 145–146: 131
Ep. I 147–148: 131; 157
Ep. I 148: 131; 133
Ep. I 153: 131; 135; 140, przyp. 66; 162
Ep. I 153–154: 131
Ep. I 157: 162 n.
Ep. I 162: 158
Ep. I 162–163: 157
Ep. I 168: 131; 135; 140, przyp. 66; 162
Ep. I 168–169: 131
Ep. I 170: 151, przyp. 87
Ep. I 170–171: 152, przyp. 89; 157 n.; 160
Ep. I 180: 151 n.; 162 n.
Ep. II 7: 167, przyp. 174
Ep. III: 130, przyp. 12; 151, przyp. 87; 155;
 164–167; 194; 199
Ep. III, str. 2: 166 n.; 173; 200
Ep. III, str. 3: 166 n.
Ep. III, str. 4: 165; 167
Ep. III, ep. 5: 139 n.
Ep. III, ep. 5–6: 139; 203
Ep. III 13: 140
Ep. III 41: 140
Ep. III 62: 166
Ep. III 63: 167
Ep. III 64: 167
Ep. III 67: 145
Ep. III 76: 185
Ep. III 83: 140; 145
Ep. III 90: 166

- Ep.* III 92: 167, przyp. 174
Ep. IV 3: 167
Ep. V: 128; 155; 167–177
Ep. V, str. 1–2: 117 i przyp. 231
Ep. V, str. 3–4: 118
Ep. V, str. 4: 128; 147
Ep. V, str. 8: 129; 151; 153; 168 n.; 187
Ep. V, str. 9: 65, przyp. 163; 128, przyp. 4; 139; 151; 153; 165; 169
Ep. V, str. 9–10: 118; 139
Ep. V, str. 11: 117; 151; 153
Ep. V, str. 11–12: 129, przyp. 7; 169–171
Ep. V, str. 13–15: 172 n.
Ep. V, str. 14: 129; 147; 151; 153
Ep. V, ep. 1: 117, przyp. 231; 147; 151, przyp. 87; 152, przyp. 89; 163; 173; 177
Ep. V, ep. 3: 128, przyp. 4; 151; 153; 174
Ep. V, ep. 5: 151 n.; 174
Ep. V, ep. 5–6: 127; 139; 143, przyp. 73; 144; 175 n.
Ep. V, ep. 8: 147; 151; 153; 176
Ep. V, ep. 10: 152; 154; 173; 176 n.; 202
Ep. V, ep. 13–14: 148
Ep. V 3–4: 132
Ep. V 4: 128; 132; 134; 138
Ep. V 8: 151; 153; 168 n.
Ep. V 11: 151; 153
Ep. V 11–12: 169–171
Ep. V 12: 134; 172
Ep. V 13: 172
Ep. V 13–15: 172
Ep. V 14: 151; 153; 172
Ep. V 14–15: 173
Ep. V 18–19: 132
Ep. V 19: 132; 134
Ep. V 26: 151; 153
Ep. V 26–27: 169–171
Ep. V 28: 149
Ep. V 28–30: 172 n.
Ep. V 29: 147; 151; 153; 172
Ep. V 29–30: 173
Ep. V 30: 172
Ep. V 31: 148; 152, przyp. 89; 173; 192
Ep. V 35–36: 175 n.
Ep. V 49: 149
Ep. V 51–52: 171
Ep. V 66–67: 171
Ep. V 70: 205, przyp. 292
Ep. V 71: 152, przyp. 89; 173
Ep. V 75: 174
Ep. V 75–76: 175 n.
Ep. V 78: 151; 153; 176
Ep. V 84: 185
Ep. V 91–92: 171
Ep. V 106–107: 171
Ep. V 111: 152, przyp. 89; 173
Ep. V 115: 151 n.; 174
Ep. V 115–116: 175 n.
Ep. V 131–132: 171
Ep. V 139: 147
Ep. V 146–147: 171
Ep. V 151: 166; 167, przyp. 173; 173
Ep. V 155–156: 139; 175 n.
Ep. V 160: 152; 154; 173; 176 n.
Ep. V 169: 151; 153; 169
Ep. V 171–172: 171
Ep. V 184: 151; 153; 169
Ep. V 186–187: 171
Ep. V 191: 173; 177
Ep. V 193: 151; 153; 174
Ep. V 195–196: 139; 175 n.
Ep. VI 16: 205, przyp. 292
Ep. VII: 155; 177–179; 180 n.
Ep. VII, str. 1: 179
Ep. VII, str. 1–2: 140
Ep. VII, str. 8: 128
Ep. VII, str. 9–10: 140
Ep. VII, str. 10: 128
Ep. VII 2: 134
Ep. VII 8: 128
Ep. VII 10: 128; 179
Ep. VII 18: 134
Ep. VIII: 178–183
Ep. VIII, str. 6–7: 180–183
Ep. VIII, str. 7: 151, przyp. 87
Ep. VIII, str. 8–9: 142; 182 n.
Ep. VIII, str. 10–11: 183
Ep. VIII, str. 12: 145; 194
Ep. VIII, str. 13: 129
Ep. VIII, str. 14–16: 39; 142 n.

- Ep.* VIII, str. 15: 147
Ep. VIII 7: 202
Ep. VIII 8: 135
Ep. VIII 8–9: 135; 142
Ep. VIII 11–12: 181
Ep. VIII 14: 135
Ep. VIII 14–15: 135
Ep. VIII 14–16: 142–144
Ep. VIII 15: 147
Ep. VIII 22–23: 180–183
Ep. VIII 23: 145; 151, przyp. 87; 162; 194
Ep. VIII 24: 135
Ep. VIII 24–25: 135; 142; 182 n.
Ep. VIII 26: 182
Ep. VIII 27: 182 n.
Ep. VIII 29: 129
Ep. VIII 30: 131; 135; 142
Ep. VIII 30–32: 131; 142
Ep. VIII 32: 205, przyp. 292
Ep. IX: 112 n.; 115 n.; 166; 183–185
Ep. IX, strofa: 117
Ep. IX, str. 3: 115; 128
Ep. IX, str. 4: 128
Ep. IX, str. 4–5: 111
Ep. IX, str. 5: 184
Ep. IX, str. 7: 162; 184
Ep. IX, str. 8: 117, przyp. 228
Ep. IX, ep. 1: 120, przyp. 247; 152 n.; 184 n.
Ep. IX, ep. 3–4: 47, przyp. 81; 145
Ep. IX, ep. 5–6: 141; 185
Ep. IX, ep. 6: 139
Ep. IX, ep. 7–8: 140, przyp. 66
Ep. IX 3: 128
Ep. IX 4: 128
Ep. IX 5: 184; 192
Ep. IX 11: 115
Ep. IX 19: 184 n.
Ep. IX 25: 131; 135
Ep. IX 25–26: 131; 140, przyp. 66
Ep. IX 42: 162; 184
Ep. IX 44: 149
Ep. IX 45: 152 n.; 184 n.
Ep. IX 49–50: 131
Ep. IX 50: 131; 134; 141
Ep. IX 71: 184
Ep. IX 76: 134; 139; 141
Ep. IX 97: 184
Ep. IX 101–102: 185
Ep. X: 186 n.
Ep. X, str. 1–2: 142 n.
Ep. X, str. 3–4: 124; 147
Ep. X, str. 5: 152 n.; 186 n.
Ep. X, str. 5–6: 187
Ep. X, str. 6: 46, przyp. 74; 97; 124; 129; 147
Ep. X, str. 9–10: 187
Ep. X, str. 10: 140; 202
Ep. X, ep. 2: 116 n.; 187
Ep. X 1–2: 142; 144
Ep. X 5: 133, przyp. 28
Ep. X 6: 135
Ep. X 11–12: 142
Ep. X 15: 152 n.; 186 n.
Ep. X 16: 97
Ep. X 22: 136, przyp. 40; 187
Ep. X 29–30: 142
Ep. X 33: 186 n.
Ep. X 37: 187
Ep. X 38: 187
Ep. X 39–40: 142
Ep. X 43: 186 n.
Ep. X 44: 129
Ep. X 51: 132; 135; 142
Ep. XI: 112–114; 117; 130, przyp. 12; 155; 187–190
Ep. XI, str. 1: 147
Ep. XI, str. 2–3: 115
Ep. XI, str. 3–4: 117, przyp. 233
Ep. XI, str. 6–7: 139
Ep. XI, str. 7: 129; 139; 147
Ep. XI, str. 8: 118, przyp. 234
Ep. XI, str. 10–11: 118 i przyp. 235
Ep. XI, str. 13–14: 118
Ep. XI, ep. 1: 118, przyp. 234
Ep. XI, ep. 2: 152 n.; 173; 189
Ep. XI, ep. 2–3: 142–144
Ep. XI, ep. 4–5: 117, przyp. 233
Ep. XI, ep. 7–8: 189 n.
Ep. XI, ep. 8: 116, przyp. 227
Ep. XI, ep. 9: 118, przyp. 234
Ep. XI, ep. 9–10: 118

- Ep.* XI, ep. 10: 118, przyp. 234
Ep. XI, ep. 12–14: 118, przyp. 236
Ep. XI 30: 189
Ep. XI 30–31: 142
Ep. XI 43: 150
Ep. XI 43–44: 150
Ep. XI 63: 129
Ep. XI 72: 189
Ep. XI 72–73: 142
Ep. XI 77: 189
Ep. XI 99: 147
Ep. XI 114: 148; 152 n.; 173; 189; 192
Ep. XI 114–115: 142
Ep. XI 119–120: 189 n.
Ep. XII: 190 n.
Ep. XII, str. 1: 120, przyp. 247
Ep. XII, str. 1–2: 118
Ep. XII, str. 1–3: 142 n.
Ep. XII, str. 2: 143
Ep. XII, str. 2–3: 142; 144
Ep. XII, str. 6: 139
Ep. XII, ep. 4: 143 n.
Ep. XII 1–3: 142 n.
Ep. XII 4: 132; 134
Ep. XII 36: 133; 136; 139
Ep. XII 37: 133, przyp. 29
Ep. XIII: 155; 191–194
Ep. XIII, str. 3: 48, przyp. 84; 148; 151, przyp. 87; 153, przyp. 98; 161; 173; 192
Ep. XIII, str. 6–7: 193
Ep. XIII, str. 7–8: 193
Ep. XIII, str. 8: 193
Ep. XIII, str. 9: 193
Ep. XIII, str. 10–11: 148
Ep. XIII, str. 11–12: 141
Ep. XIII, ep. 3: 143
Ep. XIII, ep. 3–4: 193
Ep. XIII, ep. 5: 152; 193 n.
Ep. XIII, ep. 6–7: 118; 139
Ep. XIII, ep. 7: 139; 194
Ep. XIII 52: 193
Ep. XIII 53: 193
Ep. XIII 62: 152; 193 n.
Ep. XIII 63–64: 132
Ep. XIII 64: 132; 134; 145; 194
Ep. XIII 69: 153, przyp. 98; 192
Ep. XIII 77–78: 132
Ep. XIII 78: 132 n.; 141
Ep. XIII 84: 193
Ep. XIII 85: 193
Ep. XIII 97: 135
Ep. XIII 108: 193
Ep. XIII 123: 136, przyp. 40
Ep. XIII 124: 135
Ep. XIII 128: 194
Ep. XIII 152: 193
Ep. XIII 153: 193
Ep. XIII 156: 136, przyp. 40
Ep. XIII 157: 133 n.; 138
Ep. XIII 159–160: 144, przyp. 74; 193
Ep. XIII 190: 133 n.
Ep. XIII 196: 134
Ep. XIII 229: 192
Ep. XIV: 194 n.
Ep. XIV, str. 3: 152; 154; 195
Ep. XIV, str. 5–7: 140
Ep. XIV, str. 6: 140
Ep. XIV, ep. 3: 129; 147
Ep. XIV, ep. 3–4: 140
Ep. XIV, ep. 4: 140; 195
Ep. XIV, ep. 4–5: 148
Ep. XIV, ep. 5: 195
Ep. XIV 3: 152; 154; 195
Ep. XIV 10: 195
Ep. XIV 17: 129; 132; 136
Ep. XIV 17–18: 132
Ep. XIV 19: 195
Ep. XIVB: 196
Ep. XIVB 4: 196
Ep. XIVB 5: 120, przyp. 247
Ep. XIVB 5–7: 147
XV (= *Dith.* 1): 196–198
XV (= *Dith.* 1), str. 2–3: 197
XV (= *Dith.* 1), str. 3: 120, przyp. 247; 197
XV (= *Dith.* 1), str. 6: 118; 148; 151, przyp. 87; 152, przyp. 90; 153, przyp. 98; 197 n.
XV (= *Dith.* 1), ep. 1: 120, przyp. 247
XV (= *Dith.* 1), ep. 2: 117, przyp. 228
XV (= *Dith.* 1), ep. 3: 128
XV (= *Dith.* 1), ep. 4–6: 140

- XV (= *Dith.* 1), ep. 5: 140
 XV (= *Dith.* 1), ep. 7: 117, przyp. 228
 XV (= *Dith.* 1) 2: 134
 XV (= *Dith.* 1) 3: 135
 XV (= *Dith.* 1) 4: 135
 XV (= *Dith.* 1) 6: 197
 XV (= *Dith.* 1) 13: 148; 151, przyp. 87; 152, przyp. 90; 153, przyp. 98; 197 n.
 XV (= *Dith.* 1) 23–24: 197
 XV (= *Dith.* 1) 30–31: 197
 XV (= *Dith.* 1) 42: 205, przyp. 292
 XV (= *Dith.* 1) 45: 197
 XV (= *Dith.* 1) 48: 197
 XV (= *Dith.* 1) 51: 133 n.
 XV (= *Dith.* 1) 55: 197
 XV (= *Dith.* 1) 59: 128
 XV (= *Dith.* 1) 63: 136, przyp. 40; 150
 XVI (= *Dith.* 2): 170
 XVI (= *Dith.* 2) 5: 167, przyp. 174
 XVI (= *Dith.* 2) 35: 205, przyp. 292
 XVII (= *Dith.* 3): 170
 XVII (= *Dith.* 3), ep. 9: 58 n.
 XVII (= *Dith.* 3) 119: 172
 XIX (= *Dith.* 5): 150; 151, przyp. 87; 165 n.; 198–200
 XIX (= *Dith.* 5), str. 3: 199
 XIX (= *Dith.* 5), str. 5: 166; 199 n.
 XIX (= *Dith.* 5), str. 15: 200
 XIX (= *Dith.* 5) 1–2: 166
 XIX (= *Dith.* 5) 5: 199 n.
 XIX (= *Dith.* 5) 15: 166; 200
 XIX (= *Dith.* 5) 21: 199
 XIX (= *Dith.* 5) 21–22: 150
 XIX (= *Dith.* 5) 23: 199 n.
 fr. 1: 200
 fr. 2: 200
 fr. 22 + 4: 201 n.
 fr. 22 + 4, str. 1: 141
 fr. 22 + 4, str. 10: 152; 154; 202
 fr. 22 + 4, ep. 1–2: 140; 143
 fr. 22 + 4, ep. 2: 120, przyp. 247; 140
 fr. 22 + 4, ep. 4: 151, przyp. 87; 153, przyp. 103; 202
 fr. 22 + 4, 21–22: 132; 143
 fr. 22 + 4, 21–25: 201
 fr. 22 + 4, 22: 132; 137, przyp. 50; 140; 142
 fr. 22 + 4, 24: 151, przyp. 87; 153, przyp. 103; 202
 fr. 22 + 4, 39: 133, przyp. 28
 fr. 22 + 4, 39–80: 201
 fr. 22 + 4, 41: 135; 141
 fr. 22 + 4, 49: 133, przyp. 28
 fr. 22 + 4, 50: 202
 fr. 22 + 4, 58: 185
 fr. 22 + 4, 61–70: 201
 fr. 22 + 4, 63: 134
 fr. 22 + 4, 70: 152; 154; 202
 fr. 22 + 4, 71–80: 201
 fr. 22 + 4, 80: 202
 fr. 13: 202 n.
 fr. 13, 1: 129; 203
 fr. 18: 203
 fr. 20B: 203
 fr. 20B, str. 3: 147
 fr. 20B, 15: 147
 fr. 20C: 203
 fr. 20C, str. 3–5: 143
 fr. 20C, 1–2: 139
 fr. 20C, 2: 139
 fr. 20C, 3–5: 143
 fr. 20C, 4–5: 142–144
 fr. 20C, 9–11: 143
 fr. 20C, 15–17: 143
 fr. 20C, 21–23: 143
 fr. 20D: 203 n.
 fr. 20D, str. 1: 129, przyp. 6; 147
 fr. 20D, str. 2: 204
 fr. 20D, str. 4: 204
 fr. 20D, str. 7: 154, przyp. 110; 161, przyp. 138; 204
 fr. 20D, 4: 129, przyp. 6
 fr. 20D, 5: 204
 fr. 20D, 7: 204
 fr. 20E: 204–206
 fr. 20E, 5: 206
 fr. 20E, 14: 206
 fr. 22, 1–2: 130, przyp. 13; 132
 fr. 23: 206
 fr. 23, 1: 129; 203
 fr. 23, 2: 206

fr. 23, 3: 129; 147

fr. 24: 206

frr. 34 + 25: 206 n.

frr. 34 + 25, 1: 120, przyp. 247

frr. 34 + 25, 3: 120, przyp. 247

frr. 34 + 25, 5: 120, przyp. 247

fr. 30: 207

fr. 33: 147; 207

fr. 35: 207

fr. 53A: 148; 207

fr. 54: 208

fr. 55: 208

Caesius Bassus (Mazzarino)

fr. 6, 41–44: 64, przyp. 163

[Caesius Bassus] (*GL VI*)

s. 307, 2–4: 76, przyp. 3

s. 308, 12–19: 90, przyp. 54

Carmina Popularia (*PMG*)

873: 98, przyp. 106

Choeroboscus (Consbr.)

in Hephaest., s. 213, 1–3: 76, przyp. 3

Damon 76; 79; 96

Diomedes (*GL I*)

s. 512, 23–25: 82, przyp. 37

Eurypides

Andr. 1035 ~ 1045: 154

Hel. 235–238: 58 n.

Rh. 533 ~ 552: 152, przyp. 91

Eustathios (Koster)

in Aristoph. *Nub.* 651, 1 n.: 77–79

Hefajstion (Consbr.) 13; 21, przyp. 2; 36; 39;

41 n.; 47; 68; 77; 79, przyp. 19; 85–89; 92;

126, przyp. 271; 209

s. 12, 12–21: 89

s. 19, 5 n.: 40, przyp. 46

s. 24, 16: 87, przyp. 48

s. 27, 7–8: 39

s. 28, 3 n.: 87, przyp. 48

s. 28, 9–13: 64, przyp. 163

s. 28, 24: 65, przyp. 163

s. 36, 9: 63, przyp. 158

s. 47, 3–5: 39; 85

s. 47, 6: 35

s. 47, 16–22: 86

s. 47, 22 – 48, 4: 86 n.

s. 48, 4–14: 87

s. 48, 14–19: 88

s. 49, 10–17: 88 n.

s. 50, 4–6: 41

s. 51 n.: 37, przyp. 34

s. 51, 8 nn.: 15, przyp. 7

s. 51, 14 nn.: 14, przyp. 6

s. 73, 16 – 74, 7: 205, przyp. 292

Heliodor (White) 13; 79, przyp. 27; 80–84;

86; 87, przyp. 46; 88

in Aristoph. *Eq.* 1264–1273 ~ 1290–1299,

s. 408: 81

in Aristoph. *Eq.* 1272, s. 408: 87, przyp. 46

in Aristoph. *Nub.* 457–475, s. 408 n.:

81 n.

in Aristoph. *Nub.* 470–471, s. 408: 83

in Aristoph. *Nub.* 474–475, s. 409: 87,

przyp. 46

in Aristoph. *Pac.* 774–795 ~ 796–818,

s. 416 n.: 80 n.

in Aristoph. *Pac.* 783–784, s. 416: 83

in Aristoph. *Pac.* 789, s. 417: 84

in Aristoph. *Pac.* 790–791, s. 417: 83

in Aristoph. *Pac.* 943, s. 418: 88

in Aristoph. *Pac.* 943–944, s. 418: 88

in Aristoph. *Pac.* 943–946, s. 418: 84

in Aristoph. *Pac.* 945, s. 418: 88

Hipponaks (W.)

115: 43

115, 9–10: 43

117: 43

117, 5: 43

118: 43

118, 1–2: 43

- Homer 23; 30; 51, przyp. 95; 78 n.; 125
Iliada:
A 1: 90
A 33: 26
A 43: 29
A 84: 27
A 102: 26
A 121: 27
A 130: 28
A 148: 27
A 172: 27
A 175: 28
A 201: 26
A 206: 27
A 354: 26
A 357: 78
A 551: 27
A 560: 28
A 568: 27
A 571: 29
A 584: 33
B 170: 59
B 566: 185
Γ 203: 29
Γ 227: 179
Γ 262: 33
Γ 303: 28
Γ 418: 26
Δ 69: 26
Δ 116: 174
Δ 317: 27
Δ 349: 27
Δ 411: 27
Δ 469: 32
E 99: 32
E 106: 26
E 375: 27
E 415: 26
E 652: 33
E 719: 27
E 767: 27
E 814: 28
E 825: 27
E 888: 27
Z 116: 28
Z 144: 33
Z 263: 27
Z 520: 28
H 16: 32
H 47: 27
H 107: 26
H 112: 26
H 347: 29
Θ 112: 27
Θ 198: 26
Θ 216: 26
Θ 356: 26
Θ 442: 28
I 109: 33
I 623: 28
I 711: 26
K 382: 27
Λ 238: 26
Λ 599: 27
Λ 697: 23
M 68: 26
M 230: 27
M 370: 28
N 33: 32
N 40: 26
N 76: 28
N 174: 33
N 254: 28
N 316: 26
N 587: 32
Ξ 2: 26
Ξ 222: 27
O 48: 26
O 244: 27
O 581: 32
O 674: 33
Π 341: 32
Π 612: 33
P 673: 28
P 719: 179
Σ 253: 26
T 295: 28
Y 177: 27
Y 292: 28
Φ 152: 33

- Ψ 2: 24
 Ψ 663: 33
 Ω 180: 28
 Ω 285: 167
 Ω 668: 27
 Ω 777: 28
Odyseja:
 α 367: 29
 α 388: 28
 β 267: 26
 β 283: 33
 β 590: 59
 γ 36: 28
 γ 181: 26
 γ 248: 26
 γ 371: 28
 γ 385: 29
 γ 482: 28
 δ 155: 28
 δ 630: 28
 δ 648: 28
 δ 657: 28
 δ 715: 28
 δ 845: 32
 ε 148: 28
 ζ 101: 29
 ζ 186: 28
 ζ 251: 29
 η 89: 23
 ι 62: 32
 κ 80: 32
 ν 16: 26
 ο 166: 28
 π 345: 29
 π 406: 26
 ρ 147: 26
 υ 102: 29
 υ 244: 26
 υ 387: 33
 χ 376: 179
 ω 425: 26

 Horacy 31, przyp. 23
 I 7: 37, przyp. 36
 I 7, 1–2: 37, przyp. 36

 I 28: 37, przyp. 36
 IV 7: 37, przyp. 36
 IV 7, 1–2: 37, przyp. 36

 Ibykos (*PMGF*) 22, przyp. 2; 42; 65–68
 S 151: 66 n.; 68
 S 151, str. 4: 50, przyp. 91
 S 151, ep. 4: 67
 S 151, 12: 68
 S 151, 14–22: 66
 S 151, 24: 42; 68
 S 151, 27: 68
 283, 1: 68
 285, 1–2: 68
 285, 3: 64, przyp. 162; 68
 286, 1–7: 67
 286, 9: 68
 286, 11: 68
 303(a), 3: 68
 310, 1: 68
 310, 2: 68
 315, 2: 68; 120, przyp. 248; 127, przyp. 1

 Kallimach (Pfeiffer)
 228: 65, przyp. 163
 228, 43: 65, przyp. 163

 Kratinos (*PCG* IV) 42; 89
 fr. 360: 86

 Pindar (S.–M.) 17; 21, przyp. 1; 31, przyp. 23;
 53; 63; 90; 94–96; 100; 102; 117; 119; 122–
 126; 150, przyp. 81; 151, przyp. 86; 155;
 159–161; 177, przyp. 225; 182; 211
Olymp.:
 III, str. 1: 91
 III, str. 2: 92
 III, str. 3: 91
 III, ep. 4: 111
 VI, str. 1: 91
 VI, str. 4: 91
 VI, str. 6: 91
 VI, ep. 1: 91
 VI, ep. 4: 91
 VI, ep. 5: 91

- VI, ep. 6: 90, przyp. 59
 VI 15: 185
 VII, str. 1: 91
 VII, str. 4: 91
 VII, str. 6: 90, przyp. 59
 VII, ep. 2: 90
 VII, ep. 3: 91
 VII, ep. 6: 161, przyp. 139
 VII 39: 194
 VIII, str. 1: 160
 VIII, str. 3: 91
 VIII, ep. 2: 90 i przyp. 62
 VIII, ep. 4: 90
 VIII, ep. 5: 90
 VIII 5–6: 97
 IX 65: 179
 XI, ep. 2: 90
 XII, str. 2: 92; 160
 XII, str. 6: 91
 XII, ep. 2: 90, przyp. 59
 XII, ep. 4: 91
 XIII: 164
 XIII, ep. 6: 161, przyp. 139
Pyth.:
 I, str. A': 103
 I, str. 1: 90
 I, str. 2: 124
 I, str. 3: 61
 I, str. 6: 90 n.; 161
 I, str. 6 G.: 152, przyp. 91
 I, ep. 1: 90, przyp. 58
 I, ep. 2: 90
 I, ep. 3: 182
 I, ep. 4: 91
 I, ep. 4 G.: 152, przyp. 91
 I, ep. 5: 160
 I, ep. 8: 90
 I, ep. 9: 160 n.
 I 92: 63
 III, str. 3: 91
 III, str. 4: 124
 III, str. 5: 160
 III, ep. 3: 160
 III, ep. 7: 91
 IV, ep. 4: 91
 IV, ep. 5: 124; 161
 IX, str. 3: 91
 IX, str. 4: 91; 124
 IX, str. 5 G.: 152, przyp. 91
 IX, str. 6: 90, przyp. 61
 IX, str. 7: 91
 IX, ep. 2: 90, przyp. 58
 IX, ep. 3: 160
 IX, ep. 3 G.: 152, przyp. 91
 IX, ep. 5: 160
 IX 2: 58 n.
 XII 1: 91
 XII 2: 91
 XII 3: 91
 XII 4: 91
 XII 5: 91
 XII 6: 91
Nem.:
 I, str. 6: 97
 I, ep. 1–4: 104, przyp. 151
 V, str. 2: 90, przyp. 57
 V, ep. 1: 91
 V, ep. 3: 91
 V, ep. 4: 92; 160
 V, ep. 5: 92
 VIII, str. 1: 90; 192
 VIII, ep. 1: 91
 VIII, ep. 3: 160; 161, przyp. 139
 IX 1: 90, przyp. 57
 X, str. 1: 108 n.
 X, str. 2: 91
 X, ep. 1: 159 n.
 X, ep. 3: 90, przyp. 57
 X, ep. 5: 91
 XI, str. 1: 160
 XI, ep. 1: 90, przyp. 57
 XI, ep. 2: 160
 XI, ep. 3: 91
Isth.:
 I, str. 5: 91
 I, ep. 1: 111
 I, ep. 2: 90, przyp. 60; 159, przyp. 131
 I, ep. 3: 91
 I, ep. 5: 91
 II, str. 1: 91

II, str. 3: 90, przyp. 60
 III + IV, str. 2: 160
 III + IV, ep. 1: 91
 III + IV, ep. 2: 90, przyp. 60
 III + IV, ep. 5: 91
 III + IV, ep. 7: 91
 VI, str. 6: 90, przyp. 60
 VI, str. 7: 182
 VI, str. 8: 160
Pae. II 25: 179
 fr. 30, 1: 39, przyp. 44; 85
 fr. 34: 86
 fr. 35: 85

Platon 59; 75; 78 n.; 96; 119
Phdr. 243a, 8 – 243b, 1: 57, przyp. 128
Res publ. 400b, 4 n.: 76 i przyp. 1

Platon (komediopisarz; *PCG* VII)
 fr. 96: 86

Plotius Sacerdos (*GL* VI) 92 n.; 108
 s. 545, 11: 92 n.

Plutarch 71
Num. 20, 6, 1–5: 201
Num. 20, 6, 5: 152

Proklos (Kroll)
 in *Remp.* I, s. 61, 3–5: 76 n.
 in *Remp.* I, s. 61, 7 n.: 78

Pseudo-Plutarch (Ziegler)
 1132d: 50, przyp. 95
 1134e: 49 n.
 1140f, 10: 35 n.
 1140f–1141a: 50, przyp. 88

Safona (V.) 24, przyp. 10; 30; 31, przyp. 23;
 34; 48 n.; 120
 44: 24, przyp. 10
 111: 48 n.
 124: 87
 141, 5: 48
 168C: 48 n.; 120

Schol. A in Hephaest. (Consbr.)
 s. 110, 7–8: 76, przyp. 3
 s. 145, 9: 63, przyp. 158
 s. 146, 1 nn.: 63, przyp. 158
 s. 157, 7 n.: 85

Schol. B in Hephaest. (Consbr.)
 s. 293, 2: 78, przyp. 11
 s. 293, 6–8: 78, przyp. 11
 s. 299, 3 n.: 76, przyp. 3
 s. 299, 8: 76, przyp. 3

Schol. in Callim. *Aetia* (Pfeiffer)
 fr. 2a, 27–28: 157

Schol. in Hes. *Theog.* (di Gregorio)
 116c1, 13: 170, przyp. 188; 171

Schol. metr. vet. in Pind. (Tessier) 14,
 przyp. 6; 90–92; 96; 119; 126, przyp. 271;
 159 n.
 in *Olymp.* III, str. 1: 91
 III, str. 2: 92
 III, str. 3: 91
 IV, str. 4: 63, przyp. 158
 VI, str. 1: 91
 VI, str. 4: 91
 VI, str. 6: 91
 VI, ep. 1: 91
 VI, ep. 4: 91
 VI, ep. 5: 91
 VI, ep. 6: 90, przyp. 59
 VII, str. 1: 91
 VII, str. 4: 91
 VII, str. 6: 90, przyp. 59
 VII, ep. 2: 90
 VII, ep. 3: 91
 VIII, str. 1: 160
 VIII, str. 3: 91
 VIII, ep. 2: 90 i przyp. 62
 VIII, ep. 4: 90
 VIII, ep. 5: 90
 XI, ep. 2: 90
 XII, str. 2: 92; 160
 XII, str. 6: 91

- XII, ep. 2: 90, przyp. 59
 XII, ep. 4: 91
 in *Pyth.* I, str. 1: 90
 I, str. 6: 90 n.
 I, ep. 1: 90, przyp. 58
 I, ep. 2: 90
 I, ep. 4: 91
 I, ep. 5: 160
 I, ep. 8: 90
 I, ep. 9: 160
 III, str. 3: 91
 III, str. 5: 160
 III, ep. 3: 160
 III, ep. 7: 91
 IV, ep. 4: 91
 IX, str. 3: 91
 IX, str. 4: 91
 IX, str. 6: 90, przyp. 61
 IX, str. 7: 91
 IX, ep. 2: 90, przyp. 58
 IX, ep. 3: 160
 IX, ep. 5: 160
 XII 1: 91
 XII 2: 91
 XII 3: 91
 XII 4: 91
 XII 5: 91
 XII 6: 91
 in *Nem.* V, str. 2: 90, przyp. 57
 V, ep. 1: 91
 V, ep. 3: 91
 V, ep. 4: 92; 160
 V, ep. 5: 92
 VIII, str. 1: 90
 VIII, ep. 1: 91
 VIII, ep. 3: 160
 IX 1: 90, przyp. 57
 X, str. 2: 91
 X, ep. 1: 160
 X, ep. 3: 90, przyp. 57
 X, ep. 5: 91
 X, ep. 11: 63, przyp. 158
 XI, str. 1: 160
 XI, ep. 1: 90, przyp. 57
 XI, ep. 2: 160
 XI, ep. 3: 91
 in *Isth.* I, str. 5: 91
 I, ep. 2: 90, przyp. 60; 159, przyp. 131
 I, ep. 3: 91
 I, ep. 5: 91
 II, str. 1: 91
 II, str. 3: 90, przyp. 60
 III + IV, str. 2: 160
 III + IV, ep. 1: 91
 III + IV, ep. 2: 90, przyp. 60
 III + IV, ep. 5: 91
 III + IV, ep. 7: 91
 VI, str. 6: 90, przyp. 60
 VI, str. 8: 160

 Schol. vet. in Aristoph. *Nub.* (Holwerda)
     77–79; 92
 651a, 1–3: 77
 651b, 1 n.: 77
 651b, 2 – 651b α. 6: 77
 651c, 1 – 651d, 1: 78
 651d, 1–3: 77; 79
 651d, 3–4: 77

 Schol. vet. in Pind. (Drachmann)
 in *Olymp.* XIII 4c, 3: 157

 Serwiusz (*GL* IV)
 s. 459, 19: 58
 s. 461, 7–9: 82, przyp. 37

 Sofokles
Aj. 193: 59
Ant. 171: 179
 582: 65, przyp. 163
El. 512: 59
OC 511 ~ 523: 153
OT 267: 179
 1097/1109: 59
 1234: 179
 1333/1353: 59
Phil. 312: 179
Tr. 770–771: 174
 827–828/837–838: 59
 960 ~ 969: 153

- Stezychor (*PMGF*) 17; 21; 22, przyp. 2; 29 n.;
 44; 46, przyp. 78; 49–65; 82, przyp. 37; 110,
 przyp. 184; 120; 123–127; 150; 155; 166,
 przyp. 168
Athla 51, przyp. 96
Eriph. 60 n.; 64
 str. 2: 124
 str. 4: 65; 120
 ep. 2: 65; 120
 ep. 4: 56, przyp. 124
 S 148, col. i, 2–5: 60
 S 148, col. i, 6–9: 60
 S 148, col. ii, 4–7: 60
 S 148, col. ii, 8–9: 60
Ger. 51 n.
 S 7, 2: 52, przyp. 101
 S 7, 3–5: 52, przyp. 102
 S 11, 4: 51, przyp. 100
 S 11, 9–12: 52
 S 11, 11–12: 52, przyp. 102
 S 13, 6: 52, przyp. 102
 S 15, col. ii, 5–13: 51
 S 15, col. ii, 14–17: 52
 S 21, 5: 52, przyp. 102
Hel. 57; 109
 187: 57
 187, 1: 64 n.
Il. pers. 54–56; 63
 str. 1: 64; 124
 str. 3: 50, przyp. 91; 123, przyp. 258
 str. 6: 65
 str. 7: 58, przyp. 133; 64, przyp. 161
 ep. 6: 65
 ep. 6–7: 120, przyp. 245
 ep. 10: 64; 124
 S 88, fr. 1, col. i, 15: 56, przyp. 124
 S 88, fr. 1, col. ii, 5–14: 55 n.
 S 88, fr. 1, col. ii, 10: 55, przyp. 123; 64
 S 88, fr. 1, col. ii, 10–11: 56, przyp. 123
 S 88, fr. 1, col. ii, 17: 54, przyp. 115
 S 89, 1–4: 54, przyp. 116
 S 89, 2: 54, przyp. 116
 S 89, 4: 56, przyp. 124
 S 89, 5–12: 54 n.
 S 89, 7: 54, przyp. 115
 S 94: 55, przyp. 120
 S 103, 6: 55, przyp. 119; 56, przyp. 124
 S 103, 9: 54, przyp. 115; 55, przyp. 122
 S 105, 9: 55, przyp. 118
 S 105, 14: 55, przyp. 123
 S 107: 55, przyp. 121
 S 107, fr. 19, 4: 55, przyp. 123
 ‘*Nost*’. 59 n.
 str. 4: 64
 209, col. i, 1–8: 60
 209, col. i, 9: 59
Orest. 56; 109
 210: 56
 210, 2: 64
 210 ~ 212: 56; 109
 211: 56; 109
 211, 2: 46, przyp. 78; 152, przyp. 91; 153,
 przyp. 98
 217: 109
 219: 109
Palin. 57–59
 192: 57; 59
 192, 2: 55, przyp. 117; 57–59; 64, przyp.
 161
Suoth. 51, przyp. 96; 53
 222, col. i, 2–8: 53
 222, col. ii, 1–7: 53
 ‘*Theb.*’ 61–64; 108; 123, przyp. 258
 str. 2: 120, przyp. 248
 ep. 7: 56, przyp. 124; 61
 222(b), 204–210: 62
 222(b), 211–217: 62
 222(b), 212: 127, przyp. 1
 222(b), 215: 63
 222(b), 220: 64
 222(b), 222: 64; 127, przyp. 2
inc. loc. 51, przyp. 96; 54
 223, 4: 57, przyp. 126; 165
 232, 2: 65; 120, przyp. 248
 244, 1: 64

 Stobajos
Flor. 4, 14, 3, 2–18: 201
Flor. 4, 14, 3, 18: 152

Strabon

3, 2, 11, 12–13: 52, przyp. 102

Symonides (*PMG*) 21; 70–73; 100; 102; 127;
166

515: 72; 120, przyp. 248

520, 1: 71

520, 3: 72 n.; 120; 127, przyp. 1

531, 3: 71

531, 8: 72; 127, przyp. 2

542, 1: 72 n.; 120, przyp. 248

567, 5: 71

571: 71 n.

581: 70 n.; 108

581, 1: 73; 127, przyp. 2

581, 4: 57 n.

581, 5–6: 72; 120

581, 5–7: 72

581, 6–7: 73

584: 72

584, 4: 120, przyp. 248

593: 71

Teokryt

epigr. 20, 2: 41 n.

epigr. 20, 3: 42

Terentianus Maurus (*GL VI*)

1359 n.: 76, przyp. 3

1365 n.: 76, przyp. 3

1368 n.: 76, przyp. 3

Terpander (*PMG*) 50

697: 50

Thaletas 50

Indeks autorów współczesnych

Ancher Gilbert – Meillier Claude 61,
przyp. 140; 62, przyp. 151

Anderson Warren 76, przyp. 1

Barrett William Spencer 49, przyp. 86; 51,
przyp. 100; 52, przyp. 104; 133–143; 150,
przyp. 81; 176; 179; 184; 187; 195; 197; 202

Bartol Krystyna 36, przyp. 31 i 33; 50, przyp.
88; 76, przyp. 1

Bergk Theodor 42; 58; 70; 71, przyp. 175;
206; 208

Blass Friedrich 78; 96–99; 102; 118; 121; 126;
130, przyp. 13; 131, przyp. 15–16; 132,
przyp. 18, 20 i 23–24; 133, przyp. 25–26;
137, przyp. 50; 140, przyp. 62; 150, przyp.
84; 153 n.; 156–158; 163; 166; 169; 171–175;
177 i przyp. 225; 178; 180–182; 184 n.; 187;
189 n.; 192–195; 197; 199–202; 206; 208;
211 (zob. też Blass Friedrich – Suess
Wilhelm)

Blass Friedrich – Suess Wilhelm 158; 169;
171; 173–175; 177 n.; 181; 189 n.; 192; 195;
208

Boeckh August 95; 97, przyp. 105; 121

Bowra Cecil Maurice 48; 151, przyp. 86

Burnett Anne 169, przyp. 185

Campbell David A. 57 n.; 71, przyp. 175;
157; 203

Cataudella Quintino 163

Christ Wilhelm 158, przyp. 124; 200, przyp.
278

Consbruch Max 87 n.

Dale Amy Marjorie 21, przyp. 2; 41, przyp.
54; 42; 68; 103–108; 123, przyp. 259; 153 n.

Danielewicz Jerzy 44 n.; 51, przyp. 97 i 100;
52, przyp. 102; 53; 57; 62, przyp. 151; 67 n.;
104, przyp. 147; 105, przyp. 158; 120

Davies Malcolm 45; 47; 52, przyp. 103; 53,
przyp. 106; 54, przyp. 114; 57, przyp. 126; 58

Devine Andrew M. – Stephens Laurence
10, przyp. 3; 136, przyp. 41; 137 n.; 141

Ebert Joachim 163

Edmonds John Maxwell 157; 161, przyp.
137; 178; 181; 189 n.; 195

Festa Nicola 157 n.; 163; 166; 169; 171–175;
177 n.; 181; 189 n.; 195; 206

- Fleming Thomas 155, przyp. 122
- Fraenkel Eduard 101 n.; 109; 121; 124, przyp. 266; 153; 171
- Fränkel Hermann 25, przyp. 16
- Friedländer Paul 98, przyp. 111; 99–101; 118; 121
- Führer Rudolf 51, przyp. 97–98; 52, przyp. 101–102 i 104; 53, przyp. 105; 54, przyp. 113 i 115; 55, przyp. 121 i 123; 56, przyp. 124
- Gargiulo Tristano 172, przyp. 201
- Gentili Bruno 14, przyp. 5; 25; 29–32; 34; 44 n.; 46, przyp. 76; 49, przyp. 85; 58 i przyp. 132; 61; 63; 65, przyp. 163; 66–68; 70, przyp. 173; 79; 93; 108 n.; 110, przyp. 184; 118 n.; 121; 123; 126; 128; 148; 153 n.; 155, przyp. 122; 169; 171 n.; 173, przyp. 213; 177; 182; 200; 210 n. (zob. też Gentili Bruno – Lomiento Liana)
- Gentili Bruno – Lomiento Liana 16, przyp. 15; 21, przyp. 2; 25, przyp. 13; 45, przyp. 71; 51, przyp. 98; 53; 57, przyp. 126; 58, przyp. 134; 61, przyp. 143; 66; 86, przyp. 44; 119, przyp. 240; 122 n.; 123, przyp. 261; 137 n.; 148; 152, przyp. 91; 153 n.; 159; 160, przyp. 133 n.; 161; 163–166; 173; 177; 185; 192, przyp. 258; 198, przyp. 273; 202
- Giannini Pietro 25, przyp. 14–15; 31 n.; 152, przyp. 91; 153
- Gostoli Antonietta 50 i przyp. 88, 95; 67
- Haslam Michael W. 15, przyp. 8; 51, przyp. 98; 52, przyp. 101–102 i 104; 53, przyp. 107–108; 54, przyp. 113; 55, przyp. 118 i 122–123; 56, przyp. 125; 57 n.; 59, przyp. 138; 60, przyp. 139; 61; 63; 109; 110, przyp. 184
- Headlam Walter 163; 167, przyp. 172; 173, przyp. 214; 181
- Hermann Gottfried 50, przyp. 92; 94 n.; 121; 151
- Herwerden H. 163; 169, przyp. 181
- Holwerda Douwe 78
- Housman Alfred Edward 158, przyp. 124; 163; 167 i przyp. 173; 170; 172; 173, przyp. 214–215; 174; 177; 190; 197
- Irigoin Jean 15, przyp. 9; 16, przyp. 13; 109–118; 121; 129, przyp. 7; 153; 157 n.; 161; 162, przyp. 140; 163; 164, przyp. 161; 166; 169; 171–175; 177–179; 181 i przyp. 235; 184 n.; 187; 189; 195; 197; 200; 202 n.; 208; 210
- Itsumi Kiichiro 39, przyp. 43
- Jebb Richard 140, przyp. 62; 157; 159; 163; 164, przyp. 159; 166 n.; 169; 171–175; 177 i przyp. 222; 178; 180 i przyp. 234; 181 n.; 184 n.; 187; 189 n.; 192; 193 i przyp. 261; 194 n.; 197; 200 i przyp. 277; 206
- Jurenka Hugo 156–158; 163; 164, przyp. 159; 166; 169; 171–175; 177; 180; 189; 195
- Kenyon Frederic 150; 153; 156; 158 n.; 163; 164, przyp. 164; 166 n.; 169; 171; 173–175; 177; 180; 184 n.; 187; 189, przyp. 249; 193 i przyp. 261; 194 n.; 197–199; 206
- Kolář Antonín 164, przyp. 159
- Korzeniewski Dietmar 117, przyp. 229; 119, przyp. 241
- Koster Willem J.W. 78 i przyp. 16; 79; 87, przyp. 44; 123, przyp. 259; 163 n.; 165, przyp. 167; 198, przyp. 273

- Lenchantin De Gubernatis Massimo –
Fabiano Gianfranco 78 n.
- Leo Friedrich 98 n.
- Lobel Edgar 49; 51, przyp. 97; 53, przyp. 105;
54, przyp. 113; 59, przyp. 138; 60, przyp.
139; 204 n.
- Ludwich Arthur 163; 167, przyp. 173; 170;
173, przyp. 211; 177; 189
- Maas Paul 12 n.; 15; 16, przyp. 14; 19; 41; 46;
63; 103–109; 110, przyp. 187; 121 n.; 130–
133; 137 n.; 140, przyp. 64; 141–143; 154;
157–159; 163; 171; 178, przyp. 230; 190; 202
- Maehler Herwig 11; 108, przyp. 177; 112;
114; 116; 118; 130, przyp. 13; 137, przyp. 50;
138; 150; 157 n.; 162, przyp. 141; 163; 165,
przyp. 167; 166 n.; 169; 171–175; 177; 179;
181; 184 n.; 187; 189 n.; 195; 197 n.; 200;
202–204; 207 n.; 210 n. (zob. też Snell Bruno
– Maehler Herwig)
- Mancuso Umberto 189, przyp. 251
- Marshall C.W. 174
- Martinelli Maria Chiara 21, przyp. 2; 136
- Masqueray Paul 96; 109; 118; 121
- Merkelbach Reinhold 59, przyp. 138
- Nagy Gregory 30–34; 110, przyp. 183; 119–
121; 155, przyp. 122
- Neubourg Leo 22, przyp. 4
- Neue Christian 206; 208
- Ophuijsen Johannes M. 35, przyp. 30
- Page Denys 45; 47; 51, przyp. 98–99; 52,
przyp. 102–104; 54, przyp. 113 i 115–116;
55, przyp. 118 i 122–123; 56, przyp. 124; 57,
przyp. 126; 58; 60, przyp. 139; 69 n.; 71,
przyp. 175; 72; 193
- Palumbo Stracca Bruna M. 14, przyp. 5; 35,
przyp. 30; 39, przyp. 41; 42; 61; 63; 86,
przyp. 44; 87 n.; 108; 109, przyp. 178; 110,
przyp. 184
- Parker Laetitia 15, przyp. 8; 81, przyp. 34; 82,
przyp. 36; 84, przyp. 40; 106–108; 110,
przyp. 184; 115; 117; 122 n.; 136; 137, przyp.
46; 138; 141; 147, przyp. 77; 153 n.; 159–
161; 163; 175; 182; 185, przyp. 243; 187
- Parry Milman 25; 31
- Parsons Peter J. 62, przyp. 151; 63
- Pavese Carlo Odo 49 n.; 52, przyp. 101–102;
53; 61; 63; 105; 108 n.
- Pighi Giovanni Battista 163; 169; 187
- Platt Arthur 150; 158, przyp. 124; 163; 167
i przyp. 172; 169, przyp. 181; 170; 172; 177;
199
- Pretagostini Roberto 61; 79
- Pucci Pietro 81, przyp. 35
- Raalte Marlein 21, przyp. 2 (zob. też Sicking
Christiaan M.J. – Raalte Marlein)
- Radermacher Ludwig 78
- Raven David Sebastian 106
- Richards Herbert 167, przyp. 172; 169 n.; 173,
przyp. 214

- Romero Fernando García 117, przyp. 229
- Roszbach August – Westphal Rudolf 95 n.; 103; 121
- Rossi Luigi Enrico 16, przyp. 15; 35, przyp. 30; 41, przyp. 53
- Rupprecht Karl 65, przyp. 163
- Sądejowa Helena 65, przyp. 163; 209, przyp. 1
- Schade Gerson 53, przyp. 105
- Schroeder Otto 98 n.; 111, przyp. 188; 116; 121; 126
- Sicking Christiaan M.J. – Raalte Marlein 105; 209, przyp. 1
- Slings Simon Roelof 41, przyp. 49
- Snell Bruno 44; 53, przyp. 105; 63; 66–68; 107; 108, przyp. 177; 112; 114; 116; 118; 137, przyp. 50; 138; 141; 150; 157 n.; 161, przyp. 137; 163; 166; 169; 170, przyp. 192; 171–175; 177; 179; 181; 184 n.; 187; 189 n.; 195; 197; 200 n.; 203–208; 210 n. (zob. też Snell Bruno – Maehler Herwig)
- Snell Bruno – Maehler Herwig 90, przyp. 55; 97, przyp. 105; 103, przyp. 144; 104, przyp. 151; 107, przyp. 167; 138, przyp. 56; 150, przyp. 79; 163; 164, przyp. 160; 169; 171–173; 179; 195; 197; 211
- Steffen Wiktor 169, przyp. 181; 170, przyp. 192
- Suess Wilhelm, zob. Blass Friedrich – Suess Wilhelm
- Szczepaniak Anna 16, przyp. 12; 35, przyp. 30; 39, przyp. 44; 89, przyp. 53
- Taccone Angelo 157 n.; 163; 166; 169; 171–175; 177; 181; 189 n.; 195; 206; 208
- Tessier Andrea 91, przyp. 64
- Tsitsibakou-Vasalos Evanthia 62, przyp. 151
- Turyn Aleksander 170, przyp. 190; 190
- Tyrrell Robert Yelverton 171 n.
- Verdenius Willem Jacob 172
- Walker Richard Johnson 170–172
- West Martin L. 14, przyp. 5; 16; 22 i przyp. 5; 23–25; 31; 34 n.; 36, przyp. 33; 37, przyp. 36; 39–41; 42, przyp. 60; 44 i przyp. 66; 45; 46, przyp. 77–78; 50, przyp. 94; 51, przyp. 95; 52, przyp. 102; 53; 54, przyp. 113 i 115–116; 55, przyp. 118–123; 56, przyp. 124; 57 i przyp. 126; 58, przyp. 136; 61; 66–68; 68, przyp. 169; 69–72; 82, przyp. 37; 86, przyp. 44; 106; 108; 116; 122 n.; 136; 153 n.; 161, przyp. 138
- Westphal Rudolf 88 (zob. też Roszbach August – Westphal Rudolf)
- White John Williams 80, przyp. 30; 81, przyp. 33 i 35; 84, przyp. 38; 96, przyp. 100; 123, przyp. 259; 150, przyp. 80
- Wilamowitz Ulrich 49, przyp. 85; 65, przyp. 163; 79; 93; 98; 153 n.; 161, przyp. 139; 163; 169; 171–173; 173, przyp. 215; 174; 177 i przyp. 226; 190; 202; 209
- Willett Steven J. 155, przyp. 122
- Willink Charles William 59; 79
- Zieliński Tadeusz 178, przyp. 229
- Zuntz Günther 109, przyp. 178; 126

Anna Szczepaniak

Bacchylides' dactylo-epitrites against the background of early Greek colometry

Summary

Dactylo-epitrites constitute one of the main metres found in Stesichorus, Pindar or Bacchylides. The term “dactylo-epitrites” is not of an ancient origin, nor is it the only one suggested by modern scholars. In addition to it, we can also find such names as “Doric metres”, “Chalcidian metres”, “dactylo-trochaic” and “anapaesto-iambic”, κατ' ἐνόπλιον εἶδος or κατ' ἐνόπλιον-*epitriti*. Each of these terms provides us with some information on the presupposed nature, provenance or the general character of the metre under discussion. Only two of them, however, have gained considerable attention and seem to be well established. These are: “dactylo-epitrites” (the term used in this book but not without serious reservations) and κατ' ἐνόπλιον-*epitriti*.

The compound term “dactylo-epitrites” suggests that we are dealing with a metre composed of dactyls and the so-called epitrites, that is (as they are usually interpreted) trochaic or iambic metra whose rhythm is slightly heavier and slower than those of trochees and iambics found, for instance, in aeolic structures. The slower movement of the epitrites is caused by the rarer admission of a resolution and a predominance of heavy syllables in places of an *anceps* element (long *anceps*). The first component of the compound term “dactylo-” denotes such sequences as – ◡ ◡ – ◡ ◡ –, – ◡ ◡ – ◡ ◡ – –, – – ◡ ◡ – ◡ ◡ – or – – ◡ ◡ – ◡ ◡ –. The last two of the “dactylic” examples are, however, rising, not, as we might expect, falling. Are we therefore really dealing with dactyls here? Various answers have been given to this question.

Hermann, a pioneer of the modern dactylo-epitrite interpretation, analysed such rising rhythms as caused by an anacrusis. He also neglected the possibility of analysing epitrites as trochaics or iambics – the metra, in which long *anceps*, as opposed to epitrites, is not necessary. The concept of an anacrusis was held by Boeckh who, however, did not object to interpreting sequences like – ◡ – – – ◡ – – as trochaic. These may also be preceded by an anacrusis as, e.g., in – – ◡ – – – ◡ – – – ◡ –. Boeckh's interpretation found its followers in Rossbach and Westphal, who also used the term “dactylo-epitrites” for the first time. Thus, despite the fact that the term “dactylo-epitrites” generally flows from Hermann's observations on the nature of the metre, the second component, “epitrites”, did not retain the status of metra different from trochaics. The first modern scholar I have found who completely abandoned the concept of an anacrusis and started interpreting the rising epitrites as slightly heavier iambics and the rising “dactylo” sequences as anapaests is Masqueray. At the same time, Blass

advanced a completely different theory, restoring, as he declared, the one and only proper ancient analysis. Following the testimonies preserved in Plato and Aristophanes, as well as some of the metrical analyses in scholia on Pindar's epinicians, he termed the metre under discussion *κατ' ἐνόπλιον εἶδος* pointing to ionic and choriambic metra as their real components. According to Blass, the ostensible trochaic or iambic metra originate as a result of a lengthening of one of the short elements in ionic metra. Soon after Fraenkel revived the dactylo-trochaic interpretation objecting, however, to the concept of an anacrusis. The results of detailed analyses led him to the conclusion that besides dactylic metra of a falling rhythm and besides anapaests, we can find in early Greek lyric a class of rising dactyls (in which the first element, as opposed to an anacrusis, constitutes an inseparable whole with what follows). Analogically, in addition to the ascending class of dactyls, rising trochaics also appear (the seeming iambics). An interesting response to the disagreement amongst scholars is a notational system proposed by Maas. This system allows us to analyse dactylo-epitrites within the two main units – $\cup$ – (*e* symbol) and – $\cup \cup$ – (*D* symbol) (less often – $\cup \cup$ – noted *d*¹ and $\cup \cup$ – noted *d*²) usually linked or separated (depending on the term chosen) by an *anceps* (most often long). An *anceps* may also precede the first or follow the last unit of the period. Although intended merely as a method of short description of the metre, with no pretence to indicating the real historical units of composition, Maas' notational system was not only modified by many metricians but also sometimes treated as the poet's genuine method of composing. Despite the predominance of Maas' notational system in modern analyses, many of the previous concepts have not lost their popularity – e.g., Irigoin adopted the main concepts of Masqueray's analysis, while Gentili agreed with some of Blass's hypotheses pointing to barely ostensible dactylic or anapaestic character of such units as – $\cup \cup$ – $\cup \cup$ – or – $\cup \cup$ – $\cup \cup$ –, which are better regarded as cola *κατ' ἐνόπλιον*. The term *κατ' ἐνόπλιον-epitriti* indicates, however, that the Italian scholar considers sequences like – $\cup$ – – $\cup$ – – or – $\cup$ – – $\cup$ – – as trochaic and iambic, not as ionic. At first Gentili also objected to dividing *κατ' ἐνόπλιον* cola into ionics and choriambic, but his opinion changed over time, probably due to more careful analyses of Pindar's metres and the need to indicate the precise conditions in which a metrical licence may take place.

The preceding is a broad outline of modern analyses of the metre. The diversity of these interpretations raises questions, like the one about the ancient testimonies to the nature of what we call today "dactylo-epitrites" or the preserved ancient analyses of the poems and lyric passages in the metre. Do those testimonies also vary on this point or is Blass right in stating: „Et est haec constans veterum doctrina, non dactylos ibi esse neque anapaestos, sed choriambos atque ionicos" (Blass 1898: XXIX)? In my opinion, there is no doubt that the allegedly one and only iono-choriambic interpretation is in fact only one amongst many others. The testimonies to the rhythms *κατ' ἐνόπλιον* found in Plato's *Republic* or Aristophanes' *Clouds*, so important to Blass's theory, perhaps should not be treated seriously and at any rate in ancient scholia were already susceptible to various interpretations. Heliodor's metrical analyses of some of Aristophanes' lyric passages are rather in favour of Irigoin's dactylo-trochaic and anapaesto-iambic interpretation. The same seems to be true for Hephaestion's *Enchiridion*, where some definitively dactylo-epitrite constructions are termed *ἁσυνάρτητα ἐπισύνθετα*, i.e., sequences in which dactylic or anapaestic cola are joined with trochaic or iambic ones. There are of course also iono-choriambic analyses – especially in *scholia vetera* on Pindar's epinicians. On the other hand, Plotius Sacerdos provides us with a kind of early

Maas' notation when he says that an enoplian is built up from a syllable + dactylic penthemimeres + syllable ($\times D \times$ in Maas' *D/e* symbols). The only hypotheses which we do not find in ancient sources is Hermann's concept of an anacrusis and Fraenkel's class of rising dactyls.

We may have doubts as to whether any of the theories advanced by either ancient or modern scholars will ever unanimously reach the status of the proper and genuine one. However, undoubtedly each of the interpretations, along with its pros and cons, influences modern editions of the poets' poems (and perhaps interpretations affected ancient editions as well). This is especially true for the so-called free responsions.

By the term "free responsions" we designate those places in the poem, where the strophic responsion is not precise, i.e., when the metre of one strophe differs from the metre of another. The simplest example of the free responsion in dactylo-epitrites is the alternation $\cup \sim -$ in an *anceps* element. Terming this phenomenon "metrical anomaly" may seem surprising as it is an inherent characteristic of an *anceps* to receive either light or heavy syllables. Nevertheless, an *anceps* in dactylo-epitrites, as has already been stated, tends to be filled rather with a heavy syllable than with a light one. That is why we may observe an inclination towards correcting the short *incipitia* (i.e., *incipitia* filled with light syllables) and changing them into heavy ones. A different example of equating the length of an *anceps* can be found in Bacchyl. 19, where short *incipitia* prevail. Yet, there are also some examples of long *incipitia*, one of which is emended in each of the Bacchylides' editions (except for the first). Thus, the procedure is opposite to what we can find in strictly dactylo-epitrite constructions. It is interesting to note that Hermann's concepts are still so vital. Although I do not know of any contemporary scholar who would claim that epitrites are of a nature different from trochaics (or iambics – though these seem to have a weaker status), no one objects to such dispensable emendations in Bacchylides' poems.

This is, of course, only the first type of free responsion in dactylo-epitrites (the least objectionable – as it would seem). There are also other, true or only alleged, anomalies, e.g., a resolution of a *longum*, a contraction of a *biceps* or a correspondence of a shorter to a longer form of a colon. The last example includes cases when an extra *anceps* occurs or when an *anceps* is missing. The most interesting of the anomalies are, however, those which seem to admit the equivalence of the four-element metra and thus to support the iono-choriambic interpretation.

The problem of metrical licences is naturally only one of the many aspects concerning the nature of dactylo-epitrite metres described in this book. I have chosen it here as a particularly interesting example of how the detailed observation of the rules governing the metrical structure, and even the smallest exceptions to those rules, affect our search for an answer, and how, on the other hand, the interpretations chosen may influence the editions of the poets' poems by altering or eliminating everything that is not in accordance with the preferred analysis.

Anna Szczepaniak

Dattilo-epitriti di Bacchilide nel contesto della prima colometria greca

Sommario

I dattilo-epitriti sono tra le principali misure del verso adoperate dai poeti greci Stesicoro, Pindaro e Bacchilide. Il nome del metro non proviene dai grammatici antichi né è l'unico nome proposto dai ricercatori contemporanei. In tal modo, accanto a "dattilo-epitriti" funzionano nomi quali: metri "dorici", "calcidesi", "dattilo-trocaici" e "anapesto-giambici", κατ' ἐνόπλιον εἶδος o "*kat'enóplion*-epitriti". Ciascuno dei termini citati indica inoltre il carattere o la provenienza del metro presupposti da un dato ricercatore. Solo due termini hanno guadagnato popolarità e si sono radicati nei manuali di metrica. Questi sono: "dattilo-epitriti" (qui adoperato, anche se non senza riserve) e "*kat'enóplion*-epitriti".

Lo stesso nome „dattilo-epitriti” suggerisce che si tratta di un metro composto di dattili e di cosiddetti epitriti, ossia (come solitamente si definisce) di trochei e giambi, il cui ritmo è leggermente più lento dei giambi o trochei usati p.es. nelle strutture eoliche, viste una più rara soluzione del tempo forte e più frequente realizzazione di anceps con una sillaba lunga. Gli esempi di sequenze che dovrebbero definirsi dattiliche quanto al metro al nostro riguardo sono – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – oppure – – ∪ ∪ – ∪ ∪ –. Il ritmo delle due ultime sequenze – apparentemente dattilico – è però ascendente, non discendente, come risulterebbe dalle aspettative. Possiamo, quindi, definirlo ancora dattilico? I ricercatori danno risposte differenti.

Il precursore dell'analisi dattilo-epitritica moderna, Hermann, sostiene che un simile ritmo dattilico ascendente sia dovuto all'anacrusi e non è possibile interpretare gli epitriti come trochei o giambi, il cui ritmo è più veloce e leggero grazie alle sillabe brevi che sostituiscono anceps. Boeckh accetta una simile interpretazione di dattili e dattili con anacrusi, sostenendo, però, che le sequenze di tipo – ∪ – – – ∪ – – siano costruite da trochei che, come dattili, possono essere preceduti da anacrusi, p.es.: – – ∪ – – – ∪ – – – ∪ –. L'interpretazione di Boeckh è stata adottata da Rossbach e Westphal, i quali per la prima volta hanno suggerito il nome "dattilo-epitriti". L'epitrito, quindi, non indica più un elemento estraneo dal punto di vista ritmico ai trochei, ma diventa attributo di un grave metro trocaico che contiene solo una sillaba breve, i cui elementi lunghi raramente si sottopongono alla soluzione.

Masqueray è stato il primo ricercatore moderno a respingere l'hermanniana anacrusi e a sostenere che gli epitriti ascendenti siano in realtà metri giambici, invece i presunti dattili con anacrusi non siano che anapesti. Nello stesso tempo Blass ha respinto l'interpretazione dattilica, epitritica o trocaico-giambica di dattilo-epitriti, riproponendo l'unica e corretta –

come sosteneva – analisi antica. Riferendosi alle antiche testimonianze di Platone, Aristofane e alle analisi metriche conservate negli scolii a Pindaro, ha definito il detto metro κατ' ἐνόπλιον εἶδος, dimostrando che era costruito da ionici e coriambi. I presunti trochei o giambi vengono formati tramite l'allungamento di uno dei due *brevia* dello ionico. Poco dopo Fraenkel è ritornato all'analisi dattilo-trocaica dei dattilo-epitriti, respingendo però l'ipotesi dell'anacrusi che si trova fuori la sequenza metrica. Analizzando vari metri della poesia greca è giunto alla conclusione che l'elemento che precede la sequenza dattilica e che attribuisce all'insieme un ritmo ascendente sia parte integrale delle sequenze che vadano considerate semplicemente come dattili ascendenti. Anche se la forma di simili dattili corrisponde con anapesti, il loro carattere dattilico viene confermato dalla struttura interna che differisce da quella delle sequenze anapestiche. Accanto ai dattili ascendenti troviamo i trochei ascendenti (i presunti giambi).

Una certa risposta al detto disaccordo verso la natura di dattilo-epitriti arriva con il sistema di sigle proposto da Maas, il quale, per facilitare la descrizione di questo metro, indica come le sue elementari unità strutturali la sequenza – ∪ –, segnalata con una *e* minuscola, e la sequenza – ∪ ∪ – ∪ ∪ –, segnalata con una *D* maiuscola (sono meno frequenti le sequenze – ∪ ∪ – indicata con la sigla *d*¹ e ∪ ∪ – indicata come *d*²). Queste sequenze vengono di solito collegate o separate con un anceps (di solito un anceps lungo). L'anceps può anche trovarsi all'inizio o alla fine del periodo. Benché il sistema di sigle di Maas dovesse svolgere soltanto la funzione descrittiva, quindi non indicare in alcun modo la natura del metro, non appena è stato adottato da molti ricercatori ha subito varie modifiche e, non di rado, è stato trattato come un effettivo principio compositivo adoperato dai poeti greci.

Nonostante una vasta popolarità che ha acquistato il sistema di Maas, molte tra le analisi e le ipotesi precedenti non hanno perso il valore. In tal modo, Irigoien in gran parte delle analisi è tornato alla concezione dattilo-trocaica e anapesto-giambica di Masqueray, mentre Gentili ha rivitalizzato i presupposti generali di Blass ammettendo che il carattere dattilico o anapestico delle sequenze di tipo – ∪ ∪ – ∪ ∪ – oppure – – ∪ ∪ – ∪ ∪ – sia solo apparente. Egli concorda con Blass nel dire che si tratta di *cola* κατ' ἐνόπλιον, ma già con lo stesso nome che propone – “*kat'enóplion*-epitriti” – nega il carattere ionico delle sequenze quali – ∪ – – – ∪ – – oppure – – ∪ – – – ∪ – – – ∪ –, che sono di natura trocaico-giambica. Inizialmente ha anche respinto con fermezza la possibilità di analizzare gli enopli come ionici e coriambi. Nel tempo la sua posizione è cambiata, probabilmente a causa di un'analisi più dettagliata dei metri di Pindaro e per la necessità di determinare con precisione i casi in cui può comparire la responsione libera.

Così, in maniera molto sommaria, si presenta la storia delle interpretazioni moderne di dattilo-epitriti. La diversità delle analisi impone domande a proposito delle antiche testimonianze sulla natura di dattilo-epitriti e delle analisi antiche conservate finora dei canti e dei passi composti in questo metro. L'attuale diversità delle analisi riflette una simile varietà dei tempi antichi, o forse ha ragione Blass dicendo: “Et est haec constans veterum doctrina, non dactylos ibi esse neque anapaestos, sed choriambos atque ionicos” (Blass 1898: XXIX)? A mio parere, il presunto carattere universale dell'interpretazione ionico-coriambica nei testi dei teorici antichi è un'ipotesi del tutto semplificata, per non dire falsa. Le testimonianze che ritroviamo in *Repubblica* di Platone o in *Nuvole* di Aristofane, del tutto basilari per Blass, ma che forse non bisogna considerare troppo seriamente, sono ambigue e interpretate variamente già negli scolii antichi. I commenti metrici di Eliodoro ai frammenti di Aristofane danno

piuttosto prove per l'interpretazione dattilo-trocaica e anapesto-giambica. Anche Efestione considera alcune strutture indubbiamente dattilo-epitritiche come ἄσυνάρτητα ἐπισύνθετα, quindi in quanto sequenze che collegano i *cola* dattilici o anapestici e i membri giambici o trocaici. Non mancano, inoltre, le testimonianze dell'analisi ionico-coriambica dei dattilo-epitriti, in particolare in *Scholia vetera* ai canti di Pindaro. Invece Plazio Sacerdote fornisce una prima descrizione di tipo Mass, quando scrive che l'enoplio è costruito come segue: sillaba, pentemimere dattilica e sillaba ($\times D \times$ nel sistema di Maas). Le uniche ipotesi contemporanee sulla natura dei dattilo-epitriti non ritrovate nelle testimonianze antiche sono: l'ipotesi di anacrusi di Hermann e l'idea di una classe di dattili e trochei con il ritmo ascendente proposta da Fraenkel.

Non è certo che qualcuna delle interpretazioni proposte sia dagli autori antichi sia dai ricercatori contemporanei venga mai unanimemente considerata come giusta. Tuttavia, ognuna delle interpretazioni, con i suoi valori e difetti, influisce indubbiamente sul testo delle edizioni contemporanee dei canti (e forse influiva anche sulle edizioni antiche). Ciò riguarda in particolar modo la cosiddetta "responsione libera".

Con la responsione libera si indica, in altre parole, la mancata esatta responsione strofica all'interno del canto. Ciò significa che il testo conservato del canto permette vari schemi metrici nei corrispondenti versi strofici. Il tipo più semplice della responsione libera nei dattilo-epitriti è l'alternanza $\cup \sim -$ nell'elemento anceps. L'interpretazione di tale fenomeno nei termini di responsione libera può anche stupire: anceps per sua natura permette la realizzazione come sillaba breve o lunga. Molti ricercatori riconoscono tuttavia che in realtà si tratti di un'anomalia metrica, perché gli *ancipitia* dei dattilo-epitriti hanno di solito sillabe lunghe, per cui si tende a emendare le sillabe brevi che appaiono in questo contesto. Nel canto XIX di Bacchilide ritroviamo un altro esempio di passo in cui si rendono uguali le lunghezze di anceps con prevalenti *ancipitia* brevi. Appaiono qui anche gli *ancipitia* realizzati da sillabe lunghe, tra cui uno viene emendato in tutte le edizioni di Bacchilide (tranne che nella prima edizione). Ciò è un procedimento contrario a quello sopra indicato, proprio dei costrutti dattilo-epitritici. In entrambi i casi si nota una forte influenza esercitata dalle idee di Hermann. Non trovo neanche uno tra i ricercatori contemporanei che sostenga che gli epitriti abbiano un carattere diverso da trochei (o giambi – anche se i giambi sembrano avere uno status minore), ciononostante nessuno è contrario alle inutili emendazioni effettuate nei canti di Bacchilide.

Questo è chiaramente solo un tipo della responsione libera nei dattilo-epitriti e, evidentemente, anche il meno controverso. Ci sono altre anomalie, reali o ipotetiche, quali: la soluzione del longum, la contrazione del *biceps* o la responsione della forma più breve o più lunga del *colon*. Ci sono anche i casi in cui manca o compare in più un anceps. I casi più interessanti della responsione libera sono quelli che ammettono l'equivalenza dei metri quadrisillabici, il che dà prove per l'interpretazione ionico-coriambica.

La questione della responsione libera è solo uno tra i problemi concernenti la natura dei dattilo-epitriti discussi nel presente lavoro. La questione dimostra comunque in maniera evidente come l'osservazione di regole della struttura metrica, nonché le minime eccezioni alle regole, influiscono sulle idee metriche da noi propagate, e come, d'altro lato, una certa interpretazione può incidere sulle edizioni dei canti di un dato poeta tramite l'emendazione o cancellazione degli elementi non conformi alla prospettiva analitica scelta.

Redaktor: Agnieszka Plutecka

Projektant okładki: Magdalena Starzyk

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Lidia Szumigala

Łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2013 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-2136-3

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 16,0. Ark. wyd. 21,5.

Papier offset, kl. III, 90 g.   Cena 36 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.

M. Rejnowski, J. Zamiara

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Cena 36 zł (+ VAT)

Więcej o tytule

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2136-3